

ГЛИНЕНАТА
МАЙМУНА

ОСТИН ФРИМАН
„Христо Г. Данов“
Пловдив

ОСТИН ФРИМАН ГЛИНЕНАТА МАЙМУНА

Превод: Юлиана Цветкова

chitanka.info

Криминалният роман в литературата е нещо като патологията в медицината. Изучава човешкия организъм чрез болестните състояния и процеси в този организъм. Най-добрите произведения на криминалния жанр на Запада са отражение на едно общество, на неговите язви. Те безпощадно критикуват капиталистическите нрави, вътрешните машинации на това общество, връзката между престъпленията и политическия свят.

Много енергия влагат младият доктор Олдфийлд, инспектор Бланди, вещият криминалист доктор Торндайк, за да разкрият загадката, подсказана от глинената статуетка на маймуна. Нейният създател изчезва при неясни обстоятелства от собственото си ателие. Не могат да помогнат в търсенето нито съпругата му, нито господин Боулс, който ползува същото ателие, но също е изчезнал. Следи от арсеник, чужд бастун на закачалката, произведения на модерното изкуство — накъде ли трябва да се насочат усилията на тримата?

КНИГА ПЪРВА
РАЗКАЗАНА ОТ ДЖЕЙМС ОЛДФИЙЛД,
ДОКТОР ПО МЕДИЦИНА

ГЛАВА ПЪРВА

ТЪРСИ СЕ ПРЕСТЪПНИК

Лекарската професия има твърде много недостатъци: например прекъснати обеда и вечери, тревожни нощи и дълги, изтощителни часове на работа. Но тя си има и преимущества, защото животът на лекаря рядко бива скучен. В сравнение с този на чиновника или на банковия служител той е пълен с разнообразни преживявания и е свързан с честа смяна на обстановката, да не говорим за значението на работата от професионална гледна точка. Освен това всеки момент може да се случи така, че служебните задължения да въвлекат лекаря в центъра на някоя драма или трагедия или в непосредствена близост с някое престъпление.

Не казвам, че историята, която се готвя да ви опиша, е непосредствено свързана с професионалните ми задължения. Първото преживяване можеше да се случи на всеки. Но благодарение на медицинското си образование аз го обогатих и доведох работата докрай.

В една топла септемврийска вечер около девет часа карах бавно велосипеда си по уединен междуселски път към градчето Нюингстед, където временно пребивавах като *locum tenens*^[1] на някой си доктор Уилсън. Бяха ме извикали по спешност в малко селце, отдалечено на около три мили, и тръгнах не с колата, а с велосипеда, за да се пораздвижа; тъй като на отиване бях карал с всички сили поради спешността на случая, сега се връщах бавно, като се наслаждавах на мирната тишина на пътя и дори открих, че тъмнината действа отморително, когато имаш силен преден фар, който да осветява пътя, и стоп да предпазва от удар отзад.

След един завой видях няколко мигащи светлини, които просветнаха през клоните на крайпътните дървета и ми подсказаха, че приближавам целта си. Тъй като не изпитвах особено желание да заменя тишината на полето със светлините и шума на града, слязох от колелото, и като го подпрях на една порта, извадих лулата си, но тъкмо

бърках в джоба за кесията с тютюна, когато дочух нещо като писък на полицейска свирка.

Пуснах кесията обратно и прибрах лулата, като наострих слух. Звукът не бе дошъл отдалече, но не бях в състояние да преценя точно посоката. Знаех, че коларският път зад портата заобикаля една горичка, а от него се отклонява пътечка към нея и ми се стори, че звукът дойде точно оттам. Но в тъмното гората не се виждаше, въпреки че можех да съдя къде е по няколкото купчини дърва, най-близката, от които се мержелееше в мрака.

Угасих светлините на колелото и тъкмо преценявах дали е разумно да тръгна по пътя, за да видя какво става, когато пронизителният писък на полицейската свирка прозвуча отново, значително по-близък и доста по-кратък, последван от гласове — явно гневни гласове, придружени от неясните шумове на човешки тела, промъкващи се бързо между храсталаците в гората, откъдето звуците сега се чуваха съвсем ясно. Аз се прехвърлих през портата и бързо тръгнах по коларския път, като се стараех да вървя съвсем безшумно и да не пропусна нищо подозрително. Пътят минаваше между купчините дърва, които изплуваха пред мен и изглеждаха необикновено големи в здрача, а близо до последната от тях имаше каруца, която бях склонен да разгледам по-подробно с помощта на джобното си фенерче, но след това прецених, че ще е по-благоразумно да не светя. Продължих с фенерчето в ръка, вперил очи в тъмното, като се заслушах за нови звуци.

Но нищо не се чуваше. Тишината наоколо вече не беше отморителна, а страшна и злокобна и едва доловимите нощни звуци — тихото цвъртене на прилеп, шумоленето на листата и далечното, странно бухане на бухал — я правеха по-дълбока, вместо да я нарушават.

Сега вече можех да различа гората като мъглява маса от поплътен мрак и излязох на пътечката, която криволичеше към нея. Като реших, че това е правилната посока, завих и тръгнах по нея — с немалко усилие, защото беше съвсем тясна, — докато навлязох в черната сянка на гората. Тук спрях, за да се послушам, докато се вирах в непрогледната тъма. Но до слуха ми достигна само лекият шепот на листата. Каквото и да бе станало, сега всичко наоколо тънеше в покой и докато вървях към гората, започнах с тревога да си задавам въпроса

какво ли предвещава този странен и внезапен покой. Не бях направил и две-три крачки и тъкмо навлизах в гората, когато получих отговора. Съвсем неочаквано видях в краката си проснатото тяло на мъж.

Веднага светнах фенерчето и неговият лъч в миг ми разкри трагичната история. Това беше полицаят, чиято свирка бях чул — тя още висеше на верижката. Той бе гологлав и отначало реших, че е мъртъв, но когато коленичих до него, видях, че още диша, забелязах и тънка струйка кръв, бликаща от невидима рана над ухото. Потърсих много внимателно раната, като опипвах леко, и веднага открих меко място в черепа, което след предпазлива палпация определих като хлътване.

Премерих пулса — типичния за мозъчна контузия пулс, — прегледах очите, но нямаше никакво съмнение за сериозността на състоянието му. Счупеният череп притискаше мозъка и вероятно с всеки изминат миг налягането се увеличаваше от вътрешен кръвоизлив. Въпросът бе какво да се прави. Тук с нищо не можех да му помогна, но и не можех да го оставя, за да потърся помощ. Беше ужасна дилема: каквато и помощ да му окажех, тя трябваше да е бърза, а пясъчната струйка на живота му бавно изтичаше, докато седях, коленичил безпомощно до него.

Изведнъж си спомних за свирката. Нейният звук ме бе довел на това място, сигурно щеше да доведе и други. Вдигнах я до устните си и я надух силно и продължително, после още веднъж и още веднъж. Острият, пронизителен, зловещ писък, който наруши мъртвешкия покой на гората и разбуди птиците, разтърси пренапрегнатите ми нерви. За мен беше болезнено непоносимо да вдигам този отворителен шум, но друг изход нямаше. Трябваше да продължавам, докато ме чуят и привлекат някого на това отдалечено и усамотено място.

Действията ми имаха много по-бързи резултати, отколкото очаквах; тъкмо вдигах отново свирката, когато чух шум откъм гората — сякаш някой се провираше през храстите. Насочих лъча на фенерчето и се изправих от предпазливост, докато видях кой и какъв е новодошлият. Почти в същия миг откъм гората се появи светлина, която проблесна и изчезна, сякаш някой носеше фенер между дърветата. След това засвети ярко и се насочи право към мен, докато новодошлият се показва от гората. За кратко време бях заслепен от

светлината на фенера му, но когато се приближи, осветих го и аз и видях, че е полицай. Очевидно той току-що бе видял тялото в краката ми, защото изведнъж ускори крачка и пристигна толкова задъхан, че няколко мига стоя безмълвен, като осветяваше с фенера бездиханния си другар, дишаше тежко и го наблюдаваше втренчено с учудване и ужас.

— Господ да ни е на помощ! — след малко успя да изрече той. — Какво, по дяволите, се е случило? Кой надуваше тази свирка?

— Аз — отговорих му, при което той кимна и като ме освети още веднъж и ме огледа изпитателно, попита настойчиво:

— Вие кой сте и как се озовахте тук?

Накратко обясних случилото се и добавих, че е крайно необходимо раненият да бъде пренесен в болница колкото се може по-бързо.

— Значи не е мъртъв? — попита той. — Казвате, че сте лекар? Не можете ли да направите нещо за него?

— Тук не мога — отговорих аз. — Той има много дълбока фрактура на черепа. Ако нещо може да се направи, то трябва да стане в болница; трябва да бъде пренесен много внимателно. Ще имаме нужда от линейка. Можете ли да отидете за линейка? Колелото ми е подпряно долу на портата.

Той размисли няколко минути. Очевидно имаше причина да се колебае, защото отговори:

— Не бива да се отдалечавам от това място, онзи убиец сигурно се спотайва някъде в гората. А и вие не бива да оставяте тоя нещастник. След мен имаше още един човек. Ей сега ще дойде, ако не е загубил пътя. Май е по-добре да се върна малко назад и да го потърся.

Той насочи лъча на фенера си към гората и тъкмо се канеше да се върне, когато в далечината се чу слаб глас; очевидно нас викаха.

— Вие ли сте, мистър Кемпстър? — извика полицаят.

Отговорът явно беше утвърдителен, макар че не разбрах какво точно каза човекът; след около минута той излезе от гората и забърза към нас. И мистър Кемпстър също като полицая беше в доста тежко състояние поради усилията си — известно време той стоеше, дишаше тежко и се държеше за сърцето, докато гледаше ужасено проснатото на земята тяло.

— Можете ли да карате колело, мистър Кемпстър? — попита полицаят.

Мистър Кемпстър успя да прошепне, че може, макар да не е кой знае какъв велосипедист.

— Е — каза полицаят, — трябва ни линейка, за да закараме тоя нещастник в болницата. Ще можете ли да вземете колелото на доктора и да отидете до полицейския участък да разкажете за случилото се?

— Къде е колелото? — попита мистър Кемпстър.

— Подпряно е на портата, там, където започва коларският път — казах аз и добавих: — Можете да вземете моето фенерче, а аз ще ви изпратя до края на пътеката.

Той се съгласи с желание, помислих си аз, това място май не му хареса особено. После му подадох фенерчето и го съпроводи до пътя, а когато се върнах, полицаят бе коленичил до другаря си и го разглеждаше на светлината на фенера.

— Не, не мога да го проумея — каза той, като се приближих. — Не са го изненадали. Май здравата са се борили. Няма му палката. Онзи трябва да е успял да му я измъкне от ръката, но не мога да си представя как е станало. Доста як ще е бил тоя, дето е измъкнал полицейската палка от ръката му, когато той точно от това се е пазил.

— Изглежда силен, обесникът — казах аз. — Трябва да е бил страхотен удар. Черепът е пукнат като яйчена черупка.

— Бандит! — измърмори полицаят. И като помълча, запитва: — Смятате ли, че ще умре, докторе?

— Опасявам се, че шансовете му не са много големи — отговорих аз, — и колкото по-дълго чакаме линейката, толкова повече намаляват.

— Е, ако мистър Кемпстър побърза, няма да чакаме много. В участъка няма да се бавят и секунда.

Той се изправи и светна с фенера си първо към гората, после към купчините дърва. Изведнъж изсумтя възмутено и възкликна ядно:

— По дяволите! Мистър Кемпстър се връща! — Той освети приближаващата се фигура и когато тя дойде по-наблизо, силно извика: — Какво има, сър? Мислехме, че вече сте на половината път!

Мистър Кемпстър бързо приближи, като дишаше тежко и бе явно обиден от тона на полица.

— Там няма колело — каза той троснато. — Някой трябва да е духнал с него. Търсих навсякъде, но няма и следа.

Полицаят изруга така, както един добър полицай никога не бива да ругае.

— Това вече преля чашата — заключи той. — Тоя мръсен убиец сигурно ви е видял да се приближавате, докторе, и веднага щом сте се скрили от погледа му, се е качил на колелото и е изчезнал. Сигурно фарът ви е светел?

— Светеха и фарът, и стопът — отговорих аз, — но ги изгасих, преди да тръгна по пътя. Разбира се, ако той е бил някъде наблизо, ако се е криел зад купчините дърва например, могъл е да види светлините, когато съм наближил портата.

— Да — мрачно се съгласи полицаят, — имал е късмет. Значи се е измъкнал, и то завинаги, освен ако не е оставил някакви следи.

Мистър Кемпстър изпъшка:

— Ако ви се е измъкнал от ръцете, той ми е задигнал около десет хиляди лири имущество. Това разбирате ли? — извика той възмутено.

— Да, след като ми го казахте — отговори полицаят, като добави без особено съчувствие: — Имате лош късмет, но все пак сте по-добре от горкия ми другар, който се е опитал да ви възвърне имуществото. Но не бива да стоим и да си приказваме. Щом човекът е изчезнал, тук няма нужда от мен. Ще изтичам да докладвам в участъка. Вие може да останете с доктора, докато се върна с линейката.

Обаче на мистър Кемпстър му беше дошло твърде много.

— Няма смисъл да оставам — каза той, като ми върна фенерчето. — Ще се върна с вас през гората и ще се прибера, за да видя какво точно е отмъкнал разбойникът.

Полицаят не скри недоволството си от това решение, но не каза нищо. Като се сбогува набързо, той насочи фенера си към гората и закрачи така, че накара спътника си да подтичва след него. И когато светлината се изгуби между дърветата, а шумът от стъпките им заглъхна в далечината, аз останах отново сам с пациента си, обгърнат от мрак и тишина, нарушавана от време на време от стоновете на ранения.

Имах чувството, че са изминали часове, откакто си тръгна полицаят; часове на изтощително очакване и тревога. Взех фенера на пациента си и от време на време го оглеждах на светлината му. Разбира

се, подобрение нямаше; и все пак всеки път, когато напипвах пулса му, аз се учудвах, че още се усеща. Знаех, че всъщност положението му се влошава с всяка измината минута и става все по-съмнително дали ще стигне жив до болницата.

После мисълта ми се отклони към колелото и неизвестния крадец. Бяхме приели, че е изчезнал с него и по всяка вероятност бе точно така. Въпреки това беше напълно възможно колелото да е задигнато от някой скитник или случаен минувач, а крадецът да се спотайва някъде наблизо. Но тази вероятност не ме тревожеше, защото той не би имал причини да ме нападне.

От крадеца мисълта ми се насочи към ограбения. Кой и какъв бе мистър Кемпстър? Какво ли му беше задигнал крадецът? Няма много неща, които струват десет хиляди и могат да се носят в джоба. Вероятно плячката се състоеше от някакви скъпоценности. Но това не ме интересуваше. Цената на имуществото, и то на такова маловажно имущество, като някакви си скъпоценности, е твърде ниска в сравнение с един човешки живот. Вниманието ми, отвлечено за момент, отново се насочи към неподвижно лежащия в краката ми човек, чийто живот висеше на косъм.

Най-сетне безкрайното, както ми се стори, бдение завърши. Долу от пътя се чу ясният звън на камбанката на линейка и сред крайпътните дървета светнаха фарове. След това ярката светлина на два мощни фара освети полето, като очерта ясно силуетите на купчините дърва, което ми подсказа, че линейката минава портата. Наблюдавах как светлината на фаровете става все по-силна с всеки изминат миг, видях ги да изчезват зад купчините и след това да се появяват пак, докато автомобилът напредваше по коларския път и накрая зави по пътечката.

Той спря на няколко крачки от мястото, където лежеше раненият, и от него веднага изскочиха няколко души, между които един полицейски инспектор и полицаят, който бе тръгнал с Кемпстър. Инспекторът ме поздрави учтиво и като гледаше лежащия си подчинен с голяма загриженост, ми зададе няколко въпроса, докато двама униформени мъже извадиха носилка и я поставиха до ранения. Помогнах им да го положат в носилката и да го настанят в линейката. След това се качих и аз, докато обръщаха колата, а инспекторът дойде, за да погледне още веднъж пострадалия.

— Няма да дойда с вас, докторе — каза той. — Имам на разположение взвод полицаи със силни фенери, ще претърсим гората.

— Но човекът почти сигурно е изчезнал с моето колело — казах аз.

— Знам — отговори той. — Ние няма да търсим него. Трябва ми палката на тоя нещастник. Ако крадецът е успял да му я измъкне от ръцете, по нея сигурно ще има отпечатащи. Във всеки случай надявам се да е така, защото това е единствената ни възможност да го идентифицираме.

И тъй като линейката бе готова за тръгване, той се обърна и докато се движехме към коларския път, видях го да влиза заедно с полицая и трима цивилни в гората, която бе осветена от фенерите на петимата с ярка, почти дневна светлина.

Излязохме на пътя и линейката за кратко време стигна до болницата. И все пак пътуването не беше продължило малко. Когато носилката бе внесена в кабинета за спешни случаи и поставена на масата, още първият тревожен поглед показа, че мъждукащата свещ на живота му е угаснала. Хирургът, повикан по телефона, напразно мереше пулса и прислушваше сърцето. Горкият полицай Мърей — това бе името му — бе изпълнил последния си служебен дълг.

— Лоша работа — каза хирургът, като остави слушалката и прокара пръст по вдлъбнатината на черепа на мъртвия, — но се съмнявам, че щяхме да направим нещо, дори да го бяхте докарали жив. Ударът е бил страхотен. Другият е постъпил глупаво, като е ударил толкова силно, защото сега ще бъде обвинен в предумишлено убийство — разбира се, ако го хванат. Надявам се, че ще го хванат.

— И аз също, но се съмнявам, че ще успеят. Изглежда, е намерил колелото ми и е избягал с него, а сигурно и никой не го е видял отблизо, за да го разпознае.

— Хм — изсумтя хирургът. — Жалко! Ама и вие нямате късмет, макар да съм сигурен, че ще ви върнат колелото. Междувременно бих могъл да ви закарам с колата си.

С радост се съгласих и като погледнахме за последен път мъртвия полицай, излязохме заедно, за да се приберем всеки у дома си.

[1] Locum tenens (лат.) — временен заместник. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

СЪДЕБНОТО РАЗСЛЕДВАНЕ

На четвъртия ден след моето приключение получих призовка да присъствам на съдебното разследване — което бе поотложено, за да може полицията да събере всички възможни факти — и своевременно се явих в малката зала на кметството, където се водеше разследването. Когато влязох, уводната част беше свършила, но бях тъкмо навреме за встъпителната реч на съдия-следователя, отправена към съдебните заседатели. Тя бе съвсем кратка и не съдържаха нищо повече от неговото предварително обявено намерение да изслуша показанията според хронологичния им ред — което ми се стори много разумно, — тъй като трагедията щеше да се разкрие постепенно. Пръв беше мистър Артър Кемпстър, който по молба на следователя започна да разказва за известните нему събития.

— Аз съм търговец на диаманти, имам кантора в Хатън Гардън и частно жилище в Хоторнс, Нюингстед. В петък, шестнайсети септември, се завърнах от Холандия и от Харидж пристигнах направо в Хоторнс. В Амстердам купих пратка диаманти — бяха в книжен пакет, сложих ги във вътрешния джоб на жилетката си, когато пристигнах съвсем навреме за вечеря. След като вечерях, отидох в кабинета си да разгледам диамантите и да ги претегля на специалните везни, които имам за целта. Когато свърших с тегленето и ги разгледах един по един, прибрах везните и потърсих лупата, с която обикновено проверявам как са шлифовани камъните. Но не можах да я намеря. Спомних си, че съм я използвал в трапезарията, която е до кабинета ми, затова отидох да проверя дали не е там. Скоро я намерих и се върнах в кабинета. Но когато се приближих до масата, на която бях оставил диамантите, за мое учудване видях, че са изчезнали. Тъй като никой не би могъл да влезе в кабинета през вратата, погледнах към прозореца — видях, че е отворен, макар да беше затворен, когато отидох в столовата.

Незабавно изтичах през столовата към входната врата и когато излязох навън, видях човек, който бързо крачеше надолу по алеята.

Когато изтичах, той бе стигнал почти до края ѝ и като ме чу, хукна, зави край ъгъла и изчезна. Втурнах се с всички сили по алеята и като стигнах пътя, успях да го видя в далечината как бяга с всички сили към полето. Последвах го толкова бързо, колкото можех, но видях, че взема преднина. И когато завих по Баскоум Авеню, забелязах един полицай, който минаваше наблизко. Дадох му знак и щом дотича, разказах му съвсем накратко за случилото се; тъй като крадецът още се виждаше, той хукна след него. Аз го последвах, доколкото можех, но вече се задъхвах и не успях да го догоня. Видях как крадецът побягна по пътя и се прехвърли през портата и го изгубих от погледа си.

Реших, че е безполезно да ги следвам, затова се върнах обратно в града да търся помощ. На главната улица срещнах полицая Уеб и му разказах какво се случи. Отправихме се към мястото, където бе изчезнал крадецът. Прехвърлихме портата, прекосихме една ливада и навлязохме в гората, но там се изгубихме, тъй като бяхме изпуснали пътеката. Докато пресичахме ливадата, чухме полицейска свирка откъм гората, а когато навлизахме в нея, чухме я още веднъж. Ала не успяхме да определим откъде идва звукът, а и пътя не успяхме да намерим.

Доста време след това чухме три продължителни изсвирвания и в същия момент забелязахме блещукаща светлинка, така че хукнахме към нея — всъщност хукна полицаят, защото аз бях доста изтощен. Накрая намерих пътя и видях доктор Олдфийлд да стои до покойния, който лежеше на земята. Полицаят Уеб предложи да взема колелото на доктор Олдфийлд и да отида до полицейския участък, а докторът ми даде фенерчето си да осветявам пътя до портата, където си бил оставил колелото. Когато стигнах до портата, там нямаше и следа от велосипед, така че се върнах и казах това на полицая, а той реши да отиде сам до участъка и се върнахме заедно през гората. Като стигнахме до ливадата, той избърза напред, а аз се прибрах вкъщи.

— Значи отидохте в трапезарията. И колко време ви нямаше в кабинета? — попита съдия-следователят.

— Според мен около две минути. Не повече от три.

— Казахте, че прозорецът на кабинета е бил затворен, когато сте излезли. Беше ли спуснат райберът?

— Не, горното прозорче не беше затворено. Отворих го, като влязох в кабинета след вечеря, тъй като вечерта бе топла, а в стаята бе

доста задушно.

— Бяха ли спуснати транспарантите?

— Транспаранти няма, само две плътни пердета. Когато влязох, бяха спуснати, но ги дръпнах малко, за да отворя прозореца и е възможно да съм ги оставил така; всъщност сигурен съм, че ги оставих така.

— Мислите ли, че някой минувач е могъл да погледне в стаята?

— Да. Кабинетът е на първия етаж — на около два фута от земята — и первазът на прозореца е на височината на рамото ми, така че отвън човек много лесно може да погледне в стаята.

— Прозорецът към главната алея ли гледа?

— Не, към пътеката, която води към задната част на къщата.

— Сигурно не сте чули да се отваря прозорецът?

— Не, не бих могъл да го чуя от столовата. Той се отваря много леко. Всички панци на прозорците ми са смазани, за да не скърцат.

— На лесно място ли бяха диамантите?

— Да, лежах на масата на купчинка върху парче черно кадифе.

— Скъпи ли бяха?

— Доста скъпи. Цялата пратка е около десет хиляди лири. Петнайсет диаманта, и всичките са изключителни екземпляри.

— Бихте ли могли да ги познаете, ако ги намерим?

— Лесно мога да позная цялата пратка, а мисля, че мога да разпозная и отделните камъни. Претеглих ги един по един, а също и всички заедно и ги описах, дал съм копие на полицията.

— Беше ли взето нещо друго, освен диамантите?

— Нищо, дори и хартията. Крадецът сигурно ги е сграбчил и ги е пуснал в джоба си.

С това показанията на мистър Кемпстър свършиха. Някои от съдебните заседатели искаха да чуят повече подробности за диамантите, но съдия-следователят учтиво им напомни, че разследването се занимава не с грабежа, а с убийството на полица Алфред Мърей. Тъй като нямаше други въпроси, показанията бяха прочетени и подписани и свидетелят бе освободен.

Заех мястото на мистър Кемпстър и следвайки хронологията на събитията, започнах като него показанията си с разказ. Не е необходимо да повтарям и него, и въпросите, които го последваха, тъй като вече ви разказах за моето участие в тази история. Нито пък е

необходимо да повтарям показанията на Уеб, защото почти се покриваха с тези на Кемпстър. Когато полицаят се оттегли, извикаха името на доктор Джеймс Тансли и хирургът, когото срещнах в болницата, излезе отпред.

— Вие сте изследвали трупа на убития — каза съдия-следователят, когато на въстъпителните въпроси бе отговорено. — Бихте ли ни казали в какво състояние бе той?

— При външния оглед открих дълбоко хлътване на черепа с диаметър пет сантиметра и половина на два сантиметра и половина над лявото ухо и контузна рана с дължина два сантиметра и три четвърти. Раната и хлътването вероятно са причинени от силен удар с тъп предмет. Няма белези от други удари. След като отворих черепа, открих следното: твърдата костна обвивка на черепа е раздробена на частици, които са се забили в мозъчното вещество и са причинили сериозни разкъсвания. Увредени бяха и една-две артерии, а една бе скъсана, което беше довело до силен кръвоизлив в мозъчната кухина, предизвикал огромно налягане върху кората на мозъка.

— Каква е според вас причината за смъртта?

— Непосредствена причина за смъртта са разкъсванията и мозъчният кръвоизлив, но, разбира се, решаващ фактор е бил ударът, причинил тези наранявания.

— И е чиста формалност да ви питам може ли да е самонараняване, нали така?

— Да, напълно невъзможно е ударът да е бил нанесен от самия пострадал.

Това беше най-същественото от показанията на лекаря. Когато той приключи и беше освободен, призоваха инспектора Чарлз Робъртс и той зае свидетелското място. Както и другите свидетели, по искане на съдия-следователя той започна с общо изложение на фактите.

— Тъй като началникът на полицията отсъстваше, като чух доклада на полицая Уеб, аз наредих на сержанта да вземе линейката и да тръгне със спасителната група. Когато пристигнахме на мястото, където лежеше убитият, погрижих се да го настанят в линейката, под лекарско наблюдение, а ние влязохме в гората. Всеки от отряда бе снабден със силно фенерче, така че работехме при добро осветление. Не намерихме никакви следи от човек, но открихме каската на убития близо до пътя. Тя бе смачкана, вероятно е била съборена от някой клон.

Най-вече търсихме палката на убития и накрая я намерихме съвсем близо до мястото, където бе лежал. Вдигнах я за каишката и я отнесох така в участъка, където я изследвах внимателно и открих няколко пръстови отпечатаъци. Не се опитах да ги снема, а закачих палката в шкафа и го заключих. На другата сутрин докладвах на началника и му дадох ключа от шкафа.

— Намерихте ли следи от беглеца?

— Не. Отидохме до портата и намерихме следи около мястото, където е стоял велосипедът. Можяхме да видим, че е бил избутан до шосето. Но на самото шосе нямаше никакви видими следи.

— Намерихте ли колелото?

— Да. Два дни след кражбата колелото бе намерено под един навес близо до шосето за Лондон, на около три мили от Клей Уд. Изследвах го внимателно с проявителен прах, за да открия отпечатаъци, имаше много, но бяха размазани и неразличими.

Това бяха в общи линии показанията на инспектора и тъй като нямаше други въпроси, той бе освободен, мястото му зае началникът на полицията Хърбърт Паркър, който продължи разказа на инспектора за палката на мъртвия полицай.

— Ключът от шкафа ми бе предаден от инспектор Робъртс, както каза и той. Отключих и извадих палката, която разгледах на силна светлина с лупа. Можях да видя няколко пръстови отпечатаъци по дръжката ѝ. Поради мястото и разположението им реших, че ги е оставил убиецът, когато е измъкнал палката от ръцете на убития. Забелязваха се върху гладката повърхност, но не бяха достатъчно ясни, за да се заснемат без проявител. Не се опитах да ги проявя, защото, имайки предвид важността им, сметнах, че е по-добре да предам палката непокътната на специалистите от Скотланд Ярд. Опаковах я така, че следите по дръжката да се запазят от всякакъв допир и я занесох в отдела за дактилоскопска експертиза в Скотланд Ярд, предадох я на началника му, който я изследва и прояви отпечатаъците с графитен прах.

Тогава видяхме четири различни отпечатаъка, очевидно от лява ръка — единият беше от палец, бе съвсем ясен, а отпечатаъците от другите три пръста, макар и не толкова ясни, добре се различаваха. Веднага след като бяха проявени, ги снимахме и когато снимките бяха готови, връчихме ги на специалисти, които преровиха картотеката.

Установи се, че такива отпечатъци няма в цялата картотека — нито в основната ѝ част, нито в отделните папки.

— И какво означава това?

— Означава следното: тъй като такива отпечатъци няма в основната колекция — там се съдържа пълен комплект отпечатъци, снети в затворите, — сигурно е, че този човек никога не е бил съден, и тъй като ги няма и в папките с лични отпечатъци, няма доказателства, че някога е бил замесен в престъпление. Накратко: като се имат предвид пръстовите отпечатъци, този човек не е известен на полицията.

— Много жалко — каза съдия-следователят. — Изглежда, че няма никаква възможност да се установи кой е престъпникът.

— Не бих казал това — отговори началникът на полицията. — Сега неговите отпечатъци са в Скотланд Ярд и ако някога попадне в затвора и му вземат отпечатъци, той ще бъде идентифициран и съден. И тогава има голяма вероятност да намерим диамантите и да разкрием самоличността на крадеца.

— Да се надяваме, че ще стане така — каза съдия-следователят. — Но за това разследване е важен фактът, че засега самоличността на убиеца е неизвестна. Имате ли да добавите нещо?

— Има още една подробност — отговори полицаят. — След като отпечатъците бяха заснети, изследвахме палката и открихме ясни следи от кръв и два косъма. Космите и палката се съхраняват, а аз изпратих в Скотланд Ярд няколко косъма и кръвна проба от трупа на убития.

— Това може да послужи като потвърждение — каза съдия-следователят, — въпреки че нямаме съмнения, що се касае до причината за смъртта. И последният ми въпрос. Като човек, опитен в тази област, имате ли някаква представа как е станало всичко и какво представлява престъпникът?

— Що се отнася до престъпника, моето впечатление — което споделят и колегите ми — е, че той не е закоравял убиец. Цялата история показва, че е аматьор. Човекът няма досие в полицията, очевидно е бил невъоръжен и не се е показал нито вещ, нито опитен. Изглежда, някой случаен човек, вероятно скитник, се е вмъкнал случайно в имението, обикалял е около къщата и когато стигнал осветен прозорец, погледнал между пердетата, видял мистър Кемпстър

да тегли диамантите и да ги разглежда върху черното кадифе. После мистър Кемпстър е излязъл от стаята и ето ти големия шанс за крадеца на дребно. Човекът просто е отворил прозореца, покатерил се е, грабнал диамантите, скочил долу и хукнал да бяга. Всеки може да го направи. От наша гледна точка тъкмо това е лошото в този случай. От друга страна, тъй като му е за първи път и не знае тънкостите на занаята, ще изпадне в голямо затруднение, когато се опита да продаде диамантите.

Съдия-следователят се съгласи с тази възможност, но не прояви особен интерес. Тъй като бе получил всички възможни показания, свързани с разследването, той освободи началника на полицията и взе думата, за да обобщи накратко фактите:

— Това, което имам да ви кажа, господа съдебни заседатели, е малко — започна той. — Вие чухте показанията, които разкриват цялата тъжна история. Навярно не изпитвате никакви съмнения, че доблестният полицаи, чиято трагична и преждевременна смърт е предмет на това съдебно дирене, е убит от избягалия крадец. Но трябва да изтъкна, че ако вашето становище е такова, законът ви задължава да признаете за виновен в предумишлено убийство този неизвестен човек. В това отношение законът е съвсем категоричен. Ако някой, извършвайки углавно престъпление, убие или косвено причини смъртта на друг човек, той се обвинява в предумишлено убийство, независимо дали наистина е възнамерявал да убие, или не.

Няма доказателства дали беглецът е искал, или е възнамерявал да убие полицаия. Но той му е нанесъл удар, с който е могъл да го убие и в действителност го е убил, а в същото време беглецът е извършил и углавно престъпление. Следователно той се обвинява в предумишлено убийство. Това е всичко, което имам да кажа.

Явно заседателите вече бяха взели решение по въпроса, защото след съвсем кратко заседание председателят обяви, че всички са съгласни с присъдата.

— Смятаме — продължи той, докато следователят взе писалката си, — че полицаят е бил убит в Клей Уд от непознатия, който е влязъл в къщата на мистър Кемпстър, за да извърши кражба.

Следователят кимна.

— Да — каза той, — аз съм напълно съгласен с вас и ще внеса предложение този неизвестен човек да бъде съден за убийство.

Сигурен съм, че ще се присъедините към мен, за да изкажем нашите най-дълбоки съболезнования на семейството на доблестния полицаи, който е пожертвал живота си при изпълнение на служебния си дълг.

Така тъжно завърши приключението, при което за пръв път бях въввлечен в непосредствена близост със сериозно престъпление. Най-малкото имах чувството, че това е краят му, че за последен път слушам за тази трагедия и за злоещата призрачна фигура, минала така близо край мен в края на гората. Това бе понятно, защото бях играл ролята на статист в тази драма и вече нямах нищо общо с нея, пък и връзките ми с Нюингстед и жителите му щяха да бъдат прекъснати, когато титулярят доктор Уилсън се завърне от отпуск.

Но при все това, аз грешах, както ще се убедите сами по-нататък.

ГЛАВА ТРЕТА

ПИТЪР ГАНЕТ

Въпросът за западането на лондонските улици честичко ме е занимавал. Защо ли все повече западат и няма подобрене? Изглежда, промяната е продиктувана от някаква загадъчна закономерност. Постоянно се натъкваме на улици, някога модни, а сега запуснати, чиито просторни къщи, преди обитавани от богаташи и знаменитости, са изпаднали до такава степен, че служат за подслон на всякакви бедняци — от обеднели буржоа до най-големите сиромаси; улици, от които каретите са изчезнали, за да отстъпят място на количката на амбулантния търговец и каруцата на въглищаря. Никога в живота си не съм виждал улица, която да се е променила към по-добро: от невзрачна да стане модерна, от бедна — елегантна.

На тези мисли ме навежда видът на квартала, в който се бях установил, след като приключих работата си в Нюингстед. Не бих казал, че Оснабъро Стрийт в Марилибоун е запусната. Напротив, това е много почтена улица. Но високите ѝ къщи с плоски фасади, просторни стаи и внушителни входове очевидно са били свидетели на по-добри времена и целият квартал носи следи от странния упадък, за което вече споменах.

Причината за идването ми на Оснабъро Стрийт бе покупката на „открито наследство“ — доста точно описание, защото нямаше никакво съмнение, че моят предшественик е умрял, а липсата на пациенти ставаше все по-осезателна, докато ден след ден стоях сам и необезпокояван в лекарския кабинет, прелиствах недоверчиво страниците на старите регистри и се чудех дали имената, записани там, по някаква случайност не принадлежат на митични същества или тези пациенти единодушно не са последвали починалия в царството небесно или в преизподнята.

Все пак от време на време имах повиквания и посещения, отначало от случайни непознати или нови жители на квартала, но с течение на времето, като използвах нови запознанства и препоръки, „откритата собственост“ се превърна в съвсем реално „ядро“, което се

разрастваше бавно и обещавахе истинска лекарска практика в недалечно бъдеще. Часовете на самотното ми пребиваване в кабинета започнаха да намаляват все повече, нарушавани от приятни прекъсвания, и кратките ми делови разходки по улиците вече не бяха просто географски изследвания, а имаха определена цел.

Както вече казах, работата ми се увеличаваше предимно чрез препоръки. Пациентите, изглежда, ме харесаха и споменаваха това пред познатите си — така се запознах с Питър Ганет. Помня този случай много ясно, въпреки че тогава изглеждаше съвсем незначителен. Беше мрачна декемврийска сутрин, около три месеца след заминаването ми от Нюингстед, когато се отправих на „обиколката“ си (състояща се от един пациент) и докато минавах за по-пряко по страничните улички зад Къмбърланд Маркет, за да стигна до Джейкъб Стрийт, Хампстед Роуд, сравнявах мрачните малки улички с приятните пътища около Нюингстед. Джейкъб Стрийт бе още един пример към „закона за западането на лондонските улици“, за който вече споменах. Запусната и с жалък вид, преди тя е била място за работа и живеене, предпочитано от известни и знаменити художници. Но славата ѝ не беше съвсем отминала, тъй като някои от къщите имаха удобни ателиета, и сред обитателите ѝ все още имаше художници, макар и по-неизвестни и скромни. Мистър Дженкинс — съпругът на моята пациентка — беше скулптор и от прозореца на спалнята можех да го наблюдавам как дялка един твърде претрупан мраморен надгробен паметник в малкия двор долу.

Бях приключил, без да бързам, визитата си и вече се канех да тръгна, когато мисис Дженкинс започна:

— Преди да сте си тръгнали, докторе, трябва да ви предам молбата на моята съседка мисис Ганет. Тази сутрин тя прати домашната си прислужница да ми каже, че мистър Ганет не се чувства добре, ще ви бъде признателна, ако наминете да го прегледате. Тя знае, че вие ме лекувате, а пък те си нямат домашен лекар. Живеят през една врата, номер дванайсет.

Благодарих ѝ за препоръката и като пожелах приятен ден, отправих се към номер дванайсет, като се приближавах бавно, за да огледам предварително къщата. Резултатът бе задоволителен, що се отнася до благосъстоянието на моя нов пациент, тъй като домът бе добре поддържан в сравнение с околните къщи, а лъскавото пиринчено

чукче, лъскавата топка на вратата и блестящото от чистота стъпало пред прага подсказваха, че живеещите в къщата стоят доста над нивото на обитателите на Джейкъб Стрийт. Отстрани имаше широка двукрила порта с малка вратичка, която погледнах с любопитство. Навярно бе вход към някакъв двор или фабрика, приспособен за преминаване на камиони и фургони, но очевидно принадлежеше на къщата, защото отстрани на портата висеше шнур на звънец, а под него имаше малка пиричнена табелка с надпис „П. Ганет“.

В отговор на почукването ми, вратата бе отворена от върлинещо момиче на около осемнадесет години с дълги крака, къса пола и нещо, наподобяващо платно за варене на пудинг, вързано на главата. Когато разкрих самоличността си, тя ме придружи през покрит с плочки салон до една врата, която отвори и като съобщил името ми, остави ме на произвола на съдбата и заслиза надолу към кухнята.

Когато влязох, обитателката на стаята, жена на около тридесет и пет години, се изправи и сложи плетката си на масата.

— Вие ли сте мисис Ганет? — запитах аз.

— Да — отговори тя. — Аз съм мисис Ганет. Предполагам, че мисис Дженкинс ви е предала молбата ми.

— Да. За съжаление чух, че съпругът ви не е добре.

— Да — отговори тя, — макар че според мен не е нещо сериозно.

— Предполагам, че той го счита за сериозно — казах аз.

— И аз мисля така — съгласи се тя. — Във всеки случай, изглежда доста загрижен за себе си. Сега е в спалнята си. Да ви придружава ли? Мисля, че ви очаква с голямо нетърпение.

Отворих ѝ вратата и я последвах нагоре по стълбите, като набързо подреждах първите си впечатления. Мисис Ганет беше доста висока, слаба жена със светлокестенява коса и студени сини очи. Определено бе хубава, но въпреки това ми се стори, че не е симпатична. Колкото и да бе миловидно лицето ѝ, то не беше приятно поне за мен. В израза му имаше отсянка на раздразнение, намек за липса на дружелюбие. Освен това не ми хареса тона, с който разговаряше за съпруга си.

Тя бе така лаконична, както и прислужницата. Отвори вратата на спалнята и от прага каза: „Ето го доктора“. След като влязох, тя ме затвори вътре и си отиде.

— Е, докторе — каза пациентът, — радвам се да ви видя. Придърпайте един стол до огъня и си свалете палтото.

С удоволствие взех стол, но не приех другата покана, защото знаех от опит, че лекар, който си свали палтото, е загубен. Оттам нататък той се превръща в посетител и затрудненията при опитите му да избяга се увеличават неимоверно.

— Значи не се чувствате добре? — зададох встъпителния си въпрос.

— Чувствам се дяволски зле — отговори той. — Мисля, че не е нещо сериозно, но е дяволски неприятно. Нали знаете, благоутробието ми не е в ред.

Не знаех, не бях чувал тази дума и вероятно съм го погледнал въпросително и доста разсеяно.

— Благоутробието — повтори той, — шкембето. Казано направо — болки в корема.

— Аха! — казах, внезапно прозрял. — Страдате от коремни болки. Много ли ви е зле?

— Кога ли пък ми е било добре? — попита с кисела усмивка той.

— Разбира се, никак не е приятно — признах аз. — Но болката силна ли е?

— Понякога — отговори той. — Ту спира, ту пак започва. О-о-ох! — Промененото му лице показва, че болката току-що се бе появила. Прекъснах разговора в очакване на по-благоприятен момент, а междувремежно наблюдавах пациента си със състрадание и интерес. Не беше хубав като жена си и външността му не печелеше от дълбокия белег, минаващ през лявата вежда, но той правеше по-приятно впечатление от нея — добре сложен мъж, не едър, доколкото можех да съдя за него, както стоеше свит в креслото, среден на ръст и определено слаб. Имаше доста дълга коса, добре оформени мустаци и вандайковска брадичка. Всъщност цялата му външност беше вандайковска — кафявото кадифено сако, разкопчаната остра яка и хлабаво вързаната фльонга с провиснали краища, която му служеше за вратовръзка. Забелязах също, че очите му са зачервени и възпалени като на страдащ от далекогледство човек, който се нуждае от очила.

— Уф — изпъшка той след кратко мълчание, — на това се вика болка, ама сега е по-добре. Май настъпва момент на просветление.

Аз поднових разговора, за който не е нужно да разказвам с подробности. Имах много време и му дадох възможност да опише надълго и нашироко болестта си, вероятните причини, навиците си и начина си на живот. Докато говореше, аз разглеждах стаята, следвайки съвета на моя учител доктор Торндайк да наблюдавам обстановката, в която живее пациентът, като своеобразно указание за личността му. Най-подробно разгледах лавицата над камината, пред която стоях, и преценявах, доколко предметите върху нея подсказват нещо, за навиците на пациента ми и за неговата съдба.

Странни бяха тези предмети: гърнчарски образци с явно груб и първобитен вид, които взех за дреболии, старателно събирани по време на пътешествия в далечни страни сред примитивни, туземни племена. Имаше няколко паници и кани, недодялани, масивни и безформени, изработени от груб материал, подобен на глина, а сред тях изпъкваше една грубо моделирана фигура от подобен материал, вероятно несръчно изображение на някое горско божество или може би на някой туземец. Детинската недодяланост на работата ме наведе на мисълта за африканските дебри и етнографския отдел на Британския музей или за имитациите на примитивни скулптури, които наскоро се бяха появили в някои обществени сгради в Лондон. Погледнах отново мистър Ганет и се зачудих дали сегашното му състояние не е последица от някоя тропическа болест, хваната в горите и джунглите, откъдето той бе събрал тези странни и не особено привлекателни антики.

За щастие не дадох гласен израз на мислите си, и като следвах друга препоръка на доктор Торндайк — „остави пациента да приказва“, — слушах внимателно как мистър Ганет разказва нашироко за тревогите си. Той помълча малко и рече:

— Но това не е най-лошото. Болестта е ужасна пречка. Искам да продължа да работя.

— Между впрочем с какво се занимавате? — попитах аз.

— С керамика — отговори той.

— Керамика! — повторих аз. — Не знаех, че в Лондон все още има гърнчарски работилници, освен „Дултънс“, разбира се.

— Нямам нищо общо с гърнчарските работилници — каза той. — Аз съм художник, работя самостоятелно. Предметите, които изработвам, обикновено се наричат малка пластика. На полицата над камината има няколко мои неща.

Казано грубо, щях да падна от изненада. За момент загубих дар слово и стоях като истукан, взирайки се втренчено със зяпнали уста в тези изумителни творения на грънчарското изкуство, докато Ганет ме наблюдаваше замислено и както ми се стори, с леко неодобрение.

— Вероятно — забеляза той, — ги намирате малко елементарни?

Не бих използвал това определение, но се залових за спасителната дума с желание.

— Мисля, че точно това бе първото ми чувство — отвърнах аз. — Това и ъ-ъ-ъ... впечатлението, че може би... а-а-а що се отнася до финеса и... ъ-ъ-ъ симетрията... това за един съвсем неопитен човек... а-а-а...

— Точно така — прекъсна ме той. — Неопитният човек търси финес и симетрия. Но не към това се стреми художникът. Той оставя механическата точност на обикновения работник и неговото грънчарско колело.

— Предполагам, че е така — съгласих се аз. — А... — щях да кажа „идола“, но бързо се коригирах, — статуята също ли е ваша работа?

— Статуетката — поправи ме той. — Да, също е моя. Бях много доволен, когато я завърших. И съвсем оправдано, защото бе посрещната изключително добре. Критиците бяха възхитени и продадох две копия по петдесет гвинеи едното.

— Това е много задоволително — казах аз. — Хубаво е да спечелиш и материална награда наред със славата. Дадохте ли ѝ някакво име?

— Не — отговори той, — не съм от онези смахнати художници, дето непременно назовават някак картините си. Просто я нарекох „Статуетка на маймуна“.

— На... а, да. На маймуна. Точно така!

Аз се изправих, за да я разгледам по-добре и тогава открих, че на задната ѝ част има нещо като навит маркуч, очевидно представляваше опашка. Значи явно бе маймуна, а не горско божество. Опашката ми помогна да я класифицирам, макар че при онези скулптури, за които споменах, единствено липсата на опашка потвърждаваше принадлежността им към човешкия род.

— Предполагам, че винаги подписвате работите си — казах аз.

— Разбира се — отговори той. — Всеки предмет носи подписа ми и сериен номер. И, разбира се, броят на копията (на едно произведение) е строго ограничен. Ще видите подписа отдолу.

С невероятно внимание и нежност взех скъпоценната статуетка и я обърнах, за да я разгледам отдолу. Покрита бе с плътен слой прозрачна бяла глазура, доста неподходяща за грубото сиво тяло, но идеална за надписване. Подписът бе изписан с тънки сини линии като с писалка и представляваше нещо подобно на птица, стъпила върху буквите П. Г., а отдолу — оп. 57 I A.

— Предполагам, че патицата е вашият личен знак или собствена марка — казах аз. — Това е патица, нали?

— Не — отвърна той малко сопнато, — това е корморан^[1].

— Да, разбира се — съгласих се бързо. — Колко глупаво от моя страна, че не отгатнах този ребус, макар че корморанът не се различава много от обикновената патица.

Той се съгласи и внимателно наблюдаваше как поставям шедьовъра му върху парчето плат, което трябваше да го предпазва от допир с мраморната полица. Тогаваше си помислих, че съм се задържал доста дълго и като закопчах палтото си, с няколко последни съвета се върнах към професионалните въпроси.

— Е, мистър Ганет, не бива да се тревожите. Ще ви изпратя лекарство, което скоро ще ви изправи на крака. Но ако имате силни болки, по-добре опитайте загреващи компреси или грейка с гореща вода — нека да е термофор, — освен това ще се чувствате много по-удобно, ако лежите.

— Много по-удобно е да се седи край огъня — възрази той и тъй като той явно най-добре можеше да прецени собственото си удобство, замълчах и като се ръкувахме, си тръгнах.

Докато слизах по стълбите, срещнах мъж, който се качваше — бе едър, с монокъл и стъклена кана в ръце. Когато се изравнихме, той спря и каза:

— Нося на болния малко ечемичена отвара. Надявам се, че може. Той ме помоли.

— Разбира се — отговорих аз. — Много подходяща напитка за болни.

— Ще му кажа — отвърна той и всеки от нас продължи пътя си.

Когато слязох в преддверието, видях, че вратата на трапезарията е отворена и тъй като мисис Ганет се виждаше вътре, влязох да ѝ докладвам за резултата от прегледа и да ѝ дам някои напътствия, които тя изслуша внимателно, макар и без особено съчувствие. Ала ми обеща да се погрижи пациентът да си взема лекарството редовно и да му приготвя горещи грейки.

— Не мисля, че той ще ги използва — добави тя. — Не е много послушен.

— Е, мисис Ганет — казах аз, докато си слагах ръкавиците, — трябва да бъдем търпеливи. Болката прави хората раздразнителни. Надявам се утре да го намеря в по-добро състояние. Довиждане!

През целия ден мислите ми се въртяха около новия пациент, но за съжаление не в желаната насока. Защото ме интересуваше не коремът му, а чудноватите му произведения и най-вече онази невъобразима маймуна. Размишленията ми се колебаеха между открито недоверие и вероятността тези псевдо-първобитни предмети да имат някаква незабележима стойност, която ми се е изплъзнала. Не бях съвсем неопитен в тази област, тъй като семейството ми имаше определени артистични наклонности. Родителите ми рисуваха, а чичо ми по майчина линия бе небезизвестен портретист, който освен картините си, произвеждаше и миниатюри, непретенциозни статуетки от теракота и бронз, а и аз като студент посещавах един път седмично курс по рисуване от натура. Така че горе-долу можех да рисувам и знаех какво представлява човешката фигура; когато сравнявах грациозните, изящно оформени статуетки на чичо си с грубите фигури на Ганет, изглеждаше невероятно, че маймуната може изобщо да притежава някаква художествена стойност.

И все пак прекалената самоувереност не е от полза. Винаги е възможно човек да сгреша. Но не трябва да сме и лековерни, защото простодушният доверчив човек става естествена плячка на мошеника и натрапника. И единият, и другият преуспяват сред нас. Следвоенният двадесети век, изглежда, е златен век на „демагогията“.

И така мислите ми се въртяха в главата и не стигах до никакво определено заключение, а в това време коремът на горкия Питър Ганет не получи необходимото внимание. Реших, че една-две дози бисмут и сода в комбинация с това чудесно старо средство — някога прехвалено, а сега доста подценявано — тинктура от кардамом^[2], ще

успокоят коликите и ще възстановят здравето на пациента и след като изпратих сместа, престанах да мисля за медицинската страна на случая.

Но сигурната микстура не произведе очаквания ефект, защото на следващата сутрин състоянието на пациента бе същото. Това бе разочарование (най-вече за него), но не и причина за безпокойство. Нямахте съмнения за нищо сериозно — нито треска, нито симптоми, говорещи за апандисит или нещо по-опасно. Аз не се тревожех за него, нито пък той за себе си, макар че бе леко разочарован от сигурната микстура, която обещах да заменя с нещо по-ефикасно, като повторих съветите си за горещите грейки и загаряващите компреси.

Новото лечение не се оказа по-добро от предишното. При третото си посещение заварих пациента на легло, все още се оплакваше от болките и беше изпаднал в дълбока депресия. Но дори и сега, макар че изглеждаше явно зле, нито подробните въпроси, нито прегледите хвърлиха светлина върху причината или естеството на заболяването. Очевидно страдаше от остро стомашно-чревно възпаление. Но защо страдаше от това и защо никакво лекарство не го облекчаваше, бе загадката, върху която тревожно разсъждавах, докато се прибирах от Джейкъб Стрийт у дома, страшно недоволен от себе си и настроен да съчувствам на човека, който имаше нещастieto да е мой пациент.

[1] Ганет на английски означава корморан. — Б.пр. ↑

[2] Кардамом — индийско растение, чиито семена се употребяват за лекарство. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

ДОКТОР ТОРНДАЙК СЕ НАМЕСВА

На шестия ден от лечението на мистър Ганет моята смътна, но растяща тревога изведнъж се засили рязко. Докато седях край леглото и гледах изпитото, измършавяло лице със зачервени очи, които ме наблюдаваха иззад завивката, бях обхванат от нещо като паника. И имаше защо. Човекът очевидно бе зле, много зле и състоянието му се влошаваше с всеки изминат ден; трябваше да си призная, и си признах, че съм в пълно неведение. Стомашно-чревното възпаление не беше никаква диагноза. Това не бе нищо повече от сумиране на симптомите; а пълният провал на обичайното за случая лечение ме убеди, че някаква съществена страна на заболяването напълно ми се бе изплъзнала.

Беше много обезпокоително. Ясно разбихах, че един млад, отскоро практикуващ лекар не може да си позволи да оплеска работите в самото начало на кариерата си, макар да е справедливо да кажа, че това не беше най-важното ми съображение. Най-много ме тревожеше чувството, че съм се провалил в изпълнението на професионалния си дълг и ми липсват елементарни медицински познания. Сърцето ми се свиваше, като гледах страданията на кроткия, мълчалив човек, който очакваше така трогателно помощ и успокоение — но напразно. Имах и друго, още по-обезпокоително съображение — че човекът е сериозно болен и ако не се оправи, скоро състоянието му ще стане направо опасно.

— Е, мистър Ганет — казах аз, — май нямаме напредък. Страхувам се, че ще се наложи да пазите леглото известно време.

— Дума да няма докторе — отвърна той. — Тъй и тъй не мога да изляза, пък и не мога да си стоя на краката, като стана. Краката ми, изглежда, стачкуват, а и със стъпалата май става нещо странно — боцкат ме като с топлийки, имам някакво усещане, че са изтръпнали или покрити с лак.

— Но вие не сте споменавали за това преди! — възкликнах аз, прикривайки, доколкото можех, ужаса си от това ново усложнение.

— До вчера не бях забелязал — отвърна той, — макар че от няколко дни ми се схващат прасците. Истина е, че болката в корема изцяло поглъща вниманието ми. Може и да не съм забелязал. Как мислите, какво ми има?

На този въпрос не можах да отговоря веднага, защото не мислех нищо. Новите симптоми не ми говореха нищо, бяха само убедително доказателство за дълбоката ми заблуда. Въпреки това направих подробен преглед, който показва, че стъпалата значително са загубили чувствителността си, а и нервите на краката не бяха в ред. Нямах дори смътна представа за причината, нито пък направих някакво усилие да разгадая тайната, защото този нов развой на нещата стана причина неоформеното намерение, което таях в себе си през последните два дни, да се превърне в твърдо решение.

Трябваше да потърся съвет от някой по-опитен лекар. Това бе необходимост, продиктувана от елементарната почтеност, да не говорим за хуманност. Бях се колебал да предложа друго мнение, тъй като това предполагаше и открито признание, че съм объркан — нещо твърде неразумно за един млад лекар, но и щях да принудя пациента си да заплати и таксата на консултанта; макар да чувствах, че след като необходимостта от консултация е възникнала поради собственото ми незнание, разходите трябва да поема аз.

— Какво ще кажете, докторе, дали да не постъпя в някоя частна клиника? — попита той, като седнах отново до леглото.

Възползувах се от това предложение, защото то улесняваше изпълнението на моя план.

— Би могло да се помисли за това — отговорих аз. — Там ще бъдете под постоянно и компетентно наблюдение.

— Това си мислех и аз — каза той. — А и няма така дяволски да досаждам на жена си.

— Да — съгласих се аз, — това е идея. Ще я обмисля, ще направя някои запитвания и ще намина по-късно, за да ви съобщя резултата.

С тези думи станах, стиснах му ръката и си тръгнах, като затворих шумно вратата и заслизах по стълбите с тежки стъпки, за да известя за идването си в салона. Когато влязох там обаче, мисис Ганет я нямаше, а вратата на трапезарията бе затворена; като погледнах към закачалката, на която висеше шапката ми, забелязах до нея друга

шапка и допуснах, че тя е вероятната причина за отсъствието на дамата. Бях виждал и преди тази шапка. Бе малко натруфена велурена шапка, която принадлежеше на някой си мистър Боулс — същия, когото бях срещнал на стълбите при първото си посещение, а след това го бях виждал един-два пъти — едър, наперен, доста хубав млад мъж с шумно кавгаджийско държане и склонност към прекалено фамилиарничене. Веднага ми беше станал антипатичен. Фамилиарниченето ме бе възмутило, подозирах, че монокълът му има само декоративна функция и наблюдавах с леко неодобрение отношенията му с мисис Ганет — макар че бяха някакви братовчеди, както бях разбрал от Ганет пък и той очевидно знаеше за тяхното приятелство.

Значи това не бе моя работа, и все пак наличието на тази шапка ме спря. Твърде неудобно е да прекъснеш tete a tete. Затруднението ми бе разрешено от самия Боулс, който откряна вратата на трапезарията, подаде глава и ме изгледа през монокъла си или може би с другото си по-незапушено око.

— Стори ми се, че чух да се смъквате по стълбата, докторе — каза той. — Как е страдалецът? Ще влезете ли да кажете нещо ново?

Прищя ми се да му дръпна носа. Но един лекар трябва отрано да се научи на сдържаност — особено когато пред себе си има човек с ръста на Боулс. Той отвори вратата и аз влязох, като кимнах на мисис Ганет, която отвърна на поздрава ми, без да си остави плетката. Направих кратко и малко объркано съобщение и споменах за болницата. Боулс веднага се възпротиви:

— Защо, за бога, му е притрябвало да ходи в частна клиника? — настоятелно запита той. — Тук му е достатъчно удобно. Да помислим и за разходите.

— Идеята е негова и аз не смятам, че е лоша — казах.

— Не — рече мисис Ганет, — изобщо не е лоша. Там ще се грижат по-добре за него.

Последва нещо като кавга, която аз слушах невъзмутимо, като в себе си преценявах доводите им. Очевидно на съпругата се харесваше възможността да се отърве от болния, докато Боулс упорстваше заради самото упорство, диктувано от инстинктивния порив да се противопостави на всичко, което бих предложил аз.

Разбира се, съпругата настояваше на своето, а и аз нямах намерение да се откажа от мнението си, така че когато спорът затихна, сбогувах се, като обещах, че ще намина пак, за да им съобщя за постиженията си.

Като се отдалечих от къщата, бързо прецених положението. Нямах повече посещения на пациенти, значи разполагах с времето си; тъй като моята непосредствена цел бе да потърся съвета на по-опитен колега, и тъй като болницата бе най-подходящото място, където можех да получа подобен съвет, аз се запътих към най-близката автобусна спирка. Като се качих на съответния автобус, скоро се озовах в края на тихата улица, където е разположена болницата „Сейнт Маргарет“.

Стори ми се, че само преди няколко месеца с нежелание бях изтупал от краката си прахта на това възхитително заведение с хубавото му, приветливо медицинско училище и сега, като тръгнах по познатата улица, огледах се с известна тъга, припомняйки си колегите и годините на интересно учение, които бях прекарал тук и през които от зелен новак бях станал опитен специалист. Докато наблюдавах болницата, забелязах висок мъж, който излезе от вратата и тръгна към мен, видът му извика един от най-завладяващите спомени от студентския ми живот. Защото мъжът бе доктор Торндайк, преподавател по съдебна медицина, може би най-блестящият и известен член на преподавателското тяло.

Доктор Торндайк ме поздрави с дружеска усмивка и ми подаде ръка:

— Мисля — каза той, — че се срещаме за пръв път, след като изхвъркнахте от гнездото.

— Наричахме го инкубатор — отбелязах аз.

— Смятам, че „гнездо“ звучи по-внушително, в „инкубатора“ има нещо ембрионално. А как ви се нрави лекарската практика?

— О, доста — отвърнах аз. — Разбира се, не е толкова вълнуваща като работата в болница, макар че в момента моята е изпълнена с повече вълнения, отколкото бих искал.

— Май имате някакви неприятности.

— Имам — казах аз. — Истината е, че съм в безизходно положение. Затова съм тук. Отивам в болницата да видя дали някой по-опитен колега няма да ме посъветва нещо.

— Много умно, Олдфийлд — каза доктор Торндайк. — Ще ви се стори ли неуместно, ако запитам в какво точно безизходно положение сте попаднали?

— Съвсем не, сър — отговорих сърдечно. — Много е любезно от ваша страна, че ме питате. Затруднението ми се състои в това, че имам много сериозен случай, а съм затруднен в поставянето на диагнозата. Прилича на остър гастроентерит, но каква е причината и защо нито едно от предписаните лекарства не му подейства, изобщо не мога да си обясня.

Любезният интерес на доктор Торндайк към неговия бивш студент, се превърна в чисто професионален.

— Терминът гастроентерит обхваща голям брой различни състояния. Може би едно подробно описание на симптомите ще ни даде по-добра основа за обсъждане — каза той.

Окуражен, аз се впуснах в подробно описание на симптомите на бедния Ганет — коремните болки, упоритото и обезпокоително гадене и физическата и умствената депресия — добавих и описание на своите безплодни опити да му помогна; доктор Торндайк изслуша всичко това с голямо внимание. Когато свърших, той помисли малко и попита:

— И това е всичко, така ли? Нищо, освен коремните болки? Без невротични симптоми например?

— Да, за бога, има! — възкликнах аз. — Забравих да ги спомена. Има крампи на прасците и подкосяване на краката, а стъпалата са определено нечувствителни; всъщност почти не може да стои прав, поне така ми каза.

Доктор Торндайк кимна и след кратка пауза рече:

— А какво ще кажете за очите, има ли нещо особено?

— Ами — отговорих аз, — доста са зачервени и насълзени, но той го отдава на четенето на слаба светлина, а освен това като че ли има лека хрема.

— Не казахте нищо за урината — отбеляза доктор Торндайк. — Предполагам, че сте направили необходимите изследвания.

— О, да, най-внимателно — казах аз, — но няма нищо нередно — нито албумин, нито захар, нищо необичайно.

— Сигурен съм — каза Торндайк, — че не ви е минало през ум да опитате с пробата на Марш.

— Пробата на Марш! — повторих аз, като го гледах втрещено. — Боже мой, не! Никога не ми е минавало през глупавата глава. Мислите ли, че всъщност може да е отравяне с арсеник?

— Това положително е възможно — отговори той. — Този комплекс от симптоми, които описахте, напълно отговаря на отравяне с арсеник, пък и, струва ми се, не отговаря на нищо друго.

Бях поразен. И въпреки това в мига, когато бе изказано това предположение, неговата очевидност сякаш щеше да ми извади очите.

— Разбира се! — възкликнах аз. — Това е почти типичен случай. И като си помисля, че дори не съм го забелязал, и то след като съм слушал всичките ви лекции! Аз съм глупак! Не заслужавам диплома!

— Глупости, Олдфийлд — каза Торндайк, — вие не сте изключение. На обикновения лекар почти винаги убягват случаите на отравяне. Съвсем естествено. Всекидневната му практика е свързана с болести и тъй като последиците от отравянето наподобяват болест, той почти неизбежно се заблуждава. По навик придобива несъзнателно предубеждение към това, което наричаме нормално заболяване; докато един външен човек като мен, който пристъпва към случая неподготвен и дори с предубеждение към аномалното, е нащрек за подозрителни симптоми. Но не бива да правим прибързани заключения. Първо, трябва да установим дали има или няма арсеник. Това ще бъде далеч по-лесно, ако вземем пациента в болница, но предполагам, че ще възникнат затруднения...

— Няма да има никакви затруднения, сър — казах аз. — Той ме помоли да уредя постъпването му в частна клиника.

— Така ли? — каза Торндайк. — Това също е показателно. Искам да кажа, че има известна възможност той самият да изпитва някои съмнения. Вие как бихте искали да постъпите? Искате ли да направите пробата и да продължите сам, или да дойда с вас и да видя пациента?

— За мен ще бъде огромно облекчение, ако го видите вие, сър — отвърнах аз, — и е много любезно от ваша страна да...

— Моля, моля — каза Торндайк. — Въпросът трябва да бъде решен, и то без бавене. При случаите на отравяне факторът време е жизненоважен. И ако получим положителен резултат, той трябва да напусне веднага тази къща. Вие разбирате, Олдфийлд, че идвам като ваш приятел. Финансовата страна не ме интересува.

Бях склонен да протестирам, но той отказа да обсъжда този въпрос, като посочи, че пациентът не е искал мнението на още един лекар.

— Може би — добави той, — ще се нуждаем от някои реактиви. По-добре е да изтичам до болницата да си взема лекарската чанта и да проверя дали съдържа всичко, от което ще имаме нужда.

Той се върна обратно и влезе в болницата, като ме остави да крача напред-назад по двора. След малко излезе, като носеше нещо прилично на малък куфар, облечен в зелено брезентово платно, и тъй като пред главния вход бе спряло свободно такси, от което току-що бе слязъл пътник, Торндайк го нае начаса. Като дадох на шофьора необходимите указания, влязох в колата след по-възрастния си колега.

По време на пътуването доктор Торндайк ми зададе няколко дискретни въпроса за семейство Ганет, на които отговорих също така дискретно. Всъщност знаех твърде малко за тези трима или четирима души — като включим Боулс, — от които се състоеше домакинството, и не счетох за уместно да допълвам малкото си знания с предположения. Придържах се строго към известните ми факти, като го оставих сам да си прави изводите.

— Знаете ли кой приготвя храната на Ганет? — попита той.

— Доколкото знам, с готвенето се занимава само мисис Ганет. Прислужницата е още момиче. Но съм съвсем сигурен, че мисис Ганет приготвя храната на болния; самата тя ми го каза. Както се досещате, няма много за приготвяне.

— Каква е професията на Ганет?

— Разбрах, че е грънчар. Керамик. Изглежда, се е специализирал в някакъв вид керамика. В спалнята си държи едно-две свои произведения.

— А къде работи?

— Има ателие в задната част на къщата; сигурно е доста голямо, макар че не съм го виждал. Трябва да е по-голямо, отколкото му е нужно, защото е дал една част от него на Боулс. Не ми е съвсем ясно с какво се занимава Боулс, май с нещо като златарство и инкрустации с емайл.

Когато таксито се отклони от Юстън Роуд и зави по Хампстед Роуд, Торндайк погледна през прозореца и каза:

— Джейкъб Стрийт ли казахте на шофьора?

— Да, там живее Ганет. Доста западнала улица. Предполагам, че не я знаете.

— Случайно я знам — отговори той. — Там има няколко ателиета — останки от времето, когато е била част от моден квартал. Познавах обитателя на едно от тях. Но ето, че вече пристигнахме.

Таксито спря пред къщата, ние слязохме и той плати на шофьора, докато аз почуках и дръпнах звънеца. Почти веднага вратата бе отворена от самата мисис Ганет, която ме погледна изненадано, ала още по-изненадано погледна моя спътник. Побързах да изпреваря въпросите ѝ с тактично обяснение:

— Имах късмет, мисис Ганет. Срецнах доктор Торндайк, един от преподавателите ми в болницата, и когато му споменах, че имам случай, който не се развива много благоприятно, той любезно ми предложи да дойде да види пациента, за да ни бъде полезен с богатия си опит.

— Надявам се, че всички ще имаме полза от любезността на доктор Торндайк — каза с усмивка мисис Ганет и кимна на Торндайк, — а най-вече бедният ми мъж. Той е самото търпение, но е твърде болен и изтощен. Вие знаете стаята му.

Докато говорехме, вратата на трапезарията се откряна и в пролуката се показва главата на Боулс, украсена с неизбежния монокъл, през който той критично огледа Торндайк, но не остана незабелязан от доктора. Взаимното оглеждане бе кратко, защото аз веднага се заизкачвах по стълбите, а моят по-възрастен колега ме последва по петите.

Когато влязохме в стаята на болния след едно формално почукване на вратата, той се надигна от леглото, явно изненадан. Но не попита нищо, изгледа ме въпросително, при което аз веднага започнах да му описвам накратко положението.

— Много любезно от страна на доктор Торндайк — каза Ганет. — Много съм му благодарен и съм доволен да се запозная с него; нямам особено подобрение. Истина е, че състоянието ми се влошава.

— Наистина не изглеждате блестящо — каза Торндайк, — но виждам, че не сте взели кардамома или каквото е там.

— Не съм — каза Ганет. — Опитях, но не мога да го задържа. Дори и ечемичената отвара не ми понася, макар че изгарям от жажда. Господин Боулс ми даде една чаша, но оттогава насам не се чувствам

добре. Вие сигурно смятате, че ечемичената отвара не би могла да ми навреди.

Докато пациентът говореше, доктор Торндайк го оглеждаше внимателно, сякаш преценяваше външния му вид, най-вече наблюдавайки изпитото му тревожно лице и зачервените, насълзени очи. След това сложи чантата си на масата, каза, че тя му пречи и я пренесе с моя помощ близо до прозореца, а на нейно място постави два стола. Като извади бележник от чантата си, той седна и без предисловия започна подробно да разпитва за симптомите и развитието на болестта, като стенографираше отговорите и отбелязваше всички дати. Прегледът потвърди, че в хода на болестта бе имало резки колебания в състоянието на болния — всяко леко подобрене е било последвано от внезапно влошаване. Оказа се, че всеки път влошаването е настъпвало скоро след поемане на храна или на по-голямо количество течност.

— Изглежда — завърши Ганет унило, — че единственият възможен начин да избегна болката е да гладувам.

Всичко това бях чувал и преди, но едва сега, когато значимите факти бяха подбрани чрез умелия разпит на Торндайк, можах да разбера явния им смисъл. Подредени по този начин, те даваха характерната за отравяне с арсеник картина. Същото показва и краткотрайният, но подробен преглед на болния. Симптомите сякаш бяха взети от описан в някой учебник случай.

— Е, докторе — каза Ганет, когато Торндайк се изправи и го погледна сериозно, — какво ми има?

— Мисля, че сте сериозно болен и са ви необходими лечение и грижи, които тук вероятно няма да можете да получите. Трябва незабавно да постъпите в болница или в частна клиника.

— Аз самият мислех така — каза Ганет. — Всъщност доктор Олдфийлд уреждаше такова лечение. Нямам нищо против.

— Тогава ако сте съгласен, мога да ви дам самостоятелна стая или бокс в болницата „Сейнт Маргарет“, и тъй като случаят е спешен, предлагам да ви откараме веднага. Ще можете ли да пътувате с такси?

— О, да — отговори почти с нетърпение Ганет, — щом има възможност да получа облекчение след това.

— Мисля, че скоро ще можем да ви помогнем — каза Торндайк. — Най-добре е да го прегледате, Олдфийлд, за да сме сигурни, че е в

състояние да пътува.

Докато вадех слушалката, за да чуя сърцето на пациента, доктор Торндайк отиде до масата да прибере бележника си. Но това не беше единствената му цел, защото докато стоях наведен над болния, можех да видя (за разлика от него) как внимателно пресипва част от кардамома в шишенце с широко гърло. Като го напълни и го запуши с гумена тапа, той напълни друго шишенце от каната с ечемичена отвара и тихо затвори чантата си.

Сега разбрах, че бе преместил масата далече от леглото, за да не може пациентът да я вижда. Естествено, пробите от храната и течностите не можеха да бъдат взети в присъствието на Ганет без някакво обяснение, което нямаше възможност да дадем, защото въпреки че и двамата вече нямаше никакви съмнения, присъствието на арсеник предстоеше да бъде доказано.

— Е, Олдфийлд — каза Торндайк, — мислите ли, че е достатъчно силен, за да пътува?

— Да, ако може да се задоволи с едно неудобно пътуване с такси — казах аз.

Ганет не възрази, тъй като очевидно копнееше за смяна на обстановката.

— В такъв случай няма да е зле, ако слезете и обясните на мисис Ганет, добре ще е да извикате и такси. Надявам се, че госпожата няма да има нищо против? — попита Торндайк.

— Разбира се — отговорих аз, — тя вече се съгласи той да постъпи в частна клиника, а ако счита, че избързваме много, ще я накараме да разбере, че случаят е спешен.

Разговорът със съпругата протече съвсем гладко, но Боулс бе склонен да ни попречи.

— Искате да кажете, че веднага ще го откарате в болница? — настоятелно попита той.

— Това предлага доктор Торндайк — отговорих му аз.

— Но защо? — възпротиви се той. — Вие твърдите, че изобщо няма нужда от операция! Тогава защо сте се разбързали толкова?

— С ваше позволение смятам да потърся такси — казах аз, като направих крачка към салона, когато мисис Ганет се намеси малко нетърпеливо:

— Не ни губи времето, Фред. Тичай и намери такси, аз ще се кача горе с доктора и ще приготвя Питър за път.

При тези думи Боулс начумерено напусна салона и без да продума, грабна велурената шапка, нахлупи я на главата си и излезе да търси такси, затръшвайки външната врата след себе си.

Мисис Ганет се обърна и се заизкачва по стълбите, а аз я последвах, като я изпреварих на площадката, за да отворя вратата на спалнята.

Когато влязохме, Торндайк стоеше срещу камината и разглеждаше глинения идол; той се обърна и като кимна към дамата, учтиво се извини за бързите ни действия.

— Няма нужда да му приготвяте дрехи, тъй като засега ще трябва да остане на легло. Един топъл халат и едно-две обикновени или пътнически одеяла са напълно достатъчни за пътуването — каза той.

— Да — отвърна тя, — мисля, че пътническите одеяла са по-подходящи от обикновените.

И като се обърна към съпруга си, попита:

— Искаш ли да си вземеш нещо, Питър?

— Само кукучето ми с книгата. В него ми е всичко необходимо, с изключение на книгата, която чета сега. Можеш да я сложиш и нея, на малката масичка е.

Когато и това бе свършено, мисис Ганет продължи с приготовленията, а Торндайк отново започна да разглежда керамичните съдове върху камината. Пациентът седна с наша помощ на ръба на леглото, сложиха му дебел халат, топли вълнени чорапи и чехли.

— Смятам, че вече сме готови — каза мисис Ганет и тъй като междуременно разговорът бе спрял, тя използва възможността да зададе на Торндайк един въпрос:

— Стигнахте ли до някакво определено заключение за заболяването на съпруга ми?

— Смятам, че ще бъдем по-категорични, след като го понаблюдаваме един-два дни — отговори Торндайк.

Госпожата не бе съвсем удовлетворена от отговора, който действително беше твърде уклончив, както и самият болен успя да

забележи. Но за щастие на това място разговорът бе прекъснат от Боулс, който съобщи, че таксито ни чака.

— А сега, стари друже, въпросът е как ще те свалим долу — каза той.

Това, разбира се, не представляваше никаква трудност; след като пациентът бе увит в пътническите одеяла. Торндайк и аз го вдигнахме по изпитания от санитарите начин, свалихме го по стълбите и го настанихме в таксито, докато Боулс и мисис Ганет, със скъпоценното куфарче в ръка, завършваха шествието. Доста по-неразрешима задача бе да се намери в таксито място за още двама едри мъже, но успяхме да се вмъкнем и потеглихме, като оставихме зад себе си две фигури, които прощално ни махаха.

Торндайк, изглежда, бе дал известни разпореждания в болницата, защото се оказа, че ни очакват. Бързо докараха стол на колела и по разпореждане на Торндайк пациентът бе откаран през лабиринт от коридори до малка самостоятелна стая в партера, предназначена за него. Тук сварихме една сестра, която довършваше приготвянията, а скоро дойде и друга сестра от съседното отделение, която надзираваше приемането на новия пациент. Останахме само докато Ганет бе удобно настанен в леглото, след което се сбогувахме с него, а въвн на коридора и ние се разделихме след няколко обяснения.

— Отивам в химическата лаборатория, за да оставя на професор Удфийлд няколко проби за анализ. Ще видя Ганет утре сутринта, надявам се, че и вие ще го посещавате от време на време — каза Торндайк.

— Да — отговорих аз, — ако е възможно, ще намина да го видя утре.

— Разбира се, че е възможно. Той все още е ваш пациент. Ако има някакво съобщение от Удфийлд, ще ви оставя бележка при старшата сестра. А сега трябва да тръгвам.

Ръкувахме се и всеки пое по пътя си и като гледах високата фигура, отдалечаваща се по коридора с лекарска чанта в ръка, започнах да си правя догадки какво ли ще е заключението на професор Удфийлд за пробите от кардамома и ечемичената отвара.

ГЛАВА ПЕТА

СЪДЕБНОТО РЕШЕНИЕ

Подтикван от нетърпението да разкрия загадката около случая Ганет, на следващата сутрин аз направих единственото си важно посещение толкова рано, колкото позволяваше приличието, и след това бързо се отправих към болницата с надеждата, че ще стигна навреме, за да заваря доктор Торндайк, преди да си тръгне. Оказа се, че за щастие съм пресметнал правилно часа на посещението си, защото минавайки през главния вход, видях името му в присъствения списък и научих от портиера, че е отишъл в училището. Потеглих и аз нататък, но когато минавах през градинката, видях го да идва откъм лабораторията и тръгнах с него.

— Има ли новини? — попитах аз.

— Да — отговори той, — току-що видях Удфийлд и чух заключението му. От двете проби, които му дадох за анализ, едната — тази от кардамома, която видяхте — не съдържа арсеник. Другата — пробата от ечемичената отвара — съдържа половин грам арсеник в сто и петдесет грама течност. Ако приемем, че каната съдържа половин литър, значи в нея е имало около два грама арсеник, т.е. арсениста киселина.

— Бога ми! — възкликнах аз. — Но това е смъртоносна доза, нали?

— Вероятната смъртоносна доза — отговори той. — Известно е, че по-малко от грам и половина причинява смърт, но въздействието на арсеника е различно. Все пак с известна точност можем да кажем, че ако беше изпил цялата кана, със сигурност щеше да е мъртъв.

Изтръпнах, като си помислих, че той — пък и аз — се беше разминал на косъм със смъртта. Само навременната ни намеса — или по-скоро тази на доктор Торндайк — го беше измъкнала от къщата.

— Значи наличието на арсеник в ечемичената отвара премахва и последните ни съмнения, установено е натравяне с арсеник.

— Не съвсем — възрази Торндайк. — Обаче установихме този факт чрез лабораторни изследвания. Удфийлд и старшият лекар са

открили арсеник в тялото на пациента. Количеството е било съвсем незначително — по-малко, отколкото предполагах, имайки предвид симптомите. Арсеникът обаче се разпада твърде бързо, значи можем да приемем, че са минали няколко дни от приемането на последната значителна доза.

— Да — казах аз, — а вие се появихте тъкмо навреме, за да го спасите от следващата значителна доза, която по всяка вероятност щеше да бъде последна. Между другото, какви са нашите задължения в този случай? Искам да кажа, трябва ли да се свържем с полицията?

— Не — отговори той решително. — Не е нито наше задължение, нито наше правото да се месим в случай като този, когато пациентът е напълно вменяем и може да отговаря за действията си. Наш дълг е да го осведомим за известните нам факти и да го оставим да предприеме такива мерки, каквито сметне за целесъобразно.

Точно така и направихме, след като зададохме обичайните в такива случаи въпроси за състоянието на пациента, в което между другото бе настъпило видимо подобрене.

— Да — каза весело Ганет, — чувствам се сто пъти по-добре и това не се дължи на лекарствата, защото не съм вземал нищо подобно. Изглежда, оздравявам от само себе си. Странно, нали? Или може би не е странно. А вие, господа, стигнахте ли до някакво заключение за моето заболяване?

— Да — сухо отговори Торндайк. — Установихме, че болестта ви се дължи на отравяне с арсеник.

Ганет се изправи в леглото и втренчено ни изгледа с отворена уста и с израз на върховно изумление и ужас.

— Отравяне с арсеник! — повтори той изумено. — Не вярвам. Сигурен ли сте, че няма грешка? Това е невъзможно.

— Стават и такива неща — сухо отговори Торндайк. — Но грешка няма. Направихме химичен анализ, можем да се закълнем и да го докажем в съда, ако се наложи. Арсеник е бил извлечен от вашето собствено тяло и от ечемичената отвара, която взех за анализ.

— О! — възкликна Ганет. — Значи от ечемичената отвара. Не проверихте ли и тинктурата от кардамом.

— Взех проба и от нея — отвърна Торндайк, — там нямаше отрова.

— Хм! — каза Ганет. — Значи ечемичената отвара. Мислех си, че й има нещо. Но арсеник! Не, това се вика изненада! Според вас какво трябва да направя, докторе?

— Трудно е да ви дадем съвет, мистър Ганет — отвърна Торндайк. — Знаем само, че сте вземали опасни дози арсеник. А колкото до обстоятелствата, при които е станало това, вие ги знаете по-добре от нас. Ако някой нарочно ви е дал тази отрова, той или тя е извършил тежко престъпление и ако знаете кой е този човек, трябва да съобщите на полицията.

— Но аз не зная — рече Ганет. — Само трима души са могли да ми дадат арсеник, а не подозирам никого от тях. Имаме прислужница. Тя е могла да ми даде нещо. Но ако тя реши да отрови някого, това ще бъде жена ми. Нещо не се разбират с нея, а ние с момичето сме добри приятели. После, жена ми. Е, тя, разбира се, не влиза в сметката. Освен това — мистър Боулс. Често ми е носил храна и вода, значи е имал възможност; но не бих си и помислил, че той е способен на такова нещо. По-скоро бих могъл да подозирам доктора, който е имал по-добра възможност от всички останали.

Той млъкна и ми се усмихна, след което направи обобщение:

— И така, както виждате, не подозирам никого, а може би отровител изобщо няма. Не е ли възможно това нещо да е попаднало случайно в храната ми?

— Не бих казал, че е невъзможно — отговори Торндайк, — но вероятността е толкова малка, че не си струва да се говори за нея.

— Добре де — каза Ганет, — не ми се ще да оставям тая работа в ръцете на полицията и да причинявам неприятности на невинни хора.

— Тук сте прав — рече Торндайк. — Ако нямате причини да се съмнявате в никого, няма какво да кажете на полицията. Но трябва да наблегна, мистър Ганет, на истинското ви положение. Съвсем сигурно е, че някой се е опитал да ви отрови и трябва да бъдете нащрек за евентуални бъдещи опити.

— Но какво мога да направя? — възрази Ганет. — Вие сте съгласен с мен, че няма смисъл да ходя в полицията и да вдигам скандали. Какво друго ми остава?

— Първата предпазна мярка, която трябва да вземете — отвърна Торндайк, — е да разкажете на жена си всичко, което знаете, и да я посъветвате да го предаде на мистър Боулс — освен ако не

предпочитате сам да му го кажете — и на всеки друг, когото тя реши да осведоми. Фактът, че отравянето е било открито, ще бъде пречка за всякакви бъдещи опити, а мисис Ганет ще бди да няма вече такава възможност. Освен това ще внимавате да не поемате храна или течности, без да ги е опитал някой друг, и може би като допълнителна мярка — добре е да смените прислужницата си.

— Да — с усмивка се съгласи Ганет, — това няма да е много трудно, когато жена ми научи за арсеника. Ще ѝ даде един час да си събере багажа.

— В такъв случай смятам, че казахме всичко, което трябваше. Радвам се, че изглеждате толкова добре, и ако продължавате да се поправяте така бързо, след няколко дни ще можем да ви пуснем да се върнете при глината си — каза Торндайк.

С тези думи той се раздели с пациента и аз го последвах навън, в случай че има да ми каже още нещо, но Торндайк наруши мълчанието едва след като излязохме през главния вход и портиерът своевременно отбеляза това.

— Какво подразбрахте от думите на Ганет за предполагаемия отровител?

— Почти нищо — отговорих аз. — По-скоро имах чувството, че крие нещо.

— Не го кри много дълго — отвърна с усмивка Торндайк. — Разбрах, че гледа с голямо подозрение на Боулс и няма да е недоволен, ако ние го подозираме. Между другото вие водите ли си бележки по този случай?

Трябваше да призная, че освен бележките в лекарския си дневник, не бях отбелязал нищо друго.

— Няма да свършат работа — каза той. — Може би това съвсем не е краят на този случай. Ако в бъдеще се появят нови факти, не би трябвало да разчитате само на паметта си. Съветвам ви да си запишете всичко сега, докато е свежо: едно старателно описание на случая с всички дати и пълни подробности за хората, свързани, по какъвто и да е повод с тая история. Ще ви изпратя заверено копие от анализа на Удфийлд и ще ми бъде интересно да видя вашето изложение на събитията, за да го сравня със собствените си бележки.

— Мисля, че няма да научите много от моите — казах аз.

— Ако не науча нищо, значи сте го написали лошо — каза той. — Въпросът е, че ако оттук нататък с Ганет се случи нещо — искам да кажа нещо, което да предизвика следствие или обвинение в убийство, — вие и аз ще бъдем призовани или ще се явим като свидетели по собствено желание и показанията трябва да съвпадат. Оттук идва и желанието ми да сравня записките сега, когато можем да обсъдим вероятните различия.

Докато разговаряхме, стигнахме до кръстовището: тук пътищата ни се разделяха, спряхме, за да си кажем няколко последни думи, и си тръгнахме — Торндайк продължи пеша, а аз отидох на спирката да чакам автобуса.

Докато Ганет беше в болницата, го посетих още един-два пъти, отбелязвах бързото му подобрене и преписвах в бележника си данните от картоната му. Възстановяването протече без усложнения и след няколко дни го зачеркнах от списъка си за посещения, като реших да изчакам завръщането му и да приключа със случая.

Междувременно разбрах, че е послушал поне един от съветите на Торндайк. Това ми стана ясно, след като една вечер мисис Ганет се появи в кабинета ми силно разтревожена. Веднага предположих каква е целта на посещението ѝ, но нямаше нужда да се напругам за това, защото тя начаса пристъпи към въпроса.

— Днес следобед ходих да видя Питър и той ми каза нещо ужасно — заяви тя. — Каза ми съвсем сериозно, че болестта му не била истинска болест, била е причинена от отрова. Казва, че някой е слагал арсеник в храната му и сочи вас и доктор Торндайк като източник на тези сведения. Полудял ли е или наистина вие сте му казали това?

— Това е самата истина, мисис Ганет — отговорих аз.

— Не може да бъде! — възпротиви се тя. — Това е чудовищно. Никой не би имал нито възможност, нито мотиви за това. Аз му приготвих храната със собствените си ръце и сама му я носех. Прислужницата никога не я е докосвала — макар че така или иначе вече я освободих, — но дори и да е имала възможност, няма причина да се опитва да отрови Питър. Тя наистина беше порядъчно момиче, двамата се разбираха чудесно. Всичко това е невъзможно... фантастично! Доктор Торндайк сигурно е допуснал невероятна грешка.

— Уверявам ви, мисис Ганет, че няма никаква грешка — казах аз. — Това зависи от химическия анализ. Арсеникът е отворително нещо, но си има едно качество — лесно се открива, не може да има грешка. Когато доктор Торндайк видя съпруга ви, той веднага предположи отравяне с арсеник, така че взе проба от храната — по малко от кардамома и от ечемичената отвара — за анализ. Те бяха изследвани от един известен химик, който откри в отварата значително количество арсеник — цялото съдържание на каната е било достатъчно, за да причини смърт. Виждате, че няма никакво съмнение. В ечемичената отвара имаше арсеник. Той бе извлечен и претеглен, точното количество се знае; арсеникът се пази и ако се наложи, можем да го представим като доказателство.

Мисис Ганет бе дълбоко развълнувана — за миг дори бе така потресена, че стоеше безмълвно и ме гледаше с безкраен ужас. След малко попита почти шепнешком:

— А кардамома? Самата аз му го занесох.

— Там не беше открит арсеник — отговорих аз и ми се стори, че тя се успокои малко от отговора ми, въпреки че още изглеждаше уплашена и объркана. Можех да си представя какво й минаваше през ума, защото разбрах, че си е спомнила — както и аз — кой бе занесъл отварата в стаята на болния. Но каквото и да си помисли, тя не каза нищо и разговорът приключи с няколко въпроса, касаещи възможното пълно възстановяване на съпруга й, и с настоятелна молба да отида да го видя, когато се върне от болницата.

Посещението се оказа ненужно, защото самият Ганет ми съобщи за изписването си чрез личното си присъствие в чакалнята ми. При звъна на звънеца отворих вратата („Моля позвънете и влезте“) и виж ти, ето го и него, в кадифено сако и с вандайковска брадичка, цялцеленичък. За миг го погледнах изненадано — както често правят сестрите и лекарите, когато за пръв път видят пациента си облечен и в нормална обстановка, и сравних едрия, изпъчен, енергичен мъж с жалкия, мършав нещастник, който ме бе гледал така унило изпод завивките.

— Явявам се на рапорт, сър — каза той, имитирайки моряшки поздрав, — и да ви покажа каква добра работа свършихте вие и вашите колеги.

Здрависах се с него и го въведох в кабинета, все още приятно изненадан от пълното му оздравяване.

— Не очаквахте да ме видите тъй добре — каза той.

— Не — признах аз. — Страхувах се, че ще има последици по-дълго време.

— Така си е — каза той. — В известен смисъл още ги усещам. Все още усещам, че имам стомах, имам нещо като диспепсия, но иначе се чувствам здрав, както обикновено. Безкрайно съм благодарен на вас и на доктор Торндайк. Спасихте ме за една бройка. Още някой ден и щеше да има „тук почива...“ Ама че работа! Нищичко не проумявам! А вие? Сигурно не е било случайност.

— Не — отговорих аз, — ако всички бяхте отровени, можехме да подозираме, че е нещастен случай, но многократното даване на отрова на един и същ човек не би могло да е случайно. Трябваше да заключим, че отровата е била давана съзнателно и с определена цел от някого.

— Мисля, че е така — съгласи се той, — но кой? Това е чудовищно! Има само трима души, изключвам двама от тях. Що се отнася до Боулс, истина е, че той ми донесе оная кана с ечемичената отвара, сипа половин чаша и ми даде да пия. Носил ми е отвара няколко пъти. Но наистина не мога да го подозирам. Това е неприемливо.

— Нямам право да ви подтиквам към подозрения, но фактите, които споменавате, са твърде поразителни. Има ли и други факти? Какво бихте казали за отношенията ви с Боулс? Предполагам, че няма причина да ви убива.

— Няма причина да ме трови — отговори той. — Истина е, че ние с Боулс не сме толкова добри приятели, колкото бяхме преди. Не се спогаждаме много, макар че си оставаме нещо като съдружници. Все пак Боулс отдавна би зарязал всичко и би си отишъл, ако не беше жена ми. Двамата винаги са били много добри приятели — някакви далечни роднини са — и мисля, че са много привързани един към друг. Така че Боулс продължава да работи в моето ателие, за да може да се вижда с нея. Поне аз така си представям нещата.

Това доста ми заприлича на утвърдителен отговор на въпроса ми, а може би и на него. Ала работата бе доста деликатна, тъй че и двамата спряхме дотук. Смених темата и попитах:

— И какво смятате да правите сега?

— Не смятам да правя нищо — отговори той. — Пък и какво мога да направя? Разбира се, ще си отварям очите на четири, но едва ли ще се случи нещо, след като вие и доктор Торндайк извадихте всичко наяве. Просто ще продължа да работя в ателието си, както преди, и изобщо няма да променям отношенията си с Боулс. Нямам причини, щом като не го подозирам.

— Ателието ви е някъде зад къщата, нали?

— Като се прекоси дворът, отзад — отговори Ганет. — Елате някой ден да го разгледате — добави сърдечно той — и ще ви разкрия цялото изкуство и тайните на грънчарството. Елате, когато искате и колкото се може по-скоро. Ще ви бъде интересно.

След като изрече тази покана (която с удоволствие приех), той се надигна и взе шапката си, излязохме заедно и се сбогувахме на входа.

ГЛАВА ШЕСТА

СЕНКИ В АТЕЛИЕТО

Поканата на Питър Ганет да посетя ателието му и да видя как работи щеше да доведе до последици, които тогава не можех да предвидя, не ще ги споменавам сега, тъй като целта на този разказ е да проследи събитията в тяхната хронологическа последователност. Споменавам за последиците в желанието си да бъда извинен за тази безинтересна част на разказа.

Първия път бях посрещнат от мисис Ганет, на която обясних, че това е приятелско посещение. Въпреки това се позабавих, за да изслушам разказа на мисис Ганет за съпруга ѝ и дам някой и друг съвет. След това тя ме придружи през салона до една странична врата, която водеше към покрит с плочи двор, в който единственият забележителен предмет бе голяма поцинкована кофа за смет. Като пресякохме двора, стигнахме до врата с голямо, чудато чукче и надпис с мръсни бели букви „АТЕЛИЕ“. Мисис Ганет почука по уговорения начин и без да чака отговор, отвори вратата и ме покани вътре: влязох в тъмно помещение с тежка черна завеса в дъното. Тъй като мисис Ганет бе затворила вратата зад мен, озовах се в пълен мрак, но като напипах завесата, успях да я дръпна и пристъпих в светлото ателие.

— Извинете, че не ставам и не се ръкувам — каза седналият на голяма маса Ганет. — Причините са ясни — и вместо обяснение вдигна ръката си, покрит с влажен слой глина.

— Радвам се да ви видя, докторе — продължи той. — Вземете онзи стол, дето е до масата на Боулс, и го сложете до моята.

Взех стола, поставих го до неговия и като седнах, заех се с наблюдение на студиото. И то много интересни наблюдения, защото всичко, на което се спираше погледът ми — помещението и предметите в него, — бе изненадващо. Цялото студио бе неочаквано голямо. С огромния си северен прозорец ателието приличаше на хамбар и беше проектирано и построено като хамбар, би могло да задоволи скулптор, работещ монументални скулптури. Пещта изглеждаше достатъчно голяма за една малка фабрика, а и

допълнителните съоръжения — една трошачка, голям железен хаван с тежко чукало и някои други сечива — не отговаряха на действителното количество изработени предмети.

Най-учудващ обаче бе самият художник, като имаме предвид настоящото му занимание. Облечен за работата си в елегантна синя престилка и с черно кадифено кепе, „майсторът“ седеше, както споменах, до масата и тъкмо започваше да прави една доста голяма купа. Известно време го наблюдавах с нямо учудване, начинът на работа на този „майстор в занаята“ бе същият, който бях свикнал да свързвам с детската градина. Наистина последният бе възприел този много подходящ за децата начин на работа на древните и примитивните народи, но за един истински грънчар никак не подходеше. Все пак, независимо от метода, той, изглежда, го владееше добре и работеше чисто и умело; с интерес забелязах колко малко му пречеше неподвижната става на средния пръст на дясната му ръка. Може би ще е добре да опиша този процес.

На голямата маса пред него бе поставена дебела квадратна дъска, подобна на готварска дъска за точене на сладкиши, на нея се виждаше плоско парче глина или глинена пита, в горната му част имаше куполовидна издатина (засега скрита), от която да се оформи дъното на купата. Последното (говоря въз основа на придобития си вече опит) се изработваше посредством навиване на глинената лента или нишка във формата на диск или нещо като розетка, след това издатините се заглаждаха с пръсти, за да се получи плоскост. Когато дъното ѝ бе готово и оформено, стените на купата се правеха по същия начин. До дъската имаше пръстена тавичка, в която се виждаше глинената лента, доста прилична на тръбна газова инсталация, от нея художникът откъсваше парчета и след като ги навиеше в кръг, късаше ги и леко ги притискаше към дъното, поглаждаше ги с пръсти и с дървена лопатка, докато напълно се слееха с долната част.

— Защо я късате? — попитах аз. — Защо не я навивате, без да я късате?

— Защото ако направим купа, намотавайки глинената лента без прекъсване, тя ще стане по-висока от едната страна — обясни той. — Така че аз я късам след всеки кръг и забележете, че започвам следващия от различно място, така че краищата да не съвпадат. В

противен случай по стената на купата от горе до долу ще се получи ръб.

— Да — съгласих се аз, — виждам, макар че не се сетих защо е така. Винаги ли работите по този начин?

— С глинени ленти ли? — попита той. — Не. Това е най-бързият и най-лесният начин. При по-сложни фигури, когато се стремя да изразя чувства и мисли и да ги направя по-пластични, оставям глинената лента и работя с наливане на глина както скулпторите.

— Ами грънчарското колело? — попитах аз. — Виждам, че имате, и то изглежда първокласно. Не правите ли част от работите си на него?

Той ме изгледа строго, почти с укор и отвърна:

— Никога. Грънчарското колело е за грънчаря, за занаятчията и за фабриката. Аз не работя нито за „Улуърт“^[1], нито за магазините за домашни потреби. Скоростта на производството не ме засяга, както и количеството на изработените предмети или механичната точност на формата. Тези неща се отнасят за търговията. Аз съм скромнен художник и въпреки, че работата ми не е кой знае какво, а обикновена керамика, аз се стремя чрез нея да изразя личността си, душата си. За мен глината — тъй както е била за други, много по-велики майстори, като Дела Робиа и Донатело — е средство да изразя чувствата си.

Не знаех какво да отговоря на това. Нямах да е учтиво да изкажа собственото си виждане, според което неговите цели съвсем не отговаряха на постиженията му. Ала аз бях напълно объркан и ставах все по-объркан, докато го наблюдавах, защото ми се струваше, че това, което прави той, е в моите възможности, трябваше ми малко практика, разбира се; и се хванах, че почти несъзнателно претеглям наум три явни възможности, но не успях да стигна до никакъв извод.

Възможно ли бе Ганет да е просто мошеник, претендиращ за артистична дарба, която не притежава? Или бе от онези психически неуравновесени „модернисти“, които искрено вярват, че грубите им детински цапаници са велики произведения на изкуството, а всъщност страдат от мания? Възможно ли бе неговите груби, дивашки купи и кани наистина да притежават някакви скрити естетически качества, които не можех да възприема, защото ми липсваше необходимата емоционална нагласа? Скромността ме накара да приема последната

възможност. Има много хора, на които красотата на природата и изкуството не говорят нищо, може би аз бях един от тях.

Размишленията ми скоро бяха грубо прекъснати от гръмотевичния шум на чукчето на вратата, при което Ганет подскочи и изруга тихо. Вратата се отвори с трясък и мистър Боулс влезе наперено в ателието, като си тананикаше.

— Можеш да не вдигаш такъв ужасен шум, като влизаш, Боулс — сърдито извика Ганет.

Той гневно изгледа своя съдружник или наемател, на което другият отвърна с предизвикателна усмивка:

— Съжалявам, миличък — каза той, — все забравям за деликатното състояние на нервите ти. А, ето го и доктора. Здравсти, докторе! Надявам се, че намирате пациента си в добро състояние. Хм! Ни най-малко не е засегнат от всичкия арсеник, който сте слагали в лекарствата му, както ми казаха! Ха-ха-ха!

Той ме удостои с нагъл поглед иззад монокъла си, свали го, за да намигне тържествено и пак го сложи, след което, тъй като приех оказаното ми внимание с безразличие (макар че ми се искаше да го ритна), той се обърна и наперено тръгна към онази част на ателието, която явно бе негова територия, следван от изпълнения с неприязън поглед на Ганет, който напълно изразяваше собствените ми чувства.

Мистър Боулс не беше приятна личност. Но въпреки това наблюдавах с интерес действията му, тъй като бях любопитен да разбера с какво се занимава той; и след като прикрих антипатията си — защото бях решил да не се карам с него — аз приближих, за да го наблюдавам отблизо. Той седеше на груб като сандък стол, подобен на този, който бях взел, пред обикновена работна бижутерска маса, снабдена с газов поялник и тенекиена табла вместо обичайния пергамент. В момента правеше плитки нарезки с острие за гравирание върху плосък златен предмет, който наподобяваше нескопосан медальон или брошка.

Известно време го наблюдавах, но учуден от действията му, тъй като малките нарезки нямаха определена форма, нито пък можах да открия някакъв план в подреждането им. След малко се осмелих да задам предпазливо няколко въпроса:

— Предполагам, че тези малки нарезки представляват украсата на този... ъ-ъ... предмет?

— Не го наричай „предмет“, докторе — възнегодува той. — Това е медальон или по-скоро ще бъде, когато го довърша, а тези нарезки ще образуват украсата или по-точно повърхностната обработка, когато бъдат запълнени с емайл.

— А, с емайл! И емайлът ще образува украсата. Но аз не мога да разбера какво представлява тя!

— Представлява! — повтори възмутено той, като постави монокъла си (който не използваше, докато работеше), за да подчертае укорния поглед, с който ме удостои. — Нищо не представлява! Аз не съм фотограф. Емайлът ще образува симфония от хармонични цветове, наподобяващи скъпоценни камъни върху златна основа. Няма защо върху накита да се прави определено изображение. Така работи любителят. Моята цел е хармонията, ритъмът, съчетанията на абстрактни цветове. Разбирате ли?

— Мисля, че разбирам — казах аз.

Това си беше една голяма лъжа, защото обяснението му ми прозвуча като невероятна безсмислица.

— Но — добавих, — вероятно ще го разбера по-добре, когато го видя готово.

— Мога да ви покажа нещо готово от същия тип — каза той и като остави работата си и длетото, отиде до едно шкафче, в което държеше материалите си, и извади оттам малка брошка, която пусна в ръката ми и ме помоли да я разгледам като „образец на многоцветната хармония“.

Това наистина беше свежо и приятно украшение, но с учудващо груба изработка (въпреки че като го обърнах, забелязах колко майсторски са изработени иглата и закопчалката) — обикновена златна елипсовидна плочка, покрита с петънца от многоцветен емайл с неправилна форма, разпръснати по повърхността в случайни комбинации. Сякаш восьъчни капчици от разноцветни свещи бяха капали върху нея.

— Виждате как всяко от тези цветни петънца хармонира и контрастира с останалите, като ги кара да изпъкват.

— Да, това го виждам — отговорих аз, — но не разбирам защо не сте групирали петънцата в някакъв мотив.

Боулс поклати глава.

— Не — каза той, — това е немислимо. Натрапването на формата ще наруши естествения ритъм на контрастиращите цветове. Тези две неща не бива да се смесват. Ганет се занимава с абстрактната форма, неусложнена от цвят. Моята работа е абстрактният цвят, освободен от формата.

Кимнах, за да дам вид, че съм разбрал обяснението и върнах брошката с няколко одобрителни забележки. Но бях напълно объркан, толкова объркан, че скоро използвах възможността да се измъкна, за да преценя казаното още веднъж.

Проблемът бе твърде любопитен. Какво ли всъщност ставаше в това ателие? Имаше нещо странно, нереално в работата, която се вършеше тук. Доста трудно беше да възприема Ганет с архаичната му керамика като истински художник, но Боулс бе дори по-невероятен. И макар двамата да се различаваха във всяко друго отношение, необичайните им занимания така странно си приличаха. И двамата говореха неща, които за мен бяха високопарни и предвзети глупости. И двамата си придаваха вид на големи художници и виртуози. Въпреки това всеки от тях се занимаваше с работа, която в моите очи не показваше нищо друго, освен най-елементарна сръчност, нямаше и следа от талант.

Все пак трябваше да призная, че причината бе в моите възприятия. Знаех, че онзи странен период в изкуството, наречен „модернизъм“, създава всеобщ вкус към картини и скулптури от псевдоварварски, примитивен тип и изказванията на изкуствоведите за някои от тези работи не се различаваха много от нещата, които бях чул от Боулс и Ганет. Може би тези чудати творения наистина бяха това, за което те ги обявяваха, а аз бях само еснаф, който не можеше да различи едно произведение на изкуството, когато го види.

Имаше обаче и един практически въпрос, който доста ме объркваше. Какво ставаше с тези предмети? Разбира се, нито един от двамата не работеше за някой магазин. Тогава как пласираха произведенията си и кой ги купуваше? И двамата разполагаха със значителни материали и съоръжения и можеше да се приеме, че производството им отговаря на средствата за производство, още повече, че явно и двамата по този начин получаваха средства за препитание. Значи някъде се търсеха примитивни глинени съдове и

варварски украшения. Но къде? Реших — макар че изобщо не ми влизаше в работата — да задам предпазливо няколко въпроса.

Имаше и друго, което с основание ме занимаваше повече — отношенията между двамата мъже. Привидно те бяха приятели, другари, колеги и в известен смисъл съдружници. Но със сигурност не бяха истински приятели. Ганет откровено го беше признал, но дори и да не бе така, неприязънта му към Боулс бе очевидна и едва я прикриваше. Разбира се, бе съвсем нормално да подозира Боулс в опит да го отрови, да не споменаваме за твърде съмнителните връзки на този господин с мисис Ганет. Наистина не можех да разбера защо, ако той криеше в себе си това подозрение — Торндайк изобщо не се съмняваше в това, — бе позволил да се продължи тази връзка.

Но ако чувствата на Ганет към Боулс бяха извън всякакво съмнение, то обратното, в никой случай не беше така. Поведението на Боулс не бе приятно. То бе грубо и вулгарно — като изключим случаите, в които говореше „интелектуално“, — а и беше склонен да се държи оскърбително. Но въпреки че бе простак, неговата неучтивост не бе преднамерена и доколкото можех да преценя тогава, не показваше никакви признаци на враждебност към Ганет. Очевидно омразата бе едностранна.

И все пак сигурно имаше нещо повече. Защото ако бе установено — и аз бях убеден в това, — че Боулс е направил съзнателен, хладнокръвен опит да отрови Ганет, този опит предполагаше подбуда, която, меко казано, не е била породена от доброжелателност.

Тези въпроси се трупаха, за да превърнат ателието във фокус на моето огромно любопитство и тъй като работата ми изискваше главно да безделнича, прекарвах голяма част от времето си там — наистина повече, отколкото би трябвало, ако Ганет не бе показал ясно, че с радост очаква посещенията ми. Понякога се чудех дали му е приятна компанията ми, или честите ми посещения в ателието го карат да се чувства по-сигурен. Вероятно беше второто, защото винаги когато го сварвах сам, използвах възможността да се убедя, че всичко при него е наред. Във всеки случай винаги се радваше да ме види, а що се отнася до мен, аз открих, че различните дейности на двамата са много интересни за наблюдение, наред с любопитните загадки, които криеха твърде странните им отношения.

Положението постепенно се промени: от обикновен наблюдател се превърнах в нещо като помощник. Имаше много чудновати занимания, които не изискваха специално умение и аз можех да помагам. Например приготвянето на шамота — никога не научих защо го наричат така, а беше съвсем обикновен материал, прах, получен от стрити парчета от дефектни или повредени керамични съдове или от счупени форми, използваше се за закаляване на глината, та да не се напуква в пещта. Парчетата или счупените форми се счукваха с голям тежък чук, докато се превърнеха в малки парченца, които се слагаха в трошачката за шамот и се смिलाха на прах. После този прах се пресяваше през няколко сита, всяко с определена големина на отворите, и така разделеният прах — грубо, средно и фино смлян — се прибираще в съответните сандъчета.

А имаше и друго — гипсът. И двамата използваха гипс, а аз бях доволен да науча техниката на смесването, изливането и оформянето му. От време на време Ганет правеше гипсова форма за някоя хубава купа или кана (за мое голямо учудване, тъй като това напълно противоречеше на професионалните му принципи), „пресоваше“ едно-две копия — работа, при която помагах, докато станах съвсем опитен. Помагах на Боулс да изпича своите чудновати плоски брошки от емайл, да отлива грубите си златни украшения и се заех с почистването и излъскването. И накрая — пещта, която ме заинтригува най-много от всичко. Тя се напалваше с въглища и изискваше голямо внимание и преди, и по време на изпичането. Ганет се занимаваше сам с подготовката на пещта, а аз стоях отстрани и наблюдавах действията му: начина, по който редеше съдовете в смляния кремък или костна пепел — той използваше предимно костна пепел — в „капсулите“ — форми от огнеупорна глина за предпазване на съдовете от пламъците — и накрая затваряше отвора на пещта с огнеупорни глинени плочки.

Когато започваше обаче същинското изпичане, всички бяхме заети. Дори Боулс оставяше работата си, за да помогне при подаването на дървата, изваждането на пепелта и чистенето на скарата, като даваше възможност на Ганет да контролира тягата и да намалява горенето до необходимата степен. Никога не успях да наблюдавам целия процес от начало до край, защото дори и по онова време работата ми изискваше да ѝ отделям внимание; но веднъж присъствах при отварянето на пещта — четиридесет и осем часа след напалването

— и забелязах вниманието, с което Ганет проверяваше температурата на съдовете, преди да ги извади на хладния въздух.

Един ден, докато наблюдавах как вае една кана с широко гърло, гледайки грубо направена скица — изключително груба, много несръчно нарисувана, както си помислих аз, — която лежеше на пейката до нето, той ми предложи нещо ново.

— Защо не опитате да направите и вие нещо, докторе? — каза той. — Някакъв обикновен предмет. Същинското ваене не е трудно, а и сте виждали как го правя. Вземете малко глина от сандъчето и опитайте какво ще излезе.

Не се възхищавах особено от ръчната керамика, защото наскоро си бях купил малка книжка за грънчарското изкуство и бях особено впечатлен от упътването за работа с грънчарското колело. Споменах за това на Ганет, но той не ме насърчи. Поради някаква причина, изглежда, хранеше дълбоки предразсъдъци към колелото.

— За търговски цели е чудесно заради бързината и количеството — каза той. — Но в механично изработените неща няма душа. Творецът вае — умелата му ръка направо превръща мисълта във форма.

Не оспорих твърдението му. Като погледнах със съжаление колелото, което бездействаше в ъгъла, аз взех от глината в сандъчето и започнах да я разточвам на дъската, но ми се видя доста странно, че въпреки неприязънта си към грънчарското колело се е снабдил с такава.

— Не съм го купувал — обясни ми той, когато му поставих въпроса. — Купих това ателие като доходно предприятие от изпълнителите на завещанието на предишния собственик. Той беше нещо като търговец-грънчар и тези уреди са му вършили работа. Но на мен не ми вършат работа. Аз нямам нужда от колелото и от тази голяма смесителна трошачка, а по-скоро бих предпочел една по-малка газова пещ. Но работилницата си беше готова и я купих страшно евтино заедно с цялото оборудване, взех я, както си беше, и трябваше да се задоволя с това.

Първият ми опит, една обикновена кана, не беше много успешен; стана явно несиметрична и изкривена на една страна. Но Ганет я одобри — очевидно точно за тези й качества — и дори ми предложи да я изпече. Каната не ме задоволи, аз я смачках и я върнах в сандъчето,

където след повторно овлажняване бе източена отново. Защото аз сериозно се залових с тази работа. Тя се оказа по-интересна, отколкото очаквах, и както обикновено се случва в изкуството, интересът ми нарасна, когато започнах да преодолявам трудностите, натрупах опит и станах сръчен.

— Браво, докторе! — каза Ганет. — Продължавайте все така да опитвате и помнете, че ателието е ваше, когато ви се прииска да го използвате, независимо дали съм тук, или ме няма. (Всъщност той често отсъстваше, защото и двамата с Боулс имаха много почивни дни и ми се струваше твърде странно, че отсъствията им често съвпадат.) Няма защо да влизате през къщата. Ето ви ключ от външната врата, добре е да имате един. Ще ви го дам сега.

Той извади няколко ключа от джоба си и ми подаде един, така че в известен смисъл станах и аз наемател на ателието. Това беше незначително обстоятелство и все пак, както често се случва, то доведе до неподозирани последици, една, от които може да се нарече малко приключение, за чиято незначителност няма да поднасям извиненията си, защото то на свой ред имаше последици, свързани с тази история.

Случи се така, че първия път, когато използвах ключа, намерих ателието празно, а масите показваха, че и двамата съдружници имат почивен ден. Върху масата, която използвах, стоеше недовършен съд, покрит с влажни кърпи. Свалих ги и взех от сандъчето парче влажна глина, за да продължа работата си, когато погледът ми попадна на грънчарското колело; тутакси бях завладян от огромно изкушение. Това бе една чудесна възможност да задоволя амбицията си, да изпробвам тази възхитителна играчка, която за мен криеше цялата магия на грънчарското изкуство.

Приближих се до колелото и жадно го погледнах. Завъртях го внимателно и опитах как работи педалът: тъй като запъваше, взех кутията със смазочното масло на Боулс и капнах по една капка на осите. После придърпах стол и няколко минути се упражнявах с педала, докато успях да постигна равномерно въртене. Изглеждаше ми съвсем лесно, тъй като можех да карам велосипед и бях толкова окуражен, че реших да изпробвам уменията си на грънчар. Като поставих леген с вода до колелото, аз занесох глината, придадох ѝ форма на голяма топка, плеснах я върху навлажнения дървен диск, намокрих ръцете си и завъртях колелото.

Началото не беше успешно, тъй като не успях да наглася глинената топка точно в центъра и започнах да въртя много бързо; в резултат глината се отплесна и ме удари в стомаха. Както и да е, събрах я от скута си, върнах я на диска и започнах отново с по-голямо внимание и старание. Не беше толкова лесно, колкото изглеждаше. Като внимавах за глината, забравях педала и колелото спираше; щом се съсредоточах върху педала, с глината се случваха странни неща. Все пак малко по малко му намерих „цаката“, припомняйки си указанията в наръчника и опитвайки препоръчаните там методи.

Беше завладяваща игра. В движението на въртящата се глина имаше нещо почти магическо. Сякаш от само себе си придобиваше най-неочаквани форми. Един лек натиск с ръцете и тя се издигаше във формата на колона, цилиндър или конус. Нежно докосване отгоре я превръщаше като по чудо в кълбо, а малко натиск с палците в средата на кълбото го издуваше и го превръщаше в купа. Беше чудесно и страшно приятно. Всички промени носеха чара на неочакваното. Аз не бях измислил формите; те просто ставаха от само себе си и случайният допир веднага ги променяше в нещо различно и еднакво удивително.

С удоволствие, близко до екстаз, и с растящо умение продължих да играя тази несравнима с нищо игра повече от час. После се появиха признаци на умора, защото това беше доста изнурително занимание; тогава реших, че е по-добре да изработя нещо. Тъкмо бях направил една плитка купа (или по-точно тя сама си стана); като я хванах внимателно в ръцете си, тя се издигна, източи се и доби формата на тумбесто гърне с леко завит навътре отвор. Погледнах го с приятна изненада. Наистина имаше много изящна форма и щеше да е жалко да го развалям с допълнителни манипулации. Реших да не го пипам повече и да го смятам за готово.

Като отместих крак от педала и оставих колелото да спре, появиха се нови особености. Повърхността му беше набраздена от „грънчарския палец“, което ясно показваше, че е правено на колело. Това обаче не отговаряше на целта ми, тъй като исках да изиграя приятелска шега на Питър Ганет, като му пробутам гърнето за ръчно изработено. Предателските бразди трябваше да изчезнат и да бъдат заменени с други лъжливи белези.

Обработих го внимателно с моделиращия инструмент и с влажна гъба, като го заглаждах леко и наблюдавах една от каните на Ганет,

докато всички следи от колелото бяха заличени и гърнето спокойно можеше да мине за ръчно изработено. Разбира се, за да се разкрие измамата, бе достатъчен един поглед във вътрешността му, която не посмях да пипам, но се надявах, че никой няма да погледне там.

Следващата ми задача бе украсата. Методът, който обикновено използваше Ганет — следвайки примитивната традиция на първобитните орнаменти, — бе или да очертае линия в меката глина, или да оформи прости фигури с нокътя на палеца си. Всъщност за тази цел той не използваше палеца си. Една чаена лъжичка за горчица даваше същия резултат, а беше и по-удобна. Взех лъжицата, с която измайсторих нещо като груба плетеница околоръст, разнообразна от симетрични вдлъбнатини, които направих с върха на медицинския термометър. Накрая се амбицирах да изработя нещо по-забележително; извадих ключа си и като направих няколко опита на парче глина, реших, че е превъзходен като елемент от мотива, особено ако се съчетае с термометъра. Отпечатъците на ключа, разположени в кръг с център една дупчица, направена с термометъра, образуваха проста, но интересна розетка, която можеше да бъде доукрасена с кръг от дупчици между отпечатъците. Наистина беше много сполучливо и аз останах толкова доволен, че продължих да разкрасявам произведението си с още четири такива розетки, като ги разположих симетрично (не че за Ганет симетрията имаше някакво значение) върху изпъкналите стени под орнаментите, направени с нокът.

Като приключих с украсата и я зачистих с моделиращия инструмент, отдръпнах се и огледах работата си не само със задоволство, но и с известна изненада, колкото и да беше груба и недодялана, за снизходителния ми поглед това бе един доста приятен малък съд и като го сравних с глинените гърнета на Ганет, които съхнеха в редица на лавицата, още веднъж си зададох въпроса какви ли са тъй наречените „невидими“ качества, които придава ръката на майстора.

Направих място на лавицата, като преместих един от съдовете от средата в края и се заех с опасната задача да сваля моето гърне от колелото. Инструментът, който използвах, беше тънка жица с дървени дръжки в двата края, с която режемме глината — опасен предмет, защото едно погрешно движение можеше да отнесе дъното на гърнето. Но провидението, което понякога наблюдава действията на

простосмъртните, направляваше ръката ми и накрая жицата се показва, а гърнето се отдели от повърхността, за която бе залепено. С безкрайно внимание и нежност — защото все още беше меко — аз го вдигнах с ръце и го занесох на лавицата, където го оставих на сигурно място. След това почистих колелото, като заличих всички следи от непозволените си действия, хвърлих наполовина завършения съд в сандъчето за глина и си отидох, предвкусвайки изненадата на Ганет, когато отиде да провери съхнещите на лавицата съдове.

Но събитията се развиха така, че моята невинна шега не произведе впечатление, защото пропуснах развързката. Внезапна епидемия от дребна шарка в близкото училище ми отне времето дотолкова, че посещенията ми в ателието трябваше да бъдат прекратени за няколко дни и когато най-накрая успях да отида един следобед, обстоятелствата бяха така сериозни, че погълнаха вниманието ми. Тъй като тази случка по-късно щеше да добие особена важност, ще се осмеля да я опиша в подробности.

Този път не минах през портата, както обикновено, защото в края на Джейкъб Стрийт настигнах мисис Ганет, двамата продължихме заедно до къщата и влязохме. Тя, изглежда, искаше да пита за нещо съпруга си, защото като отворих страничната врата, излезе и дойде заедно с мен в ателието. Когато наближихме, изведнъж вътре чухме необичайна врява, тропане и блъскане, като че ли някой хвърляше мебели и преобръщаше столове, всичко това придружено от подчертано гневни викове. Мисис Ганет спря рязко и сграбчи ръката ми:

— Господи! — възкликна тя. — Двамата пак се карат! Какъв ужас! Как бих искала мистър Боулс да се премести на друго място. Като не се разбират, защо не се разделят?

— Май не я карат добре заедно, а? — предположих аз, ослушвайки се внимателно, и усетих, че не съм се изразил съвсем точно, защото те явно се караха здравата.

— Не — отговори тя, — особено откакто... вие знаете. Питър мисли, че мистър Боулс му е дал онова нещо. Направо е смешно, а мистър Боулс... аз няма да вляза сега. — Тя се обърна и се прибра в къщата, като ме остави пред вратата на ателието — колебаех се дали да вляза смело, или да последвам дискретния пример на дамата и да оставя двамата мъже да се оправят сами.

Положението беше много неудобно. От друга страна, не исках да си отида, защото намесата ми можеше да се окаже необходима. Стоях, колебаейки се между тактичността и целесъобразността на действията си, докато един гневен вик на Боулс не разреши въпроса.

— Да знаеш, че сам си го изпроси! — изрева той, при което, зарязвайки всякакъв такт, аз почуках и влязох.

Отворих бавно и доста шумно и постоях няколко минути в тъмното преддверие на ателието, след това я затворих също така бавно, за да имат време да се пооправят. Шумът от бързи движения вътре ми подсказа, че точно това вършат, и когато дръпнах завесата и влязох, те стояха в двата края на ателието. Ганет закопчаваше посмачканата си яка, а Боулс седеше до своята маса, на която лежеше чук, поставен там подозрително бързо. И двамата явно бяха възбудени — Боулс, със зачервено лице, див поглед и ужасно разгневен, Ганет — задъхан, блед и зъл.

Поздравих ги с безразличие, като че ли не бях забелязал нищо нередно, и се извиних за дългото си отсъствие. Това прозвуча доста фалшиво, защото преобърнатите столове, тежко дишащият и видимо треперещ Боулс, а и опасният чук показваха, че бях влязъл точно навреме.

Пръв се окопих Ганет, макар че дори Боулс успя да изръмжи сърдито за поздрав; като вдигнах един стол от земята, седнах и се опитах да поддържам някакъв разговор и да успокоя духовете. Погледнах към лавицата, но тя бе празна. Очевидно, съдовете, които бях оставил да съхнат, бяха изпечени и продадени. Не можех да предположа какво се е случило с моята кана, пък и не ме интересуваше много. Ясно бе, че обстоятелствата не са подходящи за шеги, нито пък за какъвто и да било друг разговор; може би трябваше да намеря някакво извинение и да се измъкна, ако не бе нежеланието ми да оставя двамата в такова настроение.

Всъщност не стоях много дълго — не повече от нормалното. След като рови безплодно и продължително в шкафа, си, Боулс го затвори, заключи вратичката и като се сбогува мрачно с мен, замина си; тъй като няхах никакво желание да говоря с Ганет за кавгата, а и той не изглеждаше особено общителен, бързо използвах възможността да приключа посещението си.

Случаят бе крайно неприятен и го запомних за дълго. Оттогава ателието престана да ме привлича. Приятната му другарска атмосфера сякаш се бе изпарила. Продължавах да се отбивам от време на време, по-скоро за да не изпускам от очи Ганет, отколкото да гледам работата на двамата „художници“. И аз като мисис Ганет се чудех защо тези двама мъже, които се мразеха така явно, поддържат ни в клин, ни в ръкав отношенията си. Във всеки случаи за мен това място беше изгубило чара си поради омразата и злобата, които царяха там, и дори да имах свободно време в излишък — но нямах, — щях да бъда само един случаен посетител.

[1] Еднотипни универсални магазини за продажба на евтини стоки за широко потребление. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СЕДМА

МИСИС ГАНЕТ НОСИ СТРАННИ ВЕСТИ

Мъдростта на дедите ни е обогатила с поуката, че заключената врата на конюшната губи ролята си на предпазна мярка, когато конят вече е откраднат. Все пак (тъй като е много лесно да разсъждаваш умно след случилото се, а не преди него) подобни безполezni форми на закъсняла предпазливост продължават да се срещат често и собственият ми опит напълно потвърди тази истина. След като пациентът ми бе отровен с арсеник под носа ми и при това по най-грубия и явен начин, сега посветих свободното си време на усилено изучаване на съдебната медицина и токсикологията.

Разбира се, моят случай не бе съвсем типичен. Истинският кон наистина бе откраднат, но в конюшната все още имаше цял табун вероятни коне. Навярно в цялата си практика никога нямаше да имам друг случай на отравяне. От друга страна, можех да се сблъскам с такъв случай на следващия ден, или ако не е отравяне, то с някое друго престъпление в рамките на съдебната медицина. Изглежда, такива случаи се срещаха много често, ако се съди по ужасяващите сведения на авторите, чиито трудове поглъщах, и едва ли не започнах да се надявам, че усилията ми да ги изуча няма да отидат напразно.

Беше естествено, че постоянното занимание е проследяването и откриването на престъпления малко или много ще повлиява върху обичайното ми душевно състояние. И наистина повлиява. Постепенно придобих определено шотландярски възгледи и продължих работата си — надявам се, без да пренебрегвам болните си пациенти — с мисълта за вероятни престъпления, ако не съзнателна, то поне блуждаеща, в най-горния слой на подсъзнанието. Невинните ми пациенти и техните също така невинни близки едва ли предполагаха за токсикологичния баланс на симптомите и предписаното им лечение, едва ли достойният Питър Ганет допускаше, че дори когато ми показваше тайните на глината, извратеното ми съзнание преценяваше вероятните възможности — различните глазури, които използваваше, да бъдат използвани за непряко и незабелязано отравяне.

Споменавам тези промени в съзнанието ми, свързани с по-нататъшните ми преживявания и скорошното задълбочено изучаване на съдебната медицина, за да хвърля светлина върху последвалите събития. Аз не се извинявам. Душевното ми състояние може да изглежда странно, но при все това бе напълно естествено. Веднъж бях заварен неподготвен, но нямах намерение това да се повтори, ето защо бяха необходими тези сложни предпазни мерки срещу възможности, чиято вероятност бе почти незначителна.

Така се случи, че една вечер в паузите между прегледите, мисълта ми се завъртя около моя приятел Питър Ганет. Не го бях виждал от няколко седмици, тъй като работата ми се беше увеличила и ми оставаше малко свободно време. Бях и *locum tenens* на лекаря на полицията, който бе в отпуск; това още повече намали свободното ми време и вероятно увеличи промяната в душевното ми състояние, която вече описах. Както и да е, аз малко се укорявах, защото той беше самотен човек и ясно бе показал, че се радва на срещите ни. И наистина ми се струваше, че съм единственият му приятел, защото Боулс явно не можеше да бъде считан за такъв, и ако кавгата в ателието ме накара да намразя това място, то същата тази кавга всъщност увеличи приятелските ми задължения, които ме бяха довели за пръв път в ателието.

Почувствах, че е мой дълг да го наблюдавам, тъй като някой явно се беше опитал да го отрови. Този човек имаше някаква причина да желае смъртта му и пренебрегваше всякакви скрупули в желанието си да постигне целта си и тъй като подбудата несъмнено още съществуваше, колкото и спокойно да бе приел нещата, Ганет бе застрашен от следващ, по-успешен опит, без да споменавам възможността да бъде ударен по главата с чук по време на някои от малките разправии с Боулс. Не трябваше да го оставям сам толкова време, без нито едно кратко посещение за проверка.

При тази мисъл реших да отида в ателието веднага след като свърша с прегледите и да се убедя, че всичко е наред; докато времето минаваше и не се появяваха никакви пациенти, погледът ми нетърпеливо следеше часовника, чиито стрелки пълзяха към шест часа, когато щях да бъда свободен. Оставаха само три минути и часовникът тъкмо издаде встъпителното хлъцване, предхождащо

отброяването на кръгъл час, когато чух как вратата на чакалнята се отвори и затвори, което ми подсказа, че е дошъл и последният пациент.

Беше много досадно, но в края на краищата затова бях тук. Като забравих за Ганет, станах, отворих и надникнах в чакалнята.

Посетителката бе мисис Ганет и като я погледнах, сърцето ми се сви. Защото разтревоженото ѝ, почти ужасено лице ми каза, че се е случило нещо лошо и във въображението ми веднага започнаха да се въртят ужасяващи гледки.

— Какво се е случило, мисис Ганет? — попитах аз, като я заведох в кабинета. — Изглеждате много разтревожена.

— Наистина съм разтревожена — отговори тя. — Случи се нещо странно и тревожно — моят съпруг е изчезнал.

— Изчезнал? — повторих изумено. — Откога?

— Това не мога да ви кажа — отговори тя. — Нямахме ме около две седмици и като се върнах, намерих къщата празна. Тогава не се замислих много, тъй като в писмото си не бях писала точно кога пристигам и просто реших, че е излязъл. Но после намерих писмото си в пощенската кутия, което ми се стори малко странно, тъй като беше стояло там два дена. Тогава се качих и разгледах още веднъж спалнята му, но там всичко беше подредено. Леглото му беше оправено, никой не бе спал в него, а тоалетните му принадлежности и гребените бяха на мястото си. После погледнах в гардероба, но не липсваше нито една дреха, като изключим костюма, който той обикновено носи. След това слязох в салона да видя дали си е взел бастуна или чадъра, но не беше взел нито едното, нито другото. И двете си стояха там и което е за отбелязване, и двете му шапки висяха на закачалката.

— Искате да кажете, че не липсва нито една шапка? — възкликнах аз.

— Да. Той има само две шапки, но и двете са там. Изглежда, че е излязъл без шапка.

— Но това е невероятно! — казах аз. — Сигурно прислужницата ви знае от колко време го няма.

— Нямаме прислужница — отговори тя. — Последното момиче, Мейбъл, получи предупреждение за напускане и си отиде едни седмица преда да замина и тъй като нямаше време да се търси нова прислужница, решихме да отложим това до моето завръщане. Той каза, че може сам да се грижи за себе си и да се храни навън, ако се наложи.

Наблизо има няколко добри ресторанта. И така вчера цял ден чаках с надеждата да се върне и стоях почти до един часа през нощта, но той не се върна, а днес никакъв го няма.

— Предполагам, че сте ходили в ателието? — попитах аз.

— Не, не съм ходила там — отговори почти шепнешком. — Затова идвам при вас. Не събрах кураж да вляза.

— Но защо?

— Беше ме страх — отговори тя със същия тих, разтревожен глас, — че там може да има нещо... нещо, което... е, не знам какво точно си помислих, но вие разбирате...

— Да, разбирам — казах аз, като се изправих, защото часовникът бе ударил шест часа и аз бях свободен. — Трябва да влезем веднага. Съпругът ви може да е имал внезапна криза или припадък и да лежи там безпомощен.

Излязох в салона и написах на табелата адреса, на който можеха да ме намерят при спешен случай. После тръгнахме с мисис Ганет, като минавахме за по-пряко по задните улички, които вече познавах добре. Крачехме бързо и почти не разговаряхме; докато вървахме, аз размишлявах върху странните и тревожни новини, които ми съобщиха. Несъмнено изглеждаха твърде злокобни. Беше немислимо Ганет да е излязъл от къщи без шапка и без необходимите си вещи, без да остави бележка. С него се бе случило нещо. Но какво? Лично аз очаквах да намеря трупа му в ателието, а и мисис Ганет очевидно очакваше това, както подсказваше ужасът ѝ при мисълта да го потърси там. Но този ужас ми се виждаше малко неестествен. Защо се страхуваше да влезе в ателието, дори и да очакваше, че ще намери там мъртвия си съпруг? Дали защото знаеше, или подозираше нещо, за което не бе казала? Това бе напълно възможно. Дори и да не е била съучастница в отравянето, тя би трябвало да знае или най-малкото да подозира кой е отровителят, а и беше съвсем вероятно да се досеща за мотива на престъплението. Но тогава трябва да е разбирала, както и аз, че мотивът остава и това може да доведе до ново престъпление.

Когато стигнахме до къщата, опитах да отворя портата към ателието, но тя бе заключена, а ключът, който ми беше дал Ганет, не бе в джоба ми. В това време мисис Ганет отвори входната врата със своя ключ и влязохме заедно в къщата.

— Ще дойдете ли с мен в ателието? — попитах аз, докато прекосявахме салона към страничната врата, водеща към двора.

— Не — отговори тя, — ще дойда с вас до вратата и ще ви чакам отвън, докато проверите дали той е там, или не.

Прекосихме заедно двора и когато стигнахме до вратата на ателието, опитах се да я отворя. Но тя бе заключена и като я огледах с помощта на фенерчето си, разбрах, че е заключена отвътре и ключът е в ключалката.

— Какво да правим сега? — казах аз. — Как да влезем вътре?

— Има резервен ключ — отговори тя. — Да отида ли да го взема?

— Няма да стане — отговорих аз. — В ключалката има ключ, а вратата откъм улицата също е заключена. Имате ли резервен ключ за нея?

Имаше, тъй че се върнахме в къщата, където тя го намери и ми го даде. Когато го вземах от разтрепераната ѝ ръка, видях — макар че тя не каза нищо, — че заключената врата и ключът отвътре са засилили уплахата ѝ. А и на мен това изглеждаше твърде зловещо.

Ако и вратата се окажеше заключена отвътре, тогава всяка надежда или съмнение щеше да изчезне. Затова, страшно обезпокоен, аз бързо излязох на улицата и изтичах към портата. За щастие ключът влезе свободно и се превъртя в ключалката, аз отворих и влязох в ателието. Като осветявах пътя си с фенерчето, стигнах до електрическия ключ и го завъртях, стаята се заля със светлина. От пръв поглед ми стана ясно, че няма никой — нито жив, нито мъртъв. След това отключих вратата към двора и я разтворих широко, като видях, че мисис Ганет стои отвън.

— Няма го вътре — обявих аз, а тя влезе почти на пръсти в преддверието и надникна зад завесата.

— Господи! — възкликна тя. — Какво облекчение! И все пак къде ли може да е? Не мога да се отърва от мисълта, че му се е случило нещо.

Тъй като не можех да не се съглася с нея, не ѝ отговорих, а попитах:

— Сигурно сте претърсили основно къщата?

— Да — отговори тя, — и не бих могла да го направя още веднъж. Но ако сте така любезен, моля ви да поогледате и да се

убедите, че не съм пропуснала нищо...

— Смятам, че е добра идея — казах аз. — Но какво ще правите вие довечера? Не трябва да оставате сама в тази къща.

— И да искам, не мога — отговори тя. — Миналата нощ беше кошмарна, а сега нервите ми са изопнати до крайност. Не мога да издържа още една такава нощ. Ще отида при моята приятелка мис Хюз — тя живее на Морнингтън Кресънт, — за да видя дали ще дойде да ми прави компания.

— По-добре ще бъде тази нощ да останете при нея — казах аз.

— Да, разбира се — съгласи се тя. — Така ще е много по-добре. Не бих останала тази нощ вкъщи. След като разгледате у нас, ще изтичам да я попитам.

— Не е нужно да ме чакате — казах аз. — Отивайте веднага при нея, става късно. Оставете ми адреса и ще ви се обадя на път към къщи, за да ви кажа дали съм открил ключа на загадката.

Тя веднага се съгласи с предложението ми и явно изпита облекчение, че ще се махне от тази къща. Върнах се с нея през двора и като я изпратих до входната врата и се убедих, че тръгна, затворих и влязох в къщата, доволен, че съм сам и че имам възможност да проуча всичко на спокойствие, без да ме наблюдават.

Разгледах най-подробно всичко, като започнах с таванските помещения и методично слизах надолу. На горните етажи имаше няколко необитаеми стаи, някои от тях бяха съвсем празни, а други, по-малко или повече, пълни със стари мебели и разни вехтории. Тези стаи аз преглеждах най-старателно, като отварях всяко възможно — и невъзможно — скривалище и надзъртах с помощта на джобното си фенерче в мрачните плесенявали ниши, в ъглите на тавана или под стълбището. Коленичех в спалните, за да погледна под леглата, отварях чекмеджетата и гардеробите и разбулвах дрехите по закачалките, за да се убедя, че под тях не е закачено нищо друго. Прегледах дори комините, като ги осветявах с фенерчето си и бърках вътре с бастуна — единствен плод на моите усилия бяха саждите в ръкавите ми, пък и нищо не открих. Само в стаята на Ганет забелязах, че купите, тавите и статуетката на маймуната бяха изчезнали от полицата над камината. Това занимание бе доста зловещо и ставаше все по-зловещо (поради нещо като самовнушение), докато изследвах стая след стая. И докато оглеждах голямата кухня с каменен под и твърде зловонен килер и

претърсвах приличната на пещера изба, пълна с голи охлюви, като дори разравях купчините въглища с бастуна, вече очаквах най-страшното.

Ала от Питър Ганет нямаше и следа. Естествено беше да се заключи, че го няма тук. Но разумът ми отказваше да приеме това заключение. Според жена му той бе изчезнал в ежедневното си облекло; трудно бе да се допусне, че е излязъл така. Ако не беше излизал обаче, трябваше да е някъде наблизо. Така разсъждавах по-скоро с предубеждение, отколкото логично, докато се изкачвах по незастланите стълби към сутерена, забелязвайки невероятно силния шум от стъпките си, който отекваше из потъналия в тишина дом.

Като минавах през салона, спрях пред закачалката за шапки, за да се уверя в казаното от мисис Ганет. Наистина имаше две шапки: смачкана широкопола филцова шапка, която познавах много добре, и едно доста обикновено бомбе, с което никога не го бях виждал, но с неговите инициали отвътре, което установих, като го свалих от закачалката и го разгледах. Тук беше и бастунът му — груб буков бастун, и чадърът с четливо ПГ върху сребърната лентичка около дръжката. Имаше и друг бастун, който никога не бях виждал и който бе твърде необичаен за бохема Ганет: красив, полиран бамбуков бастун с позлатена лентичка и позлатен край на дръжката. Измъкнах го от стойката и тъй като ми се стори доста дълъг, взех и бамбуковия бастун и ги сравних, при което бамбуковият се оказа по-дълъг с цели два сантиметра. В това нямаше нищо особено и тъй като не видях инициали, аз го поставих обратно, когато погледът ми долови миниатюрен монограм на позлатения връх. Представляваше плетеница като повечето монограми, но аз в края на краищата успях да разпозная буквите „Ф“ и „Б“.

Сега бе съвсем сигурно, че бастунът принадлежи на Фредерик Боулс. От което следваше, че той скоро е бил в къщата. В това нямаше нищо неестествено, тъй като той ходеше доста редовно в ателието и обикновено влизаше през къщата. Но защо си беше оставил бастуна? И защо мисис Ганет не бе споменала нищо нито за бастуна, нито за самия Боулс? Ако бе работил тук, би трябвало да знае кога е видял Ганет за последен път, защото ако не е имал секретен ключ, сигурно му е отварял самият Ганет.

Като премислях всичко това, реших да погледна още веднъж ателието, преди да напусна къщата. Когато влязох първия път, то явно бе празно, пък и там нямаше големи шкафове или други вероятни скривалища. Но все пак съществуваше някаква вероятност по-подробното му претърсване да хвърли известна светлина върху работата на Ганет и времето, по което е изчезнал. Излязох през страничната врата и като пресякох двора, отворих вратата на ателието, светнах лампите, дръпнах завесата и пристъпих вътре.

ГЛАВА ОСМА

ДОКТОР ОЛДФИЙЛД ПРАВИ УДИВИТЕЛНИ РАЗКРИТИЯ

Като влязох в ателието и спрях до самата завеса, започнах да оглеждам обширното, пусто, внушаващо страх помещение, без определена цел. Беше очевидно, че тук няма никого — ни жив, ни мъртъв, нито пък се виждаше някое кътче, достатъчно голямо, за да послужи за скривалище. И въпреки това, докато стоях така, злокобното чувство, обхванало ме още докато претърсвах къщата, се засили. Побиха ме тръпки от мъртвешката тишина и покоя на мястото, което бях виждал само весело и оживено от работа и другарство.

Както и да е, стоях и се оглеждах с неприятното чувство, че тази просторна гола стая, която бе работното място на Ганет и център на интересите му, е свързана по някакъв начин с необяснимото му изчезване.

Скоро беглият оглед отстъпи място на едно по-подробно претърсване. Започнах да преглеждам различните предмети в ателието и да си отбелязвам какво може да се разбере от тях за скорошната работа на Ганет. Тук стоеше гърнчарското колело, старателно почистено — макар и неизползувано — напълно според привичките му винаги всичко да е в пълен ред; имаше и една редица „сурови“, неизпечени кани, които съхнеха на лавицата, докато станат готови за печта. Но когато погледнах самата пещ, бях изненадан от нещо съвсем необикновено, знаейки присъщата на Ганет любов към реда. Отворите за поддържане на огъня, които водеха във вътрешността, бяха задръстени с пепел и под всеки от тях имаше големи количества от нея — явно е била изгребвана по време на горенето и оставяна на дъното на пещта. Ганет никога не постъпваше така. Обикновено като изгребеше пепелта, той я изсипваше в една кофа, която изнасяше на двора, и щом като горенето спреше, той почистваше останалата пепел и оставяше пещта чиста и готова за следващото запалване.

Така че тук имаше нещо съвсем нередно. Обаче забелязах и друго несъответствие. Големината на купчините пепел даваше ясно да

се разбере, че е имало продължително и буйно горене. Но къде бяха изпечените съдове? Лавиците, на които обикновено стояха, бяха празни; нямаше и следа от друго, освен суровите кани. Единственият извод бе, че те са все още в пещта. Но ако действително бе така, изчезването на Ганет съвпаднаше с края на изпичането. Това обаче изцяло изключваше възможността да е напуснал по собствено желание. Беше немислимо да е отишъл някъде, оставяйки все още горящия огън и неотворената пещ.

Но нямаше смисъл да се разсъждава. Веднага щях да намеря отговор на въпроса, ако отворех пещта, стига тя да бе достатъчно изстинала. Приблжих се и внимателно докоснах тухлената ѝ стена; беше леко топла, след това отключих смело и отворих големия железен капак, покрит с огнеупорна глина; отвътре се показаха огнеупорните тухли, които всъщност затваряха пещта. Тъй като и те бяха умерено топли, аз започнах да ги вадя една по една, а това бе лесна задача, защото не бяха плътно подредени.

Не бе необходимо да ги изваждам всичките, веднага щом преместих най-горния ред, успях да осветя вътрешността с фенерчето си. За свое учудване открих, че пещта е празна.

Загадката оставаше неразрешена. Дори стана още по-сложна. Сега наред с въпроса къде са изпечените съдове, възникна и странният факт, че пещта трябва да е била отваряна още гореща; нещо, което Питър Ганет никога не би направил, тъй като студеният въздух щеше да унищожи горещите съдове. А когато свалих и останалите тухли, вътрешността на пещта се разкри изцяло и забелязах още нещо необичайно. Дъното ѝ, което по време на горенето би трябвало да е покрито с горен кремък или с костна пепел, бе свършено чисто. То явно бе пометено с голямо старание още докато пещта е била гореща; а отворите бяха задръстени с пепел. Що се отнася до липсващите съдове, имаше една възможност, макар и неприемлива. Може би са били покрити с глазура и печени направо в глазурната пещ. Но не беше така, защото когато отворих фурната, тя бе празна и явно се виждаше, че скоро не е използвана.

Всичко това бе много странно, но то с нищо не намали съмненията ми, че ателието крие тайната за изчезването на Ганет. Обикалях наоколо и се вирах притеснено във всеки предмет, за да откроя някаква следа или насочващ белег.

Разгледах внимателно трошачката и забелязах, че в нея скоро е мляно нещо бяло и очевидно сухо, като имах предвид финия бял прах, покрил пода наоколо. Надникнах в големия железен хаван и забелязах, че и в него е било счукано нещо бяло. Разгледах редиците тигели върху лавиците до ръкавицата на Боулс, забелязах, че са лошо направени от необикновено груб материал и се зачудих кога ли ги е правил той. Погледнах дори в ръкавицата — разбира се, нямаше нищо — и като видях, че подът на ателието, изглежда, е мит скоро, започнах да разсъждавам върху вероятната причина за това доста необичайно действие.

Но разсъжденията не ме доведоха доникъде. Очевидно нещо с пещта не бе наред. Горенето е било продължително и силно, но от изпечените предмети нямаше и следа. Какво разумно обяснение можеше да се даде при такива противоречиви факти? Дойде ми наум, че би могло цялото количество да е продадено наведнъж или изпратено на изложба. Но като се замислих малко, реших, че това е невъзможно. Не е имало време съдовете да се охладят, да се довършат, да се покрият с глазура и да се изпекат отново, тъй като пещта бе все още топла.

Грубият, приличен на сандък стол, който Ганет бе направил, за да сядат до масата, бе близо до пещта. Мушнах пръст в дупката на седалката и го дръпнах към отворената врата, за да мога по-удобно да разгледам вътрешността. Но нямаше нищо. Лъчът на фенерчето обходи всички ъгли и само потвърди първоначалното ми заключение. Пещта бе празна и от последното ѝ съдържание нямаше никакви следи, освен малкото едва забележими бели петна, които метлата бе оставила по огнеупорното ѝ дъно.

Седнах за няколко минути с лице към отворената врата и задълбочено разсъждавах върху тази невероятна загадка. Но нищо не разбрах и след малко поднових търсенето. Защото внезапно се сетих, че съм забравил да проверя съдържанието на сандъците. Ала когато седнах и се обърнах, забелязах на пода малък бял предмет, който явно бе стоял под стола, преди да го преместя. Наведох се да го вдигна и първият поглед превърна всичките ми смътни и неопределени подозрения в ужасяваща сигурност.

Малкият предмет беше *ungual phalanx* или крайната става на пръст от човешка ръка, явно от показалец, изгорен до снежнобелия цвят, характерен за кремирана кост. Невъзможно бе да греша. Защото

ако за някои неща ми липсваше професионален опит, то поне знанията ми по остеология бяха съвсем свежи; след внезапното разкритие аз стоях като закован и гледах втренчено малката останка, пронизан от ужасяващо прозрение.

Загадката на липсващите съдове бе решена. Не бе имало никакви съдове. Дългият и буен огън бе горял, за да унищожи доказателството за едно отвратително престъпление. Другите загадки също бяха решени. Сега вече можех да се досетя какво е мляното в трошачката бяло вещество, защо бързо направените тигели са от такъв необичайно груб материал и защо е било необходимо да се мие подът на ателието. Всички тези странни обстоятелства сега съвпадаха с ужасяваща яснота и всяко от тях потвърждаваше и обясняваше останалите.

Нежно поставих малката крехка кост на стола и започнах да оглеждам мястото още веднъж, в светлината на този нов и ужасен факт. Първо се приближих към лавиците и разгледах тигелите, като ги взимах в ръка, за да ги видя по-добре. Всичко бе съвсем ясно. Вместо от фино смляна костна пепел, както обикновено се правеха, сега бяха използвани натъпканите в тигелната преса частици от натрошени кремирани кости и спойката между частиците бе така слаба, че един от тигелите се разпадна в ръката ми.

Като поставих парчетата върху лавицата, обърнах се да изследвам съдържанието на сандъците, наредени в редица до стената. Започнах със сандъците за глина, в които имаше материал за различните „произведения“ — каменина, фаянс и порцелан. Но като вдигнах капациите, видях, че съдържат глина и там не би могло да има друго. Сандъците за шамот бяха полупразни и в тях нямаше нищо необичайно, същото се отнасяше и до сандъка с гипс, макар че предвидливо бръкнах с ръка в гипса, за да се убедя, че вътре няма нищо. Като стигнах до сандъка с костна пепел, аз естествено го разгледах по-внимателно, защото тук с помощта на мелницата можеха да бъдат скрити остатъците от изгорен труп, за да не ги разпознае някой.

Повдигнах капака и погледнах вътре, но отначало не видях нищо нередно. Сандъкът бе до три-четвърти пълен и съдържанието му приличаше на обикновената фино смляна костна пепел. Но аз няхах намерение да се задоволя с повърхностни наблюдения. Навих си ръкава над лакътя, бръкнах надълбоко в пепелта и проверих

съдържанието, като го стисках между пръстите си. Резултатът бе такъв, какъвто бях очаквал след намирането на тигелите. Около двадесет сантиметра под повърхността вече нямаше фин гладък прах. Като че пипах смес от чакъл и пясък, а от време на време и някои по-едри късове, вадех ги и ги пусках в другата си ръка и пак бърках, докато я напълних. След това ги занесох на лавиците с тигелите и като ги оставих на едно празно място, взех едно-две от по-едрите парчета и ги сложих на масата, за да ги разгледам на светлината на голямата лампа в ателието.

Разбира се, нямаше никакво съмнение, що се отнася до естеството им. Характерната костна структура беше очевидна дори и за невъоръжено око; за това бе допринесло и изгарянето на плътта. Аз потвърдих това с помощта на джобната си лупа и след като върнах парчетата обратно на лавицата, затворих капака на сандъка и започнах да обмислям какво да правя по-нататък. Повече проучвания не бяха необходими. Имах налице всички важни факти. Сега знаех какво е станало и всякакво по-нататъшно изясняване на случая бе извън моята компетентност и в компетентността на тези, чиято работа е да разследват престъпления.

Преди да напусна ателието, аз се огледах за някакъв съд, в който да сложа малката кост от показалеца, защото знаех, че ще се разпадне от едно-едничко докосване, а тъй като тя беше единственото неопровержимо доказателство, трябваше да се запази непокътната на всяка цена. Накрая намерих една почти празна кибритена кутия и като изсипах няколкото клечки и откъснах парче от носната си кърпа, завих малката останка, лекичко я поставих в кибритената кутийка и я мушнах във вътрешния джоб на сакото си. След това взех бастуна и се приготвих да си вървя, но тъкмо се отправих към вратата и ми дойде наум, че мога да взема и няколко парченца от сандъка, за да ги изследвам по-подробно на спокойствие. Не че имах никакви съмнения относно естеството им, но микроскопът щеше да изясни въпроса веднъж завинаги. Затова събрах една шепа от лавицата и като ги завих в другата част от кърпичката, поставих малкото вързопче в джоба си и се отправих към вратата, изгасих лампите и си тръгнах, като взех ключа.

Щом излязох от ярко осветеното ателие, трябваше да осветя пътя си с фенерчето и лъчът му попадна на голямата кофа за смет в ъгъла,

очакваща боклукчията. За момент си помислих да спра и да я разгледам добре, но си спомних, че не е моя работа да търся други следи, пък и ставаше късно; трябваше да разкажа на мисис Ганет какво съм направил, влязох в къщата и като прекосих салона, озовах се на улицата.

Разстоянието между Джейкъб Стрийт и Морнингтън Кресънт е съвсем късо — твърде късо за всичко, което имах да обмислям, докато вървах натам. Защото едва когато затворих вратата и се заех да изпълня задачата си, започна да ми става ясно колко неудобен е приближаващият разговор. Какво трябваше да кажа на мисис Ганет? Задавайки си този въпрос, разбрах, че той поражда два други въпроса. Първият бе: колко знаеше тя? Испитваше ли някакви подозрения, че съпругът ѝ е убит? Дори и за момент не се усъмних, че е участница в тези странни събития, на които само ателието е било свидетел, но нервността ѝ, ужасът ѝ при мисълта да прекара нощта вкъщи и най-вече странната ѝ уплаха да влезе в ателието оправдаха подозренията, че дори и да не знаеше нищо за случилото се, догадките ѝ бяха прекалено точни.

В такъв случай колко знаех аз? Със сигурност бях приел, че в пещта е бил изгорен труп и че това е бил трупуът на Питър Ганет. Мислех, че мога да назова и извършителя на това зловещо деяние. Но си спомних честите предупреждения на доктор Торндайк, отправени към студентите му — никога да не смесват заключението или мнението си с фактите и никога да не излизат извън твърдо установените факти. Но аз вече го бях сторил и сега, като преценявах още веднъж заключенията си в светлината на този чудесен принцип, разбрах, че всъщност фактите, които бях установил (макар че те потвърждаваха моите изводи), бяха достатъчни да предизвикат едно подробно разследване.

Тогава трябваше ли просто да кажа на мисис Ганет какво съм видял и да я оставя сама да си направи изводите? Като се има предвид голямото ми недоверие към тази жена, подобни действия не бяха за предпочитане. Всъщност въпросът беше много труден; не бях взел никакво решение, когато се озовах пред вратата на мис Хюз и в отговор на почукването ми отвори самата мисис Ганет.

Все още обмисляйки нещата, аз заговорих, като изразих надеждата, че мис Хюз е успяла да я настани.

— Да — отговори тя, като ме въведе във всекидневната, — доволна съм, че ми предложи свободната спалня. Тя е много любезна и мила. А вие какво свършихте? Забавихте се страшно много. Очаквах да дойдете най-малко преди половин час.

— Отне ми доста време — обясних аз, — защото прерових цялата къща от тавана до мазето и проверих всяко ъгълче и дупчица.

— И не намерихте нищо, така ли?

— Нито следа в цялата къща.

— Толкова е любезно от ваша страна, че го взехте така присърце — каза тя. — Не зная как да ви се отблагодаря, вие сте и толкова зает. Предполагам, че не сте влизали отново в ателието.

— Влизах — отвърнах аз. — Помислих си, че не е лошо да хвърля още един по-подробен поглед и там установих приблизително времето, когато е изчезнал, защото отворих голямата пещ и открих, че е доста топла вътре. Не знам за колко време изстива. А вие знаете ли?

— Не съм точно — отговори тя, — но мисля, че за доста дълго време, щом е затворена. Във всеки случай фактът, че е била топла, не ни казва нищо повече от това, което знаем. Всичко е толкова загадъчно, пък и аз не зная какво, за бога, да правя отсега нататък.

— А мистър Боулс? — попитах аз. — Трябва да е бил в ателието напоследък. Няма ли да е добре да го потърсите и да разберете дали не може да хвърли светлина върху тази загадка?

Тя печално поклати глава и каза:

— Потърсих го. Вчера отидох в квартирата му, днес сутринта също, но чуках и звъних напразно. Портиерът казва, че не го е виждал от около една седмица, макар че го е търсил, за да му предаде колет, оставен от пощальона. Качвал се е до апартамента му няколко пъти, но не е намерил никого. А и прозорците му били тъмни вечерно време. Трябва да е заминал.

— Той знаеше ли кога се връщате?

— Да — отговори тя. — Има и още нещо странно. Писах му и му съобщих кога се връщам; поканих го да се отбие на чай. Но той не само че не дойде, ами не отговори и на писмото ми.

Обмислих този нов развой на нещата, не ми се виждаха толкова загадъчни, колкото на нея. После внимателно пристъпих към неизбежното разкритие:

— Да, мисис Ганет, както казвате, това наистина е много загадъчно. Но не можем да го оставим така. Ще трябва да открием какво се е случило със съпруга ви и тъй като ние самите нямаме възможност да го направим, налага се да потърсим помощта на тези, които имат. Ще трябва да се обърнем за помощ към полицията.

Наблюдавах я внимателно и малко се успокоих, като забелязах, че това явно не я разтревожи. Обаче не го прие и с възторг.

— Смятате ли, че наистина е необходимо? — запита тя. — Ако повикаме полицията, вестниците ще пишат и шумът и скандалът няма да имат край, а той може да се върне и утре.

— Мисля, че нямаме избор — твърдо отговорих аз. — Рано или късно ще трябва да се съобщи на полицията и трябва да се обадим, докато събитията са скорошни и следите са пресни. И за нас няма да е добре, ако излезе, че сме се опитали да потулим случилото се.

Последната ми забележка я убеди. Тя се съгласи, че може би е по-добре да уведоим полицията за изчезването и за мое голямо задоволство ме помоли да се заема с тази задача.

— Мисля, че няма да се справя сама — каза тя, — а и вие сте работили като съдебен лекар и познавате полицаите, ще ви бъде по-лесно. Не е ли по-добре да ви дам ключа, в случай че поискат да претърсят къщата?

— На вас няма ли да ви трябва? — попитах аз.

— Не — отговори тя, — мис Хюз ме покани да остана засега тук. Освен това имам резервен ключ, който е у мен, а ако Питър се върне, той си има ключ.

С тези думи тя ми подаде ключа и като го сложих в джоба си и се сбогувах с нея, отпратих се с несигурни крачки към къщи, като се надявах, че няма да заваря спешни повиквания, а солидна вечеря. Бях много доволен от разговора и се поздравявах, задето си бях мълчал. Защото сега нямаше да се наложи да взема участие в разследването. Разбира се, полицията щеше да претърси ателието и да открие това, което щях да ѝ подсказам, но разкритието щеше да си бъде нейно.

На влизане с тревога погледнах таблата за писма и промърморих благословия над празната ѝ повърхност. Тъй като апетитният аромат, идващ откъм долния етаж, ми подсказа, че и там всичко е наред, отидох в банята да се измия и среща с удоволствие, изпитвайки чудесното чувство, че съм гладен като вълк.

Докато се справях с отличния обяд — или вечеря, — който съобразителната ми икономка бе приготвила, беше съвсем естествено да се върна към смайващите събития от последните няколко часа. Сега, когато възбудата от претърсването се бе уталожила, започнах да размишлявам над моите открития. Те не оставяха никакви съмнения (въпреки предупрежденията на Торндайк), че моят приятел Питър Ганет е бил убит и заради приятелството ни се чувствах задължен — да не говорим за дълга ми на добър гражданин — да направя всичко, което е по силите ми, за да установя самоличността на убиеца и да го предам — него или нея — в ръцете на закона.

Но кой ли беше убил моя приятел? Аз не изпитвах ни най-малко съмнение относно личността на втория участник в тази ужасяваща драма. В момента, в който разбрах, че е извършено престъпление, бях сигурен кой е престъпникът. Както и да е, още веднъж подредих всички известни факти така, както трябва да бъдат представени на един непознат и както трябваше да ги представя на полицията.

Какво можеше да се каже със сигурност за личността на убиеца? На първо място това бе човек, който е имал достъп до ателието. Освен това е знаел как се подготвя и пали пещта. Знаел е как и за какво се използват трошачката и пресата за тигели и кой от сандъците е за костна пепел. А доколкото ми бе известно, един-единствен човек отговаряше на това описание — Фредерик Боулс.

Освен това, ако разгледаме въпроса от друга страна, имаше ли причини да подозирам Боулс? Причините бяха няколко. Боулс със сигурност е бил в къщата, когато Ганет е оставал сам и е имал възможност да го убие. Сега беше изчезнал неизвестно къде и изчезването му, изглежда, съвпаднаше с времето на извършване на убийството. Със сигурност знаех, че поне веднъж бе нападал Ганет. Но много по-важен бе фактът, че той бе сериозно заподозрян в преднамерен опит да отрови Ганет. Наистина „подозрение“ беше слабо казано. Това бе почти сигурно. Дори предпазливият Торндайк не бе скрил мнението си за личността на отровителя.

На този етап на разсъжденията ме осени — както, струва ми се, казват американците — вдъхновение или щастливо хрумване. Боулс беше направил най-малко един опит да отрови бедния Ганет. Подозирахме повече от един опит, но за този нямаше съмнения. И така, една от странните особености на престъпника е силно изразената

склонност към повторения. Излизайки от затвора, фалшификаторът на пари направо започва отново да фалшифицира пари; крадецът, фалшификаторът, джебчията — всички те са склонни да повтарят успехите и дори неуспехите си. Следователно и отровителят, чийто първи опит е бил осуетен, опитва отново не само по същия начин, но и почти винаги със същата отрова.

И така, Боулс е бил сам с Ганет. Значи е имал възможност да го убие, а може да се приеме, че е имал и средството. Възможно ли е да е направил нов опит и да е успял? Наистина обстановката предполага насилие, а от гледна точка на убиеца то е било за предпочитане пред сравнително бавния начин с отровата. Вярно е, че една солидна доза арсеник има твърде бърз ефект; а и в края на краищата при дадените условия факторът време не е бил толкова важен.

Тук възникваше и друго съображение. Ако Боулс е успял да даде голяма, смъртоносна доза арсеник, би ли могло да се открие някаква следа от отровата в изпепелените останки? Изглеждаше съмнително, макар че ми липсваше опит, за да имам собствено мнение по въпроса. Обаче си струваше да се опита, защото, ако резултатът от опита беше отрицателен, това с нищо нямаше да навреди, докато откриеше ли се и най-незначителна следа от арсеник, това щеше да е сигурно доказателство от най-голяма важност.

Вече споменах, че след произшествието с отровата взех предпазни мерки, за да предотвратя друг подобен случай в бъдеще и между другото се бях снабдил с една много точна апаратура за откриване на арсеник. Тук влизаха уредите, необходими за пробата на Марш — не обикновените учебни уреди, използвани за демонстрации в часовете по химия, а истинска съвременна апаратура, което гарантира възможно най-голяма чувствителност и прецизност на приборите. Като друга предохранителна мярка бях правил няколко пробни анализа, за да се убедя, че ако се наложи, мога да разчитам на собственото си умение да ги използвам.

И ето че ми се удаде такъв случай. Не беше много обещаващо, тъй като вероятността да получа положителен резултат бе твърде малка. Но аз се впуснах в изследването с ентусиазъм, който значително намали престоя ми на масата, защото веднага след като бях глътнал и последната хапка, аз станах и се отправих към амбулаторията, която ми служеше и за лаборатория. Тук извадих от джоба си кибритената

кутийка с кокалчето от показалеца и вързопчето с натрошени парченца от сандъка. Отворих кутийката, внимателно увих в памук малката кост и я сложих в епруветка, запуших я с коркова тапа и я заключих в едно чекмедже. После развързах вързопчето и се залових с изследването.

Като начало започнах с едно-две от парченцата, като ги разгледах под микроскопа с малко увеличение и потвърдих напълно предположението си, че са кремирани кости; след като се справих с това важно начало, захванах се с химическата част на изследването. Не е необходимо да измъчвам читателя с подробностите, които — да си кажа откровенно — ми се сториха твърде досадни и уморителни. В общи линии процедурата протече, както следва: първо разделих парченцата на две купчинки, като запазих едната, в случай че се наложи по-нататъшно изследване. Другата част разтворих в силна солна киселина и дестилирах сместа капка по капка в съд, съдържащ малко количество дестилирана вода — една бавна и отегчителна работа, която постави на жестоко изпитание търпението ми и която в последна сметка бе само подготовка към същинския анализ. Накрая течността в ретортата се изпари, като остана малко количество полусухо вещество, при което аз преместих спиртната лампа и насочих вниманието си към апарата на Марш. Направих обичайната проба за чистотата на реагентите, после нагласих лампата под изходната тръба от закалено стъкло и я наблюдавах няколко минути, след като се бе нагряла до зачервяване. Тъй като нямаше и следа от потъмняване или отлагания в тръбата, бях сигурен, че в химикалите ми няма арсеник — както се бях убедил от предишни опити.

И ето дойде време за истинския опит. Като отделих съда от ретортата, изпразних съдържанието му — дестилираната течност — в добре измита мензура и от нея започнах да наливам бавно, капка по капка в облото гърло на колбата, където се събираше газът. Не се надявах да получа някакъв резултат — най-малкото така си внушавах. Както и да е, докато наливах „дестилата“, наблюдавах изходната тръба с тръпнещо нетърпение. Защото това бе моят пръв истински анализ и след всички притеснения и тревоги един отрицателен резултат щеше да намали чувствително интереса ми. Ето защо поглеждах с жадни очи към изходната тръбичка.

Така или иначе резултатът, който започна да се появява, ме смая. Надмина и най-смелите ми очаквания. Защото преди да бях свършил

да изливам дестилата, на вътрешната страна на изходната тръбичка се появи тъмен кръг точно зад загрялото до червено място и от секунда на секунда ставаше все по-интензивен и се разрастваше, докато значителна част от тръбата се покри с типичното „арсениково огледало“. Седях пред апарата и го наблюдавах в изстъпление, изпълнен не само с естествения триумф на начинаещия, успял при първия опит, но и със задоволството, че съм изковал оръжие, което ще поставя в ръцете на отмъстителното правосъдие.

Сега причината за смъртта на бедния Ганет бе установена съвсем точно. Първоначалната ми догадка се бе оказала вярна. По някакъв начин убиецът бе успял да даде силна доза арсеник, довела до внезапен и фатален резултат. Точно така трябва да е станало. Количеството отрова в трупа сигурно е било невероятно голямо, защото дори след разпадането на голяма част от арсеника в пещта, в пепелта бе останало значително количество, макар да нямах достатъчен опит да преценя колко е точно.

Не продължих анализа. Според обичайната процедура трябва да се отреже парчето от тръбата с „арсениковото огледало“ и да се подложи на друг, допълнителен тест. Но аз счетох това за ненужно и даже нежелателно. Вместо това внимателно отделих тръбата от колбата и като я завих в няколко листа хартия, опаковах я в картон и я прибрах заедно с костта от показалеца, за да са готови за посещението ми в полицията на следващата сутрин.

ГЛАВА ДЕВЕТА

ИНСПЕКТОР БЛАНДИ РАЗСЛЕДВА СЛУЧАЯ

На следващата сутрин, веднага след като привърших с по-важните си посещения, аз събрах резултатите от разследванията си — костта от показалеца, остатъка от натрошените кости и стъклената епруветка с арсениковото огледало — и бързо се отправих към полицейския участък в трескаво очакване да поднеса неприятните си разкрития и да задвижа машината на закона. Бях приет от сержанта, който седеше изпъчен зад бюрото си и с приятелска усмивка ме запита с какво може да ми бъде полезен.

— Много държа да се срещна с началника, ако може да ми отдели няколко минути — отговорих аз.

— Съмнявам се — каза сержантът. — Точно сега е много зает. Аз не бих ли могъл да ви помогна?

— Мисля, че е по-добре да се видя с него — отговорих аз. — Въпросът е спешен и не знам до колко може да се счита за поверителен. Смятам, че първо трябва да говоря с него.

— Звучи доста загадъчно — каза сержантът, като ме оглеждаше критично, — но да видим какво ще каже той. Доусън, влезте и кажете на началника, че доктор Олдфийлд иска да говори с него и не казва за какво.

При тези думи полицаят отиде до вратата в дъното на кабинета и почука, чу се силен, нетърпелив глас: „Влезте!“ и той влезе. След известно забавяне, вероятно запълнено с обяснения, той се появи, следван от началника, който носеше голяма тетрадка в едната си ръка и молив — в другата. Изражението му не беше любезно, а доста гневно и въпросително, на лицето му се четеше въпросът: „Е, какво толкова?“, а това пролича и от твърде краткия му поздрав.

— Бих искал да ви кажа няколко думи, господин началник — отговорих смирено.

— Добре — каза той, — но наистина да са няколко. В момента разговарям с един офицер от Скотланд Ярд. За какво става въпрос?

— Имам причини да смятам, че е извършено убийство — отговорих аз.

Тези думи значително го съживиха, но въпреки това той прие сензационното ми изявление с отчайващо безразличие.

— Значи вие мислите или подозирате, че е извършено убийство? — попита той с подчертано скептичен тон.

— Нещо повече — отвърнах. — Аз съм абсолютно сигурен. Дойдох да ви представя фактите, които са ми известни; донесъл съм и някои неща, които ще ви убедят напълно.

Той се замисли за малко, после все още раздражително каза:

— Чудесно. Тогава по-добре влезте и ни разкажете за какво сте дошли.

С тези думи той посочи отворената врата и след като влязох, последва ме и я затвори след себе си. В кабинета видях един господин, който седеше до масата и пред него лежаха няколко листа. Имаше доста забележителна външност — леко плешив, с продълговато, кротко лице и с още по-дълъг и остър нос, — цялата му физиономия излъчваше изключително благодушие към недостойния свят. Не знаейки какво подсказваше видът му, но той определено не подсказваше, че е детектив от криминалния отдел. Въпреки всичко, това бе официалната му длъжност, както се оказа, когато началникът ми го представи под името Бланди и додаде:

— Това е доктор Олдфийлд, който е дошъл да ни съобщи някои сведения за предполагаемо убийство.

— Много мило от негова страна! — възкликна инспектор Бланди, като се изправи, поклони ми се почтително и ме огря с благословията си, докато стискаше ръката ми нежно и пламенно. — Щастлив съм да се запозная с вас, сър. Винаги съм щастлив, когато се запознавам с хора от вашата хуманна и безценна професия.

Началникът кисело се усмихна и ми предложи стол.

— Предполагам, инспекторе — каза той, — че е по-добре да отложим нашата работа за по-късно и да изслушаме доктора.

— Разбира се, разбира се — отговори Бланди. — Едно углавно престъпление трябва да има предимство. И тъй като времето на доктора е дори по-ценно, отколкото нашето, можем да разчитаме, че ще спести и двете.

И като се обърна към мен с предишното си изражение, което казваше: „Е, какво толкова?“, началникът лаконично ме покани да започна, което направих, и тъй като имах предвид любезния намек на инспектора, аз захванах разказа си без предисловия.

Не е нужно да представям този разказ подробно, защото той беше подходящо съкратена версия на историята, която вече разказах. Започнах с изчезването на Питър Ганет, продължих с огледа на къщата (което началникът изслуша с неприкрито нетърпение), след това — претърсването на ателието и тамошните ми открития, като за потвърждение показах костта и вързопчето с парченцата. Втората част на разказа ми двамата офицери изслушаха с явно повишен интерес, като задаваха само въпросите, необходими да се изясни разказът — например откъде зная толкова много за пещта и за работата на Питър Ганет.

Като свърших тази част от изявленията си, аз спрях, докато двамата офицери надничаха в стъкленницата с малката кост и развързаното вързопче с бели като корали парченца. След това се приготвих да изиграя и коза си. Развих картонената кутия, извадих стъклената тръба и я поставих на масата.

Началникът я погледна подозрително, докато инспекторът я взе и я разгледа с дълбок и благосклонен интерес.

— За невежите ми очи — каза той, — този тъмен кръг май прилича на арсениково огледало.

— Това е арсениково огледало — казах аз.

— И какво общо има то с тези изгорени останки? — настоятелно попита началникът.

— Този арсеник — отговорих внушително, — бе отделен от костни парченца, подобни на тия, които ви дадох.

След това продължих да разказвам за изследването си с апарата на Марш, което началникът изслуша с открито недоверие.

— Но какво, по дяволите, ви накара да изследвате тази пепел за арсеник? — настоя той, когато свърших. — Откъде ви дойде на ума, че в тях може да има арсеник?

Разбира се, аз очаквах този въпрос, но все още, колкото и да е странно, не бях съвсем готов за него. Тайната на отравянето беше разкрита на Ганет, но по съвета на Торндайк не бях я споделил с никого. Сега това бе невъзможно. Не ми оставаше нищо друго, освен

да разкажа подробно историята с отравянето, като допълня, че то е било открито и доказано от доктор Торндайк.

Като споменах името на моя учител, и двамата наостриха слух, а началникът каза:

— Значи доктор Торндайк ще бъде на разположение като свидетел?

— Да — отговорих аз, — предполагам, че ще се съгласи да свидетелства.

— По дяволите съгласието! — изпухтя началникът. — Никой няма да го пита! Ще бъде призован като обикновен свидетел, трябва да свидетелствува, че този Ганет е бил тровен с арсеник. Както и да е, преди да говорим за свидетели, трябва да сме сигурни, че действително имаме *prima facie*^[1] престъпление. Вие какво мислите, инспекторе?

— Както винаги, съм съгласен с вас, господин началник — отговори инспекторът. — По-добре е да започнем с проверка на наблюденията на доктора, направени в ателието на Ганет. Ако установим, че нещата са такива, каквито ги описва той — в което не се съмнявам — и ако стигнем до същите изводи, до които е стигнал той, очевидно ще има какво да разследвам.

— Да — съгласи се началникът, — но изводите ни от първоначалните факти трябва да бъдат проверени от специалисти, освен това смятам, че е желателно да извършим отделен анализ. Свидетелските показания на доктора са достатъчни, но адвокатите обичат да представят известни прочути специалисти.

— Точно така — каза инспекторът. — Но анализът може да почака. Напълно възможно е въпросът с арсеника изобщо да не възникне. Ако открием явно доказателство, че в тази пещ е било изгорено човешко тяло, ще имаме най-вероятното доказателство, че е извършено убийство. Начинът на извършване на престъплението не ни интересува особено, а един опит да се докаже как точно е била убита жертвата може само да обърка и усложни следствието.

— Мислех си — каза началникът, — за това, което ни разказа докторът. Наличието на арсеник в костите може да ни насочи към вероятния престъпник, като се има предвид предишният опит за убийство.

— Безспорно — съгласи се инспекторът, — стига да можем да докажем кой е давал този арсеник. Но не можем. А ако Ганет е мъртъв, не виждам как ще го направим, тъй като той е единственият свидетел. Не, господин началник, имам чувството, че ще постъпим разумно, ако изключим арсеника или поне засега го запазим в тайна. Но да се върнем към настоящата ни задача. Бихме искали да видим това ателие, докторе. Как можем да го направим, без да вдигаме шум?

— Много лесно — отговорих аз. — У мен са ключовете, имам и разрешението на мисис Ганет да влизам в къщата и да ви пуска, за да я огледате. Ако трябва, мога да ви дам ключовете, но бих предпочел да отворя аз.

— Съвсем правилно — каза инспекторът. — Освен това бихме искали да ни придружите, тъй като познавате всичко в ателието, а ние не. Кога бихте могли да уредите огледа? Колкото по-бързо, толкова по-добре, тъй като случаят е много спешен.

— Ами — отговорих аз, — имам да направя няколко посещения и е време да тръгна, не бива да изоставям работата си.

— Разбира се — съгласи се инспекторът. — Щом ви зове дългът, отивайте, а освен това един жив пациент е по-добър от един мъртъв грънчар. За колко часа да се уговорим?

— Смятам, че до четири ще свърша. Удобно ли е?

— За мен да — отговори инспекторът, като погледна въпросително към колегата си и тъй като последният се съгласи, уговорихме се да дойдат вкъщи в четири часа, за да отидем заедно в ателието.

Като си тръгнах, зърнах моята скъпоценна огледална тръба — пренебрегната от Бланди, но твърде скъпа за мен — и я взех уж между другото, като казах, че ще я пазя, в случай че потрябва. Никой не възрази и аз я прибрах в кутията, а тъй като вързопчето с пепелта също бе изпълнило задачата си, завързах го и го пуснах в джоба си.

На излизане от полицейския участък прочетох набързо списъка на прегледите, избрах подходящ маршрут и тръгнах, като се опитвах — без особен успех — да прогоня от главата си мисълта за загадката Ганет, за да се съсредоточа върху състоянието на пациентите си. Но ако си позволих да отвлека вниманието си от работата, то аз си наваксах с бързина, тъй като привърших посещенията за рекордно време и дори след спокойния обед имах на разположение половин час, преди да

дойдат посетителите ми. Този половин час прекарах с шапка на глава, като крачех из кабинета, измъчван от мрачни опасения да не би някое ненавременно посещение да попречи на срещата. За щастие никой не дойде и точно в четири часа инспектор Бланди пристигна и ме придружи до голямата си просторна кола, паркирана пред къщата.

— Началникът на полицията не можа да дойде — обясни Бланди, докато отваряше вратата на колата. — Но това е без значение. Случаят не е за местната полиция. Ако наистина има нещо, хората от криминалния ни отдел ще проведат разследването.

— И какво предлагате да направим сега? — попитах аз.

— Само ще проверим разказа ви — отговори той. — Аз лично го приемам без колебание, след като се запознах с вас и имах възможност да отбележа предпазливата ви и точна работа. Но нашите хора не приемат нищо на доверие, ако могат да видят доказателствата, така че трябва да представя тези факти, след като лично съм се запознал с тях, макар ние с вас да знаем, че без ваша помощ не бих могъл да видя нищо.

Аз скромно се възпротивих, като изтъкнах, че съм само любител-детектив, но той отказа да слуша и възкликна:

— Скъпи ми докторе, вие се подценявате! Цялото откритие е ваше. Помислете си какво щеше да се случи, ако не вие, а аз бях надникнал в ателието. Какво щях да видя? Нищо, драги ми сър, нищо. Разумът ми щеше да отбележи видимите предмети, но никога нямаше да ми дойде наум какво означават те. Докато вие с погледа на специалист веднага сте забелязали следи от необичайни действия. Между другото разбирам, че ще мога да се възползувам от вашето ценно сътрудничество и съвети в този случай.

Отговорих, че ще ми бъде много приятно да остана известно време и да му помогна (всъщност изгарях от любопитство да видя как работи), при което той топло ми благодари и все още изказваше благодарностите си, когато колата спря срещу входната врата на Ганет. И двамата слязохме, Бланди взе един голям куфар в платнен калъф, който постави на паважа, докато оглеждахме къщата.

— Към къщата на Ганет ли води тази порта? — попита той и посочи широката двукрила врата на ателието.

— Да — отговорих аз, — от нея се влиза направо в ателието. Искате ли да влезем оттук? Ключът от малката вратичка е у мен.

— Не този път — каза той, — по-добре е да влезем през къщата, за да можем да разгледаме разположението на помещенията.

Аз го преведох през входната врата и през салона, където той се огледа с изпитателен поглед, като обърна специално внимание на закачалката за шапки и на стойката за чадъри.

После отворих вратата и заедно прекосихме двора, където той отново разгледа внимателно всичко наоколо и най-вече оградите и къщите, които заобикаляха двора. Скоро забеляза кофата за смет и като се приближи, вдигна капака и надникна замислено вътре.

— Това домашната кофа ли е или на ателието? — попита той.

— Мисля, че е обща — отговорих аз. — Зная, че Ганет изхвърляше в нея пепел и всичко, което колата за смет може да откара.

— Тогава — каза той — е по-добре да я вкараме вътре и да разгледаме съдържанието ѝ, преди да са я отнесли.

Тъй като вече бях отключил вратата на ателието, хванахме кофата за дръжките и я внесохме. След това по предложение на инспектора затворих вратата и я заключих.

— Предполагам, че сега ще искате да ви запозная с ателието и да ви обясня за какво служат различните инструменти — казах аз.

— Благодаря ви, докторе — отговори той, — но мисля, че ще отложим обяснението особено след вашето необикновено подробно описание и ще се заемем веднага със съществената част от разследването.

— И каква е тя? — попитах аз.

— Настоящата ни цел — отговори той, като ме гледеше добродушно — е да установим това, което адвокатите наричат *corpus delicti*. Да се убедим, че е извършено престъпление, и ако е така, какво е то. Започваме с тези костни частици, да видим какво в действителност представляват. Донесъл съм едно малко сито, но вероятно тук има по-добро — за предпочитане е да е по-ситно.

— Има комплект сита за пресяване на шамот и други прахове — казах аз. — По-едрите са телени, а по-ситните — платнени, така че можете да избирате. Броят на дупките на квадратен сантиметър е отбелязан на рамката.

Заведох го до мястото, където бяха натрупани ситата и като прегледа всичките, той си избра най-ситното телено сито с четиридесет и пет отвора на квадратен сантиметър. После му намерих

лопатка и като изсипа съдържанието на единия сандък в друг и постави празния до сандъка с костна пепел, той разстла на масата лист бяла хартия, постави ситото върху празния сандък и се захвана за работа.

Известно време действията му бяха съвсем безрезултатни, тъй като горната част на сандъка бе пълна с фино смляна пепел, която изчезваше веднага след като я изсипеше с лопатката в ситото. Но скоро стигна до по-долните слоеве и върху телената повърхност започнаха да се появяват по-големи парчета, които разпознавахме като изгорени кости, и след като изтупваше ситото и издухваше фината пепел, инспекторът внимателно ги изсипваше върху листа. Скоро той стигна доста надълбоко под финия прах и при всяко загребване, изваждаше само костни парчета; те лежаха върху телената повърхност, а Бланди се навеждаше, оглеждаше ги изпитателно и добродушно и леко разтърсваше ситото, за да ги разстеле по-равномерно.

— Няма никакво съмнение — каза той, докато погледът му шареше по загребаното, — че това са парченца от кости; но може би ще е трудно да се докаже, че са от човешки кости. Бих искал нашият непознат приятел да не ги беше натрошил толкова.

— Имаме костта от показалеца — припомних му аз. — Няма никакво съмнение, че е от човек.

— Е — съгласи се той, — ако сте готов да се закълнете, че е човешка кост, вероятността останалите парченца също да са човешки ще се увеличи твърде много. На нас ни е нужно доказателството, стига да можем да го получим. При углавни дела съдът не приема нищо на доверие.

При тези думи той се наведе ниско над ситото с поглед, прикован в една точка. След това съвсем нежно, с палеца и показалеца си извади малък предмет и го постави на дланта на другата си ръка, като я протегна към мен с добродушна усмивка. Взех го от ръката му и го сложих на моята длан, разгледах го внимателно, първо с невъоръжено око, а след това с помощта на джобната си лупа.

— Каква е диагнозата? — запита той, като му го върнах.

— Част от порцеланов зъб — отговорих аз. — Бих казал, че е преден, но парченцето е толкова малко, че е невъзможно да се твърди със сигурност. Обаче определено е част от порцеланова коронка.

— А! Ето ползата от съвместната работа със специалиста! Авторитетно се заявява, че е от порцеланов зъб. Но доколкото зная и вярвам, по-низшите животни никога не носят изкуствени зъби, значи имаме допълнително доказателство, че тези останки са човешки. Това е голяма крачка напред. Но докъде ни води тя? Бихте ли предложили някакво конкретно приложение на този факт?

— Да — казах аз. — Известно ми е, че Питър Ганет е имал почти цяла горна изкуствена челюст. Виждам съм я в една чаша, когато той боледуваше.

— Отлично! — възкликна инспекторът. — Питър Ганет е имал изкуствени порцеланови зъби, а тук имаме парче от коронка. Доказателствата се увеличават. Но щом е имал изкуствена челюст, значи е имал и зъболекар. Предполагам, че не знаете как се казва той, нали?

— Случайно го знам. Казва се мистър Холи, Уигмор Стрийт.

— Е, ама вие наистина ме глезите — възкликна инспекторът. — Не ми оставяте никаква работа. Просто трябва да поискам информация и веднага я получавам.

Той лекичко постави парчето от зъба в ъгъла на листа хартия и записа в бележника си адреса на зъболекаря. После, като изтърси съдържанието на ситото върху листа, той загреба ново количество и го пресея.

Не е нужно да разказвам с подробности за работата ни. Постепенно пресяхме съдържанието на целия сандък, като накрая го обърнахме с дъното надолу и изтърсихме последните пращинки. Общият резултат беше значително количество парченца от кости върху листа хартия и точно още четири порцеланови парченца. Колкото до предишните, повечето бяха просто частички от кремирани кости и няколко по-едри парчета, достатъчно големи, за да могат да се разпознаят. Но парченцата порцелан дадоха повече информация, защото подробното им разглеждане и няколкото пробни опита да се състави едно цяло не оставиха никакво съмнение, че са части от една и съща коронка.

— Няма да оставим работата дотук — каза Бланди, като ги пускаше едно по едно в епруветка, която извади от чантата си. — В управлението имаме специалист по възстановяване на счупени предмети. Той така ще съумее да слепи тези парченца, че изобщо няма

да им личи. След това ще занеса зъба на мистър Холи и ще чуя неговото мнение.

Той мушна епруветката в джоба си и като извади от чантата си голяма платнена торба, напъха парченцата от костите вътре, завърза я и я пъкна обратно.

— Всичко това — отбеляза той — ще трябва да се представи на следствието, ако успеем да установим точно какво е и да докараме работата до следствие. Аз ще го прегледам отново, малко по малко, за да съм сигурен, че не сме пропуснали нещо. След това ще го предам на специалистите. Ако те решат, че тези останки са наистина човешки, ще съобщим на следователя.

Докато говореше, очите му шареха от един предмет на друг и се спираха на различните уреди в ателието, накрая погледът му спря върху шкафа на Боулс и остана там.

— Знаете ли случайно какво има в онзи шкаф? — попита той.

— Знам, че е на мистър Боулс и мисля, че го използва, за да държи материалите си в него.

— Какви са материалите му? — запита инспекторът.

— Предимно злато и сребро, но най-вече злато. Освен това той държи вътре една част от емайла и медните форми за брошките.

Инспекторът отиде до шкафа и внимателно разгледа ключалката.

— Не ми прилича много на ключалка, която пази скъпоценни метали — забеляза той. — Изглежда като обикновена ключалка, която почти всеки ключ може да отключи. Струва ми се казахте, че мистър Боулс не е на разположение?

— Разбрах от мисис Ганет, че е изчезнал от апартамента си и никой не знае къде е.

— Жалко — каза Бланди, — нямам желание да отварям този шкаф в негово отсъствие, но трябва да знаем какво има в него. И тъй като имам заповед за обиск, мое задължение е да обискирам. Хм! Май случайно имам един-два ключа в чантата си. Може би един от тях ще стане на тази проста ключалка.

Той отвори чантата и извади връзка ключове със странен вид, толкова странен, че се осмелих да запитам:

— Това ли са тъй наречените „шперцове“^[2]?

Той ме изгледа с леко неодобрение.

— Тази дума предизвиква доста неприятни асоциации. По-скоро бих ги нарекъл обикновени ключове — просто нормални ключове без ключалки. Сега ще видите как работят.

Той ми показа как работят, като пъхаше ключовете един след друг в ключалката. При третия опит ключът влезе, той го завъртя и вратата се отвори.

— Ето, виждате ли — каза Бланди, — не чупим нищо и когато излизаме, оставяме шкафа така, както сме го намерили.

Отворената врата откри един-два рафта, върху които се виждаха буркани с емайл на прах, хаван и няколко дребни инструмента. Под рафтовете имаше няколко малки, но дълбоки чекмеджета.

Инспекторът издърпа едно от тях и с любопитство надникна в него, докато критично го претегляше на ръка.

— Доста чудновати предмети, докторе — каза той. — Само ги претеглете! Всички тези бучки злато в направо отключен шкаф. Това ли са предметите, произведенията на мистър Боулс?

Докато говореше, той изсипа чекмеджето върху хартията, която още бе на масата, и посочи презрително купа медальони, пръстени и брошки, които изпадаха от него.

— Виждали ли сте някога подобни боклуци? — възкликна той. — И това ми било бижута! За бога, и един водопроводчик спокойно може да ги направи! И погледнете какво количество метал има в тях. Вижте този пръстен! В него има достатъчно злато за цяла гривна. Всичко това ми напомня за бижутата, дето ги правят диваците, само че не е толкова добре направено. Чудно ми е кой ги купува. Вие случайно не знаете ли?

— Чувал съм, че мистър Боулс излага някои от тези неща в частни галерии и предполагам, че някои от тях се купуват. Сигурно е така, защото той не би продължавал да ги прави.

Инспектор Бланди ме удостои с доста странна, загадъчна усмивка, но нищо не каза. Просто изтърси „боклуците“ обратно в чекмеджето, върна го на мястото му и измъкна следващото.

Навярно неговото съдържание го заинтригува силно, защото той погледна в чекмеджето с израз на приятно задоволство и, изглежда, се замисли върху това, което виждаше, като че ли то му подсказа някаква нова идея. Накрая изсипа съдържанието върху хартията и усмихнато ме покани да споделя впечатленията си. Погледнах към разнородната

купчина пръстени, брошки, медальони и други дреболии и забелязах, че те приличаха на обикновените бижута, които човек може да види по витрините, с тази разлика, че им липсваха камъните.

— Мисля, че мистър Боулс не е правил нито едно от тези неща — казах аз.

— И аз съм съвсем сигурен в това — рече Бланди, — но мисля, че той е извадил камъните. Говори ли ви нещо тази сбирка?

— Предполагам — отговорих аз, — че това са стари бижута, които е купил евтино, за да ги претопи за собствената си работа.

— Да — съгласи се Бланди, — купил ги е, за да ги претопи и изработи отново. Но не ги е купил евтино, ако са от магазин. На пазара не можете да купите евтино злато. Златото си е злато, независимо дали е старо, или ново. То си има определена цена на унция и по-евтино не можеш да го купиш, а винаги можеш да го продадеш на същата цена. Говоря за редовния пазар.

Той още веднъж ме удостои със същата странна, загадъчна усмивка и като изсипа бижутата обратно в чекмеджето, премина към следващото.

То съдържаше суровия материал: малки кюлчета злато, метални зърна от тигели или поти и тънки златни слитъци. За мен те не представляваха особен интерес, но очевидно Бланди мислеше другояче, защото доста дълго надзърта в чекмеджето с особена благосклонна усмивка. Не изсипа съдържанието му върху масата. Вместо това взе дълги щипци от една лавица, деликатно извади с тях златните плочки и внимателно ги положи на хартията, след като ги разгледа от двете страни.

— Изглежда, тези плочки ви интересуват доста — казах аз.

— Така е — отговори той. — Тук има две неща, които заслужават внимание. Първо: такива златни плочки сарафите продават на златарите. Това означава, че той е купувал златото по редовния начин, от търговци. Не всичко е купувал на старо. А ето и второто.

Той вдигна с щипците едната от плочките и ми я показа; тогава забелязах, че върху полираната ѝ повърхност има отпечатък на нечий омазнен пръст.

— Отпечатъкът ли имате предвид? — попитах аз.

— Отпечатък от палец — поправи ме той, — очевидно е от палец на лява ръка, а от другата страна — на показалец. И двата са съвсем

ясни, каквито са отпечатъците върху полиран метал.

— Да — казах аз, — наистина са доста ясни. Но какво от това? Те са на мистър Боулс, защото шкафът е на мистър Боулс. Знаем, че го е използвал и че често е бил в ателието. Не разбирам как отпечатъците ще ви подсказат нещо, което не знаете.

Инспекторът снизходително се усмихна:

— Учудващо е как умът на учения човек веднага схваща най-важното. Но мисля, че пропускате един дребен факт. Откриваме, че мистър Боулс е купувач на бижута на старо. Е, в отдела за отпечатъци имаме картоните на твърде много господа, които купуват бижута на старо. Разбира се, твърде невероятно е отпечатъците на мистър Боулс да са сред тях. Но за ума на учения, доказателството е по-добро от предположението. Дактилоскопите ще успеят да ни дадат доказателството.

Този толкова деликатен намек ме наведе на нова мисъл и ме накара да погледна с други очи съдържанието на следващото, последно чекмедже. Там имаше малки картонени кутии, които съдържаха скъпоценни камъни. Една бе наполовина пълна с полускъпоценни камъни: лунни камъни, тюркоази, гранати, ахати, червени халцедони и други такива. Друга съдържаше по-малко на брой скъпоценни камъни — рубини, сапфири, смарагди, докато в третата имаше само диаманти, предимно с малки размери. Думите на инспектора само изразиха мисълта, която ми хрумна веднага.

— Тези камъни — каза той — вероятно са били извадени от старите бижута. Не бих казал, че той е купувал камъните от търговци, защото само две от неговите работи са украсени със скъпоценни камъни, при това с лунен камък и червен халцедон. Изглежда, не използва често камъни — много по-трудно е, отколкото да се капне малко емайл. Значи ги продава. Чудно кой ги купува.

По този въпрос не можех да кажа нищо, пък и инспекторът не продължи тази тема. Явно огледът бе приключил, защото той започна да събира различните предмети, които бяхме намерили в чекмеджетата, като удостои с най-голямо внимание златните плочки.

— Тъй като мистър Боулс, изглежда, е изчезнал — каза той, — ще се погрижа за тези неща. Твърде ценни са, за да бъдат оставени в необитавано ателие. Освен това временно ще си присвоя ателието, тъй като може да се наложи да продължим с огледа. Все още не сме

разгледали кофата със смет, а сега е твърде късно за това. Всъщност време е да тръгваме. А ключа, докторе? Ще запечатаме вратите, преди да излезем, малката вратичка отвътре, а дворната врата отвън. А и мястото ще трябва да се постави под наблюдение. Ще ми направите голяма услуга, ако ми оставите ключа, за да не безпокоя мисис Ганет. На вас едва ли ще ви трябва.

Разбрах, че иска да го вземе и тъй като на мен повече не ми бе нужен, дадох му го заедно с резервния ключ от вратичката, при което той многословно ми благодари и се приготви да тръгва.

— Само ще си отбележа сегашния адрес на мисис Ганет, в случай че трябва да се свържем с нея, а вие може да ми оставите и този на Боулс. Ако е възможно, ще се опитаме да влезем във връзка и с него.

Дадох му двата адреса, първия доста неохотно, защото подозирах, че мисис Ганет я очакват неприятни преживявания. Но не можеше да ѝ се помогне. Полицията трябваше да се свърже с нея дори само, за да ѝ съобщи за смъртта на съпруга ѝ. Беше ми жал за нея, колкото и малко да я харесвах и да не одобрявах връзките ѝ с Боулс.

Когато инспекторът заключи, залости и запечата вратичката, той взе чантата си и излезе на двора, където заключи другата врата с ключа, който бях оставил в ключалката, прибра го в джоба си и после я запечата. Качихме се в колата и когато шофьорът остави цигарата и книгата, потеглихме към къщи; пристигнахме точно навреме за вечерните ми прегледи.

[1] *Prima facie* (лат.) — явен, отдаден. — Б.пр. ↑

[2] Английската дума *skeleton* означава и шперц, и скелет. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

ИНСПЕКТОР БЛАНДИ Е ЛЮБОПИТЕН

Лошите ми предчувствия, свързани с мисис Ганет, се оправдаха изцяло, и то много скоро. На третия ден сутринта след претърсването на ателието получих бележка от мис Хюз, донесена на ръка, в която се казваше, че нейната гостенка е преживяла тежък шок и е в състояние на пълно нервно изтощение. Тя беше изразила желание да ме види и мис Хюз се надяваше, че ще я посетя възможно най-скоро.

Тъй като разговорът обещавахе да бъде доста дълъг, реших да се справя с останалите пациенти от скромния си списък, за да ми остане повече време за един спокоен разговор. В резултат на това доста след дванадесет аз позвъних на вратата на къщата на Морнингтън Кресънт. Отвори ми самата мис Хюз, от която получих първите сведения за последните събития.

— В ужасно състояние е, горката — каза мис Хюз. — Естествено беше доста разстроена от загадъчното изчезване на съпруга си. Вчера обаче я посети един господин — офицер от полицията, макар че никога не бихте допуснали това, ако го видите. Не знам какво ѝ каза — изглежда, се е заклела да го пази в тайна, но той стоя дълго, а когато си отиде, влязох в гостната и я намерих припаднала на дивана. Но не бива да ви задържам с много приказки. Накарах я да лежи, докато дойдете да я видите, така че ще ви заведе в стаята ѝ.

Мис Хюз не беше преувеличила нищо. В измъчената бледна жена в леглото едва открих жизнерадостната дама, която познавах. Като погледнах бледото ѝ лице, обърнато така умолително към мен, цялата ми неприязън — това едва ли беше и антипатия — се стопи пред естественото съчувствие, поето изпитвах пред очевидната ѝ мъка.

— Чухте ли какво ужасно нещо се е случило, докторе? — прошепна тя, когато мис Хюз излезе, дискретно затваряйки вратата след себе си. — Искам да кажа за това, което полицията е открила в ателието.

— Да, зная — казах аз, доста успокоен от факта, че името ми не е било споменато във връзка с разкритието. — Предполагам, че

офицерът, който ви е посетил, е инспектор Бланди?

— Да, това е името му и трябва да кажа, че беше много учтив и изпълнен със съчувствие. Той ми събщи ужасната вест най-внимателно и ми каза колко съжالياва, че ми носи такава лоша новина. Наистина изглеждаше, че ми съчувства. Как бих искала всичко да беше свършило дотук. Но не! Той стоя много дълго, като ми повтаряше непрекъснато колко ме съжالياвал и задаваше въпроси, десетки въпроси, докато изпаднах в истерия. Мисля, че можеше да ми даде ден-два, за да се опомня малко, преди да ме подлага на такъв разпит.

— Наистина изглежда доста прибързано — казах аз, — но трябва да го извините. Полицията трябва да действа незабавно и е съвсем естествено да иска да събере фактите във възможно най-кратък срок.

— Да, и той с това се извини за многото си въпроси. Но беше ужасно изпитание. И въпреки че беше толкова учтив и отзивчив, сигурно ме подозира, че знам повече, отколкото казвам. Разбира се, не каза нищо подобно.

— Мисля, че това е плод на въображението ви — рекох аз. — Той не би могъл да ви подозира, че знаете каквото и да е за... ъ-ъ... трагедията, като е разбрал, че не сте били в Лондон по това време.

— Може би сте прав — каза тя. — Все пак той ме разпитваше предимно къде точно съм била и искаше да му казвам точните дати, които, разбира се, не можах да си спомня веднага. После ми зададе много въпроси за мистър Боулс, особено къде е бил на определени дати, и ми направи впечатление, че знае доста за него.

— Какви въпроси ви зададе за мистър Боулс? — попитах с любопитство, като си припомних загадъчните думи на Бланди за папките с отпечатъци в Скотланд Ярд.

— Започна с това дали двамата, Питър и Фред, обикновено са били в добри отношения. Добре, но вие знаете, докторе, че не се разбираха. После ме попита винаги ли са били в лоши отношения, а като му казах, че някога бяха много добри приятели, той пожела да узнае кога точно е настъпила промяната в отношенията им и дали мога да я обясня по някакъв начин. Казах му съвсем честно, че не мога, а що се отнася до времето, когато се скараха за първи път, успех само да му кажа, че беше някъде през втората половина на миналата година. После той започна да ме разпитва за пътуванията на мистър Боулс — къде е бил на тази и тази дата — и, разбира се, аз не можах да си

спомня, ако изобщо съм знаела някога. Но успях да си спомня последната дата, за която ме попита. Помоли ме да си припомня къде е бил мистър Боулс на деветнайсети септември миналата година. Помислих малко и си спомних, защото Питър бе заминал с него за уикенда, а аз използвах отсъствието им, за да отида на гости в Истбърн. Тъй като бях в Истбърн на деветнайсети септември, знам, че Питър и мистър Боулс са били в Нюингстед на тази дата.

— Нюингстед! — възкликнах аз и веднага млъкнах.

— Да — каза тя, като ме погледна изненадано. — Знаете ли го?

— Бегло — отговорих аз, като внезапно станах предпазлив, припомняйки си отново за папките с пръстови отпечатъци. — Случайно познавам един лекар, който работи там.

— Е, мистър Бланди явно много се интересуваше от посещението на мистър Боулс в Нюингстед и особено от факта, че тогава Питър е бил с него; накара ме да си припомня дали тази дата съвпада с промяната в отношенията им. Много странен въпрос. Не мога да си представя откъде му е дошло наум. Но като се замислих, открих, че е прав; спомних си съвсем ясно, че като се върнах от Истбърн, нещо не беше наред. Те не приличаха на себе си. Сякаш цялото им старо приятелство бе изчезнало и бяха готови да се карат по най-дребен повод. Караха се ужасно. Бях изплашена, защото и двамата са силни мъже, и двамата са склонни да прибегват към насилие.

— А имахте ли някаква представа какво ги е изправило един срещу друг?

— Не. Подозирах, че се е случило нещо, докато двамата отсъстваха, но никога не успях да открия какво е то. Говорих и с двамата, питах ги какво е станало, но не успях да измъкна и дума. Те просто казаха, че съм си въобразявала. Но знаех, че не е така и непрекъснато се опасявах, че може да се случи нещо.

— Така че, предполагам... тъ-тъ... за вас убийството не е дошло изневиделица? — казах аз.

— Не го наричайте убийство! — възпротиви се тя. — Не може да е било убийство. Сигурно е бил някакъв нещастен случай. Когато двама силни и разгневени мъже започнат да се бият, никой не знае как ще свърши това. Сигурна съм, че е било нещастен случай — ако предположим, че мистър Боулс е убил Питър. Не знаем какво е станало. Това е само предположение.

Помислих си, че предположението е доста вярно, но не казах нищо. Моята непосредствена грижа бе за бъдещето. Мисис Ганет бе моя пациентка и я считах за приятелка. Тя бе подложена на непоносимо напрежение и аз подозирах, че тепърва я чака нещо лошо. Въпросът бе какво да се направи.

— Намекна ли инспекторът, че ще иска от вас още сведения? — попитах аз.

— Да. Той каза, че тия дни трябва да отида в кабинета му в Скотланд Ярд, за да дам показания и да ги подпиша. Това ще бъде ужасно мъчение. Само като си помисля за него, ми прилошава от ужас.

— Не виждам защо — казах аз. — Вие в никакъв случай не сте отговорна за случилото се.

— Вие знаете, че не съм — каза тя, — но полицията не знае, а мистър Бланди направо ме ужасява. Той е странен човек. Толкова е любезен и учтив и в същото време така проникателен и запален, задава такива неочаквани въпроси, а, изглежда, познава до конец нашите работи. Както ви казах, сигурно ме подозира, че имам пръст в престъплението.

— Предполагам, че той не знае нищо за тази загадъчна история с отравянето? — попитах аз.

— Не — отговори тя, — но съм сигурна, че ще измъкне всичко от мен, когато отида при него и тогава ще си помисли, че аз съм слагала отрова в храната на горкия Питър.

Тук нервите ѝ не издържаха и тя избухна в плач, като хлипаше истерично и между хлипанията неясно се опитваше да се извини. Опитах се да я успокоя, доколкото можех, като я уверявах — напълно откровено — в дълбокото си съчувствие. Защото разбрах, че страховете ѝ не са без основание. Вероятно си имаше свои тайни, които не знаех, и веднъж влязла във вдъхващия ужас кабинет в присъствието на група детективи, които щяха да записват всяка изречена от нея дума, тя лесно можеше да се обвърже с някое доста изобличаващо изявление.

— Докторе, за мен е голямо облекчение, че мога да ви разкажа за всичките си неприятности — каза тя, като се мъчеше да се овладее. — Вие сте единственият ми приятел, искам да кажа, единственият ми приятел, към когото мога да се обърна за съвет и помощ.

Сърцето ми се късаше, като си мислех за тази бедна самотна жена, преживяла много тревоги и тежка загуба; заобиколена от опасности, за които само можех да предполагам, тя ги посрещаше сама, без други приятели и закрилници, освен мен. Но кой бях аз, та да мога да ѝ окажа истинска подкрепа? Като срещнах умолителния ѝ поглед, тъй трогателен и прям, хрумна ми, че тя се нуждае от много по-полезен съветник и че нуждата от такъв е спешна и неотложна.

— Много бих искал да ви помогна — казах аз, — но не съм достатъчно компетентен. На вас ви трябва не медицински, а юридически съвет. Трябва да наемете адвокат, за да защитава интересите ви и да ви съветва.

— Така е — съгласи се тя, — но не познавам нито един адвокат, а на вас ви имам доверие, защото знаете всичко за мен и се държите като добър приятел. Но ще направя, каквото ме посъветвате. Може би ще ми препоръчате някой адвокат.

— Единственият адвокат, когото познавам, е доктор Торндайк — отговорих аз.

— Той адвокат ли е? — възкликна изненадано тя. — Мислех, че е лекар.

— И лекар, и адвокат — обясних аз. — Нещо повече, той е криминалист и познава добре всички тънкости. Той ще разбере вашите затруднения, и тези на полицията. Бихте ли желали да се срещна с него и да го помоля за съвет?

— Ще ви бъда много благодарна — отговори искрено. — Имайте предвид, че съм съгласна с всичко, което предприемете заедно. Но — добави тя — вие знаете, че средствата ми са твърде малко.

Отминах това условие, като знаех за пословичното безразличие на Торндайк към чисто финансовите съображения и факта, че ако се наложеше, собствените ми средства също щяха да бъдат в помощ. Така че се споразумяхме оттук нататък да търся съветите на Торндайк и каквото и да каже той, да бъде изпълнено.

— Това ще е голямо облекчение — каза тя. — Ще има някой, който да мисли за мен. Чака ме много работа. Не мога да остана тук завинаги, макар милата мис Хюз да твърди, че моето присъствие ѝ е много приятно. А и нещата в галерията. Ще трябва да ги прибера, като се закрие изложбата. Има и няколко керамики, изложени на друго място, но за тях има време.

— За каква изложба говорите? — попитах аз.

— В галерията „Линтъндейл“ на Бонд Стрийт. Това е смесена изложба; има няколко неща на Питър и на мистър Боулс. Това, което не е продадено, трябва да се прибере, за да се освободи място за следващата изложба.

— А другата? — попитах отчасти от любопитство, отчасти за да отвлека вниманието ѝ от неприятностите.

— Това е нещо като малък музей и художествена галерия в Хокстън. Там се показват гостуващи колекции, с цел да се възпитава вкусът на хората и Питър е давал някои от керамичните си съдове два-три пъти. Този път той изпрати съвсем малка колекция — половин дузина купи и кани и глинената фигурка, която стоеше на камината в стаята му. Сигурно си я спомняте.

— Помня я много добре — отговорих аз. — Беше фигурка на маймуна.

— Да, той я наричаше така, макар че на мен не ми прилича особено на маймуна. Но аз не разбирам много от изкуство. Тъй като я цени твърде много, аз я занесох лично и я предадох на директора на музея.

Докато говорехме на теми, несвързани пряко с трагедията, нейното вълнение постепенно се уталожих и към края на посещението ми тя бе съвсем спокойна и сдържана.

— И не забравяйте — казах, докато се ръкувах на сбогуване, — че няма защо повече да се страхувате от инспектор Бланди. Ще си имате адвокат и той не ще допусне да ви оказват непозволени натисци.

Прекалените ѝ благодарности ме смутиха и тъй като тя прояви леки признаци на предишното си състояние, аз си издърпах ръката, която тя стискаше трескаво, и при първата възможност бързо напуснах стаята.

Докато се прибирах, обмислях следващата си крачка. Очевидно време за губене нямаше, трябваше да се вземат необходимите мерки. Но въпреки че разполагах със следобеда, Торндайк сигурно не бе свободен. Той бе зает човек и щеше да е безполезно да го потърся без предупреждение и да го намеря без работа. Затова веднага след като се прибрах и се убедих, че нямам други задължения, позвъних му по телефона, за да го питам кога можем да се видим за кратък разговор. В отговор един глас, очевидно на някой си Полтън, ме уведоми, че

доктора го няма, че ще се върне в три и половина и има уговорена среща на друго място в четири и петнадесет. Тогава аз се уговорих с него да позвъня в три и половина и като съобщих името си, затворих телефона и продължих без бавене своята пряка работа, която включваше разпределяне на лекарствата, бележки в дневника, измиване и сресване преди обед. Тъй като нямах ясна представа за разположението на „Темпъл“, предвидливо пристигнах пред главната порта доста по-рано от уговореното време и това ми помогна да намеря лесно Кингс Бенч Уок. Озовах се срещу красивия тухлен портал на номер 5 А в момента, когато един часовник с особено нежен звън извести любезно, че е три и четвърт.

Така че нямаше нужда да се бърза. Постоях няколко минути, като разглеждах портала и приятните градини на старите достолепни къщи — безспорно са били много по-приятни, преди красивият просторен площад да е бил превърнат в паркинг, — после влязох и бавно се изкачих по стълбите до площадката на първия етаж, където застанах пред мрачна желязна врата, над която бе изписано „Д-р Торндайк“. Тъкмо се канех да натисна електрическия звънец, когато забелязах един господин, който очевидно живееше в къщата, да слиза по стълбите; дребен джентълмен, улегнал и с вид на свещеник, но много пъргав и жизнен.

— С доктор Олдфийлд ли имам честта да разговарям, сър? — учтиво попита той.

Отговорих му, че аз съм доктор Олдфийлд и добавих:

— Мисля, че съм подранил малко.

При тези думи той като Тъчстоун^[1] „от джоба си измъкна часовник слънчев“ и като го погледна замислено (но в никакъв случай с „помътен поглед“), съобщи, че е три часа двадесет и четири минути и петнадесет секунди. Докато изучаваше часовника си, аз го погледнах — беше много голям сребърен хронометър, тиктакаше силно и много бавно и докато той го прибираще, се осмелих да забележа, че изглежда доста необикновен.

— Наистина, сър — отговори той и го измъкна отново, като го гледаше с любов. — Това е джобен хронометър; изключителен механизъм, сър, с пълно хронометрично движение и дори със спирална пружина.

Той отвори капака и като с магия обърна цялата вътрешност и ми показа големия тежък балансир и пружината с необичайна форма, която приех за спирална.

— Не можете да видите лесно котвата на часовника — каза той, — но можете да я чуете, ще забележите, че отмерва всяка половин секунда.

Той приближи часовника до ухото ми и аз можах да различа специфичния звук на анкерния механизъм. В този момент и той се заслуша, но не в часовника, защото след една-две минути внимателно слушане отбеляза, докато затваряше и прибираше хронометъра:

— Не сте подрали много, сър. Мисля, че докторът се приближава по Краун Офис Роу. С него е и доктор Джървис.

Аз се ослушах внимателно и успях да доловя слабия звук на бързи стъпки, които явно се приближаваха, но не притежавах различителната способност на дребния си приятел, която бе доказана нагледно, когато стъпките преминаха входа, изкачиха стълбите и се материализираха в образите на Торндайк и Джървис. И двамата ме изгледаха с известно любопитство, но не ми зададоха никакви въпроси пред моя нов познат.

— Сър, доктор Олдфийлд се уговори по телефона да се срещне с вас в три и половина. Съобщих му за срещата ви в четири и петнайсет.

— Благодаря, Полтън — каза Торндайк. — И тъй, Олдфийлд, знаете положението, така че да влизаме и да използваме максимално свободния половин час, ако, разбира се, не е нещо повече от приятелско посещение.

— Много повече е — отговорих аз, докато мистър Полтън разтвори двете врати и ни въведе в голяма стая. — Идвам по много спешна работа, но мисля, че половин час ще ни стигне.

При тези думи мистър Полтън, след като изгледа въпросително Торндайк, излезе, затваряйки след себе си и двете врати.

— Е, Олдфийлд — каза Джървис, като дръпна три стола така, че образуваха триъгълник, — сядайте и разказвайте.

Седнахме един срещу друг и аз започнах да разказвам без предисловие, съвсем сбито за събитията, свързани с изчезването на Ганет, и по-малко сбито за положението на мисис Ганет. Торндайк изслуша разказа с голямо внимание, но съвсем безразлично, без въпроси или коментари. Но не и Джървис. Разбира се, той избягваше

да ме прекъсва, но проследи разказа ми с огромен интерес и едва бях свършил, когато нетърпеливо каза:

— Но, любезни Олдфийлд, това е първокласна криминална загадка. Грях е да я представяте така схематично. Искам подробности, повече подробности и накратко, или по-скоро надълго — цялата история.

— Това е и моето мнение, Джървис — каза Торндайк. — Олдфийлд, ще трябва да ни разкажете историята в подробности. Но не сега. Имаме да решим една неотложна и много спешна задача — как да защитим мисис Ганет.

— Нуждае ли се от защита? — попита Джървис. — Английската полиция няма навик да подлага обвиняемите на разпит трета степен^[2].

— Така е — съгласи се Торндайк. — Английската полиция обикновено има намерение и желание да се отнася добре с хората, които трябва да бъдат разпитани. Но един прекалено ревностен полицай може твърде лесно да се изкуши да окаже по-голям натиск при разпита — в интерес на правосъдието, както смята той. Не трябва да забравяме, че в нашата полицейска система при разпитите има различни ограничения и везните определено не натежават в полза на обвиняемия, а на полицията.

— Но мисис Ганет не е обвиняема — възпротивих се аз.

— Не е — съгласи се Торндайк, — но може да стане, особено ако направи някои неблагоприятни признания. Ето от това трябва да я предпазим. Не знаем какво мисли полицията, но се вижда, че нашият твърде лукав приятел Бланди е доста безскрупулен. Да съобщи на една жена, че съпругът ѝ е бил убит и изпепелен, а след това, докато тя е зашеметена от удара, да я подложи на разпит, — това не прилича на постъпка, достойна за уважение. Смятам, че страхът ѝ от Бланди е оправдан. Не бива да се допуска друг такъв разпит, освен в присъствието на нейния адвокат.

— Според закона тя не е длъжна да отговаря, на каквито и да е въпроси, докато не я призоват за свидетел — каза Джървис.

— На практика е длъжна — каза Торндайк. — Ще направи грешка, ако откаже на полицията каквото и да е съдействие. И ще е изключително неразумно, тъй като това ще бъде причина да сметнат, че крие нещо сериозно. Обаче съвсем законно е тя да настоява адвокатът ѝ да я придружи и да присъства на разпита. Това трябва да

се направи. Тя трябва да има свой законен защитник. Но кой? Не бихте ли предложили нещо, Джървис? Това е работа за адвокат.

— А заплащането? — попита Джървис. — Дамата има ли пари?

— Можем да прескочим този въпрос — каза аз. — Разходите ще бъдат поети. Аз отговарям.

— Виждам, че съчувствието ви добива практическа форма — каза Джървис. — Добре, щом вие ще плащате сметката, трябва да се погрижим тя да не е много солидна. Някой важен адвокат няма да свърши работа, а освен това ще е твърде зает, за да присъства лично. На нас ни трябва добър адвокат. За предпочитане е млад човек, с малка практика. Да, мисля, че познавам точно такъв човек. Какво ще кажете за младия Линъл, Торндайк? Той беше секретар на Марчмънт, но започна да работи самостоятелно и има определена склонност към криминалните дела.

— Помня го — каза Торндайк, — обещаващ млад човек. Можете ли да се свържете с него?

— Ще се срещна с него днес, преди да си е тръгнал от кантората, и няма никакво съмнение, че той с удоволствие ще се заеме със случая. Все пак, Олдфийлд, можете да бъдете сигурен, че нещата са в наши ръце и дамата ще бъде защитена, дори ако лично аз трябва да я придружа до Скотланд Ярд. Но вие също трябва да помагате. Вие сте неин лекар и трябва да се погрижите да не я подлагат на прекалено нервно напрежение. Едно подходящо медицинско свидетелство би спряло дори Бланди.

Когато Джървис млъкна, камбаната на невидимия часовник, която така тихо отбелязваше всеки четвърт час, сега удари (ако човек може да използва толкова силна дума) четири часа. Аз станах от стола и като благодарих горещо на двамата си приятели, протегнах ръка за довиждане.

— Един момент, Олдфийлд — каза Торндайк. — Вие ни измъчихте с трохи от невероятната история, която трябва да ни разкажете. Искаме неадаптирания й вариант. Кога? Разбираме, че сте много зает с пациентите си. Но бихме могли да наминем към вас, когато имате свободно време; да кажем, някой път след вечеря. Така удобно ли е?

— Защо след вечеря? — попитах аз. — Защо не дойдете на вечеря, а след това ще си направим едно малко съвещание.

— Ще ни бъде много приятно — отговори Торндайк. — Съгласен ли сте, Джървис?

Джървис шумно се съгласи и тъй като се оказа, че и двамата ми приятели са свободни същата вечер, уговорихме се да се срещнем отново на Оснабъро Стрийт и да обсъдим подробно случая Ганет.

— Имайте предвид — казах аз, като се поспрях на вратата, — че часовете ми за прегледи са почти свободни и можете да дойдете по-рано.

С тази прощална забележка затворих вратата и си тръгнах.

[1] Герой на Шекспир от „Както ви се харесва“, превод: В. Петров. — Б.пр. ↑

[2] Разпит, придружен с измъчване. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

МИСТЪР БАНДЪРБИ РАЗЯСНЯВА

Като минавах през портата, която води от „Темпъл“ на Флийт Стрийт, пред мен се изпречи автобус, временно задържан от задръстване на движението, и погледът ми случайно попадна на маршрута, нарисуван на картон, и по-точно — на „Пикадили и Бонд Стрийт“. Второто име веднага ми напомни за галерията, за която бе говорила тази сутрин мисис Ганет, и в резултат на тази асоциация аз скочих в автобуса, точно когато потегляше. Имах на разположение почти два часа и през това време можех спокойно да видя изложбата с творбите на Ганет.

В действителност изпитвах огромно любопитство, защото произведенията на Ганет винаги са били загадка за мен. Бяха така невероятни груби и несъвършени от гледна точка на керамиката. Но въпреки това чувствах, че в тях трябва да има нещо повече от това, което съм успял да открия. Сигурно аз самият не можех да ги оценя правилно, защото не само ги излагаха публично, но и ги продаваха на доста значителни цени и човек имаше чувството, че хората, които плащат, сигурно знаят за какво си дават парите. Във всеки случай сега щях да видя керамиката в подходяща обстановка и може би щях да чуя коментара на тези, които по-добре от мен можеха да съдят за нея.

Намерих много лесно галерията „Линтъндейл“, тъй като от един прозорец на първия етаж стърчеше знаме с името ѝ, и като платих един шилинг входна такса и дадох още един за каталог, преминах въртящата се врата и веднага попаднах в асансьора.

Влизайки в главната зала на галерията, аз видях група хора — около една дузина, — събрани пред голяма стъклена витрина, очевидно заобиколили пълен, грубоват господин с хубав червен цвят на лицето и с кичур бяла коса, която стърчеше като гребен на какаду. Но вниманието ми по-скоро бе привлечено от друг господин, който стоеше настрана от посетителите и имаше вид или на собственик, или на пазач на галерията. Вниманието ми бе привлечено от нещо неопределено, което ми се стори познато. Имах чувството, че съм го

виждал преди. Но не можех да си спомня къде и докато се мъчех да си спомня къде съм могъл да го видя, той улови погледа ми и се приближи с почтителна усмивка.

— Пристигате точно навреме, сър — каза той. — Известният изкуствовед мистър Бандърби тъкмо се кани да ни изнесе една малка беседа за забележителната керамика на Питър Ганет. Струва си да я чуете. Беседите на мистър Бандърби винаги са много полезни.

Сърдечно му благодарих, защото една разяснителна беседа на тази тема, изнесена от признат авторитет, бе точно това, което исках да чуя, и тъй като господинът какаду — установих, че е мистър Бандърби — току-що бе отворил една витрина и бе преместил един от съдовете на малка въртяща се стойка, подобна на статив, аз се присъединих към групата около него и се приготвих „да се превърна в слух“.

Съдът, поставен на стойката, бе един от най-грубите — недодялан, приличен на нещо средно между гнездо и саксия. Забелязах, че посетителите го гледат с очевидно смущение и мистър Бандърби наблюдава лицата им с доволна усмивка.

— Преди да ви говоря за тези забележителни произведения, трябва да ви кажа няколко думи за техния създател. Питър Ганет е уникален художник. Докато в миналото грънчарите са се стремели към все по-голяма и по-голяма сложност, Ганет е разбрал великата истина, че керамиката трябва да бъде проста и елементарна и с възхитителна смелост и вдъхновение си е поставил за цел да проследи пътя, който е извървяло човечеството чак до извора на изкуството — новокаменната епоха. Той е отхвърлил грънчарското колело и всички механични средства и изцяло разчита на този несравним инструмент — майсторската ръка на художника.

Следователно не бива да търсите механична точност или външна завършеност в тези творби. Ганет е на първо място велик стилист, който подчинява всичко на страстния стремеж към съвършената форма. Толкова за човека, а сега да продължим с керамиката.

Той спря за малко, притвори очи и наклони глава, съзерцавайки керамичната чиния на стойката. После продължи беседата.

— Като начало ви показвам този благороден и внушителен съд, защото е характерен за големия художник, от чийто гений е създаден. Той изразява в миниатюра амбициите и най-съкровени мисли и чувства на своя създател. Когато го гледаме, ние разбираме с

почтително възхищение чудната сила на аналитичния метод, тънкия вкус — едновременно неуловим и всемогъщ, — който прави възможен този замисъл, и можем да проследим задълбочената мисъл, задълбоченото изследване — това неуморно търсене на съвършенството и абстрактната форма.

Тук една дама, която говореше с лек американски акцент, се осмели да каже, че съвсем не може да разбере какво представлява този съд. Мистър Бандърби я прикова с нападателен син поглед и отговори внушително:

— Не разбирате? Точно така! Не бива и да се опитвате! Едно велико произведение на изкуството не се създава, за да бъде разбрано. То трябва да се почувства. Изкуството няма нищо общо с интелектуалните описания. Те са нужни на науката. Емоционалното пренасяне е средството, чрез което душата на художника предава на сродни души реакциите на собствената си чувствителност към проблемите на абстрактната форма.

Сега пък друг еснаф се намеси със забележката, че не му е достатъчно ясно какво означава „абстрактна форма“.

— Да — каза мистър Бандърби, — разбирам затруднението ви. Простият език е доста тромаво средство за изразяването на тези неуловими качества, които по-скоро се усещат, отколкото се разбират. Как да ви го обясня? Може би е невъзможно. Но ще опитам.

Думите „абстрактна форма“ предизвикват у мен представа за тази основна, всеобхватна, геометрична субструктура, която се съхранява, когато всички тривиални и незначителни случаи на чисто визуалната видимост са елиминирани. Накратко, основният ритъм е главен естетически фактор, лежащ в основата на всички наши абстрактни възприятия на ограниченото пространство. Ясно ли е?

— Напълно, благодаря ви — отговори бързо еснафът, след което се скри в черупката си и повече не се обади.

Не е нужно да предавам с подробности беседата на мистър Бандърби. Частта, която цитирам, е показателна за цялата беседа. Докато слушах изразите му, отнасящи се постоянно до „ритъм“ и „съвършена абстрактна форма“, аз усещах растящо разочарование. Цялата тази мъглява многословност не ми говореше нищо. Сякаш слушах думите на Питър Ганет от устата на друг човек (макар че вероятно беше точно обратното — в ателието бях слушал думите на

Бандърби от устата на друг). Както и да е, не ми каза нищо за керамиката и тъй като съмненията и опасенията ми далеч не се разсеяха, останах още по-смутен и изумен.

Но просветлението тепърва щеше да дойде. То всъщност дойде, когато изглеждаше, че цялата колекция е вече разгледана. Настъпи внушителна пауза, мистър Бандърби прекара пръсти през гребена си, като го изправи с още два инча и се взря в празната стойка.

— А сега — каза той, — като *bonne bouche*^[1] ще ви покажа друг аспект от гения на Питър Ганет. Може ли да видим украсеното гърне, мистър Кемпстър?

Когато беше произнесено името, смътното ми усещане, че познавам собственика, се превърна в убеждение. Но независимо от голямата прилика с търговеца от Нюингстед, това определено не бе същият човек. Не можеше да бъде. Както и да е, аз го наблюдавах с интерес, докато се приближаваше бавно, като стъпваше внимателно и държеше с две ръце скъпоценното гърне, като че ли то беше Свещеният Граал или готова да избухне бомба. Постави го с безкрайно внимание и нежност върху стойката; бавно отдръпна ръце и отстъпи назад, като все още го гледаше с благоговение.

— Ето — каза Бандърби, — погледнете това!

Те го погледнаха, погледнах и аз — с изскочили очи и зяпнала уста. Беше изумително, невероятно. И все пак нямаше грешка. Познавах всяка подробност, включително следите от ключа ми и малките дупчици, направени с термометъра. Очаквах с нетърпение изказването на Бандърби и той надмина очакванията ми.

— Запазих този съд, бисера на колекцията, за края, защото макар че на пръв поглед е различен от останалите, той е характерен. Това е съвършеният и несъмнен израз на творческата индивидуалност на Питър Ганет. Той е най-голямото доказателство за възискателното, целенасочено търсене на съвършената форма и абстрактния ритъм. Той е прекрасното цвете на ръчната керамика. И обърнете внимание — не само бие на очи, че е правено на ръка (говоря за очите на специалиста, разбира се), но е очевидно, че само чрез метода на ръчното моделиране би могъл да бъде създаден. Погледнете и украсата. Забележете тази очарователна плетеница, изпълнена с такава майсторска непринуденост с нокътя на палеца — само с простия нокът; груб

инструмент, бихте казали вие, но никой друг не е могъл да получи същия ефект, както са смятали и древните майстори.

Той с любов прокара пръст по отпечатъците от лъжичката за горчица и продължи:

— А сега погледнете тези прекрасни розетки. Те ни казват, че когато художникът ги е създавал, той е имал предвид цвета на глухарчето. В тази форма, напълно стилизирана, обобщение на изобразителното ниво, пренесена на нивото на максималната абстракция, ние все пак можем да проследим мисълта му.

Той спря и един от посетителите забеляза, че розетките, изглежда, са били изработени с ключ.

— Наистина — съгласи се Бандърби — и е съвсем вероятно да са били направени с ключ. Но защо не? На гения не му е нужен специален инструмент. Той използва обикновените средства, които са му под ръка. Ала тази ръка е ръката на майстор, която превръща в злато глината, до която се докосва. Така е станало и с този малък шедьовър. Тя е създала онова, което можем да наречем съвършено възплъщение на абстрактната триизмерна форма. И освен това ритъма! Ритъма!

Той млъкна, очевидно изчерпа речника си (ако подобно нещо бе възможно). После изведнъж погледна часовника си и трепна.

— Господи! — възкликна той. — Как лети времето! Трябва да тичам. Имам да посетя още четири галерии. Позволете ми да ви благодаря за вниманието и интереса, с които изслушахте простите ми обяснения, и да изразя надеждата, че някои от вас ще могат да се сдобият с произведение на един велик и знаменит художник. Имах намерение да кажа няколко думи и за изящната неопрIMITивна бижутерия на мистър Боулс, но времето ми изтече. Желая ви приятен ден!

Той се поклони на присъстващите и на мистър Кемпстър и забързано си тръгна, а аз забелязах как с тръгването му целият интерес към така наречените шедьоври изчезна. Междувременно мистър Кемпстър взе гърнето и почтително го отнесе обратно. Последвах го с поглед, а после и с останалата част от тялото си, защото като мистър Тайт Барнакъл^[2] (или по-скоро като неговия посетител) „исках да знам, нали знаете“. Забелязах, че на гърнето е залепен червен етикет и това ми послужи за повод да поведе разговор.

— И така шедьовърът е продаден — казах аз. — Петнайсет гвинеи според каталога. Изглежда голяма сума за такова малко гърне.

— Така е — призна той, — но е музеен експонат, ръчно изработен и от признат майстор.

— Изглежда много различно от останалите неща на Ганет. Сигурно няма и съмнение, че е излязло от ръцете му?

Мистър Кемпстър бе потресен.

— Боже мой, разбира се, че няма! — отговори той. — Той сам състави каталога. Освен това...

Бързо вдигна гърнето (този път, без да го държи като Свещения Граал) и го обърна с дъното нагоре.

— Виждате, че съдът е подписан и номериран — каза той. — Няма никакво съмнение, че е работа на Ганет.

Ако заключението бе погрешно, то фактът си беше факт. На дъното на гърнето стоеше отличителният знак на Ганет — кормoran, буквите „П. Г.“ и номер „оп. 961“. Това отхвърляше възможността гърнето да е било оставено между другите съдове на Ганет погрешка, най-вероятно от мисис Ганет. Очевидно измамата бе съзнателна.

Докато поставяше отново гърнето на полицата, аз се осмелих да задоволя любопитството си по друг въпрос.

— Чух мистър Бандърби да споменава името ви. Имате ли случайно нещо общо с мистър Кемпстър от Нюингстед?

— Той ми е брат — отговори той. — Предполагам, че сте забелязали приликата. Познавате ли го?

— Съвсем слабо. Бях там по време на кражбата, всъщност трябваше да дам показания при съдебното разследване, свързано с убийството на този нещастен полицай. Аз бях човекът, който го намери в гората.

— О, значи вие сте доктор Олдфийлд. Четох съобщението за разследването и, разбира се, брат ми ми разказа цялата история. Била е ужасяваща. Изглежда, че диамантите не са застраховани и се опасявам, че загубата е пълна. Едва ли е възможно да бъдат върнати. Вероятно са пръснати и ще бъде трудно да ги разпознаят поотделно.

— Съжалявам — казах аз, — че не чух беседата на мистър Бандърби за бижутерията на мистър Боулс. Имам чувството, че се нуждая от малко разяснения.

— Да — призна той, — не е по вкуса на всеки. Например брат ми за нищо на света не би я приел, макар че познава мистър Боулс и много го харесва. Между другото, като стана дума за Нюингстед, мистър Боулс е оттам.

— Така ли? Тогава брат ви сигурно оттам го познава.

— Не мога да ви кажа, но мисля, че едва ли. Вероятно се е запознал с него служебно. Знам, че има вземане-даване — съвсем дребни сделки — с мистър Боулс.

— Нима мистър Боулс използва диаманти за неолитната си бижутерия? — възкликнах аз.

— Неопримитивна — поправи ме усмихнато той. — Не, по-скоро мисля, че продава, но може да са правили размяна. Както повечето бижутери, мистър Боулс избира разни стари или повредени бижута, когато може да ги купи евтино, за да ги използва отново. Всякакви диаманти и скъпоценни камъни са му ненужни, тъй като използва само прости, необработени камъни, и то съвсем малко. Но това е само предположение, основава се на някои приказки, изпуснати от мистър Боулс. Всъщност не зная много за неговите работи.

В този момент случайно погледнах към часовника в дъното на галерията и с ужас видях, че е шест без десет. Като се извиних набързо и се сбогувах, аз напуснах галерията, изтичах по стълбите и се измъкнах на улицата. За щастие към мен идваше свободно такси, магнах и то спря. Веднага дадох адреса си, вмъкнах се в таксито и треснах вратата, като тръгнахме със скорост, обещаваща да стигна вкъщи една-две минути след шест.

Краткото пътуване не ми остави време за размисли. Но въпреки това за тези няколко минути можах да обмисля важността на скорошните си преживявания дотолкова, че да усетя дълбоко съжаление и разочарование. Човек би искал не само да говори, но и да мисли добре за мъртвите, и макар че Питър Ганет ми беше по-скоро познат, отколкото приятел, на когото не държах много, аз бях разтревожен, защото вече не бих могъл да се преструвам, че го уважавам. Съмненията, които бях изпитал и се бях опитал да разсея, вече не бяха съмнения. Сапуненият мехур се спуска. Сега знаех, че големите му претенции са само дрънканици, а неговите „художествени произведения“ — чисто мошеничество.

Но историята с „украсеното гърне“ бе най-лошото. Да представиш за своя работа, направеното от друг — макар че този друг е само неопитен дилетант — беше невероятно низко; да го предложиш за продан — истинско безчестие. Не че ми се свидеха петнадесетте гвинеи; те щяха да бъдат за бедната мисис Ганет, нито съчувствах на баламата, който бе платил тази абсурдна цена. Вероятно заслужаваше всичко, което бе получил или загубил. Но мисълта, че Ганет, когото бях считал за джентълмен, се оказа обикновен мошеник, ме дразнеше.

Що се отнася до Бандърби, той очевидно беше изпечен шарлатанин. А също и пълен невежа — щом наистина вярваше, че гърнето е ръчно изработено, защото един поглед вътре щеше да му покаже явните следи от колелото. На това място размислите ми бяха прекъснати от спирането на таксито пред къщи. Изскочих навън, платих на шофьора, измъкнах ключа си и тъкмо го пъхах в ключалката, когато първият — и както се оказа, последният — пациент за тази вечер застана пред вратата.

[1] *Vonne bouche* (фр.) — приятен вкус в устата след ядене. — Б.пр. ↑

[2] Герой на Дикенс от романа „Малката Дорис“. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА НАШИЯТ СИМПОЗИУМ

За обикновената домакиня непредвидената покана за вечеря на двама големи и здрави мъже е невероятно трудно изпитание. Ала ергените имат такъв навик и може би в края на краищата не правят лошо. Все пак, докато затварях вратата на чакалнята след пристигналия пациент, сетих се, че трябва да предупредя икономката си мисис Джилбърт за очакваните гости. Не че се притеснявах; мисис Джилбърт смяташе, че имам апетита на Гаргантюа (и наистина си похапвам доста добре) и живееше в непрекъснато безпокойство, да не би да проявя симптоми на недояждане.

След като „хвърлих моята бомба“ в кухнята, аз продължих да се занимавам с пациента — за щастие бе един от „постоянните“ — който се нуждаеше от повторен преглед, и като го изпратих по живо, по здраво с шишенце в ръката, върнах се в малкия килер, известен като „кабинета“, за да се заредя за гостите. Не знаех нищо за навиците им, но реших, че бутилка уиски, бутилка шери, сифон за сода и кутия пури ще задоволят всички възможни изисквания и тъкмо бях приключил с приготовленията, когато гостите ми пристигнаха.

Като влязоха в кабинета, Джървис погледна към масата, на която стояха бутилките, и се усмихна:

— Всичко е наред, Торндайк — каза той. — Олдфийлд е приготвил тонизиращите средства. Няма да имате нужда от амонячна сол. От неговия разказ ще ни побият тръпки.

— Не му обръщайте внимание, Олдфийлд — рече Торндайк. — Джървис е вечното дете. Но изпитва доста смислен интерес към този случай, така че и двамата горим от желание да чуем разказа ви. Къде да си сложа бележника? Искам да си вода подробни бележки.

Докато говореше, той извади доста голям бележник с карирани листа и впери замечтан поглед в масата, при което след кратък спор се споразумяхме да се подкрепим по-късно и преместихме всичко — бутилките, сифона и кутията пури — върху бюфета, а Торндайк постави бележника си на масата и дръпна един стол.

— Е, Олдфийлд — каза Джървис, когато бяхме заели местата си и напълнили лулите, — огън! Изкуството е вечно, а животът — кратък. Напоследък Торндайк започва да проявява признаци на старческа немощ, пък и аз вече не съм толкова млад, колкото бях.

— Въпросът е откъде да започна — казах аз.

— Най-доброто място за започване е началото — рече Джървис.

— Да, зная. Но в началото на историята е случаят с отравянето, а вие знаете всичко за него.

— Джървис не го знае — отвърна Торндайк, — пък и аз се намесих едва накрая. Разкажете ни цялата история. Не се страхувайте, че се повтаряте и не се опитвайте да съкращавате разказа си.

След този съвет аз започнах от първата си среща със семейството на Ганет и проследих историята на моите грижи до момента, в който Торндайк се намеси, като завърших с прекъсването на визитите си в болницата.

— Значи пълните записки и подробностите са налице, ако потрябват — каза Джървис.

— Да — отговори Торндайк, — собствените ми записки и тези на Удфийлд са у мен, а мисля, че и Олдфийлд си е водил бележки.

— Така е — казах аз, — и имах намерение да ви изпратя копие. Трябва да ги препиша и да ви го изпратя.

— Не е необходимо — каза Джървис. — Дайте ми вашите записки и ще ги препиша на машина. Продължавайте нататък. Какво се случи после?

— После Питър Ганет се завърна вкъщи. Той ме посети, за да ми каже, че е съвсем здрав.

— Така ли беше, за бога? — възкликна Джървис. — Ако съдим по симптомите, твърде бързо се е възстановил. А как му се нравеше обстоятелството, че се връща вкъщи? Нервен ли беше?

— Съвсем не. Беше на мнение, че след като опитът е бил разкрит и ние сме нащрек, не ще рискуват още веднъж. И очевидно е бил прав — до известна степен. Не зная какви предпазни мерки е взел; ако изобщо е вземал някакви. Но повече нищо не се случи, докато... но скоро ще стигнем и до това. Продължавам разказа си поред.

Така и направих. Описвах накратко, с няколко щрихи посещенията си в ателието и работата на Ганет и Боулс. В този момент Джървис ме прекъсна:

— Това е доста общо казано и не е съвсем ясно, Олдфийлд. По-добре проследете събитията по-отблизо и съвсем подробно.

— Но това наистина няма нищо общо със случая — възразих аз.

— Дете мое, не казвайте такива неща пред Торндайк. Той приема, че не съществува такова нещо като незначителен факт, за който предварително може да се докаже, че е такъв. Подробности, приятелю, подробности!

Не приех думите му буквално, но постъпих така, сякаш ги бях приел. Като започнах отначало разказа си за ателието, аз го повторих с най-дребните и досадни подробности, като налягах паметта си от чиста злоба да си припомня всеки тривиален и безсмислен случай, завършвайки разказа си с многословно и точно описание на чирашките ми опити с грънчарското колело и създаването на безсмъртното гърне. Мислех, че съм ги довел до пълно изтощение, но за моя изненада Торндайк запита:

— И как изглеждаше вашият шедьовър, когато го завършихте?

— Беше много дебел и недодялан, но с доста приятна форма. Когато се върти, колелото създава приятни форми.

— Знаете ли какво е станало с произведението ви?

— Да, Ганет го е изпекъл и го е пробутал за своя работа. Но за това ще ви разкажа по-късно. Разкрих измамата едва днес следобед.

Той кимна и записа нещо на отделен лист, а аз продължих разказа си и тъй като бе свързан с разкриването на престъплението, наистина много внимавах да не пропусна някоя подробност, независимо от това колко незначителна ми се струваше. И двамата слушаха с изострено внимание, а Торндайк явно стенографираше всяка моя дума.

Когато свърших с тъжните открития в ателието, спрях и се приготвих да изиграя най-големия си коз, убеден, че за разлика от инспектор Бланди те ще оценят блестящото ми хрумване и неговата важност за разкриване на самоличността на престъпника. Не останах разочарован, поне що се отнася до произведеното впечатление, защото докато описвах как „ме осени“ то, Торндайк вдигна поглед от бележника си с изненадано изражение, а Джървис ме гледаше втренчено със зяпнала уста.

— Но, скъпи ми Олдфийлд — възкликна той, — откъде, за бога, ви хрумна да изследвате пепелта за арсеник?

— Вече имаше един опит за отравяне — отговорих аз — и бе твърде вероятно да е имало друг. Ето това ми хрумна.

— Да, ясно — каза той. — Разбира се, не сте очаквали да получите положителен резултат при изследването на кремираните кости.

— Не много. Беше просто въпрос на шанс и трябва да си призная, че резултатът ме изненада страшно много.

— Резултатът! — извика той. — Какъв резултат?

— Ще ви покажа — казах аз и извадих от едно заключено чекмедже скъпоценната епруветка с неоспоримото арсениково огледало.

Джървис я взе и я зяпна с насмешливо учудване, докато Торндайк го наблюдаваше с тихо задоволство.

— Но това е невъзможно! — възкликна Джървис, когато се окопоти малко от изненадата. — Не мога да повярвам!

При тези думи Торндайк се засмя силно.

— Моят учен приятел — каза той — ми напомня оня немски професор, който срещнал един човек, каращ велосипед с две колела — нещо, което никога не бил виждал — и убедително доказал на човека, че е невъзможно да се кара колелото поради простата причина, че ако не паднеш надясно, то неминуемо трябва да паднеш наляво.

— Това е чудесно — отговори Джървис, — но вероятно не искате да кажете, че приемате този опит за чиста монета.

— Наистина е малко неочаквано — каза Торндайк, — но си припомнете, че според Содерман и О'Конъл е възможно да се докаже присъствието на арсеник в останките от кремирано тяло.

— Да. Спомням си, че твърдението ми направи впечатление, но не го приех. Те не цитират никакви примери и не дават никакви подробности. Едно *ipse dixit*^[1] няма стойност на доказателство. Убеден съм, че в този случай има някаква грешка. Какво ще кажете за реактивите, Олдфийлд? Има ли вероятност някой от тях да е бил замърсен с арсеник?

— Не — отговорих аз, — невъзможно е. Изследвах ги най-прецизно. Докато не сложих пепелта, нямаше и следа от арсеник.

— Между другото всичкия материал ли използвахте или ви остана нещо? — попита Торндайк.

— Използувах само половината, ако сметнете, че си струва да проверите резултата от анализа, мога да ви дам остатъка.

— Отлично! — каза Торндайк. — Един контролен опит ще даде отговор на въпроса дали пепелта съдържа арсеник, или не. Но дотогава, тъй като огледалото е неопровержим факт, ще приемем, че вашето твърдение отговаря на истината. Предполагам, че сте съобщили на полицията.

— Да, показах им епруветката. Инспектор Бланди откри арсениковото огледало от пръв поглед, но възприе твърде необичайна позиция. Той, изглежда, сметна, че арсеникът не е от значение — всъщност, че е съвсем без връзка с престъплението. Той явно иска да пренебрегне изцяло този факт, което ми се струва чудовищно нелепо.

— Смятам, че не сте справедлив към Бланди — каза Торндайк. — От гледна точка на закона той е съвсем прав. Това, което трябва да докаже следствието, е: първо — фактът, че е извършено убийство, второ — да се установи самоличността на убития и трето — да се установи самоличността на убиеца. И така: фактът, че е извършено убийство, е доказан от наличието на останките и от обстоятелствата, при които са били намерени те. Следователно истинската причина за смъртта е без значение. Арсеникът не е доказателство за убийството, защото то вече е доказано. А няма и нищо общо с другите два въпроса.

— Като се има предвид предишния опит да бъде отровен Ганет, по този начин се установява самоличността на убиеца.

— Нищо подобно — отвърна той. — Никога не е имало следствие за това, няма и свидетелски показания. Съдът не ще слуша разни догадки или подозрения. Отровителят е неизвестен, а сега и убиецът е неизвестен. Вие обаче не може да установите неизвестна величина, като докажете, че тя е идентична на друга неизвестна величина. Не, Олдфийлд, Бланди е свършено прав. Арсеникът само ще попречи и ще утежни следствието, но ще бъде манна небесна за защитата.

— Защо? — настоятелно попитах аз.

— Видяхте как реагира Джървис. Така ще реагира и защитата. Адвокатът на защитата ще засегне съвсем повърхностно фактите, които са вече доказани и не може да оспори, и ще наблегне на единственото, което не може да се докаже и за което той ще вдигне голям шум. Известна доза съмнение, породено от историята с

арсеника, може да навреди на делото и да спаси обвиняемия. Но ние се отвлякохме от разказа ви. Какво се случи след това?

Продължих да разказвам, като описах посещението си в полицията и проучванията на Бланди в ателието; наблегнах особено върху интереса, който прояви инспекторът към работата и материалите на Боулс. Изглежда, предизвикаха подобен интерес и у двамата ми слушатели, защото Джървис се обади:

— Облаците се съгъстват. Ясно е, че в ателието са се правили и други неща, освен керамика и модернистични бижута. Чудя се дали тези пръстови отпечатъци ще хвърлят някаква светлина върху въпроса.

— Подозирам, че е така — отговорих аз, — като съдя по въпросите, които е задал Бланди на мисис Ганет. Отнякъде е получил сведения.

— Не искам да прекъсвам разказа ви — каза Торндайк, — но когато свършим с ателието, можем да обсъдим и въпросите на Бланди. Те очевидно ще ни изяснят неговото становище и както казвате, ще ни дадат възможност да преценим дали знае повече от нас.

— Има още нещо във връзка с ателието — казах аз, — но то е много важно, тъй като, изглежда, ни дава мотива за убийството.

С тези думи подробно разказах за кавгата между Боулс и Ганет — с тази случка всъщност връзката ми с мястото и с двамата мъже се бе прекъснала.

— Да — съгласи се Торндайк, — това е важно, защото всички обстоятелства дават основание да се предполага, че не е било просто случайно недоразумение, а израз на дълбоко вкоренена омраза.

— Така си помислих и аз, а също и мисис Ганет; и точно тук въпросите на Бланди са най-подробни. Първо той изяснява факта, че преди двамата мъже са били много добри приятели и че промяната е настъпила съвсем наскоро. Той я е разпитвал за причините, но тя не била в състояние да каже нищо. После поиска да узнае кога е настъпила промяната, но тя успяла само да каже, че е било някъде през втората половина на миналата година. Следващите въпроси се отнасяли до пътуванията на Боулс по това време и естествено тя не е могла да каже много. После ѝ задал един твърде знаменателен въпрос — дали може да си спомни къде е бил Боулс на деветнайсети септември миналата година. И тя си спомнила. Защото по това време Ганет отишъл да прекара съботата и неделята с Боулс, а тя използвала

възможността да отиде в Истбърн. И тъй като помни съвсем ясно, че била в Истбърн на деветнайсети септември, следователно на тази дата Боулс и Ганет са били в едно градче, наречено Нюингстед.

Като споменах за Нюингстед, Торндайк бързо вдигна поглед, но не каза нищо и аз продължих:

— Това сведение, изглежда, е заинтересувало силно инспектор Бланди — особено фактът, че двамата са били заедно в Нюингстед на тази дата — и той настоятелно помолил мисис Ганет да се опита да си спомни дали внезапната промяна от приятелство към вражда не съвпада с тая дата. Естествено въпросът я изненадал, но като поразмислила, тя успяла да си спомни, че за пръв път забелязала промяната, когато се завърнала от Истбърн...

— Очевидно има нещо важно, свързано с тази дата и това място, но не мога да си представя какво би могло да бъде — каза Джървис.

— Мисля, че мога да ви отворя очите до известна степен, защото и аз случайно бях в Нюингстед на деветнайсети септември миналата година.

— По дяволите! — възкликна Джървис. — Тогава май не сте започнали да разказвате от самото начало!

— Разбирам — каза Торндайк. — Вие сте оня доктор Олдфийлд, който е дал показания при разследването на убийството на полицаия Мъррей.

— Точно така. Но откъде знаете за разследването? Предполагам, че сте чели за него във вестниците. Все пак странно е, че си го спомняте.

— Не е точно така — каза Торндайк. — Работата е там, че мистър Кемпстър — човекът, който бе ограбен, ако си спомняте — дойде при мен за съвет. Той поиска да проследя крадеца, а ако е възможно — и диамантите. Разбира се, аз му отговорих, че нямам необходимите средства да го направя. Това си беше работа на полицията. Но той настоя аз да се заема със случая и ми донесе подробно съобщение за разследването, публикувано в местния вестник. Вие не помните ли случая, Джървис? Зная, че четохте вестника.

— Да — отвърна Джървис, — смътно започвам да си спомням. Сега си спомням, че един полицаей беше убит в гората; убит със собствената му палка, нали?

— Да — отговорих аз, — и върху палката бяха намерени няколко съвсем ясни отпечатъци — от лява ръка, особено бе ясен отпечатъкът от палец.

— А! Да, разбира се, че помня и мисля, че започвам „да загарявам“ за мистър Бланди, както би казал Милър. Видяхте ли отпечатъците върху златната плочка?

— Само ги погледнах, макар че не се заинтересувах особено. Но бяха изключително ясни — как няма да бъдат върху излъскана златна плочка. От едната страна имаше палец, а от другата — показалец.

— Знаете ли дали са били от лява или от дясна ръка?

— Не мога да ви кажа, но Бланди заяви, че са от лява ръка.

— Предполагам, че е прав — каза Джървис. — Бланди не ми се нрави, но той определено си разбира от работата. Изглежда ни очакват удивителни разкрития. Как смятате, Торндайк?

— Зависи — отговори Торндайк — какво е открил Бланди в ателието. Ако отпечатъците върху златната плочка съвпадат с тези върху полицейската палка, може да се приеме, че са отпечатъците на човека, който е убил полица, и тъй като Бланди е приел — и съвсем правилно — че това са отпечатъците на Боулс, можем да разберем желанието му да уточни къде е бил Боулс в деня на убийството и огромния му интерес, като е научил от мисис Ганет, че всъщност Боулс наистина е бил в Нюингстед през същия този ден. Освен това мисля, че можем да разберем нежеланието му да се занимава с арсеника.

— Не виждам защо — казах аз.

— В известна степен това е въпрос на съдопроизводството — обясни той. — Боулс не може да бъде обвинен, в каквото и да е престъпление, докато не го заловят. Но ако го арестуват и отпечатъците му се окажат същите като на палката, ще бъде обвинен в убийството на полица. Може да бъде обвинен и в убийството на Ганет. И така, когато се стигне до съд, ще има две обвинения. Но докато при тези обстоятелства свидетелските показания срещу него във връзка с убийството в Нюингстед ще бъдат решаващи и неопровержими, тези, които се отнасят до убийството на Ганет, са много по-неубедителни — всъщност понастоящем имаме малко факти, за да подкрепим обвинението.

Следователно съвсем сигурно е, че ще се разглежда първото обвинение, и тъй като това положително ще завърши с присъда,

другото е без значение. Полицията няма да иска да хаби време и усилия, за да подготви едно трудно и неубедително дело, което никога няма да стигне до съда. Ето как си представям аз нещата.

— Да — съгласи се Джървис, — изглежда е точно така. Но все пак не можем да пренебрегнем убийството на Ганет. Боулс е главният заподозрян, но не е единственият. Може да е имал съучастник, подбудител или помощник. Както виждам нещата, мистър Боулс е с двата крака вътре, а мисис Ганет, тъй да се каже, седи на ръба. Но може и да греша.

— Мисля, че грешите — казах предпазливо аз. — Не вярвам, че мисис Ганет изобщо знае нещо за престъплението.

— Склонен съм да се съглася с вас, Олдфийлд — каза Торндайк, — но мисля, че Джървис има предвид мнението на полицията, което може да се различава от нашето.

В този момент часовникът в съседната стая удари осем и преди да заглъхнат ударите, приветственият звук на гонга ни покани на вечеря. Придружих гостите си до трапезарията и от пръв поглед се убедих, че мисис Джилбърт се е справила добре. Това убеждение се засили, когато храната беше поднесена и се предаде на гостите ми, защото Джървис забеляза, след като с вид на познавач подуши чашата с кларет:

— Олдфийлд май се справя доста добре за доктор, който с труд си изкарва хляба.

— Да — съгласи се Торндайк, — мисля, че можем да го поздравим за икономката му.

— И за търговеца на вино — добави Джървис. — Гласувам да им поднесем благодарностите си и на двамата.

Поклоних се в знак на признателност и обещах да предам думите им на въпросните личности (което, за наше общо задоволство, направих), след това се върнахме към нашия случай. Скоро Джървис ме погледна, сякаш го бе осенила някаква мисъл.

— Олдфийлд, когато ни описвахте работата на Ганет, не ни казахте много ясно какъв е резултатът. Разбрах, че се е представял за някакъв особен вид художник-грънчар. Считате ли, че произведенията му оправдават тези претенции?

— Да си кажа право — отговорих аз, — не знаех какво да си мисля. В моите очи керамиката му изглеждаше като грубите

недодялани съдове, правени от първобитните хора — но не е толкова хубава, — или като глинените предмети, които децата изработват в детските градини. Но, нали знаете, аз не съм специалист. Възможно е работата му да има някакви неуловими качества, които съм твърде невеж да забележа.

— Естествена реакция на скромен човек — каза Торндайк, — тя е абсолютно правилна, но и опасна. Защото точно това неверие в себе си, това скромно твърдение, че може „да има нещо в него“ в края на краищата отваря вратите за мошеника и измамника. Аз видях някои от съдовете на Ганет в спалнята му, включително и онази ужасна статуя и се опасявам, че не бях така скромен като вас, защото твърдо реших, че човекът, който я е направил, не е никакъв керамик.

— И сте били съвършено прав — казах аз. — Днес за мен въпросът бе решен окончателно. Току-що посетих една изложба с работи на Ганет и балонът на славата му се спуска пред очите ми. Ще ви разкажа подробно за всичко. Беше доста странно преживяване.

С тези думи измъкнах от джоба си каталога и като им прочетох увода на Бандърби, описах им подробно всичко, включително и това, което бях запомнил от беседата на Бандърби и завърших с удивителната случка с „украсеното гърне“. И двамата слушаха с дълбок интерес като се усмихваха под мустак, а когато приключих, Джървис каза:

— Е, тази история с гърнето надминава всичко. Очевидно това си е чисто мошеничество, бих казал, че Бандърби е затънал до ушите в тая измама.

— Не е съвсем сигурно — каза Торндайк. — Той или е пълен невежа, или обикновен мошеник, а най-вероятно е и двете. Но това не е чак толкова важно, защото той не е нашият човек. Обаче историята с гърнето — това е работа на начинаещ — е по-интересна, защото засяга Ганет, който е нашият човек. Както каза Джървис, тя прави на пух и прах претенциите на Ганет, че е голям художник и по този начин го обвиняваме в съзнателно мошеничество, но това доказва и вината му в нещо, което е долно и определено нечестно. Защото е напълно възможно гърнето да бъде продадено.

— То е продадено — казах аз — за петнайсет гвинеи.

— Което — произнесе пророчески Джървис — илюстрира пословицната способност на глупака да се разделя лесно с парите си.

Чудя се кой ли ще е този тъпак.

— Това не разбрах, всъщност дори не попитах. Но събрах някои сведения. Поприказвах надълго с мистър Кемпстър, собственика на галерията.

— Мистър Кемпстър? — повтори въпросително Торндайк.

— Да, но не вашият мистър Кемпстър, Този човек е брат на вашия клиент и много си приличат. Затова се заприказвах с него.

— И какво научихте от мистър Кемпстър? — попита Торндайк.

— Първо научих, че Боулс е от Нюингстед, че се познава с вашия мистър Кемпстър и че са имали някакви търговски сделки.

— От какъв характер? — попита Торндайк.

— Продажба или размяна на скъпоценни камъни. Изглежда, Боулс купува парчетии от стари или повредени бижута, които претопява за работата си. Ако по тях има диаманти, сваля ги и ги носи на Кемпстър или ги заменя за камъни, каквито той използва, или получава пари за тях. Очевидно е, че става дума за дребни сделки.

— Дребни или големи — каза Джървис, — това ми звучи малко подозрително. Няма ли да заинтересува Бланди?

— Не виждам защо — отговорих аз. — Бланди се занимава само с обвинението в убийство. Едва ли ще му е от полза да докаже, че Боулс е укривател на крадени вещи или дори крадец.

— Мисля, че тук грешите — каза Торндайк. — Ако си спомните обстоятелствата около грабежа на диамантите, които доведоха до убийството на полицаия, ще видите, че това, което ни казвате, има определено значение. Беше прието, че крадецът е случаен непознат, който е скитал наоколо. Но един човек, който е заподозрян като укривател или крадец, имал е вземане-даване с Кемпстър — вероятно в същата къща — и познава навиците му, и случайно се е намирал в Нюингстед по време на кражбата, е съвсем на място в тази история, по на място от случайния скитник. Както и да е, този случай наистина се върти около отпечатъците от пръсти. Ако отпечатъкът върху палката действително е на Боулс, той ще увисне на въжето, щом го хванат; ако не е, той е невинен както за убийството, така и за кражбата.

Оставих тази тема и разговорът се отклони в друга посока. Изведнъж си спомних, че не беше споменато нищо за най-главното, което бе причина, за тазвечерната ни среща.

— Между другото — добавих аз, — не ми казахте какво направихте за горката мисис Ганет. Надявам се, че сте успели да уредите нещо.

— Да — каза Джървис. — Не бива да се безпокоите повече за нея. Посетих Линъл днес следобед, направих му предложение и той се съгласи не само с желание, но и с жар да се заеме със случая. Занимавал се е с криминални случаи и има необикновени познания по наказателно право и за съдопроизводството. Така че можем да разчитаме на него. Той ще се погрижи интересите на мисис Ганет да бъдат защитени и, от друга страна, няма да пречи и да се противопоставя на полицията.

— Доволен съм да чуя това — казах аз, — защото бях много разтревожен, като си мислех за ужасното състояние, в което се намира тази бедна жена. Към нея изпитвам най-горещо съчувствие.

— Съвсем правилно — каза Трондайк. — Вие сте неин лекар и мисля, че съм склонен да се съглася с вашето мнение за случая. Но трябва да бъдем внимателни. Не бива да сме пристрастни. Както беше казал един свещеник, „трябва да имаме горещо сърце и хладен ум“. Сигурно помните, че когато се случи историята с арсеника, и вие, и аз, имайки предвид отношенията между мисис Ганет и Боулс, усетихме, че тя е заподозряна или като съучастница, или като престъпница. Това мнение бе съвсем правилно и трябва да ви напомня, че оттогава насам нищо не се е променило. Основните предположения остават. Не вярвам, че е имала пръст в това престъпление, но и двамата можем да грешим. Във всеки случай полицията ще преценява всичко, а нашата работа е да се погрижим да се отнасят добре с дамата; точно така и ще направим.

— Благодаря ви, сър — казах аз. — Много е мило от ваша страна, че проявихте такъв интерес и си направихте труд да се заемете с този случай, като виждам, че нямате никакво отношение към него. Наистина не разбирам защо толкова се заинтересувахте.

— Това е лесно обяснимо — отговори Торндайк. — Ние с Джървис се занимаваме със съдебна медицина, а това е едно необикновено престъпление, от голям съдебномедицински интерес. Такива случаи ние изучаваме заради познанието и опита, които могат да бъдат извлечени от тях. Но има и друга причина. Неколкократно се е случвало така, че когато сме се занимавали с някой необикновен

случай повърхностно, от обикновен професионален интерес, изведнъж се е оказвало, че сме лично заинтересовани, тъй като са ни викали да работим в интерес на една от страните. След което сме имали голямото преимущество да започнем, познавайки подробно повечето от фактите.

— Тогава — попитах аз малко нетърпеливо, — ако ви бяха помолили да се заемете с този случай на страната на мисис Ганет, щяхте ли да проявите желание... като имате предвид, че разходите ще бъдат платени.

— Разходите не са от значение — отговори той. — Мисля, че ако мисис Ганет бъде обвинена в убийство, с желание бих се заел със случая — без предупреждение и на неин риск за онова, което бих могъл да открия, — а убедя ли се в невинността ѝ, ще се заема със защитата ѝ.

— Само ако се убедите в невинността ѝ, така ли?

— Да, ако се убедя достатъчно, когато имам всички факти. Запомнете, Олдфийлд, аз съм следовател, а не адвокат.

Това ме поразочарова малко, но тъй като нямаше вероятност тя да бъде обвинена и мнението на Торндайк по същество се покриваше с моето, повече не обсъждахме този въпрос. Скоро след това се отправихме към кабинета и прекарахме остатъка от вечерта, като обсъждахме произведенията на Ганет и различните аспекти на модернистичното изкуство.

[1] Ipse dixit (лат.) — твърдение, неподкрепено от доказателства.
— Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА СЪДЕБНОТО РАЗСЛЕДВАНЕ

Резултатът от дейността на мистър Линъл в защита на мисис Ганет бе незадоволителен, макар тя несъмнено да бе насърчена от чувството, че неговият съвет и подкрепа са винаги на нейно разположение. Обаче инспектор Бланди бе някак кротко, но дяволски настойчив в търсенето на сведения. Както се очакваше, той посрещна Линъл с почти нежна топлота. За него било такова облекчение да знае, че тази бедна жена вече си има един наистина компетентен и опитен адвокат, който да защитава правата ѝ. Преди бил толкова опечален, че тя живее в уединение, без приятели. Сега се чувствал напълно щастлив, макар да съжалявал, че се налагало да я безпокои от време на време с уморителни въпроси.

Както и да е, той се връщаше към задължението си отново и отново, независимо от възраженията на Линъл, че всички възможни сведения са дадени. Бланди копнееше за по-точна информация по два въпроса. Първо, за пътуванията на Боулс, второ, за нейните пътувания по времето на отсъствието ѝ от къщи. Що се отнасяше до първото, тя бе видяла Боулс седмица преди да замине и тогава бе разбрала, че се канел да прекара известно време в Бърнам-он-Крауч. Дали наистина бе отишъл в Бърнам, тя не можеше да каже. Оттогава нито го бе виждала, нито го бе чувала. Що се отнасяше до местата, където той обикновено ходел на почивка, имал леля в Нюингстед, у която отсядал от време на време. Тя не знаеше къде другаде Боулс обича да ходи и нямаше никаква представа къде може да е в момента.

Що се отнасяше до собствените ѝ пътувания, тя бе отсядала в Уестклиф-он-Сий у една стара прислужница, която имала къща и я давала под наем. Докато била там, обикновено всяка сутрин се разхождала по брега до Саутенд и се връщала за чая или за вечеря. Понякога прекарвала целия ден в Саутенд и ходела на театър или на друго представление, а вечер се връщала с влака. Естествено тя не можеше да посочи точни дати или да твърди със сигурност къде е била в еди-колко си часа на даден ден, макар че се опитваше да си спомни.

И тъй като въпросите бяха повтаряни всеки път, отговорите, които тя даваше, неизбежно се различаваха.

От тези повтарящи се разпити за Линъл (от когото, а също и от мисис Ганет знаех подробностите) бе очевидно, че в промеждутъците Бланди е проверявал всичко казано чрез подробни разпити на място и още, че той внимателно е проучил разписанието на бързите влакове между Саутенд и Лондон. Очевидно не бе открил противоречия, но въпреки това не изглеждаше доволен и все още хранеше подозрения, че мисис Ганет знае повече за случая, отколкото показва, и ако иска, може да подсказва къде е скривалището на Боулс.

Такова беше състоянието на нещата, когато получих призовка да се явя и дам показания на съдебното разследване „относно известни останки, вероятно човешки, намерени в къщата на Джейкъб Стрийт № 12“. Призовката доста ме изненада и след като я получих, много внимателно премислих въпросите, които биха могли да ми зададат, и показанията, които трябваше да дам. Трябваше ли например да кажа за отравянето, и изследването на костната пепел. Що се отнасяше до второто, знаех, че Бланди би искал да го премълча, а и собственият ми ентузиазъм доста се беше изпарил, след като забелязах откритото недоверие на Джървис. Но щях да дам клетва, че ще кажа цялата истина и тъй като анализът бе факт, той трябваше да бъде споменат. Както ще видим по-нататък, нямах право на избор, предвидливият Бланди бе очаквал затрудненията ми и бе взел необходимите контра мерки.

На сутринта в деня на разследването сметнах, че е важно да посетя мисис Ганет, за да се убедя, че е в състояние да присъства и че Линъл ще е там, за да я представя. Убедих се и в двете, защото, макар и малко нервна, което бе съвсем естествено, тя бе съвсем сдържана и готова да посрещне смело това, което със сигурност щеше да бъде едно доста мъчително изпитание.

— Никога няма да мога да ви се отблагодаря, на вас и на доктор Торндайк — каза тя, — задето ми изпратихте мистър Линъл. Той е толкова любезен, състрадателен и умен. Щях да изпитвам ужас от това разследване, ако бях сама, но сега, като зная, че мистър Линъл ще ме подкрепи, чувствам се съвсем уверена. Вие знаете, че наистина нямам какво да крия.

— Разбира се — отговорих бодро, макар и не съвсем убедено, — и няма защо да се безпокоите.

Можете да се доверите на мистър Линъл, той ще сложи инспектор Бланди на място.

С тези думи се сбогувах, много доволен, че я намирам в такова добро състояние и продължих с визитите си, за да имам следобеда на разположение. Тъй като показанията вероятно щяха да ми отнемат доста време, а исках, ако е възможно, да чуя всичко, успях да се справя така успешно, че се явих само с няколко минути закъснение, преди да е започнала истинската работа.

Щом влязох, аз се огледах наоколо и бях изненадан, че виждам само шепа присъстващи — не повече от една дузина, — които заемаха две редици от пейки в дъното на стаята, докато свидетелите бяха настанени на столове отпред. Преди да седна на свободния стол в края, погледнах редицата, която включваше Бланди, Торндайк, Джървис, мисис Ганет, Линъл и един-двама души, които не познавах.

Едва седнах и следователят започна делото с кратко обръщение към съдебните заседатели:

— В общи линии бяхте запознати със съдебното разследване — каза той — по време на посещението си в ателието на Джейкъб Стрийт. Има три въпроса, на които трябва да отговорим. Първо: дали тези парченца от изгорели кости са останки от човешко тяло. Второ — ако е така, можем ли да назовем и идентифицираме този човек? Трето — как е бил убит той? Известните ни обстоятелства и очевидните факти предполагат определени отговори на тези въпроси, но ние трябва да пренебрегнем всички предварителни мнения и да разгледаме фактите без предубеждение. Мисля, че най-добрият начин е да проследим по хронологичен ред събитията, които изглеждат свързани с предмета на нашето разследване. Ще започнем със свидетелските показания на доктор Олдфийлд.

Тук мога да кажа, че няма да описвам подробно съдебната процедура, тъй като тя е свързана с неща, които читателят вече знае, и поднасям извиненията си за неизбежните повторения.

След уводната част следователят запита:

— Кога и при какви обстоятелства срещнахте за пръв път Питър Ганет?

— На шестнайсети декември 1930 година — отговорих аз. — Бях извикан да го посетя като лекар. Дотогава изобщо не го бях виждал.

— От какво страдаше?

— Отравяне с арсеник.

— Веднага ли установихте това?

— Не. Истинската причина за заболяването бе открита от доктор Торндайк, към когото се обърнах за съвет.

Тук, в отговор на няколко въпроса, аз описах подробностите около болестта до момента, в който Питър Ганет дойде, за да ми съобщи за оздравяването си.

— Можахте ли да си съставите мнение кой е давал отровата на Ганет?

— Не. Нямах налице никакви други факти, освен тези, за които споменах.

— Говорихте за някой си Фредерик Боулс, който обслужвал Ганет. Какъв беше той на семейството?

— Беше приятел на семейството и работеше с Ганет в ателието.

— Какви бяха отношенията му с Ганет? Бяха ли наистина приятелски?

— Тогава мислех така, но след това си промених мнението.

— Какви бяха отношенията между Боулс и мисис Ганет?

— Те бяха доста добри приятели.

— Бихте ли казали, че отношенията им са били само приятелски? Нищо повече?

— Никога не съм имал причини да смятам, че са нещо повече от приятели. Изглежда, се разбираха чудесно, а взаимното им приятелство бе известно на Ганет и той обикновено говореше затова без каквото и да е признак на недоволство. Изглежда, приемаше дружбата им за нещо съвсем естествено и нормално.

Сега въпросите засягаха това, което мога да нарека втория етап: отношенията ми с Ганет до момента на изчезването, включително и кавгата в ателието, която бях подслушал. Това очевидно произведе дълбоко впечатление, и последваха по-подробни въпроси, зададени от следователя и от един-двама съдебни заседатели. После дойде ред да разкажа за самото изчезване и докато говорех за претърсването на къщата и за разкритията ми в ателието, пълната тишина в залата и внимателните погледи на заседателите бяха свидетелство за живия

интерес на слушателите. Когато свърших с ателието, следователят (когото подозирах, че е подучен от Бланди) попита:

— Какво бихте казали за костната пепел, която сте взели? Изследвахте ли я след това?

— Да. Изследвах я под микроскоп и потвърдих убеждението си, че е кремирана кост; направих също и химическа проба, за да установя дали съдържа арсеник.

— Очаквахте ли, че ще съдържа арсеник?

— Мислех си, че е вероятно да съдържа следи от арсеник. Това ми беше подсказано от предишния опит за отравяне.

— Всъщност открихте ли арсеник?

— Да. За моя изненада открих значително количество. Не зная колко, тъй като не направих опит да го установя, но можах да видя, че е сравнително голямо количество.

— И до какъв извод стигнахте, като установихте този факт?

— Заклучих, че убитият, който и да е той, е умрял от отравяне с голяма доза арсеник.

— И сега ли мислите така?

— Имам известни съмнения. Може да е някаква грешка, не зная, но със сигурност имаше арсеник. Наистина това е работа за специалист, какъвто аз не съм.

С това показанията ми свършиха. Бях последван от сър Джоузеф Армадейл, известния авторитет по съдебна медицина, който работеше за вътрешното министерство. Като зае мястото си близо до следователя, той извади и постави на масата плитка кутия със стъклен капак. В отговор на въпроса на следователя каза:

— Изследвах известно количество парченца от кремирани кости, които ми бяха предоставени от пълномощника на полицията. Повечето от тях са твърде малки, за да бъдат разпознати, но някои са достатъчно големи, разпознават се парчета от определени кости. Във всеки случай това са човешки кости.

— Бихте ли казали, че всички тези парченца са останки от човешко същество?

— Това, разбира се, е предположение, но разумно предположение. Мога да кажа само, че всяко парченце, което успях да разпозная като част от отделна кост, е част от човешка кост. Разумно е да се смята, че и неразпознаваемите частички са също човешки.

Събрал съм всички парчета, които могат да се разпознаят, и съм ги сложил в тази кутия, която ви предавам да разгледате.

Кутията беше предадена и разгледана от съдебното жури, а през това време следователят се обърна към свидетеля:

— Чухте показанията на доктор Олдфийлд за арсеника, намерен в останките. Според вас наличието на арсеник доказателство ли е, че покойният е починал от отравяне с арсеник?

— Не. Този арсеник няма нищо общо с трупа на покойния. Количеството е невероятно голямо. Всъщност не вярвам, че ако покойният е бил отровен с много голямо количество арсеник, то каквато и да е следа от отровата щеше да бъде открита в пепелта. Арсеникът е летливо вещество, което се изпарява при сравнително ниска температура — около триста градуса по Фаренхайт. Но тези кости са били подложени с часове на много висока температура над две хиляди градуса по Фаренхайт. Според мен цялото количество арсеник би се изпарило. Във всеки случай количеството, открито в пепелта, е невероятно голямо, за да е остатък. Арсеникът сигурно е попаднал в пепелта, след като тя вече е била пепел.

— Бихте ли посочили някакъв начин, по който може да е попаднал в пепелта?

— Мога само да предполагам. Инспектор Бланди ми съобщи, че в ателието между материалите за правене на глазура или емайл е намерил буркан с арсеник. Оказва се, че арсеникът е бил един от използваните материали и е възможно да се е смесил с пепелта или в мелницата, или в сандъка. Но това е само едно умозрително заключение. Може би съществуват и други възможности.

— Да — съгласи се следователят. — Но това не е от особено значение. Важното е, че арсеникът не е извлечен от трупа на покойния. Убеден ли сте в това?

— Абсолютно съм убеден — отговори сър Джоузеф и с това привърши показанията си.

Следващият свидетел беше мистър Албърт Холи, който съобщи, че е зъболекар и разказа, че се е грижил за зъбите на мистър Питър Ганет и му е направил частична горна протеза, включваща четирите предни зъба. Тогава следователят му подаде малка запушена епруветка, която, както можах да видя, съдържаше зъбна коронка, и отбеляза:

— Мисля, че сте виждали това и преди, но е по-добре да го разгледате.

— Да — отговори свидетелят, като отвори запушалката и изтърси коронката в дланта си. — Инспектор Бланди ми я показа. Това е порцеланова коронка — десен горен резец — която е била счупена на парченца и много майсторски поправена. (Тя е от типа Дю Трей.)

— Прилича ли на някой от зъбите от протезата, която сте правили за Питър Ганет?

— Да. Там използвах коронки Дю Трей, така че това е точно като десния горен резец от протезата.

— Предполагам, че не можете да кажете дали този зъб е от същата протеза?

— Не. Всички коронки си приличат, когато дойдат от зъботехниците, и ако трябва да коригирам нещо при прикрепянето заради ухапката, не го отбелязвам. Обаче изглежда, че на тази коронка не са правени корекции.

— Ако ви се каже, че този зъб е от протезата на Питър Ганет, ще имате ли причина да се съмнявате в правилността на това предположение?

— Не, в никакъв случай. Прилича точно на зъб от неговата протеза и всъщност може и да е от нея. Но човек не би могъл да твърди това със сигурност.

— Благодаря ви — каза следователят. — Това е всичко, мисля, че няма да ви безпокоим повече.

Мистър Холи бе последван от инспектор Бланди, който даде показания с лекотата и лаконичността на професионален свидетел. Неговият разказ за претърсването на ателието и за откриването на парченца от зъбна коронка бе изслушан от журито с най-голямо внимание, макар че що се отнася до сензацията, аз му бях отнел „палмата на първенството“. Но съдържанието на шкафа на Боулс бе нещо ново и предизвика няколко интересни догадки. В него бе открит един голям буркан с арсеник, пълен до три-четвърти...

— Вие вече знаехте за анализа на доктор Олдфийлд, нали?

— Да. Той ми показа епруветката с арсеника, но аз веднага видях, че трябва да има някаква грешка. Беше много хубаво, за да е истина. Там имаше твърде много арсеник за един кремиран труп.

— Разбрахте ли за какво се използва арсеникът?

— Не. Шкафът съдържаше някакви химикали, очевидно използвани за приготвяне на емайл и флюс, и допуснах, че арсеникът е бил използван за същата цел.

Откриването на пръстовите отпечатъци повдигна още няколко интересни въпроса, особено що се отнася до принадлежността им, което накара следователя да запита:

— Можете ли да кажете чии са тези отпечатъци?

— Не със сигурност. Но имаше твърде много от тях по различни предмети, върху бутилки и буркани, някои върху дръжките на инструменти и всички бяха на един и същи човек, и тъй като шкафът е на Боулс, а и бутилките и инструментите са негови, естествено е да се приеме, че отпечатъците са негови.

— Да — съгласи се следователят, — това е разумно предположение. Но то би имало значение, ако отпечатъците са известни на полицията. Уместно ли е да попитам дали са известни?

— Не бих искал да навлизам в подробности — каза Бланди, — но мога да кажа, че тези отпечатъци са известни на полицията и техният притежател се търси за едно много сериозно престъпление; престъпление, извършено с изключителна жестокост. Това е единствената им връзка с този случай. Ако това са отпечатъците на Боулс, тогава Боулс е опасен престъпник, а в този случай е извършено опасно престъпление.

— Имахте ли възможност да разговаряте с мистър Боулс? — попита следователят.

Инспекторът мрачно се усмихна:

— Не — отговори той. — Мистър Боулс изчезна точно по времето, когато е било изгорено тялото, и продължава да се крие и досега. Очевидно не желае да води разговори.

Това бе най-същественото от показанията на инспектора и тъй като бе склонен да говори съдържано и уклончиво, следователят тактично се въздържа да го разпитва повече. Когато показанията бяха прочетени и подписани, разрешено му беше да заеме мястото си. Извикаха името на Летиша Ганет. Докато тя отиваше към масата, където сложиха стол, наблюдавах я с известно притеснение, защото макар да бях сигурен, че не знае нищо, което да не е казала вече, атмосферата в съда не бе благоприятна за нея. Беше лесно да се види, че журито гледа на нея с известно подозрение и обикновено благата

физиономия на Бланди едва прикриваше изостреното му внимание, което не бе съвсем приятелско.

Както очаквах, следователят започна с опит да научи повече по въпроса за отравянето и мисис Ганет разказа това, което ѝ бе известно.

— От колко членове се състоеше домакинството ви по това време? — попита следователят.

— От моя съпруг, мен и прислужницата. Може би трябва да включа и мистър Боулс, тъй като той работеше в ателието, обикновено се хранеше с нас и прекарваше голяма част от времето си вкъщи.

— Кой приготвяше храната на съпруга ви?

— Аз, докато беше болен. Прислужницата готвеше за останалите.

— А ечемичената отвара? Кой я приготвяше?

— Обикновено аз, но понякога и мистър Боулс.

— А кой носеше храната и напитките в стаята на съпруга ви?

— Аз лично я носех, но понякога пращах прислужницата, а от време на време я носеше и мистър Боулс.

— Прислужницата все още ли е у вас?

— Не. Веднага след като чух от съпруга си, че е имало арсеник в храната му, освободих момичето без предупреждение, като му дадох една месечна заплата.

— Защо го направихте? Подозирахте ли, че тя е сложила арсеника в храната?

— Не, ни най-малко, но си помислих, че така е най-сигурно.

— Имахте ли представа кой би могъл да го сложи в храната?

— Не, никого не подозирах. Първо си помислих, че трябва да е станала грешка, но когато доктор Олдфийлд ми обясни, че е невъзможно да има грешка, предположих, че арсеникът е попаднал там случайно и все още мисля така.

Следващите въпроси засягаха отношенията между Ганет и Боулс, както и времето и обстоятелствата, при които бе прекъснала дружбата им.

— Що се отнася до причината за тази внезапна промяна от приятелство към вражда, не научихте ли от някого от двамата какво е станало?

— Нито единият, нито другият признаваше, че е станало нещо, макар да виждах, че не е така. Не можех и да предположа какво е.

— Минавало ли ви е през ум, че съпругът ви ревнува заради близостта ви с мистър Боулс?

— Никога, сигурна съм, че не е ревнувал. Ние с мистър Боулс сме роднини — втори братовчеди — и се познаваме от деца. Винаги сме били добри приятели, но между нас никога не е имало нещо, което да предизвика ревност у съпруга ми, и той го знаеше. Никога не се е противопоставял на нашата дружба.

— Казахте, че мистър Боулс е работил с вашия съпруг в ателието. Беше ли мистър Боулс грънчар?

— Не. Понякога помагаше на съпруга ми, особено при паленето на пещта, но самият той правеше бижута и емайлови украшения през последните една-две години.

— Казахте „през последните една-две години“. С какво се е занимавал преди това?

— По професия той е зъботехник, но когато съпругът ми купи ателието, в него имаше инструменти за работа с бижутерия и емайл и мистър Боулс дойде тук и започна да прави бижута.

На това място аз улових погледа на инспектор Бланди и едно потрепване на клепачите ми напомни за забележките му относно „неопрIMITивните“ бижута на мистър Боулс. Но един зъботехник съвсем не е същото като чирак.

Сега разпитът продължи с обстоятелствата около изчезването на Питър Ганет и датите на различните събития.

— Помните ли точно кога видяхте мистър Боулс за последен път?

— Мисля, че беше във вторник, на двацет и първи април, около една седмица преди да замина. Той дойде в ателието и обядва с нас, а после ни каза, че ще прекара седмица или десет дена в Бърнам, Есекс. Оттогава нито съм го виждала, нито съм го чувала.

— Кажете, че сте заминали. Може ли да ни разкажете подробно за датите и местата, които сте посещавали?

— Тръгнах от къщи на двацет и девети април, за да прекарам две седмици в Уестклиф-он-Сий у мисис Харди, една стара прислужница, която има там къща и през сезона дава стаи под наем. Върнах се в четвъртък, четиринайсети май.

— През цялото време ли бяхте в Уестклиф или ходихте и на други места?

На този въпрос тя отговори със същите думи, които бе казала и пред Бланди; вече споменах за това. Тук аз отново се усъмних, че следователят е получил известна помощ от инспектора, защото той я разпитваше с подробности какво е правила през всеки ден от престоя си в Уестклиф.

— Всъщност — каза той, — вие сте спели в Уестклиф, но често сте прекарвали цели дни другаде. Идвахте ли до Лондон през тези две седмици?

— Не.

— Ако бяхте поискали да прекарате един ден в Лондон, можехте ли да го направите, без хазайката ви да разбере?

— Сигурно. Често има влакове, но не съм го правила.

— Ами Бърнам? Не е много далече от Уестклиф. Ходихте ли там по време на почивката си?

— Не. Не съм ходила по-далеч от Саутенд.

— Писахте ли на съпруга си през тези две седмици?

— Да, два пъти. Първото писмо изпратих ден-два след пристигането си в Уестклиф и получих отговор няколко дни по-късно. Второто написах малко преди да се върна, съобщавах му кога да ме чака. Отговор не получих и когато пристигнах вкъщи, намерих писмото в пощенската кутия.

— Можете ли да назовете точните дати? Виждате, че са важни, тъй като приблизително определят времето на изчезването. Помните ли датата, на която съпругът ви отговори на вашето първо писмо? А може би имате и самото писмо?

— Не. Беше една съвсем кратка записка, която скъсах, след като прочетох. Почти съм сигурна, че първото писмо написах на четвърти май, понеделник. Мисля, че получих отговора със сутрешната поща на осми май, в петък, тъй че може да е било изпратено на седми май, в четвъртък. Помня съвсем точно, че второто си писмо написах и пуснах на десети май, в неделя, така че трябва да е пристигнало вкъщи рано в понеделник, на единайсети май.

— Това е писмото, което сте намерили в пощенската кутия. У вас ли е още?

— Не, за съжаление го унищожих. Взех го от пощенската кутия, за да се уверя, че е моето писмо и като го погледнах, хвърлих го в огъня, който току-що бях запалила. Но за датата съм сигурна.

— Жалко, че сте унищожили писмото — каза следователят, — но несъмнено може да се разчита на паметта ви, що се отнася до датите. Стигнахме до събитията, свързани с изчезването. Просто ни разкажете всичко, което се случи, след като се върнахте вкъщи.

В отговор на това мисис Ганет разказа историята на страшното си откритие почти както ми я беше разказвала на мен, но с по-големи подробности, като включи и посещението си при мен, и съвместното ни претърсване на къщата. Разказът ѝ се проточи поради въпросите на следователя, но отговорите ѝ не ми казаха нищо ново с едно-две изключения. Например той я запита:

— Видели сте, че шапката и бастунът на съпруга ви са на закачалката. Забелязахте ли и друг бастун?

— Видях, че има и друг бастун.

— Познахте ли на кого е?

— Не, никога преди не го бях виждала.

— Но предположихте ли чий може да бъде?

— Бях сигурна, че не е на съпруга ми. Той не би използвал такъв, и тъй като има само един човек, който би могъл да е притежателят му — мистър Боулс, аз приех, че е негов.

— Взехте ли го да го разгледате?

— Не, не ми направи впечатление. Мислех си какво ли се е случило с мъжа ми.

— Но вие сте приели, че бастунът е на мистър Боулс. Не ви ли се стори твърде странно, че е забравил бастуна си на вашата закачалка?

— Не. Предположих, че е излязъл от ателието през портата и затова си е забравил бастуна. Той си беше разсеян. Но аз наистина не размишлявах чак толкова много за това.

— Беше ли този бастун на закачалката, когато заминахте?

— Не, сигурна съм, че го нямаше там.

— Споменахте, че сте търсили мистър Боулс в апартамента му. Защо?

— По две причини. Писах му кога се връщам и го поканих на чай. Тъй като не отговори на писмото ми и не дойде, помислих си, че се е случило нещо необичайно, но най-вече исках да разбера дали знае нещо за мъжа ми.

— Когато разбрахте, че го няма в апартамента му, допуснахте ли, че е още в Бърнам?

— Не, защото научих, че се е върнал една седмица по-рано през нощта, спал в апартамента и отново заминал.

— Знаехте ли или поне предполагаете ли къде е отишъл?

— Не, нямах ни най-малка представа.

— Имате ли представа къде може да е в този момент?

— Не.

— Знаете ли местата, които има навик да посещава?

— Единственото място, което знам, е къщата на леля му в Нюингстед. Но от инспектор Бланди разбрах, че са проверили там и че леля му не го е виждала от няколко месеца. Не знам друго място, където би могъл да отиде.

— Когато описвахте претърсването на къщата, казахте, че не сте погледнали в ателието. Защо? Не беше ли това най-вероятното място, където би могъл да бъде?

— Да, така е, но ме беше страх да вляза. Откакто съпругът ми и мистър Боулс не се разбираха, те се караха ужасно. И двамата бяха доста избухливи. Един път — доктор Олдфийлд спомена за това — ги чух да се бият в ателието и мисля, че се е случвало и друг път. Така че като не открих и следа от мъжа си в къщата, започнах да се страхувам, че в ателието се е случило нещо лошо. Затова ме беше страх да вляза там.

— Накратко вас ви е било страх, че може да откриете трупа на съпруга си в ателието. Това ли искате да кажете?

— Да, това си помислих. Подозирах, че се е случило нещо ужасно.

— Това само подозрение ли беше?

— Нищичко не знаех. Дори не знаех дали двамата са се срещали след моето заминаване. Едва ли може да се нарече подозрение; само си спомних какво се беше случило и това ми мина през ума.

Като си записа и този отговор, следователят поседя, гледайки замислено свидетелката. Очевидно не можеше да изясни какво друго да я попита, защото след малко се обърна към членовете на журито и каза:

— Мисля, че свидетелката ни каза всичко, което знае по този случай, но вероятно някои от заседателите ще пожелаят да зададат и други въпроси.

Последва кратко мълчание, докато членовете на журито гледаха строго към свидетелката. След малко един предприемчив заседател зададе въпрос:

— Можем ли да запитаме мисис Ганет дали знае или предполага кой е убил съпруга ѝ?

— Не вярвам — каза с лека усмивка следователят, — че можем да ѝ зададем този въпрос, дори и да е правилно да се задава на свидетел, защото все още не сме решили дали някой е убил Питър Ганет, или дори това дали е мъртъв. Точно на тези въпроси вие ще трябва да отговорите, когато вземате решение.

Той млъкна и продължи да гледа въпросително към журито, но никой не помръдна. После като почака малко, прочете показанията, получи подписа, освободи свидетелката и съобщи името на следващия свидетел, доктор Торндайк, който излезе отпред и зае мястото ѝ. След като се закле, той каза в отговор на въпроса на следователя:

— През януари посетих Питър Ганет, тъй като бях повикан за консултация от доктор Олдфийлд. Реших, че страда от натравяне с арсеник.

— Имахте ли някакви съмнения относно диагнозата?

— Не. Симптомите бяха характерни за отравяне с арсеник и когато го поставих под лекарско наблюдение в болницата, по химически път бе доказано, че в тялото му има арсеник. Химическите проби бяха взети от мен и професор Удфийлд.

След това продължи, потвърждавайки моя разказ, като включи и анализа на кардамома и ечемичената отвара. Когато той свърши показанията си, следователят колебливо го запита:

— Предполагам, че не сте могли да се досетите как или от кого е дадена отварата и дали отравянето не е било случайно?

— Не. Не познавах лично нито хората, нито обстоятелствата. Що се отнася до случайното отравяне, бих казал, че е невъзможно. Отравянето е засегнало само един човек в къщата и когато пациентът се върна след оздравяването си, то не се повтори. Тези факти говорят изцяло против случайното отравяне.

— Какво ще кажете за арсеника, който доктор Олдфийлд е открил в пепелта?

— Съгласен съм със сър Джоузеф Армадейл, че трябва да е била замърсена. Не свързвам арсеника с тялото на човека, който е бил

изгорен — ако приемем, че пепелта е от изгорено човешко тяло.

— Може би ще ни кажете мнението си за парченцата, които ни показва сър Джоузеф Армадейл — рече следователят.

Той подаде кутията на Торндайк, който я взе и разгледа съдържанието ѝ с най-дълбок интерес, като си помагаше с джобна лупа. Когато бе разгледал всяко отделно парченце, той върна кутията на следователя, който попита, докато я слагаше на масата:

— Е, какво ще кажете за тези парченца?

— Няма съмнение — каза Торндайк, — че това са части от човешки кости.

— Възможно ли е по тях да се установи самоличността на покойния?

— Бих казал, че е напълно невъзможно.

— Съгласен ли сте, че пепелта може да е от изгорено човешко тяло?

— Очевидно това е разумно предположение, макар че не може да се докаже. Аз бих предположил същото, ако липсват доказателства за противното.

С това показанията на Торндайк свършиха и когато той се оттегли, мястото му бе заето от професор Удфийлд. Не е необходимо да описвам показанията на професора, тъй като те почти повториха и потвърдиха тези на Торндайк и сър Джоузеф. С четенето и подписването на показанията му приключи тази процедура и когато той седна на мястото си, следователят пристъпи към обобщителната си реч:

— При откриването на това съдебно разследване — започна той — аз казах, че има три въпроса, на които трябва да дадем отговор. Първо: дали тази пепел е от човешко същество. Второ: ако е така, можем ли да идентифицираме това човешко същество като известен нам човек. И трето: ако го идентифицираме, можем ли да решим как е умрял той.

Да започнем подред. Що се отнася до първия въпрос, твърд отговор ни дадоха показанията на медицинските лица. Сър Джоузеф Армадейл и доктор Торндайк, двама специалисти от най-висок ранг, ни казаха, че всички парченца, които са достатъчно големи, за да бъдат разпознати, са несъмнено части от човешки кости; те са съгласни — както всъщност предполага здравият разум, — че останалата част от

пепелта също представлява парченца от човешки кости. И така отговорът на първия ни въпрос е положителен. Костната пепел, открита в ателието, е от човешко същество.

Следващият въпрос е много по-труден. Както чухте от доктор Торндайк, парченцата са твърде малки, за да ни дадат ключа за идентифициране на покойния. Нашите усилия да разкрием кой е този човек трябва да бъдат подпомогнати от други сведения. Трябва да имаме предвид хората, местата и особените обстоятелства, които са ни известни.

Що се отнася до мястото, останките са намерени в ателието на Питър Ганет. Научихме, че Питър Ганет е изчезнал при най-странни обстоятелства. Не е нужно да повтарям подробно показанията, но само фактът, че е изчезнал, облечен в домашните си дрехи, подсказва, че е напуснал дома си при необичайни обстоятелства. И тъй, връзката между човека, който тайнствено изчезва, и неизвестните човешки останки, намерени в къщата му след неговото изчезване, предизвиква сериозен размисъл и довежда до съдебно разследване. Какво представлява тази връзка? За да отговорим на въпроса, трябва да зададем два други. Кога е изчезнал човекът и кога са били намерени останките?

Да вземем първия въпрос. От показанията на мисис Ганет става ясно, че е получила писмо от съпруга си на осми май. Приемаме, че това писмо е било написано на седми. След това тя му пратила писмо на десети май; можем да приемем, че то е получено на единайсети. За голямо съжаление тя е унищожила това писмо, затова не можем да бъдем абсолютно сигурни за датата, на която е пристигнало, но несъмнено е било донесено, както е редно, на единайсети май. Ако това е така, то с оправдана увереност можем да кажем, че на седми май Питър Ганет е бил безспорно жив, но тъй като мисис Ганет е намерила писмото си в пощенската кутия, заключаваме, че в деня на донасянето му Питър Ганет вече е бил изчезнал. Това показва, че той е изчезнал между седми и единайсети май.

Сега да погледнем на въпроса от другата страна. Вие сте виждали пещта. Това е едно масивно съоръжение от тухли и огнеупорна глина с много дебели стени. От състоянието на костите заключаваме, че по време на изгарянето на трупа вътрешността ѝ за няколко часа е била нагрята, както бе заявено в дадените тук

показания, до повече от две хиляди градуса по Фаренхайт, с други думи — нажежена до червено. Когато доктор Олдфийлд я е разгледал, вътрешността е била едва топла. Не зная колко време е необходимо, за да изстине такава огромна маса от тухли и огнеупорна глина. Като се има предвид, че е била отворена, за да се извадят останките, а след това затворена отново, безспорно е изстинала бавно. Със сигурност можем да определим, че времето, необходимо за охлаждане, е няколко дни, вероятно около една седмица. Доктор Олдфийлд извършва претърсването на петнайсети вечерта. Седмица по-рано е било осми. Но ние вече видяхме, че Ганет е изчезнал между седми и единайсети май, а температурата на пещта показва, че изгарянето на тялото е станало някъде преди единайсети и почти сигурно — след седми. Следователно изчезването на Питър Ганет и изгарянето на трупа са станали някъде между тези две дати. Очевидно е, че изгореният труп е на Питър Ганет.

Имаме ли факти, с които да подкрепим този извод? Не са толкова много. Най-потресаващият е намирането на порцеланова коронка в пепелта. Вие чухте показанията на мистър Холи. Той ни каза, че това е коронка от точно определен вид и че е напълно сходна с тази от протезата, която е правил на Питър Ганет. Той не може да се закълне, че това е същата коронка, но твърди, че е нейно точно копие. Така че трябва да решите каква е вероятността тялото на един непознат да бъде изгорено в пещта на Питър Ганет и този непознат да е носил протеза с десен горен резец от типа, известен като Дю Трей, и идентичен на зъба от протезата на Ганет; и как тази вероятност на свой ред съвпада с вероятността коронката да е от протезата на Питър Ганет.

Има още един факт. Той е страничен и вие трябва да прецените колко струва. От доктор Олдфийлд и доктор Торндайк чухте, че преди няколко месеца Питър Ганет е страдал от отравяне с арсеник. И двамата свидетели са на мнение, че отравянето не е случайно. Следователно сигурно е, че някой или няколко души са дали тази отрова на Питър Ганет с намерението да причинят смъртта му. Това намерение е било осуетено, благодарение на бдителността на лекарите. Жертвата оцеляла и се възстановила.

Но да видим какво общо имат тези факти с разследването. Някой неизвестен човек или няколко души са желали смъртта на Питър Ганет и са се опитали да го отровят. Замисленото убийство се провалило, но

нямаме причини да предполагаме, че мотивите не съществуват повече. Значи Питър Ганет непрекъснато е бил в опасност. Някой е искал смъртта му и е бил готов при възможност да го убие.

Да видим какво значение имат тези факти за нашето разследване. Виждаме, че е имало някой, който е искал Ганет да умре, и е бил подготвен да осъществи желанието си, като го убие. В ателието на Ганет намираме останките на човек, за когото можем да допуснем, че е бил убит. Ганет е изчезнал безследно и датата на изчезването му съвпада с тази на появяването на останките в неговото ателие. И накрая, между тези останки намираме един необикновен зъб, идентичен със зъба на Питър Ганет. Това са известните ни факти и сигурно ще се съгласите с мен, че те водят само до едно заключение: че останките, намерени в ателието на Питър Ганет, са неговите останки.

Ако сте съгласни с това заключение, ние сме отговорили на два от трите въпроса, на които трябваше да намерим отговор. Сега да се обърнем към третия: по какъв начин и с какви средства е била убита жертвата? Този въпрос изглежда съвсем излишен, тъй като тялото на покойния е било изгорено в пещ. Това не би могло да е нещастен случай; жертвата не е могла да влезе сама в пещта. Тялото е било пхнато там от някой друг и е било изгорено. Но това изгаряне на трупа е най-силното предполагаемо доказателство, че човекът, унищожил трупа, е и убиецът. Няма никакво съмнение, че покойният е бил убит.

Дотук свършва нашето задължение. Не е наша работа да припишем вината за това престъпление на определен човек. Въпреки това ние сме длъжни да обърнем внимание на всеки факт, който сочи, че определен човек е вероятният извършител на престъплението. Всъщност такива показания има доста. Не говоря за отравянето с арсеник. Него ще пренебрегнем, тъй като не знаем със сигурност кой е отровителят. Но има няколко важни факта в свидетелските показания, които говорят за вероятната самоличност на човека, убил Питър Ганет. Нека да ги обсъдим.

На първо място стои личността на убиеца. Какво знаем за него? Знаем, че е бил човек, който е имал достъп до ателието и го е познавал добре, знаел е къде могат да се намерят различните инструменти, кой от сандъците е бил за костна пепел и т.н. Освен това трябва да е знаел

как се приготвя и пали печта и къде се държи горивото; трябва да е познавал уредите и да е знаел как се работи с тях — например трошачката и пресата за тигели.

Познаваме ли човек, отговарящ на това описание? Да, знаем един-единствен човек — Фредерик Боулс. Той свободно е влизал в ателието, защото е работел в него и е имал ключ. Всички инструменти са му били познати, а и някои от уредите — например пресата за тигели — са били негови. Знаел е всичко за печта, тъй като според свидетелите е имал обичай да помага на Питър Ганет при паленето и при изпичането на глинени съдове. Той във всяко отношение отговаря на описанието на вероятния убиец и — повтарям — не знаем друг човек, за когото може да се отнася то.

Така съществува *prima facie* вероятност Фредерик Боулс да е убиецът. Но тази вероятност е обусловена от една възможност. Би ли могъл Боулс да се намира в ателието, когато е извършено убийството? Нашите сведения са, че е бил в Бърнам. Но една нощ той се е върнал къщи, преспал в апартамента си и отново заминал. Коя нощ е прекарал той в апартамента си? Мисис Ганет се върнала на четиринайсети май и потърсила Боулс на следващия ден, петнайсети май. Тогава научила, че той е идвал в апартамента преди една седмица, преспал е и отново заминал на следващия ден. Значи е прекарал нощта в апартамента на осми май, а може да е на седми или девети. Ганет е починал някъде между седми и единайсети. Следователно оказва се, че Боулс е бил в Лондон по времето, когато е извършено убийството.

Но имаме ли доказателства, че наистина е бил в къщата по това време? Да. На петнайсети май доктор Олдфийлд намерил на закачалката в салона бастун. Вие сте виждали този бастун и аз отново ще ви го покажа. На сребърната обковка на дръжката можете да видите инициалите Ф. Б. — инициалите на Боулс. Мисис Ганет не се е усъмнила, че той принадлежи на Боулс и наистина няма на кого друг да е бастунът. Но тя ни каза, че той не е бил на закачалката, когато е заминала. Тогава трябва да е бил оставен там по-късно. Но има само един ден, в който може да е бил оставен — деня след пристигането на Боулс в апартамента. Следователно притежаваме ясно доказателство, че Боулс наистина е бил в къщата на осми, девети или десети май, тоест присъствието му там съвпада по време с убийството на Ганет:

отбелязваме и факта, че по времето, когато Боулс е дошъл в къщата, Ганет — ако е бил жив — е бил съвсем сам.

Така косвените улики ясно сочат Боулс като вероятен убиец и не познаваме никой друг, върху когото може да падне подозрението. Като прибавим и факта, че двамата мъже — Боулс и покойният — са враждували помежду си и в действителност поне веднъж са се били жестоко, този факт добива съществено потвърждение.

Мисля, че не е нужно да казвам повече. Чухте показанията и във връзка с тях аз ви предлагам тези предположения. Това са само предположения. Вие сте тези, които трябва да произнесат присъдата, и мисля, че няма да ви е много трудно да отговорите на трите въпроса, които посочих при откриването на това съдебно разследване.

До известна степен следователят беше прав. Очевидно съдебните заседатели бяха готови с присъдата, преди той да бе свършил, но се затрудняваха да се изразят с думи. Накрая, след едно-две писмени изпитания, председателят съобщи, че той и неговите колеги са стигнали до следното заключение: че в ателието са намерени останките на Питър Ганет и че споменатият Питър Ганет е бил убит от Фредерик Боулс между седми и единайсети май.

— Да — каза следователят, — според дадените показания това е единствената възможна присъда. Ще отбележа обвинение в предумишлено убийство срещу Фредерик Боулс.

Той спря и като погледна Бланди, попита:

— Има ли някаква пречка да искам заповед за задържането му?

— Не, сър, такава заповед вече е издадена по друго обвинение.

— Тогава — каза следователят, — това приключва делото и само мога да се надявам, че извършителят на престъплението скоро ще бъде задържан и изправен пред съда.

При тези думи всички се изправиха. Репортерите забързано напуснаха залата с намерение да вдигнат страхотен шум. Зрителите излязоха на улицата и ние четиримата специалисти (само в този случай включвам и себе си) също си тръгнахме след кратък приятелски разговор със следователя и инспектора. Тук би трябвало да поднеса почитанията си на читателя и да се откажа от ролята си на разказвач. Това съвсем не означава, че историята свършва, само перото преминава в друга, надявам се, по-способна ръка. Моята задача бе да проследя миналите събития и да опиша подробно обстоятелствата

около това необикновено престъпление и го сторих с най-голямо усърдие. Останалата част от разказа включва изясняването на случая и сега интересът ми се пренася от възмрачните околности на Къмбърланд Маркет в историческия квартал Инър Темпъл.

КНИГА ВТОРА
РАЗКАЗАНА ОТ КРИСТОФЪР ДЖЪРВИС,
ДОКТОР ПО МЕДИЦИНА

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

ДОКТОР ДЖЪРВИС Е ОЗАДАЧЕН

Развитието на описаните събития ме завари в твърде объркано състояние, когато ролята на разказвач ми бе поверена от моя приятел Олдфийлд. Изглеждаше, че Торндайк провежда нещо като разследване. Но защо? Случаят Ганет не бе наша работа. Никой клиент не ни бе ангажирал да го разследваме, а простият академичен интерес към него не можеше да оправдае големия разход на ценно време и усилия.

Какво ли имаше за разследване? От гледна точка на съдебната медицина — нищо интересно. Всички факти бяха известни и макар че бяха достатъчно страшни, не представляваха голям научен интерес.

Смъртта на Ганет не бе загадка, това си бе явно и несъмнено убийство, и ако начинът му на живот изглеждаше забулен в тайнственост, това не бе наша работа, нито пък на когото и да било друг, след като той бе мъртъв.

Изглежда обаче точно тези очевидно противоречиви факти занимаваха вниманието на Торндайк. Почти сигурно беше, че зад обичайната работа в ателието се криеха други дейности, най-малкото съмнителни, ако не и незаконни и, изглежда, Торндайк си бе поставил за задача да открие какви са точно, докато за мен това засягаше изключително полицията и опитите ѝ да открие неуловимия Боулс.

За пръв път се досетих за странния подход на Торндайк към тази задача на следващия ден след паметната вечеря на Оснабъро Стрийт. Докато се прибирахме, той предложи да надникнем в галерията, където беше изложена керамиката на Ганет, и аз с готовност се съгласих, тъй като бях твърде любопитен да видя как изглеждат тези забележителни произведения. Така че беше напълно естествено отначало вниманието ми да е изцяло погълнато от експонатите, когато влязохме в храма на изящните изкуства.

Не ще направя опит да опиша тези смайващи произведения, защото имам чувството, че бедният ми речник не е достоен за тази задача. Има неща, които трябва да видиш, за да повярваш, че съществуват, и керамиката на Ганет бе едно от тях. Колкото и точен да

беше Олдфийлд в описанията си, аз се оказах напълно неподготвен за невероятната действителност. Но не е необходимо да се занимавам с това. Ще спомена само, че ми изглеждаха като негодни предмети, направени от много малки ученици в час по ръчен труд, и ще отмина този въпрос — както всъщност и направих, — за да продължа с истинската цел на посещението ни.

Може би думата „истинска“ е неподходяща, защото в интерес на истината трябва да кажа, че целта на посещението изобщо не ми бе ясна. Мога да проследя този неразбираем низ от случки, като оставя истинският им смисъл да изплува по-късно с развитието на събитията. И докато успях да се осъзная от първоначалния шок и да се убедя, че не съм жертва на зрителна измама, Торндайк вече се бе представил на собственика на галерията, мистър Кемпстър, и явно обсъждаше експонатите от много странна гледна точка:

— Като се има предвид — казваше той, когато се присъединих към тях — плътността на материала и дебелината на стените, бих казал, че тези съдове са доста тежки и неудобни.

— Тежки са — призна мистър Кемпстър, — но вие виждате, че това са предмети за колекции. Те не са предназначени за употреба. Например едва ли бихте искали да подадете ето това през масата.

Той вдигна голямо масивно гърне и го подаде на Торндайк, който го взе и го претегли на ръка с насмешлива сериозност.

— Да — каза той, докато го подаваше на мистър Кемпстър, — изключително тежко е за размерите си. Бихте ли казали колко тежи? Аз предполагам, че е почти четири килограма.

Той сериозно погледна към явно озадачения мистър Кемпстър, който опита отново и се съгласи с преценката на Торндайк.

— Но не е необходимо да гадаем — добави той. — Ако ви интересува този въпрос, можем да го претеглим. В кабинета ми има везни. Бихте ли искали да узнаете истинското му тегло?

— Много сте любезен — отговори Торндайк, при което Кемпстър взе гърнето и ние го последвахме в кабинета му, като че се канехме да извършим някакво жертвоприношение. Там безформеното гърне бе поставено на везните и излезе, че тежи три килограма и осемстотин грама.

— Да — каза Торндайк, — то е неестествено тежко за размерите си. Теглото предполага изключително плътен материал.

Той замислено погледна гърнето, а след това извади от джоба си рулетка и внимателно започна да измерва съда, докато мистър Кемпстър го гледаше като сомнамбул. Но Торндайк не само го измери. Той записа измерванията в бележника си заедно с теглото на гърнето.

— Проявявате голям интерес към работата на бедния мистър Ганет — каза мистър Кемпстър, докато Торндайк пъхаше бележника в джоба си.

— Да — отговори Торндайк, — но не като любител на изкуството. — Вече ви споменах, че се опитвам да изясня твърде мъгливите обстоятелства около изчезването му, защото съм нает от мисис Ганет.

— Не бих могъл да предположа — каза Кемпстър, — че теглото на керамичните му съдове би могло да помогне в този случай. Но естествено вие разбирате повече от улики, отколкото аз, а знаете и това, което аз не знам — какви загадки искате да разкриете.

— Благодаря ви — каза Торндайк. — Ако приемете това за принцип, ще ни бъде от голяма полза.

Мистър Кемпстър се поклони.

— Можете да ми вярвате, докторе — каза той, — че като приятел на Ганет, макар и не много близък, ще бъда доволен да ви помогна. Има ли още нещо, което искате да разберете за работата му?

— Има няколко неща — отвърна Торндайк. — Всъщност искам да знам всичко възможно за неговата керамика, включително за изложбите и за финансовата страна на въпроса. Като начало ще ви попитам — много предмети ли са продадени? Искам да кажа достатъчно ли са, за да осигурят прехраната на художника?

— Продадени са повече, отколкото бихте могли да предположите, и то на добра цена — от десет до двайсет гвинеи на парче. Но никога не съм и допуснал, че Ганет се е прехранвал от тази работа. Разбрах, че има някакви други средства.

— Следващият ми въпрос е: какво става с продадените съдове. В музейни сбирки ли са или у частни лица?

— От съдовете, продадени в тази галерия — а мисля, че това беше неговият основен пазар — един-два са закупени от провинциални музеи, а всички останали — от частни колекционери.

— И що за хора са тези колекционери?

— Това — каза мистър Кемпстър с неодобрителна усмивка — е доста деликатен въпрос. Нещата са предлагани за продажба в моята галерия и купувачите в известен смисъл са и мои клиенти.

— Точно така — каза Торндайк. — Това наистина не беше коректен въпрос, пък и не е особено важно, след като съм видял керамиката. Предполагам, че не водите никакви документи за продажбите или за купувачите.

— Разбира се, имам — отговори Кемпстър. — Имам си дневник и регистър. Регистърът съдържа пълно описание на продадените предмети на всеки от изложителите. Искате ли да видите страницата на мистър Ганет?

— Неудобно ми е да ви безпокоя — каза Торндайк, — но ако сте така любезен...

— Моля, моля — отвърна Кемпстър, направи една крачка към висок шкаф и разтвори вратите му. От редицата книги, която се разкри пред нас, той извади дебел том и го постави на бюрото, запрелиства го, докато намери търсената страница.

— Ето, това е списъкът на всички работи на мистър Ганет, продадени в тази галерия — каза той, — може би ще ви даде някаква информация.

Аз погледнах страницата, докато Торндайк я проучваше, и бях малко изненадан от подробното описание. Под „Питър Ганет, ескуайър“ следваше списък на продадените предмети, кратко описание на всеки от тях и в отделни графи датата, цената, името и адреса на купувача.

— Забелязах — каза Торндайк, — че мистър Франсис Брумхил от Стафърд Скуеър е купувал отук три пъти. Вероятно е колекционер на произведения на модерното изкуство?

— Да — каза Кемпстър, — и е голям почитател на мистър Ганет. Ще видите, че е купил едното от двете копия на глинената статуетка на маймуна. Както виждате, другото замина за Америка.

— Правил ли е мистър Ганет и други статуетки? — попита Торндайк.

— Не. За моя изненада той не направи други опити в тая област, макар че това беше забележителен успех. Известният изкуствовед мистър Бандърби бе възхитен от нея и както виждате, единствените

копия бяха продадени по петдесет гвинеи едното. Може би ако беше жив, щеше да предложи на почитателите си други статуетки.

— Говорите за копия — каза Торндайк, — значи това са копия, вадени от матрица или пък отливки. Нали не са били обявени за оригинали?

— Не, това е невъзможно. Малката керамична фигурка трябва да бъде извадена от матрица или отлята, за да е куха. Разбира се, отначало може да бъде моделирана плътна, а матрицата да се изработи от плътната фигура.

— Има трета такава фигурка — каза Торндайк. — Видях я в спалнята на Ганет. И тя ли е вадена от матрица или смятате, че това е оригиналът? Сигурен съм, че беше глинена.

— Тогава трябва да е била извадена от матрица — каза Кемпстър. — Не може да е изпечена така, както е плътна — ще се напука. Единствената възможност е да се издълбае оригиналната плътна фигурка, което е изключително трудно и твърде безполезно, тъй като той сигурно е имал матрица.

— Доколкото си спомняте фигурките, смятате ли, че са толкова дебелостенни и тежки като гърнетата и каните?

— Не бих могъл да кажа с положителност — отговори Кемпстър, — но това едва ли е възможно. Една фигурка може да се напука много по-лесно, отколкото едно кухо гърне или кана, но колкото по-тънки са стените ѝ, толкова по-защитена е тя от напукване при изпичането. Освен това е еднакво лесно да се извади и тънко, и дебелостенно копие от матрицата.

С това всъщност приключи служебният ни разговор с мистър Кемпстър. Отидохме отново в залата с него, след като Торндайк преписа някои подробности от регистъра, но разговорът ни, като оставим настрана няколко реплики за изложените бижута на Боулс, явно нямаше нищо общо с целта на нашето посещение, каквато и да бе тя. И след като се сбогувахме любезно с домакина и му благодарихме за помощта и вниманието, ние си тръгнахме, като го оставихме толкова озадачен от действията ни, колкото бях и аз самият.

— Торндайк — казах аз, докато вървахме надолу по Бонд Стрийт, — предполагам, разбирате, че ме потопихте в невероятно гъста мъгла?

— От думите ви разбирам, че намирате подхода ми към този проблем за малко заобиколен — отвърна той.

— Проблем! — възкликнах аз. — Какъв проблем? Не виждам никакъв проблем. Знаем, че Ганет е бил убит и, общо взето, можем да приемем, че е бил убит от Боулс. Но дали е той, или не, не е наша работа. Това си е работа на Бланди; във всеки случай не мога да си представя какво общо има теглото и плътността на керамиката на Ганет в случая, освен ако не предполагате, че Боулс го е цапардосал по главата с едно от собствените му гърнета?

Торндайк се усмихна снизходително и каза:

— Не, Джървис. За мен гърниците на Ганет не са възможни смъртоносни оръжия, но гърнчарското изкуство има нещо общо с нашия проблем и дори въпросът за тежестта може да се окаже не съвсем излишен.

— Но за какъв проблем говорите? — настоях аз.

— Проблемът, който е в главата ми — отвърна той, — се появи там след забележителния разказ на Олдфийлд снощи. Вече го изслушахте с голямо внимание и без съмнение помните най-важното. Е, да си го припомним като цяло и да го разгледаме като поредица от свързани помежду си събития. Не ви ли се струва, че възникват няколко много любопитни и интересни въпроса?

— Единственият въпрос, който ме интересува, е как, по дяволите, е попаднал арсеникът в костната пепел. Нищо не можах да разбера.

— Много добре — каза той. — Тогава се опитайте да разберете нещичко. Арсеникът със сигурност е там. Съгласни сме, че не е от тялото. Следователно той трябва да е попаднал в пепелта по-късно. Но как? Ето ви един проблем. Приемете го за отправна точка и помислете за възможните обяснения и за тяхното приложение по-нататък.

— Но аз не мога да обясня нищо! — възкликнах. — Тая работа е неразбираема. Освен това какво общо имаме ние? Не са ни наели да разследваме този случай.

— Не изпускайте Бланди от погледа си! — каза той. — Още не е открил картите си. Ако пипне Боулс, той няма да ни безпокои, но ако не успее, може да реши, че си струва да обърне внимание на мисис Ганет. Не зная дали подозира, че тя е съучастничка на убиеца, но очевидно я подозира, че знае местонахождението на Боулс и го укрива.

Следователно, ако не може да получи от нея сведения чрез убеждение, той ще се замисли върху възможността да я обвини в съучастие или укривателство.

— Но той не е човекът, който ще реши това — възпротивих се аз. — Да не смятате, че полицията или следователят ще се съгласят да я обвинят в убийство, за да получат повече сведения — всъщност това е принудителна мярка.

— Не, разбира се — отвърна той, — освен ако Бланди успее да го изкара *prima facie* дело. Възможно е обаче той да знае повече за връзките между Боулс и мисис Ганет. Във всеки случай имам уговорка с Олдфийлд, че ако срещу нея се заведе дело, аз ще се заема със защитата. Малко е вероятно да се случи нещо подобно, но все пак на мен ми е нужно да знам всичко, което може да се научи, за обстоятелствата около убийството. Затова са и тези въпроси.

— Които, струва ми се, не водят доникъде. Все пак, както забеляза Кемпстър, за разлика от мен вие знаете какви неясноти се опитвате да изясните. Знаете ли дали ще има съдебно разследване?

— Разбрах — отговори той, — че след няколко дни ще има съдебно разследване и очаквам да получа призовка, за да дам показания за отравянето с арсеник. Но аз непременно ще присъствам и ви препоръчвам да ме придружите. Когато чуем свидетелите, включително и Бланди, ще добием доста пълна представа за фактите и ще можем да преценим дали инспекторът няма нещо наум.

Както е научил вече читателят от разказа на Олдфийлд — който тези бележки изпреварват с няколко дни, — аз послушах съвета на Торндайк и присъствах на разследването. Но въпреки че научих всички факти, не добих по-ясна представа за целта, която си беше поставил Торндайк, като изучаваше керамиката на Ганет, нито пък споделих интереса му към мисис Ганет. Разбрах, че тя се намира в трудно и мъчително положение, но не бях толкова убеден в пълната ѝ невинност, що се отнася до убийството или до подозрителното отравяне преди него.

Но интересът му към нея бе значителен. Толкова значителен, че го накара да отиде на погребението на съпруга ѝ и дори ме накара да приема поканата и да го придружа. Не че се нуждаех от много увещания, защото това бе едничката възможност да присъствам на

погребение без ковчег и мъртвец, където „нашият скъп покойник“ почти се побираше в книжен плик, а това не беше за изпускане.

Очакванията ми обаче не се оправдаха, защото се оказа, че преди започването на церемонията пепелта е положена в урна и погребението следваше нормалния си ход с теракотената урна вместо ковчег. Имаше нещо тъжно и смешно в обстоятелството, че останките на Питър Ганет бяха положени в керамичен съд, произведен с търговска цел, който с всичките си качества — симетрия и правилна форма — беше пълна противоположност на собствените му шедеври.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

КОЛЕКЦИОНЕРЪТ МОДЕРНИСТ

Посещението ми в галерията на мистър Кемпстър ми даде само слаба представа за мистификациите, на които бе способен Торндайк, защото не е необходимо да казвам, че и най-дълбоките размишления върху разказа на Олдфийлд и върху фактите, разкрити по време на съдебното разследване, не ми помогнаха да си изясня нещата. Все още не бях в състояние да разбера, че имаме истински проблем за решаване и каква е вероятността физическите свойства на керамиката на Ганет да са от значение за разрешаването му.

Очевидно грешах. Защото Торндайк никога не гонеше химери, нито пък търсеше под вола теле. Ако той бе убеден, че има проблем за решаване, аз със сигурност можех да приема, че съществува такъв проблем; ако вярваше, че керамиката на Ганет крие ключа за разгадаването му, аз можех да приема — и наистина приех, че той е прав. Следователно чаках търпеливо и с надежда по-нататъшните му действия, които щяха да разпръснат мъглата, обвила мозъка ми.

Не стана нужда да чакам дълго. На третия ден след погребението Торндайк ми съобщи, че чрез писмо ни е уговорил среща с мистър Франсис Брумхил от Стафърд Скуеър, за да разгледаме неговата известна колекция от произведения на модернистичното изкуство. По-късно от начина, по който бяхме приети, ми стана ясно, че писмото на Торндайк трябва да е било малко заблуждаващо ако не по същество, то поне по тон. Предполагам обаче, че при дадените обстоятелства всякакви дребни резерви относно възгледите ни за съвременното изкуство бяха приемливи.

Разбира се, аз с радост се съгласих, защото горях от любопитство да разбера целта на Торндайк. Освен това колекцията съдържаше единствения опит на Ганет в скулптурата, който, ако бе равен на съдовете му, сигурно си струваше да се види. И така, тръгнахме заедно в ранния следобед и се отправихме към богатия аристократичен квартал, където обитаваше мистър Брумхил.

Цялото посещение беше низ от изненади. Първо, вратата бе отворена от лакей — същество, което смятах за напълно излязло от употреба. Щом влязохме в голямата стара къща, построена в георгиански стил, потънахме в атмосфера на нереалност, напомняща за „Алиса в страната на чудесата“ или за кошмарно посещение в лудница. Това чувство се породи още в предния салон, по чиито стени висяха странни многоцветни рамки и в тях имаше предмети, които очевидно не бяха картини, а изглеждаха като пана или платна, върху които някой твърде екстравагантен художник бе чистил четката си. Просторният под бе зает от пиедестали, върху които стояха каменни и метални буци, някои — в моите очи — съвсем безформени, докато други носеха смътни белези от неясен антропоиден характер, — човек би могъл да ги свърже с изхвърлените парчетии от работилницата на някой скулптор от Великденските острови. Гледах ги с изумление, докато лакеят обсеби шапките и бастуните ни и с подobaваща сериозност ни поведе през големия салон към красива врата с фронтон и като отвори една величествена махагонова порта, ни въведе при високопоставената особа.

От пръв поглед мистър Брумхил ми направи приятно впечатление — висок крехък човек към четиридесетте, леко прегърбен и с издадена напред глава, която те кара да мислиш, че е късоглед. Носеше очила с вдлъбнати лещи и с масивна рамка от черупка на костенурка; гледайки тези очила като специалист, аз реших, че без тях зрението му е сигурно много слабо. Но въпреки че светлосините очи, които се виждаха през тези силни лещи, изглеждаха смешно малки, те гледаха добродушно, приятелски, а тихият приятен глас затвърди това впечатление.

— От ваша страна е изключително любезно да ни дадете възможност да видим богатствата ви — каза Торндайк, след като се здрависахме.

— Напротив — беше отговорът, — благодетелстваният съм аз. Произведенията са тук, за да бъдат разглеждани и за мен е удоволствие да ги показвам на истински ценители на изкуството. Нямам много често такава възможност, защото дори и в този златен век на прогрес в изкуството все още съществува стремеж към неговите чисто репрезентативни и пикантни страни.

Докато говореше, аз огледах стаята и особено картините, които покриваха стените, и те смътно ми напомниха един епизод от първите ми години на практикуващ лекар, когато за няколко седмици замествах главния лекар на една малка лудница (или — както казваме сега — психиатрия). Нарисуваните на тях хора — когато човек можеше да ги разпознае — определено имаха вид на психопати и като че ли ме гледаха от някоя звукоизолирана килия.

След кратък разговор, по време на който аз съзнателно мълчах, а Торндайк бе дяволски уклончив, ние продължихме с обиколка из стаята под ръководството на Брумхил, който ни осведомяваше посредством забележки и описания, напомнящи донякъде за стила на Бандърби. Имаше значителна колекция от картини — за моя радост всички от модернисти — предимно чужденци, — и всичките удивително еднакви. Навсякъде преобладаваше същата психопатна насоченост и същото странно отсъствие на всичко традиционно в живописата. Рисунките — когато имаше такива — бяха детински, рисуването бе варварски грубо и липсваше какъвто и да е разумен замисъл или сюжет.

— А сега — каза нашият домакин, спирайки пред един от тези шедьоври — ето едно произведение, което много обичам, макар че е изключение в творчеството на автора. Той рядко се проявява като реалист.

Погледнах към златната табелка под него и прочетох: „Голо тяло — Израил Попоф“. Очевидно си беше голо — явно изобразяваше голо човешко същество с кости като лошо направени кренвирши. Не го намерих страшно реалистично. Ала следващата картина — от същия художник — направо „ме хвърли в недоумение“, защото се състоеше само от безразборни струйки боя в различни, доста крещящи цветове. Очаквах обяснителните бележки, докато мистър Брумхил стоеше пред нея и я гледаше с любов.

— Това — каза той, — аз считам за истинско произведение на майстор; великолепен образец на абстрактната живопис. Съгласен ли сте с мен? — добави той, като се обърна към мен, сияещ от ентузиазъм.

Внезапният въпрос ме смути. Какво, по дяволите, искаше да каже с тази „абстрактна живопис“? Нямах ни най-малка представа. Със същия успех можеше — така поне ми се стори — да говорим за

„абстрактна ампутация на бедрената става“, но трябваше да кажа нещо.

— Да — промълвих неясно, като го гледах втренчено и с ужас, — разбира се... Всъщност безспорно... Много забележително и... Тъ-ъ — щях да кажа „весело“, но навреме видях милостиво да святка червената сигнална лампа — много интересна демонстрация на цветовия контраст. Но се опасявам, че не съм съвсем наясно какво изобразява картината.

— Изобразява! — повтори той с тон на болезнена почуда. — Нищо не изобразява. Пък и защо? Това е картина. А една картина е независимо тяло. Не е нужно тя да имитира нещо друго.

— Но не, разбира се — изломотих бързо. — И все пак в една картина, човек е свикнал да вижда изображението на различни естествени предмети...

— Но защо? — прекъсна ме той. — Ако ви трябват предмети, можете да отидете и да ги видите; ако ги искате изобразени, можете да си ги фотографирате. Следователно защо трябва да им позволяваме да се явяват в картините?

Погледнах с отчаяние към Торндайк, но не получих никаква подкрепа. Той слушаше с безразличие — но от дългия си опит знаех, че зад каменното спокойствие на външността му всичко в него се тресе от смях. И така аз промърморих неясно съгласието си, прибавяйки, че е трудно да се отърве от конвенционалните възгледи, които е имал от детинство, и ние преминахме към следващата „абстракция“.

Подготвен от това неприятно преживяване, отгук нататък аз запазах дискретно мълчание, нарушавано от предпазливо изказани двусмислици, и така успях да довърша нашата обиколка из стаята без други преめждия.

— А сега — каза домакинът, когато се отдалечихме от последната картина — вие ще искате да видите скулптурите и керамиката. В писмото си споменавате, че особено се интересувате от работата на бедния мистър Ганет. Е, ще я видите в подходяща обстановка, така както той би искал да я види.

Преведе ни през салона към друга красива врата, която отвори, за да влезем в галерията за скулптури. Оглеждах се, докато влизахме, и бях доволен, че първо видяхме картините, защото сега бях подготвен за най-лошото и можех да сдържам чувствата си.

Не ще се опитвам да опиша тази стая на ужасите. Първото ми впечатление бе, че съм попаднал в ада; там цареше същата атмосфера на лудница, както и в другата стая, но бе по-неприятно, защото уродливата скулптура може да бъде по-ужасна от уродливата живопис, а в цялата колекция имаше една-едничка работа, която да се нарече нормална. Експонатите варираха от почти безформени предмети, притежаващи само някаква бегла прилика с човешка глава или фигура, каквато понякога забелязваме в чудновати по форма картофи или камъчета, до разпознаваеми бюстове или торсове; но тук лицата бяха отвратителни и скотски, а костите и телата им — безформени и с ужасни тлъстини, които предполагаха воднянка или микседем. Имаше малко керамика, груба и недодялана, но очевидно нещата на Ганет бяха най-лошото.

— Мисля, че точно това искахте да видите — каза домакинът.

Той посочи гротескна статуетка с табелка „фигурка на маймуна — Питър Ганет“ и аз я погледнах с любопитство. Ако я бях видял, където и да е другаде, щях да получа доста силен шок, но тук, в тази колекция от чудовища тя изглеждаше почти като произведение на разумен дивак.

— Имаше някакъв въпрос, който трябваше да решите, нали? — продължи мистър Брумхил.

— Да — отговори Торндайк, — всъщност въпросите са два. Първо, въпросът за оригинала. Ганет е направил три такива фигурки. Едната е в Америка, другата е дадена под наем в един лондонски музей, а тази е третата. Въпросът е коя от тях е била направена най-напред?

— Няма нищо трудно — каза домакинът. — Ганет подписваше и номерираше всичките си работи и серийният номер ще ви даде отговор, само го погледнете.

Той внимателно вдигна статуетката и като я обърна и погледна дъното ѝ, подаде я на Торндайк.

— Виждате, че номерът е 571 Б — каза той. — Следователно трябва да има 571 А и 571 В. Ясно е, че тази е направена втора и ако огледате другата в музея, ще установите реда на копията. Ако е 571 А, то американското копие трябва да е 571 В или обратното. Какъв е другият въпрос?

— Той се отнася до оригинала. Дали е истински, или е ваден от матрица. Това май е от матрица. Ако погледнете вътре, ще видите отпечатъци от палците, така че не може да е отливка.

Той я върна обратно на мистър Брумхил, който надникна в отвора и като се убеди в казаното от Торндайк, ми я подаде. Не бях много заинтригуван, но внимателно разгледах основата и надникнах в тъмната вътрешност, доколкото можах. Плоската повърхност на основата бе гладка, но без глазура и върху нея около отвора ѝ бе изписано със синьо „Оп. 571 Б. П. Г.“, имаше и грубо нарисувана фигура на птица, която можеше да се приеме за гъска, но аз знаех, че трябва да е корморан, бе разположена между номера и инициалите. Вътре върху неравната повърхност успях да забележа отпечатъци от палец — очевидно десен. Като я разгледах, аз върнах фигурката на мистър Брумхил, който я сложи върху поставката ѝ и продължи разговора:

— Мисля, че и трите екземпляра са вадени от матрица, но това е само мнение. Вие какво мислите?

— Има три възможности, а като имам предвид характера на Ганет, не знам коя от тях е най-вероятната. Оригиналната фигурка сигурно е моделирана цяла. Тогава 571 А може да е или изпечена цяла, или издълбана и изпечена, или е вадена от матрица.

— Едва ли е било възможно да се изпече цяла — каза мистър Брумхил.

— Така мисли и мистър Кемпстър, но аз не съм толкова сигурен. В края на краищата някои глинени изделия се изпичат цели, например тухлите.

— Да, но няколко пукнатини в тухлата не са от голямо значение. Мисля, че най-малкото я е издълбал. Но защо е трябвало да си прави труда, след като е направил матрица?

— Не бих могъл да си обясня причината — отговори Торндайк, — освен ако е искал да запази оригинала за себе си. Това, което е сега в музея, е лично негово и мисля, че никога не го е предлагал за продан.

— Ако този въпрос е важен — каза домакинът, който очевидно бе на мнение, че не е, — това навярно може да се установи, като се види музейният експонат, който вероятно е бил направен най-напред. Не мислите ли?

— Може да е така, но може и да не е — отвърна Торндайк. — Най-задоволителният начин е да се сравнят теглата на двете статуетки. Една издълбана фигура ще е по-тежка от вадената от матрица и, разбира се, плътната ще е доста по-тежка.

— Да — съгласи се малко изненадано мистър Брумхил, — така е. Разбирам, че бихте искали да знаете точното тегло на тази фигурка. В това няма нищо трудно.

Той приближи до камината и натисна един звънец на стената. След малко вратата се отвори и лакеят влезе.

— Бихте ли ми казали, Хупър, дали имаме везни? Трябва да претеглим тази статуетка — попита мистър Брумхил.

— Разбира се, сър — беше отговорът. — Има едни везни в стаята на мистър Лоз. Да ги донеса ли, сър?

— Ако обичате, Хупър, заедно с тежестите, разбира се. И се погрижете блюдата да са чисти.

Очевидно бяха чисти; след няколко минути Хупър се появи, като носеше новички везни с пълен комплект тежести. Когато везните бяха поставени на масата заедно с тежестите, мистър Брумхил взе фигурата с безкрайна грижовност и я постави нежно върху блюдото. После, за да избегне драскотини или удари, със същата грижовност той сложи тежестите, като натрупа малък куп, докато блюдото се издигна, после изравни с тежест от десет грама.

— Един килограм и петстотин и петдесет грама — каза той. — Доста е за такава малка фигурка.

— Да — съгласи се Торндайк, — но Ганет е използвал пътен материал и не го е пестил много. Претеглих някои от съдовете му в галерията на Кемпстър; бяха невероятно тежки.

Той записа теглото на статуетката в бележника си и след като шедьовърът бе върнат на мястото му, а везните — занесени обратно, ние продължихме обиколката си из залата. Скоро Хупър се върна, носейки голям сребърен поднос с прибори за следобедния чай, остави го на малка кръгла масичка.

— Не е необходимо да ни чакате, Хупър — каза домакинът. — Когато свършим, ще си сервираме сами.

Лакеят се оттегли, а ние се обърнахме към последния от експонатите — тяло на жена в естествена големина, гола, разкривена и тлъста, чието брутално лице и изпъкнали кости сякаш крещяха за

операция на щитовидната жлеза и като се впусна в подробности около възвишеното третиране на абстрактната форма и освобождението от болнавата хубост на „елементарната имитаторска скулптура“, нашият домакин остави настрана шедьоврите и подреди столовете около масичката.

— В кой музей са изложени произведенията на мистър Ганет? — попита той, докато отпиваше от отличния китайски чай.

— В един малък музей в Хокстън — отговори Торндайк. — Известен е като Народен музей на съвременното изкуство.

— А-ха — каза Брумхил, — знам го, всъщност от време на време давам моите съкровища, за да ги изложат там. Това е отличен музей. Той дава възможност на бедните хора от този безпросветен район да се запознаят с успехите на съвременното изкуство, единствена възможност.

— Музеят „Джефри“ е също наблизо — напомних му аз.

— Да — съгласи с той, — но в него има ненужни мебели, изкуство от лошото старо време. Няма нищо такова — добави той, като махна с ръка към колекцията си.

Това, слава богу, беше безспорна истина.

— Надявам се — продължи той, — че ще успеете да намерите отговор на вашия въпрос, когато разгледате и тамошната фигурка. Не ми изглежда да има особено значение, но вие си знаете по-добре от мен.

Като се сбогувахме с нашия любезен и учтив домакин, тръгнахме към къщи, известно време вървахме мълчаливо, всеки от нас зает със собствените си мисли. Що се отнася до основната цел на Торндайк в тая странна операция, нямах и най-смътни предположения и не помислих за това. Но самото преживяване бе твърде особено и само по себе си представляваше интерес. След малко попитах:

— Разбрахте ли нещо от всичките тия боклуци на Брумхил или от отношението му към тях?

Торндайк поклати глава.

— Не — отговори той. — За мен това е една загадка. Очевидно всички тези неща му доставят удоволствие и, изглежда, удоволствието е право пропорционално на негодността им и на отсъствието на всички обичайни — качества голямо майсторство, вяност към природата, интелектуален интерес и красота, — които досега са били считани за

същност на произведенията на изкуствата. Изглежда, това е култ, мода, свързана с някакво особено душевно състояние, но какво е то, не мога да си представя. Очевидно няма никаква връзка с това, което винаги се е наричало изкуство, освен ако връзката е отрицателна. Забеляза ли, че Брумхил е изпълнен с презрение към всички велики произведения от миналото, което, мисля, е обичайното отношение на модернистите. Но не мога да проумея душевното състояние на човек, който е напълно безчувствен към творбите на великите майстори от старите школи и кипи от възторг пред тромавите имитации на произведенията на диваците или на некадърни деца.

— Да — казах аз. — И моето мнение е същото. С това разговорът приключи.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА В МУЗЕЯ

— Любопитно е да се отбележи — каза Торндайк, докато се отправяхме на изток към Оулд Стрийт, — че този район, който обикновено смятаме за един от най-жалките и мизерни райони на града, в известен смисъл е последната твърдина на една изчезваща култура.

— За каква култура говорите? — попитах аз.

— Говоря за занаятите — отвърна той, — за които можем да кажем, че всъщност са основата на всички изкуства. Почти навсякъде другаде занаятите са изчезнали или са на изчезване, измествани от машините и масовото производство, но тук откриваме малки групи от оцелели занаятчии, които все още продължават традицията. Вдясно по Къртън Роуд и околните улички има сръчни мебелисти, те правят столове и други мебели в традиционен стил, това Брумхил би нарекъл лошото старо време на Чипъндейл^[1] и неговите съвременници; наблизо, на Бънхил Роу, държат работилници последните майстори на красиви рамки за картини, а по-нататък, на Бетнъл Грийн и Спайтълфийлдс, са последните представители на старата колония на тъкачите на коприна, които работят с ръчния стан така, както е било в осемнайсети век.

— Да — съгласих се аз, — такава аномалия, а и нашата мисия като че се сблъсква с това противоречие. Чудя се какво ли е вдъхновило създателите на Народния музей на съвременното изкуство да го бутнат точно в този квартал, почти на една крачка от музея „Джефри“?

Торндайк леко се усмихна.

— Странни съседи са те — каза той, — единият пази най-добрите постижения на миналото, а другият рекламира най-лошите на настоящето. Но може би няма да ни се стори чак толкова лошо, колкото очакваме.

Не зная какво очакваше Торндайк, но то бе достатъчно лошо за мен. Намерихме музея много лесно по табелата с името му, поставена

над нещо, приличащо на ремонтиран магазин, към предната част, на който са били прибавени две масивни плъзгащи се врати. Но те бяха затворени и явно заключени, тъй като на голяма бележка, прикрепена с кабарчета, пишеше: „Затворено до 11.15 часа“.

Торндайк погледна часовника си.

— Имаме още четвърт час — каза той, — но не е нужно да чакаме тук. По-добре е да се разходим и да разгледаме квартала. Не е красив, но си има свой облик, с който си струва да се запознаеш.

И така ние се отправихме на обиколка из тесните улички, където Торндайк ми обясняваше различни интересни неща като илюстрация на предишните си забележки. На една уличка открихме редица мебелни работилници, през чиито прозорци можехме да видим наполовина завършените скелети на гардероб и скринове и „стилни“ столове без седалки и политура; забелязах, че имената върху табелките бяха предимно еврейски, а много от тях — чуждестранни. После към Шордич забелязахме склад за дървен материал, пред входа, на който имаше голяма купчина прекрасен испански махагон, видяхме, че запасите вътре са предимно от твърда дървесина, подходяща за мебели. Но нямаше време да разгледаме подробно всичко, защото часовникът на една близка черква отбеляза нашия четвърт час и ние бързо се отправихме към храма на модернизма, където видяхме, че бележката е изчезнала, вратите са широко отворени, а през тях се вижда фоайе и вътрешна врата.

Като я отворихме и влязохме в галерията, бяхме посрещнати от възрастен човек с уморен вид, който ни погледна с очакване.

— Вие ли сте мистър Санкрофт? — попита Торндайк.

— А-ха — каза човекът, — значи познах. Вие сигурно сте доктор Торндайк. Надявам се, че не съм ви накарал да чакате.

— Само няколко минути — отговори Торндайк с най-вежливия си тон, — които прекарахме доста приятно.

— Страшно съжалявам — каза Санкрофт с искрена загриженост, — но нямаше как. Трябваше да изляза, а тук съм съвсем сам. Трябваше да заключа вратата. Ужасно неудобно е да няма кого да оставиш за заместник.

— Така е — съгласи се със съчувствие Торндайк. — Значи ли това, че си нямате никакъв помощник, дори вратар?

— Нямам — отговори Санкрофт. — Виждате ли, дружеството, на което е този музей, не притежава други фондове, освен даренията на членовете си. Парите стигат точно колкото да поддържаме музея, без да се плащат заплати. Аз съм тук доброволно, но трябва да изкарвам и прехраната си. Мога да си върша работата предимно в стаята на уредника — аз съм писар, — но понякога трябва да изляза и тогава... е, вие видяхте какво стана.

Торндайк изслуша тази тъжна история не само с търпение, но и със съчувствие, което доста ме изненада.

— Не можете ли да вземете някой ваш приятел поне мъничко да ви помага? — попита той. — Дори няколко часа дневно биха премахнали затрудненията ви.

Мистър Санкрофт уморено поклати глава.

— Не — отговори той. — Да се грижиш за такава малка галерия е скучна работа, особено когато има толкова малко посетители и не мога да намеря човек, който да ме замести. Предполагам — добави той с тъжна усмивка, — че едва ли познавате някой любител на съвременното изкуство, който ще се жертва в името на просвещението и културата на народа.

— В момента не ми идва наум никой, освен мистър Брумхил — каза Торндайк, — но той едва ли има свободно време. Все пак ще имам предвид затрудненията ви и ако се сетя за някой, който би искал да помага, ще направя всичко възможно, за да го убедя.

Трябва да си призная, че този отговор доста ме учуди. Торндайк бе любезен човек, но бе много зает и едва ли можеше да влезе в положението на мистър Санкрофт. Но той държеше на обещанията си, не говореше празни приказки — нещо, което Санкрофт едва ли съзнаваше, защото думите му изразиха по-скоро благодарност за доброто намерение, отколкото вяра в някакви конкретни действия.

— Много е мило от ваша страна, че искате да ми помогнете — каза той, — а сега да видим това, за което сте дошли. Разбрах, че искате да прегледате произведенията на мистър Ганет. Трябва ли да ги изваждам от витрините?

— Ако е позволено — каза Торндайк. — Между другото исках да ги претегля.

— Нямам нищо против да ги извадим, щом е важно — каза Санкрофт. — Ще отключа витрините и засега ще ги оставя на вашите

грижи. След това ще ви помоля да ме извините. Имам да преписвам един договор за наем и искам да се заловя с него, колкото може по-скоро.

С тези думи той ни поведе към витрината, където бяха изложени ужасиите на Ганет, и като я отключи, поклони се леко и се оттегли в бърлогата си.

— Извадихме късмет с този договор — каза Торндайк. — Сега ще можем да обсъдим нещата на спокойствие.

Той протегна ръка и като извади фигурката, започна да я разглежда задълбочено; обърна особено внимание на основата ѝ.

— Доколкото разбирам, въпросите са: първо — кое копие е това, и второ — как е изработено то — дали е изпечено цяло, дали е издълбано, или е правено с матрица. Въпросът за поредността на копието се изяснява от номера — 571 А. Значи това е оригиналът.

— Да — съгласи се Торндайк. — Смятам, че е така. Какво ще кажете за изработката?

— Мисля, че основата дава отговор и на този въпрос. Тя е цяла, няма отвор, което според мен доказва, че фигурката е печена цяла.

— Това е разумен извод, продиктуван от очевиден факт — каза Торндайк. — Но ако разгледате стените, ще забележите, че на всяка от тях личат резки, които вероятно са от ръбове или свързки. Сигурно сте забелязали подобни белези върху копието на Брумхил — явно са останали от ръбовете на матрицата. Въпросът за плътността обаче ще бъде решен най-точно от теглото. Нека да го претеглим.

Той извади от джоба си пружинена теглилка и парче канап. Сгъна го на две и с краищата завърза фигурката малко над средата, закачи „клуба“ на теглилката. Като го вдигна, аз прочетох цифрите.

— Един килограм шестстотин и петдесет грама. Ако не ме лъже паметта, копието на Брумхил тежеше един килограм и петстотин и петдесет грама, така че това е със сто грама по-тежко. Потвърждава се предположението, че тази фигурка е била изпечена цяла.

— Не е така, Джървис — каза той. — Копието на Брумхил е без съмнение вадено от матрица, има значителна кухина и немного плътни стени. Бих казал, че една плътна фигурка трябва да тежи най-малко двойно повече от вадената от матрица.

След кратък размисъл разбрах, че е прав. Стоте грама очевидно не обясняваха разликата между куха и плътна фигурка.

— Тогава — казах аз — трябва да е била издълбана. Това вероятно ще обясни точно разликата в теглата.

— Да — съгласи се Торндайк с известно съмнение, — що се отнася до теглото, звучи разумно. Но белезите, които очевидно приличат на белези от ръбове на матрица? Какво ще кажете за тях?

— Бих казал, че са следи от издълбаването. Фигурката трябва да се разреже на две, за да се издълбае вътрешността. Мисля, че тези следи са белези от съединяването на двете половини.

— Отговорът на това е, че е невъзможно да е била разделена на две половини. Когато един керамичен предмет, например теракотен бюст, се издълбана, обикновено отзад се изрязва един възможно най-тънък слой, основната маса се издълбана и когато стените станат достатъчно тънки, слоят се залепва и ръбовете се изглаждат, докато станат незабележими. Това е обикновеният и разумен начин да се направи. Но тези белези са по средата, точно където са ръбовете на матрицата, и при това точно там, където са ръбовете на фигурката на Брумхил. Така че независимо от разликата в теглото, склонен съм да считам, че тази фигура всъщност е вадена от матрица като Брумхиловата. Това е очевидната възможност и по други причини. Матрицата е била направена, и трябва да е била направена от масивната фигура. Много по-трудно е било да се издълбае оригиналът, отколкото да се извади още едно копие от матрицата.

Докато говореше, той леко почукваше фигурата с кокалчето на пръста си, както си висеше на теглилката, но глухият звук, който се чуваше, не ни говореше нищо друго, освен това, което вече знаехме — че стените са дебели и груби. После той свали канапа и след като отново ми предложи да разгледам фигурката (аз отказах), върна я обратно във витрината. После отидохме в стаята на уредника да кажем на мистър Санкрофт, че сме приключили с огледа и да му благодарим за съдействието.

— Е — каза той, като остави писалката, — предполагам, че сега познавате произведенията на Питър Ганет по-добре от мен. Те са неразбираеми за повечето от посетителите ни, а също и за мен.

— Значи не се харесват много? — позволи си да каже Торндайк.

— Не бих казал — отговори леко усмихнат Санкрофт. — Фигурката на маймуната доста забавлява посетителите. Но нашият музей не е за това. Нашето дружество има за цел да учи и да възвисява

духа, а не да дава комични представления. Няма да съжалявам, когато собственикът дойде да си прибере статуетката.

— Собственикът? — повтори Торндайк. — Искате да кажете мисис Ганет?

— Не — отговори Санкрофт, — тя не е нейна. Ганет я продаде, но тъй като купувачът замина за Америка, получи разрешение да ни я даде под наем, докато собственикът ѝ се върне и си я потърси. Очаквам го да дойде всеки момент и както ви казах, много ще съм доволен, когато дойде, защото с това нещо галерията става за подигравка на постоянните ѝ посетители. Те не са достатъчно образовани, за да разбират модернистичната скулптура.

— Ами ако собственикът не дойде? — попита Торндайк.

— Сигурно ще трябва да я върнем на мисис Ганет. Но не очаквам такива затруднения. Купувачът, някой си мистър Нюман, е платил за нея петдесет гвинеи, така че едва ли ще забрави да си я потърси.

— Да, наистина — съгласи се Торндайк — това е едра сума. Самият Ганет ли ви каза за колко я е продал?

— Не, никога не съм го виждал. Каза ми мисис Ганет, когато я донесе заедно с керамичните съдове.

— Предполагам, че когато собственикът дойде да си я потърси, ще представи някакъв документ за самоличност. Едва ли ще дадете един толкова ценен предмет като този на всеки, който дойде да го поиска, освен ако не го познавате лично — каза Торндайк.

— Не — отвърна Санкрофт, — никога не съм виждал този човек. Но въпросът за самоличността е уреден. Мисис Ганет ми остави две писма от съпруга си, които осигуряват прехвърлянето. Искате ли да ги видите? Зная, че се интересувате от работите на мисис Ганет.

Без да дочака отговор, той отключи едно чекмедже на бюрото и като вдигна няколко листа, измъкна две писма, прикрепени с кламер.

— Ето — каза той, подавайки ги на Торндайк, който ги разгърна така, че да можем да ги четем и двамата. Съдържанието на първото бе следното:

Джейкъб Стрийт №12
13. IV. 1931 г.

„Уважаеми мистър Санкрофт,

В добавки към колекцията от керамични съдове за изложбата под наем Ви изпращам една глинена фигурка на маймуна. Тя вече не е моя, понеже я продадох на мистър Джеймс Нюман. Но тъй като той замина служебно за Съединените щати, позволи ми да я оставя при вас под наем, докато се върне в Англия — след около три месеца. Ще му предадете фигурката и ще вземете от него разписка, която Ви моля да ми изпратите.

Ваш Питър Ганет“.

Второто писмо бе споменатото копие и гласеше следното:

„Уважаеми мистър Санкрофт,

Приносителят на това писмо мистър Джеймс Нюман е собственик на фигурката, която Ви оставих под наем. Бъдете така любезен да му я предадете, ако я поиска, или да получите разпорежданията му какво да направите с нея. Ако желае да я отнесе със себе си, моля вземете разписка, преди да му я дадете.

Ваш Питър Ганет“.

— Виждате — каза Санкрофт, когато Торндайк му върна писмата, — че той е написал тринайсети април, а тъй като е вече седми юли, човекът може да дойде всеки момент и след като ще донесе и писмото, мога съвсем спокойно да му предам фигурката, колкото по-скоро, толкова по-добре. Уморих се да гледам как хората стоят пред онази витрина и се кикотят.

— Неприятно е — каза Торндайк. — Както и да е, надявам се, че мистър Нюман ще дойде скоро и ще ви отърве от присмехулниците. Искам още веднъж да ви благодаря за ценната помощ, която ни оказахте; имате думата ми, че не ще забравя обещанието си да ви намеря заместник, за да можете да разполагате с малко повече свобода.

И като се сбогувахме сърдечно, ние си тръгнахме. Още веднъж бях изненадан и дори малко озадачен от обещанието на Торндайк да потърси заместник на мистър Санкрофт. Можех да разбера

съчувствието му към преуморения уредник, но тревогите на мистър Санкрофт не бяха наша работа. Наистина отношението на Торндайк изглеждаше толкова неестествено, че започнах да се питам дали зад него не се крие друг мотив, освен съчувствието. Вярно е, че нямаше човек, който като Торндайк да е склонен да прави малки услуги при случай, но, от друга страна, опитът ме беше научил, че ничии мотиви не са по-неразгадаеми от тези на Торндайк. Защото винаги изникваше едно затруднение — човек никога не знаеше какво има той наум.

[1] Стил мебели от XVIII — рококо с изящна резба. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА МИСТЪР СНУПЪР

Когато пристигнахме в квартирата на Торндайк, на стълбите ни посрещна Полтън, който очевидно бе наблюдавал от горния прозорец приближаването ни и който ни съобщи, че мистър Линъл ни очаква.

— Чака ви повече от половин час, така че може би ще го поканите за обед. Сложил съм прибор за него, а обедът е сервиран в трапезарията.

— Благодаря, Полтън — каза Торндайк. — Първо ще видим какви са неговите планове.

И докато Полтън се оттегляше нагоре по стълбите, той отвори дъбовата врата и ние влязохме в стаята. Тук видяхме Линъл да крачи нагоре-надолу, явно притеснен.

— Страхувам се, че не съм дошъл в удобно време, сър — започна да се извинява той, но Торндайк го прекъсна:

— Не се безпокойте. Дошли сте тъкмо навреме, защото обедът тъкмо е готов и тъй като Полтън е сложил прибори за вас, той ще настоява да останете.

Угриженото лице на Линъл се разведри при тази покана, която той прие с благодарност и ние се отправихме към малката стая на етажа с лабораторията, която съвсем наскоро бяхме приспособили за трапезария, за да си спестим труда да се качваме и слизаме. Докато заемахме местата си около масата, Торндайк изгледа критично нашия приятел и забеляза:

— Не изглеждате щастлив, Линъл. Надявам се, че всичко е наред?

— Всъщност всичко е наред, сър — отвърна Линъл, — но не съм доволен от развоя на събитията. Става дума за тоя проклет Бланди. Няма да остави нещата така. Все още е убеден, че мисис Ганет знае или поне предполага къде се крие Боулс, докато аз съм напълно сигурен, че тя не знае повече от мен. Но Бланди няма да остави работите така. Мисли си, че са го метнали и започва да става зъл — учтиво зъл, знаете, и се страхувам, че замисля нещо лошо.

— Какво лошо? — попитах аз.

— Непрекъснато прави мъгляви намеци за започване на дело.

— Дали ще има, или няма да има дело не зависи от него. Той е просто един полицейски инспектор.

— Знам — каза Линъл. — Все това повтаря. Той самият бил абсолютно против това да се подлага тази нещастна жена на опасностите и униженията на едно разследване — знаете как мазно говори, — но какво можел да направи? Той бил само полицейски инспектор. Неговите началници и прокурорът щели да решат. После продължава много доверително, като пръв приятел на семейството, да посочва различни нещастни (и както си мисли, заблуждаващи) малки обстоятелства, които могат да повлияят на решението на хора, непознаващи госпожата. И после ми каза насаме нещо — бил принуден да си признае, че ако шефовете му решат (въпреки собственото му мнение) да се започне дело, то най-малкото щяло да бъде *prima facie*.

— Съмнява ме дали ще успеят — казах аз. — Освен ако Бланди е надушил нещо повече от нас, след разследването.

— Точно в това е въпросът — каза Торндайк. — Знае ли? Крие ли нещо? Струва ми се, че няма какво да крие, защото ако му са известни някои истински факти, той би ги съобщил на началниците си. И тъй като тези началници не са предприели нищо до този момент, можем да признаем, че такива факти няма. Предполагам, че тревогите на Бланди са свързани с Боулс.

— Да — отговори Линъл. — Той непрекъснато обяснява на мисис Ганет и на мен как всички неприятности ще изчезнат, само ако успеем да се свържем с Боулс. Не виждам как ще стане това, но мисля, че ако Бланди пипне Боулс, интересът му към мисис Ганет ще изчезне. Цялата тази бъркотия е, с цел да ѝ се окаже натиск, за да направи някакво официално признание.

— Да — каза Торндайк, — изглежда, работата стои точно така. Не е много похвално, а е и доста необичайно за полицията. Едно нещо обаче трябва да се запомни: интересът на Бланди и на полицията към Боулс изобщо не е свързан с ателието, а с убийството на полицаия в Нюингстед. Подозирам, че идеята на Бланди е — ако приемем, че той съвсем сериозно говори за започване на дело, — че ако мисис Ганет бъде изправена пред съда, тя ще трябва да даде показания и тогава с

един кръстосан разпит от нея биха могли да измъкнат ценни сведения. Той едва ли е дал такова предложение на шефовете си, но виждайки нетърпението на полицията да открие убиеца на онзи полицай, те могат да приемат с охота мнението на Бланди, ако той наистина успее да представи убедително делото. В това е въпросът. Какво дело би могъл да скалпи той? Имате ли някакво мнение, Линъл? Аз приемам, че ще предложи да обвинят мисис Ганет в съучастие.

— Да, той ни го каза съвсем ясно. Ако прокурорът реши да предприеме действия, ще я обвинят, че тя, знаейки за извършеното углавно престъпление, впоследствие е прикрила престъпника или му е помогнала да се скрие от правосъдието. Разбира се, това е единственото обвинение.

— Така изглежда — казах аз. — Но с какви факти разполага той? Не може да докаже, че тя знае къде се крие Боулс.

— Не — съгласи се Линъл. — Поне предполагам, че е така. Но съществува и онова зловещо обстоятелство, че когато мъжът ѝ изчезнал — както е казала, — тя се е страхувала да влезе в ателието, за да види дали е там. Бланди се опасява, че поведението ѝ може да се изтъкува като доказателство, че тя е знаела какво се е случило.

— Това не е дребна работа — казах аз. — Какви са другите доводи?

— Бланди смята, че отношенията между мисис Ганет и Боулс ще помогнат на обвинението. Никой не допуска, че отношенията им са били непристойни, но определено са били доста близки.

— Това пък е още по-дребна работа — казах аз. — Предполагаемият мотив за извършване на определено деяние не е доказателство, че деянието е извършено. Ако Бланди няма нищо по-добро от това, което споменахте, той не ще убеди никой съдия да я подведе под отговорност. Вие как мислите, Торндайк?

— Явно е, че Бланди държи много слаб коз — отговори той. — Разбира се, трябва да преценим всички факти, взети заедно, но дори и така, като приемем, че той не знае нищо повече от нас, не виждам как би могъл да възбуди *prima facie* дело.

— Той подхвърли и някакви неясни намеци за историята с арсеника — каза Линъл.

— Това е чист блъф — отвърна Торндайк. — Няма да му позволят да спомене за това и той го знае. Той го заяви на Олдфийлд

съвсем ясно. Изглежда, че заплахата със съдебно дело има за цел да упражни натиск върху мисис Ганет, за да направи тя някакви разкрития. Все пак Бланди може да успее да представи случая доста правдоподобно, за да накара съдебните власти да предприемат действия. Бланди е забележително умен и изобретателен мъж, а и доста безскрупулен. С него човек не бива да се шегува.

— Да предположим, че успее да докара нещата до започване на дело, какво ми препоръчвате да направя? — попита Линъл.

— Е, Линъл, вие знаете какво се прави в такива случаи — отговори Торндайк. — Решихме, че госпожата е невинна и че вие ще действате, както следва. Що се отнася до гаранцията, подробностите ще обсъдим по-късно, но можем да осигурим всякаква сума.

— Мислите ли, че може да бъде освободена под гаранция?

— Защо не? — отвърна Торндайк. — Тя само ще бъде обвинена в съучастие. Това не е много тежко престъпление. Най-голямата присъда е две години затвор, но на практика съдиите са много снизходителни. Разбира се, ще поискате да я освободят под гаранция и полицията няма никакво основание за отказ.

Що се отнася до самото гледане на делото, настоятелно ви съветвам да печелите време. Отлагайте работите колкото можете. Намирайте причини за протакане на делото и по всички възможни начини максимално забавяйте нещата. Колкото повече се отлага датата на заключителното дело, толкова по-голяма ще бъде вероятността да се намери решителен отговор на обвинението. Като следвам прекрасния пример на Бланди, ще ви доверя защо.

Проучвах този случай твърде подробно, отчасти заради интересите на мисис Ганет и отчасти по други причини; имам ясна и точна теория за престъплението — както за мотива, така и за приблизителния начин на извършването му. Засега обаче това е само теория. Нищо не мога да докажа. Съдбоносният факт, който ще покаже дали теорията е правилна, или погрешна, все още липсва. Не мога да проверя истинността ѝ, докато не се случат някои неща. Надявам се, че ще се случат съвсем скоро, но все пак трябва да изчакам събитията. Ако те се развият така, както очаквам, ще знам, че моята хипотеза за престъплението е била правилна и тогава ще докажа, че всъщност мисис Ганет не може да е била съучастница. Не мога обаче да определя никаква дата, защото не съм способен да направлявам събитията.

Линъл видимо бе развълнуван, аз също — макар и не толкова явно. Що се отнася до действията на Торндайк, все още се намирах в неведение. Още не можех да разбера защо се занимава със случай, който не го засяга — като изключим съчувствието му към мисис Ганет. Нито можех да разбера какво има още за разкриване, освен вече известните ни неща.

Разбира се, с течение на времето бях разбрал, че трябва да съм пропуснал някой основен момент и сега това се потвърждаваше. Торндайк имаше логична теория за престъплението, която можеше да се окаже вярна или погрешна. Но от дългия си опит знаех почти със сигурност, че е вярна, макар че изобщо не бях в състояние да си представя каква е тя. Можех само да чакам събитията като Торндайк.

Останалата част от разговора засегна въпроса за гаранцията. Знаехме, че на Олдфийлд със сигурност може да се разчита за една част и с известни уговорки бе уредено Торндайк да достави другата, без да се споменава името му. След малко Линъл се сбогува в доста повишено настроение, ободрен от окуражителните думи на Торндайк, а още повече от вкусния обяд и от една-две чаши хубав кларет.

„Признанието“ на Торндайк не ми изясни нищо, по-скоро ме озадачи, но поне предизвика у мен интерес към мисис Ганет и нейните работи. През следващите дни от време на време ги обмислях, макар и без резултат, като изключим ползотворното умствено упражнение. В друга насока обаче имах по-голям късмет, защото направих едно истинско откритие. То стана така:

Няколко дни след посещението на Линъл се наложи да отида до Лондонската болница, за да разговарям с един хирург относно мой пациент. Като си свърших работата и излязох ма Уайтчапъл Роуд, гледката ми напомни за нашето посещение в Народния музей и аз изведнъж разбрах, че съм на няколко минути път от този храм на изящните изкуства. Често бях размишлявал върху повода за това посещение и причините, поради които Торндайк се бе заинтересувал от затрудненията на Санкрофт — само от добродушие ли го бе направил, или зад това се криеше нещо повече? Другият въпрос бе дали добрите му намерения бяха вече изпълнени. Вероятно бе така. Той бе дал на Санкрофт твърдо обещание, а съвсем не беше в стила му да оставя неизпълнени обещанията си.

Докато завивах на запад по Уайтчапъл Роуд, тези въпроси ми минаха през ума и аз реших, че веднага ще намеря отговора поне на един от тях. Сега можех да установя дали е намерен заместник на мистър Санкрофт и ако е така, кой е той. Завих по Комършъл Стрийт и скоро наближих кръстовището на Нортън Фоулгейт и Шордич и като го преминах, озовах се на Кингсланд Роуд и пред Народния музей. Щом влязох, получих отговор на единия от въпросите. От мистър Санкрофт нямаше и следа, но безценната колекция бе пазена от някакъв прилежен господин, който седеше в кресло — типична изработка на Чипъндейл от Къртън Роуд — и четеше книга с помощта на очила с рогови рамки. Той бе така погълнат от заниманието си, че, изглежда, не усети присъствието ми, въпреки че би трябвало да съм доста забележителен като единствен посетител, на когото си струва да хвърлиш поглед.

Като използвах това, че е погълнат от книгата, аз го огледах подробно и макар че нито го знаех, нито го познавах, имах определеното чувство, че съм го виждал преди. Като продължих стратегическото си настъпление към него под прикритието на стъклените витрини, аз го наблюдавах все така съсредоточено и у мен непрекъснато растеше чувството, че го познавам и като се приближих на няколко крачки, изведнъж се сетих кой е.

— Не може да бъде! — възкликнах аз. — Та това е мистър Снупър!

Той свали книгата и се усмихна любезно.

— Аз съм — каза той. — И защо не? Изглеждате учуден.

— Наистина — отвърнах аз. — Какво, за бога, правите тук?

— Да си кажа право — рече той, — почти нищо не правя. Нали ме виждате — почивам си и прекарвам задоволително свободното си време, като чета книги, за което обикновено нямам време.

Аз погледнах книгата, която държеше, и бях немало изненадан да открия, че е „Членестоногите на Великобритания“ от Бел. Като забеляза учудването ми, той ми обясни:

— Аз съм дребен колекционер на членестоноги, но съвсем дребен. Началото беше една лятна отпуска, а сега редовно си осигурявам по малко от рибарските магазини.

— Не бях и помислял, че в рибарските магазини могат да се намерят много редки екземпляри — казах аз.

— Не, наистина — съгласи се той. — Но е учудващо колко много любопитни и интересни форми на живот можете да откриете в купищата членестоноги върху тезгяха на търговеца на риба, особено миди и морски охлюви. Само преди два дни се сдобих с почти идеален екземпляр от вида *Stenorhynchus phalangium* от една сергия за миди и раци на Майл Енд Роуд.

Това беше много интересно. Често съм забелязвал как откриването на някое странно хоби хвърля най-неочаквана светлина върху характера и личността на един човек. Така беше и сега. Ентусиазираното изучаване на тази сравнително трудна наука бе черта от твърде потайния характер на мистър Снупър, която за мен бе съвсем нова и донякъде учудваща. Но аз не бях дошъл тук, за да се занимавам с мистър Снупър; изведнъж ми дойде наум, че този тъй дискретен джентълмен може би разговаря с мен на тази тема, за да отклони вниманието ми от друго.

Ето защо се върнах към задачата си с един пряк въпрос:

— Но какво правите тук?

— Доктор Торндайк ми даде тази идея — отговори той. — Виждате ли, в момента в моята област няма никаква работа, а мистър Санкрофт ужасно се нуждаеше от някой, който да наглежда галерията, докато той е зает, и докторът ми каза, че мога да прекарвам свободното си време тук, вместо вкъщи, и да направя услуга на мистър Санкрофт.

След този отговор нямаше какво да кажа. Не можех да си позволя повече от един общ въпрос. Повече не можех да разпитвам, защото нямаше да е честно спрямо Торндайк, пък и дискретният Снупър щеше да запази в тайна това, което бе обещал да не казва. Тъй че неусетно приключих разговора с няколко незначителни забележки и като пожелах на приятеля си приятен ден, отправих се към Шордич Стейшън.

Ако не ми беше позволено да разпитвам Снупър, то можех да разсъждавам колкото си искам. Но това занимание по-скоро предизвика нови въпроси, вместо да даде отговор на старите. Обяснението на Снупър за присъствието му в галерията бе съвсем разумно и приемливо. Той не беше нужен на Торндайк, а Санкрофт се нуждаеше от него в момента. Това изглеждаше съвсем просто. Но обясняваше ли всичко? Изпитвах съмнения, основаващи се главно на това, което знаех за мистър Снупър.

И така мистър Снупър бе твърде забележителен човек. Отначало бил частен детектив, когото Торндайк наемал от време на време, за да изпълнява ролята на наблюдател — нещо, което ние не можехме да правим. Снупър обаче се оказа толкова ценен, толкова надежден и дискретен, схващаше така бързо, че Торндайк го взе за редовен член на състава ни. Защото освен останалите си положителни качества, той притежаваше един изключителен дар — да бъде незабележим. Той не само бе човек, когото винаги ще подминете на улицата, без да го погледнете повторно, но по някакъв тайнствен начин можеше да променя непрекъснато външността си. Когато и да го срещнеше човек, винаги го намираще малко по-различен от последния път и естествено никога не успяваше да го познае. Това знаех от личен опит, така се случи и сега. Никога не открих как го прави. Изглежда, не се дегизираше (макар да вярвам, че е майстор в гримирането), но по някакъв неуловим начин успяваше да изглежда различен.

Каквито и да бяха средствата, резултатите го правеха безценен за Торндайк, защото продължително можеше да наблюдава хора и места, без на практика да бъде забелязан.

Разсъждавайки върху тези факти — изключителната личност на мистър Снупър, особените му дарби и целите, за които обикновено бяха използвани, — аз още веднъж си зададох въпроса дали има нещо друго зад присъствието му в Народния музей на съвременното изкуство. И що се отнася до мен — отговор не намерих. Откритието ми представи още един проблем, на който не можех да намеря решение.

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

МИСТЪР НЮМАН

Предварителните слухове, които така бяха разтревожили Линъл, продължаваха да се носят още няколко дни, и това го накара да направи необходимите приготовления за защитата; въпреки скептичното ни отношение към вероятното дело, напрежението нарастваше от ден на ден.

И точно тогава бомбата избухна. Тревожният факт научихме от една бележка, изпратена от Линъл, който съобщаваше, че същата сутрин на мисис Ганет е била връчена призовка, с която я приканвали да се яви в полицейския съд на третия ден след получаването ѝ, във връзка с обвинението, че е съучастница в убийството на Питър Ганет, като е крила обвиняемия или по друг начин му е помогнала да се изплъзне от правосъдието.

Торндайк изглеждаше толкова учуден, колкото и аз, а и доста разтревожен. Той прочете бележката на Линъл с мрачно лице и заговори за нея, както ми се стори, с безпричинна тревога.

— Не мога да си представя — казах аз, — какви доказателства ще представи Бланди. Той не знае къде е Боулс, иначе щеше да го арестува. Щом не го е арестувал, не би могъл да открие каквото и да е доказателство за връзката между Боулс и мисис Ганет.

— Да — съгласи се Торндайк, — това е съвсем ясно; не може да са заловили нейни писма по простата причина, че на тези писма щеше да има адрес, за да стигнат до него; така биха разкрили убежището му. И все пак имам чувството, че полицията не би предприела действия, ако Бланди не е представил достатъчно факти, за да започнат *prima facie* дело. Бланди може да е готов да заложи на способността си да убеждава, но отговорните власти не биха рискували делото да бъде прекратено от прокурора. Много странно. Според моята теория за убийството практически е сигурно, че мисис Ганет не може да е била нито съучастница, нито укривателка.

Тези думи ми обясниха донякъде тревогата на Торндайк, защото те ми дадоха да разбера, че делото на Бланди, ако има такава, не

прилягаше към теорията на Торндайк. Аз му казах предположението си твърде многословно и той открито си призна:

— Бедата е в това, че моята схема на престъплението е чисто хипотетична. Тя се основава на поредица от дедуктивни разсъждения върху известните ни факти. Аз знам точно толкова, колкото знаете вие и Бланди. Разсъжденията, чрез които стигнах до изводите си, ми изглеждат съвършено правилни. Но може да съм изпаднал в заблуда, а може и да има някои факти, които аз не знам, но Бланди знае. Един от нас греши. Естествено аз се надявам да е Бланди, но може и да съм аз. Както и да е, ще видим това, като започне делото.

— Значи вие ще присъствате на делото? — попитах аз.

— Без съмнение — отвърна той — трябва да сме там, за да чуем какво ще каже Бланди, ако даде показания, и как обвинението ще представи делото. След това ще трябва да помогнем на Линъл, ако му е нужно. Предполагам, че ще ни подкрепите с присъствието си?

— Разбира се, че ще дойда — отвърнах аз. — И аз като вас съм твърде любопитен да чуя какво има да каже обвинението. Специално ще дойда.

Ала посещението в полицейския съд не се състоя изобщо, защото през тази нощ „събитията“, които Торндайк очакваше, взеха да се появяват на хоризонта. Те започнаха с появата на млад мъж с вид на евреин в квартирата ни, дошъл с тайна мисия, който, след като бил разпитан от Полтън, поиска лична среща с Торндайк и отказал да съобщи името и целта си на когото и да било друг. И така той ни бе представен от Полтън, който, след като го въведе в стаята, застана настрана и го държа под око, докато не се убеди, че посетителят няма никакви незаконни или недостойни намерения, после излезе и затвори вратата.

Щом вратата се затвори, непознатият измъкна от един вътрешен джоб малко пакетче, увито във вестник, което започна да развива, и като извади оттам запечатан плик, мълчаливо го подаде на Торндайк, който счупи печата и прочете кратката бележка, която съдържаше.

— Ако можете да почакате няколко минути — каза той, предлагайки стол на пратеника, — ще ви дам да занесете една бележка. Веднага ли се връщате?

— Да — беше отговорът. — Той ме чака.

При тези думи Торндайк седна на бюрото и след като написа кратко писмо и го сложи в плик, запечатана го с восък и го връчи на пратеника заедно с банкнота от десет шилинга.

— Това е възнаграждението за достойните ви услуги. Ще има и още едно, след като се върнете. Споменал съм за това в писмото.

Пратеникът взе банкнотата с признателна усмивка, благодари и след като я пхна в някакво тайно скривалище, уви писмото във вестника, с който беше увито другото, пхна го във вътрешния джоб и си тръгна.

— Това — каза Торндайк, когато човекът си отиде — е съобщение от Снупър, който замества Санкрофт в Народния музей. Пише ми, че притежателят на шедьовъра на Ганет ще се появи утре, за да вземе собствеността си.

— Това засяга ли ни? — попитах аз.

— Мен засяга — отвърна той, — не бих искал да изпускам от погледа си тая маймуна. Има някои неща около нея, които ме интересуват, и ако тя трябва да бъде взета от музея, аз трябва да науча, ако мога, къде ще отиде, в случай че ми се прииска след време да я поразгледам пак. Тъй че предлагам да отидем утре сутринта в музея и да се опитаме да разберем от мистър Нюман къде държи колекцията си и какво ще прави с маймуната. Например възможно е той да е търговец и в този случай има опасност маймуната да изчезне в неизвестна посока.

— Не мисля, че е търговец — казах аз. — Никога няма да си възвърне парите. Вероятно е от типа на Брумхил, но, разбира се, може да живее в провинцията и дори в чужбина. Кога смятате да се появим в музея?

— Музеят се отваря в девет сутринта и Снупър очаква мистър Нюман по това време. Казах му, че ще бъда там в осем и половина.

И сега, в навечерието на събитието, не очаквахме вълнуващи преживявания, но все пак имаше нещо нередно в цялата тази история. Интересът на Торндайк към отвратителната маймуна ми беше непонятен и аз имах чувството, че в това посещение се крие и нещо друго, освен обясненията и явните намерения на Торндайк. Колебливо предположих:

— Моето присъствие ще бъде ли от полза, ако ви предложи да ви придружа?

— Скъпи приятелю — отговори той, — присъствието ви е винаги от полза. Всъщност имах намерение да ви помоля да ме придружите. До този момент вие, изглежда, не разбирате значението на маймуната, но може да ви хрумнат някои нови идеи утре сутринта. Тъй че елате на всяка цена. А сега трябва да се заема с приготовленията и ви съветвам да сторите същото. Оттук ще тръгнем не по-късно от осем без четвърт.

С тези думи той тръгна към лабораторията, откъдето чух далечния звън на телефона. Очевидно уговаряше някаква среща, защото скоро след това го чух да слиза по стълбището към входа и не го видях до момента, в който влезе да изпуши с мен последната си лула за деня.

На следващата сутрин Полтън ме събуди с предпазливо (и както ми се стори, преждевременно) почукване по вратата, сервира закуската смешно рано и след това застана на входа да чака таксито, което бе поръчано предишната вечер. Както той, така и шофьорът очевидно бяха впечатлени от важността на случая, защото таксито пристигна в седем и половина и това бе тържествено съобщено от Полтън точно когато си наливах втората чаша чай. Все пак нямаше много време, защото по Флийт Стрийт, Корнхил и Бишъпсгейт всички превозни средства на Лондон сякаш се бяха събрали в наша чест, с цел да ни забавят; беше осем без четвърт, когато слязохме пред музея „Джефри“ и като освободихме таксито, бавно се упътихме на север по Кингсланд Роуд.

Когато приближихме целта си, видях един мъж да идва към нас и като го погледнах повторно, познах мистър Снупър. Веднага щом ни забеляза, той се обърна и тръгна към Народния музей, отключи вратата и влезе. Като стигнахме там, намерихме вратата отворена, а мистър Снупър веднага се появи, за да я затвори след нас.

— Е, Снупър — каза Торндайк, като влязохме в залата, — до този момент всичко върви по плана. В писмото си не давате никакви подробности. Как успяхте да уредите отсрочката?

— Не искаше много уреждане, сър — отвърна Снупър. — Всичко стана от само себе си. Вчера мистър Санкрофт не дойде в музея. Трябвало да ходи по работа извън града и, разбира се, след като аз бях тук, нямаше причини да не отиде. Така че бях съвсем сам, когато мистър Нюман дойде точно преди да затворя музея. Каза ми за какво е

дошъл и ми показва писмото и разписката, която беше написал и подписал. Аз обаче му обясних, че не съм уредникът и нямам право да разреша изнасянето, на който и да е от експонатите на музея. Освен това витрината бе заключена, а ключът от сейфа, където се пазят другите ключове, е у мистър Санкрофт, тъй че не можех да му дам фигурката дори и да бях упълномощен за това.

Той бе много разочарован и дори се разсърди, но нищо не можеше да се направи, а освен това трябваше да почака само няколко часа. Казах му, че днес мистър Санкрофт ще бъде тук и ще дойде, както обикновено, навреме, за да отвори музея, тъй че очаквам Нюман да се появи точно в девет часа. Вероятно ще чака отвън, докато дойде мистър Санкрофт.

Няколко минути по-късно това предвиждане не се оправда, защото мистър Санкрофт пристигна по-рано и заключи вратата след себе си. Естествено той не знаеше какво се бе случило в негово отсъствие и бе малко изненадан да завари Торндайк и мен в музея. Но обясненията щеше да даде Снупър, който последва Санкрофт в стаята му и затвори вратата след себе си, и съдейки по времетраенето на разговора, аз реших, че на Санкрофт са му съобщени фактите, които трябваше да знае.

Докато траеше разговорът, Торндайк огледа залите, както ми се стори, по твърде странен начин. Явно търсеше място, от което да може да наблюдава входа и голямата зала, без той самият да бъде забелязан. След като опита една-две от високите витрини и очевидно ги намери неподходящи, имайки предвид изключителния си ръст, той насочи вниманието си към съседната малка зала, в която имаше главно акварели. Входът на тази зала се намираще точно срещу витрината със „Статуетка на маймуна“ и срещу главния вход. Но тя, изглежда, привличаше Торндайк и с още нещо, защото на стената срещу входа висеше голям акварел, чието стъкло, погледнато под определен ъгъл, отразяваше изцяло голямата зала, главния вход и витрината, в която бе изложена маймуната. След като Торндайк бе свършил с опитите си и аз открих, че то не само дава съвсем ясно отражение поради твърде тъмния фон на картината, но и че наблюдателят, който гледа в нея, остава невидим за всеки в голямата зала и всъщност за всеки, който не бе в малката.

Това посвоему беше интересно откритие. Но по-интересен бе мотивът на Торндайк да търси място за тайно наблюдение. Още веднъж реших, че нещата не са точно такива, каквито изглеждат. Доколкото бях запознат с плана, Торндайк щеше да се представи на Нюман, за да се опита да разбере съдбата на маймуната. Ала сегашните му действия сякаш нямаха нищо общо с тази цел.

Както и да е, нямах време да размишлявам много, защото мистър Снупър се появи от кабинета на уредника и като се отпрати към входа на галерията, отключи и отвори широко вратата; докато се връщаше, придружен от един мъж, който се беше вмъкнал през отворената врата, разбрах, че каквото имаше да се случва, започва.

— Засега се скрийте — нареди ми шепнешком Торндайк и аз се притиснах към стената, нетърпеливо вперих очи в картината, като се стараех да не преча на Торндайк да гледа. В отражението виждах Снупър и спътника му да се приближават, докато дойдоха на няколко ярда от мястото, където се спотайвахме; чух Снупър да казва:

— Ако ми дадете писмото и разписката, ще ги занеса на мистър Санкрофт и ще взема ключа от витрината, освен ако той самият не иска да ви даде статуетката.

С тези думи той влезе в стаята на уредника и затвори вратата ѝ; щом изчезна, непознатият — явно мистър Нюман, — който, както можех да видя добре, носеше големичка торба, се приближи до витрината с маймуната и застана с гръб към нас; бе тъй близо, че можех да го докосна, ако протегнех ръка. Докато стоеше така, Торндайк подаде глава през вратата, за да го погледне отблизо и след като го наблюдава няколко минути, излезе, движейки се съвсем безшумно по солидния паркет, и застана точно зад него. При това аз, следвайки примера му, също минах през вратата и застанах зад него, за да видя какво ще се случи по-нататък.

Няколко минути нищо не се случи, но точно тогава забелязах двама мъже, спотайващи се в преддверието на главния вход, наполовина скрити от вътрешната врата и напълно скрити за Нюман. Изведнъж той сякаш усети нечие присъствие зад себе си, защото рязко се извърна и застана право срещу Торндайк. Тогава разбрах, че ще се случи нещо критично и че Торндайк е получил своя „най-съществен“ факт. Защото очите на непознатия срещнаха неговите и го погледнаха с диво учудване и ужас, а лицето му доби мъртвешки цвят. Той не

промълви нито дума и след този ужасен поглед се обърна и продължи да разглежда статуетката.

После три неща се случиха едно след друго: първо, Торндайк свали шапката си, после вратата на кабинета се отвори и оттам се появиа Санкрофт и Снупър и най-накрая двамата мъже, които бях видял, излязоха от преддверието и бързо се упътиха към Нюман и Торндайк. Изгледах ги с любопитство и ги познах и двамата. Единият беше детективът Уилс от криминалния отдел на полицията. Другият бе самият инспектор Бланди.

До този момент Нюман, изглежда, бе възвърнал до известна степен самообладанието си, докато Бланди, напротив, изглеждаше нервен и объркан. Като пренебрегна двамата офицери, Нюман се обърна към Санкрофт и поиска веднага да се уреди неговият въпрос.

Тук се намеси Бланди, малко неуверено, но по-учтиво от обикновено:

— Моля да ме извините, сър — започна той, — че се намесвам в работите ви, но има един-два въпроса, на които бих искал да отговорите, ако сте така любезен.

Нюман го погледна с очевидна тревога, но грубо каза:

— Нямам време да отговарям на въпроси. Освен това не ви познавам и нямам нищо общо с вас.

— Аз съм от полицията — обясни Бланди — и...

— Тогава съм сигурен, че нямам нищо общо с вас — рязко отвърна Нюман.

— Искях да ви задам няколко въпроса във връзка с една крайно неприятна история, която се случи миналия септември в Нюингстед — настоятелно продължи Бланди, но Нюман го прекъсна грубо:

— Нюингстед ли? Никога не съм чувал за него и, разбира се, не знам нищо.

Бланди го погледна смутено и обърна умолителен поглед към Торндайк.

— Бихте ли ни казали нещо по-определено, сър? — попита той.

— Мисля, че трябва — отвърна Торндайк. — Както и да е, обвинявам този човек, който се назова Нюман, в убийството на полицаия Мъррей, станало в Нюингстед на деветнайсети септември миналата година. Това ви дава основание за арестуването му. Пък и... е, вие знаете какво да правите.

Но Бланди още не се решаваше. Очевидният ужас на мъжа и погледът, пълен с отровна омраза, насочен към Торндайк, не доказваха нищо.

Инспекторът бе явно озадачен и несигурен и се опита да спечели време.

— Ако ми позволите, мистър Нюман — каза той, — да снема отпечатък от левия ви палец, всяка възможна грешка ще бъде отстранена начаса. Какво ще кажете?

— Ще кажа, че първо ще ви пратя по дяволите — отговори яростно Нюман, като се отдръпна от инспектора и се блъсна в масивната фигура на сержант Уилс, който препречваше единствения път за бягство.

— Имаме съвсем конкретно обвинение, инспекторе — напомни Торндайк, все още наблюдавайки обвинения, и нещо в начина, по който бяха изречени думите, накара Бланди да вземе решение.

— Добре, мистър Нюман — каза той, — щом не желаете да ни помогнете, това си е ваша работа. Арестувам ви за убийството на полицая Мърей в Нюингстед на деветнайсети септември миналата година и ви предупреждавам, че...

Останалата част от предупреждението не се чу, защото Нюман се дръпна рязко и в същия миг сержант Уилс го сграбчи, майсторски изви китките на затворника зад гърба му и ги задържа неподвижни и притиснати към гърдите си. Почти в същия миг Бланди се хвърли напред и сграбчи ушите на задържания, за да осигури главата му и да отклони опитите му да ухапе Уилс по ръцете. Нюман очевидно бе силен престъпник и се бореше така буйно, че двамата полицаи едва успяваха да го задържат, дори когато Снупър и аз се опитахме да му хванем ръцете. В тесния коридор между две витрини всички се клатушкахме насам-натам, като се въртяхме бавно и влизахме в неприятен допир с острите ъгли. Скоро Бланди обърна потното си лице към Торндайк и прошепна:

— Бихте ли му взели отпечатъците, докторе? Виждате, че не мога да го пусна. Комплектът е в десния джоб на самото ми.

— Аз съм донесъл необходимото — каза Торндайк, вадейки от джоба си малка метална кутийка. — Ясно е — добави той, като я отваряше, — че действам по ваше разпореждане.

Без да дочака отговор, той извади от кутията валяк, който бе прикрепен с клипс, и го прекара по тампона за печати, приближи до гърчещия се арестуван и като издебна удобен момент, изведнъж сграбчи левия му палец и като го стисна здраво, прекара по него валяка. След това извади малко парче чиста хартия, изчака отново момента, в който палецът бе неподвижен, и бързо притисна хартията към покритата с мастило повърхност. Полученият отпечатък не бе идеален, но пупиларните линии се виждаха достатъчно ясно.

— У вас ли е снимката? — попита той.

— Да — отвърна Бланди. — Но не мога... Бихте ли хванали за малко главата му?

Торндайк постави листчето в най-близката витрина и следвайки указанията на Бланди, сграбчи главата на арестувания, за да освободи инспектора. Бланди отстъпи и извади снимка, залепена на картичка. Той стоя няколко минути, местейки нетърпеливо поглед от листа към снимката, и очевидно ги сравняваше внимателно.

— Това ли е? — попита Торндайк.

Бланди не отговори веднага, а продължи наблюденията си с растяща възбуда. Най-сетне вдигна поглед и като забрави обичайната си любезна усмивка, почти изкрещя:

— Да, за бога! Това е самият той!

И тогава настъпи катастрофата.

Дали защото вниманието на сержанта се отклони за миг поради големия интерес към действията на Бланди, или Нюман бе издебнал най-удобния момент, не мога да кажа, но след кратко затишие, през което изглеждаше изтощен, той изведнъж се дръпна яростно, измъкна се от ръцете на заловилия го полицаи и веднага хукна по пътеката между двете витрини. Сержантът тутакси го последва, но задържаният с невероятна бързина и сръчност му нанесе ужасен удар в гърдите, който го запрати, олюлявайки се, назад. В следващия момент задържаният стоеше в тясното пространство с пистолет в ръка, насочен срещу преследвачите му.

Трябва да призная, че Бланди (радостен съм да го сторя, защото никога не съм харесвал този човек) посрещна смъртната опасност без признак на страх или дори моментно колебание.

Как оцеля, не зная, защото се хвърли срещу задържания, гледайки право в дулото на пистолета. Но куршумът по чудо не го

засегна и преди да проехти следващият изстрел, той сграбчи китката на мъжа и до известна степен успя да овладее оръжието. Тогава сержантът, Снупър и аз му дойдохме на помощ и предишната борба се поднови, но със съществена разлика, че сега всички трябваше зорко да наблюдаваме пистолета.

Съвсем смътно си спомням хаотичните и многобройни събития от следващата една минута. Неясно си спомням нещо като яростна борба, поредица от пистолетни изстрели под адския акомпанимент на счупени стъкла; опитите на сержанта да бръкне в задния си джоб, без да изтърве задържания, и маневрите на мистър Санкрофт — отначало отскачаше при всеки изстрел, а накрая се оттегли бързешком почти на четири крака в светилището си. Как свърши всичко това, също не мога ясно да си спомня. Само зная, че гърмежите спряха и почти в същия момент гърчещото се борецо се тяло изведнъж омекна и започна да се свлича на пода; тогава забелязах, че на дясното слепоочие на мъжа има малка дупчица, от която блика тънка струйка кръв.

Бланди се изправи и като гледаше мрачно към проснатото тяло, изруга през зъби.

— Дяволски късмет! — извика той. — Мъртъв е, нали?

— Страхувам се, че е точно така — отговорих аз, когато и последните конвулсии стихнаха.

— Дяволски късмет! — повтори той. — Да го оставим да ни се изплъзне, тъкмо го бяхме пипнали.

— Изпуснахме го, защото много се бавихме с идентифицирането — изръмжа сержантът. — Имам предвид отпечатъците. Трябваше първо да му сложим бележниците.

— Знам — каза Бланди, — но виждате ли, не бях сигурен, че сме хванали когото трябва. Стори ми се, че изобщо не отговаря на описанието.

— Чие описание? — попита Торндайк.

— На Фредерик Боулс — отговори Бланди. — Това е Боулс, нали?

— Не — отвърна Торндайк. — Това е Питър Ганет.

Бланди остана като гръмнат.

— Не може да бъде! — недоверчиво възкликна той. — Ние установихме със сигурност, че останките са на Питър Ганет.

— Да — съгласи се учтиво Торндайк, — това искахте. Всъщност останките са на Боулс — с някои допълнения.

Бланди се усмихна кисело.

— Е, това си е нокаут. Като си помисля, че през цялото време сме следвали грешна следа. Можехте да ни помогнете малко по-рано, докторе!

— Скъпи Бланди — възрази Торндайк, — казах ви всичко, което знаех, веднага след като го научих.

— Но не казахте кой е този Нюман.

— Но, скъпи ми инспекторе, аз самият не знаех — отвърна Торндайк. — Когато дойдох днес тук, подозирах, че мистър Нюман е Питър Ганет. Но не бях сигурен, докато не го познах и не видях, че и той ме позна. Снощи ви казах, че това бе само подозрение.

— Добре — рече Бланди. — Станалото — станало. Има ли телефон тук? По-добре звъннете в полицията, сержант, и им кажете бързо да изпратят линейка.

Звънът на телефона отговори на въпроса на Бланди и докато се провеждаше разговорът, ние с Торндайк се заехме да преместим трупа поради опасността от преждевременно *rigor mortis*^[1]. После отидохме в стаята на уредника, където Бланди се опита да върне разговора към темата за „пропуснатата възможност“. Престоят ни там бе кратък, защото линейката пристигна невероятно бързо и когато тялото беше изнесено на носилка и външната врата се затвори, инспекторът и сержантът се приготвиха да си тръгват.

— Докторе, има някои подробности, които бихме искали да ни обясните, ако желаете, но сега трябва бързо да се върна в Скотланд Ярд и да докладвам за случилото се — каза Бланди. — Няма да бъдат особено доволни, но поне изяснихме един така загадъчен случай.

С тези думи той и сержантът тръгнаха към колата, придружени от мистър Санкрофт, който закрепил бележка на входната врата, затвори я и заключи. После се върна в стаята и тъжно огледа разрухата, царяща в Народния музей на съвременното изкуство.

— Един бог знае кой ще плаща за всички тези повреди — каза той. — Седем счупени витрини, счупен е носът на мадоната на Израил Попоф. Ужасна история, а и тая проклета статуя — моля за извинение, — която е причина за цялата неразбория, още стои в една от малкото

здрави витрини. Ама скоро ще я махна оттук — само се питам какво, за бога, да правя с нея. Тая ужасна вещ сега май е ничия собственост.

— Тя е собственост на мисис Ганет — каза Торндайк. — Мисля, че е най-добре, аз да се погрижа за нея, ще ѝ я предам лично. Ще ви оставя разписка.

— Изобщо не се тревожете за разписки — каза Санкрофт, като вадеше ключовете и радостно отключваше витрината. — Приемам ви за пълномощник на мисис Ганет и съм твърде щастлив да се отърва от това нещо. Да ви го завия ли?

— Не е нужно — каза Торндайк, вдигайки от пода чантата на Ганет, където тя бе паднала, когато започна борбата. — Ще я сложа тук, а вътре сигурно има нещо за увиване.

Той отвори чантата и видя вътре дебел вълнен шал, извади фигурката от отворената витрина, внимателно я положи в гънките на шала и затвори чантата.

С това нашата работа приключи и като разменихме още няколко думи с разтревожения Санкрофт и набързо си взехме сбогом с мистър Снупър, придружихме първия до вратата, и излязохме навън.

[1] Rigor mortis(лат.) — вкочаняване след настъпила смърт. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА МАЙМУНАТА РАЗКРИВА ТАЙНАТА СИ

Любителите на парадокса ни убеждават, че винаги се случва неочакваното. Но това е, меко казано, преувеличение. Понякога се случва и очакваното. Така стана например и този път; щом влязохме в преддверието на нашето жилище, след като се завърнахме от музея, и се заизкачвахме по стълбата, аз очаквах, че Торндайк ще подмине вратата на всекидневната и ще отиде направо в лабораторията. И той направи точно така. Упъти се направо към голямото помещение и като поздрави Полтън, остави на масата чантата на Ганет.

— Няма да ви безпокоим, Полтън — каза той, забелязвайки, че помощникът ни упорито лъска зъбците на счупена часовникова котва. Но Полтън вече бе забил въпросителен поглед в чантата и като свърза появата ѝ със странната ни разходка, очевидно надуши нещо повълнуващо от часовникарството.

— Не ме безпокоите, сър — каза той, като постави котвата върху плота на шлифовъчния струг и многозначително погледна чантата.

— Часовникът е за свободното време. Мога ли да ви помогна с нещо?

Торндайк признателно се усмихна и като разтвори чантата, внимателно извади фигурката и я постави на масата.

— Е, Полтън, какво бихте казали за това произведение на изкуството? — запита той.

— Господи! — възкликна Полтън, като разглеждаше фигурата с явно неодобрение. — Много е грозна! От коя част на света е? Изглежда, е от някой тихоокеански остров.

Торндайк вдигна статуетката и като я обърна с дъното нагоре, даде я на Полтън, който я разгледа учудено:

— Ама тя май е правена от цивилизован човек! — възкликна той. — Това са английски букви, макар че не различавам знаците.

— Тя е направена от англичанин — каза Торндайк. — Ала не намирате ли у нея нещо неестествено, като оставим настрана уродливостта ѝ?

Полтън изучаваше дълго и задълбочено основата, обърна фигурката и я разгледа подробно, накрая почука с кокалчето на пръста си по нея, като слушаше внимателно звука.

— Мисля, че не е плътна, макар че е с много дебели стени — каза той.

— Не е плътна — каза Торндайк, — това сме установили вече.

— Тогава не мога да проумея — каза Полтън. — Фигурката, изглежда, е от обикновена глина. Но това е невъзможно, щом е куха. Никъде няма отвор. Невъзможно е да е била изпечена цяла без отвор. Би се пръснала на парчета.

— Да — съгласи се Торндайк, — това е въпросът. Но погледнете основата още веднъж. Какво бихте казали за бялата глазура, върху която се намира подписът?

Полтън отново го разгледа, а накрая си помогна и с часовникарска лупа.

— Не знам какво да мисля — каза той. — Изглежда малко като глазура, но мисля, че не е. Не виждам как е възможно това. Какво би могло да бъде, сър?

— Подозирам, че е някакъв вид твърда бяла спойка, вероятно кийнов цимент, покрит с прозрачен лак.

Полтън вдигна очи към него и изразителното му лице се озари от свойствената му усмивка, която го покри цялото с бръчици.

— Мисля, че познахте, сър — каза той. — И май започвам да „чактисвам“, както би казал мистър Милър. Какво ще правим с нея?

— Явно е, че трябва да направим това, което хирурзите наричат първи разрез — ще издълбаем в нея дупчица и ще видим от какво е направена основата и каква е дебелината ѝ.

— Ще влезе ли бургия в изпечената глина? — попитах аз.

— Не — отговори Торндайк, — не с обикновена бургия. Но мисля, че в средата на основата няма глина. Нали помните копието на Брумхил? То имаше доста голям елипсовиден отвор в основата и мисля, че първоначално тази статуетка е имала същия отвор, но после той е бил запълнен. Сега трябва да проверим с какво е бил запълнен той и докъде стига пълнежът на кухината.

— По-добре е да го направим с ръчна бургия — каза Полтън — и да сложим статуетката на масата, няма да е безопасно да я закрепим в

менгемето. Освен това ще е по-удобно, ако искаме да разширим отвора.

Той обви „статуята“ в един-два дебели парцала и я положи на масата, аз я хванах здраво, за да превъзмогна натиска на бургията. После той започна да работи внимателно с леко натискане, но аз забелязах, че отначало твърдият връх на бургията не напредваше много.

— С какво ли е напълнена, сър? — попита Полтън, докато изтегляше бургията, за да разгледа плитката дупчица, която бе направила с върха си. — И колко дълбока смятате, че е тя?

— Смятам — каза Торндайк, — но това е само предположение, че има сравнително тънък слой кийнов цимент, следва гипсова замазка, дебела вероятно около пет-шест сантиметра. След това е куха. Надявам се, че съм прав, защото ако се окаже, че всичко е цимент, ще бъде трудно да направим достатъчно широка за целта дупка.

— Каква е нашата цел? — попитах аз. — Да видим дали има нещо вътре, нали?

— Да — отговори Торндайк, — и е сигурно, че има. Иначе защо ще запушват отвора.

Полтън започна отново, увеличавайки внимателно натиска. За известно време бургията пак напредваше съвсем бавно. След това съвсем ненадейно, като че ли бе премахната някаква пречка, тя започна да навлиза свободно и скоро бе влязла с цялата си дължина.

— Казахте пет-шест сантиметра, нали, сър? — забеляза Полтън, като измъкна бургията и започна да разглежда белия прах в жлебовете.

— Да — отвърна Торндайк, — но вероятно е повече. Най-добра за целта е десетсантиметрова бургия, може да използвате и по-дебела, за да не се изкриви.

Полтън смени каквото трябваше и поднови операцията с по-голяма бургия, която скоро разшири отвора и бързо започна да навлиза в по-мекия гипс. Когато влезе около десет сантиметра, и най-слабото съпротивление изчезна, защото тя внезапно потъна до края.

— Наистина е десет сантиметра, сър — каза Полтън с тържествуваща усмивка, докато изваждаше бургията и гледаше жлебовете. — Колко широк да бъде отворът?

— Два сантиметра са достатъчни — отвърна Торндайк, — но три и половина ще дойдат по-добре. Мисля, че ще стане и без да разваляме

глинената фигурка. Но ще видим.

Полтън извади комплект свредели и маткап^[1] и като започна с първия, който точно влизаше в отвора, внимателно завъртя, докато аз продължавах да държа статуетката. В това време Торндайк, който бе взел парче дебела медна жица, дълга около двадесет сантиметра, я сложи на менгемето и като я стегна, отрязва една част, навита около два сантиметра в края.

— Можем да проверим какво е положението, преди да продължим — каза той.

Освободи жицата от менгемето и докато Полтън изтегляше и третия свредел, който бе разширил отвора до три и половина сантиметра, той вкара жицата в отвора и бавно започна да опипва дъното на кухината. След това я натисна по-здраво и я завъртя един-два пъти, вадейки я бавно, като продължаваше да върти. Когато най-сетне я извади, на края ѝ имаше парченце памук, а тънка нишка от него се губеше в невидимата вътрешност. С огромен интерес наблюдавах как жицата излиза, изпитах и известно презрение към себе си, защото бе очевидно, че той очакваше да намери вътрешността пълна с памук, както показва с рязането на телта. И все пак аз, който знаех всички факти, известни и нему, никога не бях предполагал, а дори и сега смътно се досещах какво означава наличието на памука.

Докато продължаваше операцията със свределите, стана ясно, че може да се направи по-голям отвор, защото пробитият материал все още бе само цимент и гипс. Когато пробивът стана точно три сантиметра и половина. Торндайк прикрепи жицата на мястото на бургията, вмъкна я в широкия отвор, натисна края ѝ в памука и започна да върти ръчката, като я изтегляше бавно навън. Когато краят на жицата се появи от отвора, там имаше парче памук, от което се проточваше дебела, пресукана от движението нишка, и потъваше във вътрешността, докато Торндайк бавно отстъпваше назад, все още въртейки дръжката, нишката ставаше все по-дълга, докато краят ѝ се измъкна от отвора, което бе признак, че всичкият памук е изваден.

— А сега да видим какво е било увито в този памук — каза Торндайк.

Той остави настрана бургията и като вдигна внимателно фигурката, изправи я на масата; отвътре изпадна малък пакет, обвит с вестник и завързан с конец. Като преряза конца, той постави пакета

върху масата и го разтвори, докато ние с Полтън с любопитство протягахме вратове. Предполагам, че и двамата знаехме донякъде какво може да се очаква и аз можех по-точно да предполагам от Полтън, но действителността далеч надмина очакванията ми, а що се отнася до Полтън, за известно време той изгуби и ума, и дума. Но само за малко, защото след като дойде на себе си, той развълнувано възкликна, вперил поглед в пакета:

— През целия си живот не съм виждал подобно нещо! Петнайсет диаманта и всеки от тях е уникален! Погледнете колко са големи! Това малко пакетче сигурно струва цяло състояние!

— Около десет хиляди — каза Торндайк. — Това е пазарната им цена и към нея можете да прибавите три човешки живота — не към тяхната стойност, разбира се, а към цената.

— Виждам, че според вас това са диамантите на Кемпстър — казах аз.

— Едва ли е въпрос на предположение — отвърна той. — Фактите изключват всяка друга възможност. Това беше един начин да изпробвам моята хипотеза за престъплението. В тази фигурка очаквах да намеря петнайсет големи диаманта. Е, отворихме я и ето ги петнайсетте големи диаманта. Тази фигурка е принадлежала на Питър Ганет и каквото и да е имало вътре, то е било сложено там от него, както се вижда от печата върху основата, където е и подписът му. Доказахме, че Питър Ганет е убиецът на полицаия и че убиецът безспорно е откраднал диамантите на Кемпстър; а тези диаманти отговарят по брой и описание на откраднатите. Разбира се, няма да оставим всичко на приликата. Кемпстър ми даде подробно описание на диамантите, включително и теглото на всеки от тях и, разбира се, теглото на всичките заедно. Едва ли е необходимо да теглим всеки камък поотделно, ако претеглим всичките, ще установим, че общото им тегло е точно толкова, колкото ни го е дал Кемпстър, и дори ученият ми, скептично настроен приятел ще се съгласи, че това несъмнено са същите диаманти.

Тактично се опитах да отрека приписания ми скептицизъм, но се съгласих, че си струва да се направи проверката и когато Торндайк внимателно загърна пакета, всички влязохме в химическата лаборатория, където Полтън вдигна стъкления капак на везната и провери точността ѝ.

— Каква тежест да поставя, сър? — попита той.

— Мистър Кемпстър назова общо тегло двадесет и пет грама. Нека опитаме с толкова.

Полтън избра необходимите тежести и след като Торндайк ги провери, те бяха поставени на блюдото, а на другото сложихме диамантите, за да се изравни везната. После Полтън тържествено затвори стъкления капак и бавно освободи рамото; когато везната се издигна, стрелката се закова на косъм от нулата.

— Мисля, че е достатъчно убедително; тези диаманти са били откраднати от Кемпстър — каза Торндайк.

— Да — съгласих се аз, — във всеки случай поне за мен е ясно. И какво предлагате да правим с тях? На Кемпстър ли ще ги върнем?

— Не — отговори той, — мисля, че не е редно. Откраднатото имущество трябва да се предаде в полицията, дори ако собственикът е известен. Ще предам тези диаманти на пълномощника на полицията, ще му обясня положението и ще взема разписка. След това ще уведомя Кемпстър и ще го оставя да си ги прибере. Няма да има никакви затруднения, защото полицията притежава подробно описание на камъните. И с това работата ще приключи, доколкото засяга мен. Преизпълних задълженията си към Кемпстър и доказах, че мисис Ганет не би могла да е съучастница в убийството. Това бяха целите на моето разследване, ако не смятаме интереса ми към самия случай, но сега и той е доволен, остава само да изпеем *Nunc Dimittis* и да отпразнуваме скромно успеха.

— Има още една подробност — рекох аз. — Днешните събития доказаха, че вашата хипотеза за престъплението е правилна, но не ни показаха как сте стигнали до нея и аз имам само най-бегла представа. Може би празненството ще включи и един подробен разказ за целия случай.

— Нямам нищо против — отвърна той. — За мен ще бъде много интересно да проследя разследването още веднъж — и ако това интересува вас и Олдфийлд — той непременно трябва да присъства — тогава всички ще бъдем доволни.

Торндайк помълча, забелязвайки натъженото лице на Полтън, и продължи:

— Една вечеря в ресторант едва ли ще свърши работа, ако предвиждаме и дълъг поверителен разговор. Как мислите, Полтън?

— Аз мисля, сър — отговори натъртено Полтън, — че ще бъде много по-удобно и по-интимно в собствената ви трапезария, а освен това ще имате и по-добра вечеря. Ако ме оставите да се заема с приготовленията, ще се постарая да се гордеете с мен.

Усмихнах се на усърдието на Полтън. Той винаги и по всяко време с най-голямо удоволствие се грижеше за удобствата на Торндайк и приятелите му. Като оставим настрана обаче тези алтруистични мотиви, бях сигурен, че в този случай „приготовленията“ ще включат някои много ефикасни средства, които да му дадат възможност да се наслади на разказа.

— Отлично, Полтън — каза Торндайк. — Оставям тази работа във ваши ръце. Няма да е лошо да се срещнете с доктор Олдфийлд и да разберете кой ден ще му е удобно да дойде, след което тържествено ще приключим със случая Ганет.

[1] Дърводелски инструмент, на който се слагат свредели и се върти. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

ДОКТОР ТОРНДАЙК АНАЛИЗИРА СЛУЧАЯ

Поканата, отправена към Олдфийлд, бе съвсем навременна, защото той тъкмо се готвеше да излезе в отпуск и вече си беше намерил заместник. Тъй че в определената вечер той пристигна в прекрасно настроение, като свободен човек, върху чиито рамене не тежи заплахата от спешно повикване.

Изкусните приготовления на Полтън, направени, с цел да чуе и той нещо, се оказаха ненужни, защото ние с Торндайк настояхме да вечеря заедно с нас като наш колега, какъвто той действително бе станал през последните години, а не като прислужник, за какъвто все още се обявяваше. Защото постепенната промяна в неговото положение от прислужник към приятел бе настъпила естествено и незабелязано. Полтън бе човек с добри маниери, а що се отнася до интелекта му, с удоволствие бих разменил мозъка си с неговия.

— Толкова ми е приятно — каза Олдфийлд, докато заемаше мястото си на масата и я оглеждаше одобрително, — и е много мило от ваша страна, сър, да ме поканите на тържеството, особено като знаете какъв глупак бях и каква каша забърках с участието си в тази история.

— Никаква каша не сте забъркали — каза Торндайк.

— Хубава работа, сър — подсмихна се Олдфийлд, — аз допуснах всички възможни грешки, никой не може да направи повече грешки от мен.

— Несправедлив сте към себе си, Олдфийлд — възрази Торндайк, — очевидно не разбирате, че вие всъщност разкрихте престъплението.

Олдфийлд остави ножа и вилицата и впери очи в Торндайк.

— Аз да съм го разкрил! — възкликна той и продължи: — Сигурно имате предвид откриването на останките. Но това можеше да направи всеки глупак. Те си стояха там и аз просто бях първият, който влезе в ателието.

— Не съм много сигурен — каза Торндайк. — Има нещо вярно в това, което ви е казал Бланди. Само окото на специалиста е могло да

забележи веднага, че се е случило нещо необичайно. Повечето хора нямаше да открият нищо нередно. Но не за това става дума. Искам да кажа, че този, който направи откритието, довело ни до истинската причина за престъплението и до намирането на престъпника, сте вие.

Олдфийлд недоверчиво поклати глава и погледна към Торндайк, сякаш молеше за по-подробно обяснение.

— Искам да кажа, че тук имахме престъпление, замислено внимателно и изкусно и подготвено подробно с възхитително въображение и предвидливост. Била е допусната само една-едничка грешка и ако не бяхте вие, тази грешка щеше да остане незабелязана, а замисленият план — изпълнен съвсем точно. Както знаете, този престъпен план почти успя.

Олдфийлд все още изглеждаше озадачен и с право, защото знаеше, че всичките му изводи са били погрешни, а и аз като него нямах представа какво иска да каже Торндайк.

— Може би ще ми обясните малко по-подробно в какво се състои откритието ми? — предложи Олдфийлд.

— Не сега — отговори Торндайк, — след малко ще анализираме случая. Тогава ще ви стане съвсем ясно.

— Надявам се, че е така — каза Олдфийлд колебливо. — Но бих казал, че цялото откритие е ваше, сър. За мен то беше като гръм от ясно небе, пък и за инспектор Бланди. Той сигурно е страшно ядосан, задето изпуснахме престъпника.

— Да — казах аз, — така е. Наистина нямахме късмет. Ганет трябваше да бъде изправен пред съда и обесен.

— Все пак не съжалявам — каза Олдфийлд, — щеше да бъде ужасно за бедната мисис Ганет.

— Да — съгласи се Торндайк, — и съдът, и бесилото щяха да погубят живота ѝ. Склонен съм да приема, че самоубийството или нещастният случай е за добро, особено след като има признаци на сърдечни и близки отношения между мисис Ганет и нашия приятел Линъл. Човек е доволен, че бъдещето ѝ носи обезщетение за всички тревоги и изпитания, които трябваше да изживее.

— Все пак — настоях аз, — той беше престъпник и трябваше да бъде обесен.

— Не беше от най-лошите престъпници — каза Торндайк. — Убийството на полица е станало ако не съвсем случайно, то поне в

суматохата. Явно не е имал намерение да убива. Що се отнася до Боулс, той вероятно го е предизвиквал.

Оттук нататък разговорът почти замря, тъй като устните ни бяха заети с друга дейност. Каквото остана от него, бе най-разнообразно — включително Полтъновият *magnum opus* — часовникът, който бе почти готов и ни забавляваше, докато не се справихме и с последното блюдо и виното и десертът не бяха сложени на масата. И след като ние с Олдфийлд напълнихме лулите си (Полтън не пушеше, а от време на време смръкваше скрито щипка енфие), в отговор на настоятелните ни молби Торндайк остави празната си лула и започна с обещаното анализиране на случая.

— За да оцените майсторството и въображението, с които е замислено това престъпление — започна той, — е необходимо да си спомните поредицата от събития и да отбележите колко естествено и логично се развиха те. Започна се с отравяне с арсеник — съвършено прост и обикновен случай на отравяне с всички характерни симптоми. Един човек е отровен с арсеник, сложен в храната му. Храната се приготвя от съпругата му. Съпругата си има приятел, към когото е доста привързана, и не е особено привързана към съпруга си. На пръв поглед тук няма никаква загадка. Това е банална история.

Отравянето е разкрито, човекът оздравява и се връща вкъщи, за да се залови с обичайните си занимания. Но всеки наблюдател, който забелязва фактите, ще усети, че това не е краят. Сигурно ще има и продължение. Направен е опит за убийство и той е пропаднал, ала мотивът за убийството е налице и убиецът явно изчаква нов удобен момент. Всеки, който знае какво се е случило, естествено ще е нащрек за следващия опит.

После, докато жена му е на море, съпругът изчезва. Тя се връща вкъщи и вижда, че го няма. Не може да е заминал, защото не е взел нищо със себе си, дори и шапка. В уплахата си тя естествено търси съвета на лекаря. Той, като си припомня случая с отравянето, веднага подозира, че е станала трагедия, още повече, че му е известна непримиримата вражда между съпруга и приятеля на жена му. Но той съвсем не подозира, че е станала някаква абстрактна трагедия. Подозренията му са съвсем конкретни. В ума му се върти мисълта за убийство и тя е естествено свързана с човека, дал отровата. Може би това са смътни подозрения, но той е в такова състояние, че в момента,

когато установява убийството, уверено допълва картината и открива не само жертвата, но и убиеца.

И така вие виждате колко прекрасно е била подредена сцената за последните събития; колко добре са били подготвени всички, на които са известни фактите, да разсъждават по един и същ начин. Съществува предишното престъпление и Боулс явно е заподозрян. Очаква се също, че след като мотив все още има, ще последва още един опит за убийство от страна на Боулс. После идва очакваното продължение и веднага, по асоциация, *dramatis personae* от първото престъпление се пренасят със същите роли във второто. Всичко е съвсем ясно и логично. Ако приемем това за чиста монета, очевидно е, че убитият трябва да е Питър Ганет, а неговият убиец — Фредерик Боулс. Мисля, че и аз самият щях да бъда на същото мнение, ако нямаше допълнителни факти, които да насочват към друг извод.

Точно тук обаче Олдфийлд направи ценния си принос. Провидението го вдъхнови да вземе малко от костната пепел и да я изследва за арсеник; за негова изненада, а и за моя, той доказа, че пепелта съдържа арсеник. Нещо повече, не ставаше въпрос за следи от арсеник, а за значителни количества. В това нямаше никакво съмнение. Олдфийлд бе извършил анализа майсторски, бе взел всички предпазни мерки срещу възможна грешка, а аз повторих опита с останалата част от пепелта и потвърдих неговия резултат.

Налице беше явна аномалия, нещо, което противоречеше на останалите факти, и аз съм изненадан, че нито Бланди, нито другите оцениха вероятното му значение. За мен един факт, който не е свързан и дори противоречи на съвкупността от известни факти, е най-важен, върху него трябва да се съсредоточи вниманието. Точно така направих в случая. Без съмнение в пепелта имаше арсеник и наличието му трябваше да се обясни.

Как бе попаднал там? Очевидно не е бил в трупа преди изгарянето. В такъв случай трябва да е попаднал в пепелта след изваждането ѝ от пещта. Но как? За мен имаше две възможни обяснения и аз обмислих и двете, като ги сравних.

Първо, на съдебното разследване се изказа предположение, че арсеникът се е смесил с пепелта, докато е била смилана и пренасяна в сандъка. Може би това звучеше правдоподобно, макар да беше само словесна формула за изразяване на един любопитен, но неуместен

факт. Но опитах ли се човек да си обясни как се е получило това, не намираше каквото и да е разумно обяснение. Какъв бе вероятният източник на арсеника? Той не се употребява в грънчарството. Не би могло да има арсеник нито в сандъка, нито в железния хаван, нито в трошачката. В сравнение с останалите материали в ателието той бе внесен отвън, имало е арсеник само в затворения буркан в шкафа на Боулс.

Нещо повече, това не приличаше на случайно смесване. Арсеникът не само беше в значително количество, той, изглежда, бе разбъркан равномерно в пепелта, което се доказва от факта, че резултатът, получен от лаборанта на Вътрешното министерство, съвпаднаше с този на Олдфийлд и моя. След като разгледах критично това обяснение, аз усетих, че то не изяснява нищо, че противоречи на останалите факти и е неприемливо.

Освен това, ако човек не приемеше хипотезата за смесването, каква друга възможност му оставаше? Единственото възможно обяснение беше, че арсеникът е бил смесен с пепелта нарочно. На пръв поглед това не изглеждаше много вероятно. Но ако това не беше истинското обяснение, поне изглеждаше разумно. Всичко бе възможно и всъщност колкото повече обмислях това, толкова по-възможно изглеждаше.

Когато приех тази работна хипотеза, веднага възникнаха други два въпроса: ако арсеникът е бил поставен нарочно в пепелта, кой го е сложил там и с каква цел? Като разглеждах втория въпрос, веднага ми хрумна напълно възможен отговор. Очевидната цел бе да се подсказе връзка между това престъпление и предишното отравяне с арсеник, и като се запитах каква може да е причината да се подсказе такава връзка, отново намерих един съвсем разумен отговор. В случая с отравянето, жертвата бе Питър Ганет, а вероятният убиец почти сигурно бе Фредерик Боулс. Следователно въвеждането на фактора арсеник като свързващо звено между двете престъпления е имало за цел да ни наведе на мисълта, че жертвата и убиецът са същите. Следователно арсеникът е сложен в пепелта, с цел да се създаде впечатлението, че това са останките на Питър Ганет, че той е бил убит с арсеник и че убиецът е Фредерик Боулс.

Но кой би искал да ни заблуди така? Спомнете си, че в нашата картина има само трима герои: Ганет, жена му и Боулс. Значи един от

тримата е сложил арсеник в пепелта. Но кой? Мисис Ганет? Очевидно не — тя е заподозряна, че е съучастница на отровителя. Очевидно и Боулс не би искал да създаде убеждението, че самият той е убиецът.

Следователно изключихме двама от тримата възможни автори на тази измама. Остана Ганет. Предполагаше се, че е мъртъв и следователно не би могъл да сложи арсеника. Но можем ли да приемем това предположение? Според хипотезата, арсеникът явно е измама. При наличието на явна измама ние не можем повече да приемаме фактите за чиста монета. Единственото сигурно доказателство, че останките са на Ганет, е зъбът, намерен в пепелта. Разбира се, това е само една порцеланова коронка, която е толкова на Ганет, колкото и копче от ризата му или банелата на яката му. Ако арсеникът е бил поставен в пепелта, за да създаде определено впечатление, то коронката е била сложена там със същата цел. От това всъщност следва, че пепелта не е от трупа на Питър Ганет и следователно Ганет не е мъртъв.

Но ако Ганет не е жертвата на това престъпление, то той почти сигурно е убиецът и ако Боулс не е убиецът, то почти със сигурност трябва да е жертвата. И двамата бяха изчезнали, а пепелта представляваше останките на единия от тях. Да допуснем, че останките са на Боулс, а убиецът е Питър Ганет. Как влияе това на въпроса за слагането на арсеника?

Веднага можем да видим, че Питър Ганет е имал най-сериозни причини да създаде убеждението, че останките са от неговото тяло. Докато съществува подобно убеждение, той е в пълна безопасност. Полицията го отписва и се захваща с безкрайно и безуспешно търсене на Боулс. Само незначителна промяна във външността — например обръсване на брадата и мустаците — и той може да се разхожда в безопасност. Никой няма да го търси, никой дори няма да повярва, че е жив. Това е идеалният начин да изчезне.

Това заключение ме развълнува силно. Наличието на арсеника бе факт. Хипотезата, че той е бил поставен нарочно, даваше единственото смислено обяснение на този факт. Приемането на тази хипотеза бе възможно, при условие, че открием някакъв мотив за поставянето на арсеника в пепелта. Такъв мотив имаше, при условие, че Питър Ганет е все още жив.

Беше ли разумно това предположение? Да. Смъртта на Ганет бе установен факт. Той беше изчезнал загадъчно, а в ателието му бяха намерени човешки останки. Веднага бе прието, че са негови. Всъщност идентифицирането им се основаваше на една коронка, но тъй като тя не бе част от неговото тяло и е възможно да е била сложена нарочно в пепелта, доказателството, отнасящо се до идентифицирането на останките, не бе решаващо. И ако имаше основания да се подозира измама, те нямаха стойност на доказателства. Но като изключим зъба, нито имаше, нито някога бе имало съществени основания да се счита, че това са останките на Питър Ганет.

Пълнотата и последователността на направените изводи, доказващи с помощта на хипотезата, че арсеникът е поставен нарочно в пепелта, ми направиха огромно впечатление. Наистина изглеждаше, че хипотезата е вярна, затова реших да продължа разсъжденията си и да видя докъде ще ме доведат, като се спра най-вече на една-две малки аномалии, които бях забелязал.

Започнах със самото престъпление. Картината (тя бе приета и от полицията) беше следната: Боулс е убил Ганет и е изгорил трупа му в пещта, след като го е насякъл, ако е било нужно, за да го напъха в отвора. След това смлял кремираните кости и ги изсипал в сандъка. После той изведнъж бил обхванат от паника и избягал.

Но защо да бяга? Нямало е причина за това. Той е бил в безопасност. В ателието е бил сам и би могъл да се заключи. Не е имало опасност да му попречи някой, тъй като мисис Ганет е била на море и дори случаен посетител не би забелязал нищо подозрително. Той е свършил трудната и опасна част от работата, оставали са му последните щрихи. Ако беше почистил пещта и я бе оставил, както обикновено, мястото щеше да изглежда съвсем нормално, дори за Олдфийлд; що се отнася до парченцата от кости, имало е не само трошачка, но и мелница за фино смилане, в която е могъл да ги смели на ситен прах. Ако този прах е бил поставен в сандъка с костна пепел, всяка следа от престъплението щеше да бъде заличена. Тогава Боулс можеше да се заеме с обичайната си работа или да отиде на почивка, ако иска. Не е имало никакви доказателства за странните събития в ателието или за смъртта на Ганет.

Сравнете това с истинското състояние на нещата. Пещта е била оставена така, че веднага да привлече вниманието на всеки, запознат с

работата в една грънчарска работилница. Изгорените кости са смлени така ситно, та да не може никой да разпознае в тях останките на определен човек, но те са достатъчно големи, за да се установи, че са не само кости, но и човешки кости. След всички тези усилия да се изгори тялото и да се смелят костите все пак е оставено явно доказателство, че е бил убит човек.

Сигурно ще се съгласите с мен, че предполагаемото поведение на Боулс е твърде необяснимо: то напълно противоречи на всякаква логика. От друга страна, ако разгледате внимателно всичко, намерено в ателието, то ще ви подсказва, както подсказа и на мен, че работата е била старателно подготвена. Някои факти, като убийството и изгарянето например, е трябвало да бъдат недвусмислени и очевидни, а някои заключения — например за личността на убиеца и на жертвата — объркани. Освен това те ме наведоха на едно много интересно предположение — че обстановката е подготвена за точно определен зрител. Но да разгледаме това предположение.

Престъплението е било открито от Олдфийлд и вероятно само той би могъл да го открие.

С очите на грънчар той гледа пещта и забелязва необичайното ѝ състояние, вижда, че нещо не е в ред. Вероятно има голяма доза истина, както и учтивост в думите на Бланди, че ако бил влязъл в ателието без опитен водач и съветник, макар че би забелязал видимите предмети, не би могъл да разбере какво означават те. Но Олдфийлд има тъкмо необходимите познания. Той знае всичко за пещта, познава различните сандъци, известно му е какво съдържат те и за какво служат трошачките. Същото се отнася и за малкото парченце кост от пръста. Повечето хора не биха познали какво е това, но Олдфийлд, анатомът, го разпознава веднага като *ungual phalanx* на човешки показалец. Очевидно той е бил човекът, определен да открие престъплението.

Тези предположения са подкрепени от това, което знаем за предишните събития. Желанието на Ганет да се сприятели с доктора, да му разкрие всички тайни на ателието и на работата, която се върши там. Олдфийлд явно е бил подготвян да изиграе ролята на откривател — роля, която естествено ще се падне на него, защото когато ударът бъде нанесен, мисис Ганет ще потърси помощта и съвета на лекаря.

Тази предполагаема подготовка обяснява също и наличието на арсеник в пепелта. Ако арсеникът е бил сложен нарочно, то престъпникът е разчитал на късмета си, тъй като е съвсем невъзможно някой да търси там арсеник. Но ако изобщо съществува човек, който би го направил, то той със сигурност е доктор Олдфийлд. Всеки млад лекар, който е имал нещастieto да пропусне случай на отравяне с арсеник, оттам нататък съвсем сигурно развива това, което любителите на лекарския жаргон биха нарекли „арсеников комплекс“. Всеки случай на неестествена смърт за него е свързан с арсеника.

И така всички видими обстоятелства доказват, че Олдфийлд е подготвян да вземе точно определено мнение по въпроса и да се възбудят у него определени подозрения. Но нима това предположение не ни връща още по-назад? Ами самата история с отравянето? Ако всички останали обстоятелства са измама, възможно ли е и отравянето също да е измама? Когато се замислих над този въпрос, спомних си някои странни обстоятелства, които бях забелязал. Не им придадох особено значение, защото арсеникът е твърде особена отрова, но си ги отбелязах, посъветвах Олдфийлд да си води подробни записки за случая и сега, когато възникна въпросът за измамата, нужно е да ги преразгледаме и внимателно да проследим целия случай.

Трябва да започнем това преразглеждане, като отбележим, че всичките ни сведения бяха извлечени от изявленията на пациента. Всъщност оплакванията бяха субективни. Като изключим зачервените очи (човек лесно може да го направи нарочно), обективни белези нямаше, нито езикът имаше характерния вид. Субективните симптоми бяха съобщени, ние самите не бяхме ги забелязали. Болката в коремната област усещаше пациентът, а не ние. Така бе и с вцепеняването, загубата на осезанието, шума в ушите, крампите и невъзможността да стои прав — за тях научавахме от пациента, но не можехме да проверим твърденията му. Приехме тези твърдения, защото нямаше причина да се усъмним в тях, но е напълно възможно всички те да са били лъжливи. За един интелигентен симулант, който е изучил внимателно симптомите на отравяне с арсеник, съвсем не е трудно да симулира доста убедително.

— Но в тялото наистина имаше арсеник! — възрази Олдфийлд.
— Не сте забравили това, нали?

— Не, разбира се — отвърна Торндайк, — това беше първата аномалия. Навярно ще си спомните, че количеството арсеник, получено при анализа на секретите, бе по-малко, отколкото бях очаквал. И Удфийлд, и аз бяхме изненадани от минималното му количество, което фактически не беше много повече, отколкото може да се открие у пациент, приемащ арсеник с лечебна цел. Ала това не бе кой знае какво несъответствие, защото арсеникът се разпада бързо, макар че симптомите остават, и ние приехме, че напоследък той не е вземал по-голяма доза. Както и да е, това бе важно, защото симптомите говореха, че е приел значително количество отрова.

Друга аномалия — бързото и пълно възстановяване на Ганет. Обикновено при тежки случаи възстановяването е бавно и е последвано от продължително неразположение. А Ганет започна да се поправя почти веднага и когато напусна болницата, изглеждаше съвсем добре.

Третата аномалия — може би не толкова забележителна — беше поведението му, когато напусна болницата. Завърна се вкъщи щастлив и изпълнен с доверие, макар че вероятният му убиец бе все още там, а Ганет не желаше да се предприема разследване или някакви мерки, за да установи личността на убиеца. Изглежда, за него историята бе приключена и нямаше от какво повече да се страхува.

Ако погледнем сега този случай като цяло, приемайки версията за вероятна измама, какво показва той? Нима е невъзможно всички симптоми да са били симулирани? Или пък Ганет е взел толкова арсеник, колкото да бъде открит при анализ (една дневна доза фаулъров разтвор^[1] е достатъчна) и в подходящия момент е сложил солидно количество арсеник в ечемичената отвара. Накратко: нима не е възможно историята с отравянето да е измама от начало до край.

Очевидно отговорът е, че това е съвсем възможно, а следващият въпрос е дали е вероятно. Този въпрос обаче също получи утвърдителен отговор, защото според нашата хипотеза всичко в ателието е било нарочно подготвено, с цел да създаде определена погрешна представа. Тази измама обаче, бе подкрепена от предишната история с отравянето и явно бе свързана с нея. Разумният извод бе, че отравянето е било измама, измислена да създаде същото погрешно впечатление (че е направен опит да бъде убит Ганет) и естествено да улесни второто престъпление.

Сега да спрем за малко и да видим докъде стигнахме. Хипотезата ни започва с предположението, че арсеникът е поставен в пепелта с определена цел. Установихме, че единственият човек, който има причини да го сложи, е Ганет. Следователно направихме извода, че Ганет е убиецът, а Боулс — жертвата. Разгледахме този извод точка по точка и открихме, че всички известни факти дават последователна и логична представа за престъплението, извършено в ателието. Следователно приемаме този извод — той е работен, разбира се, защото все още сме в областта на хипотезите и до момента всъщност не сме доказали нищо.

Ако приемем обаче, че Ганет е извършил това убийство, става ясно, че престъплението е умишлено дълго подготвяно, внимателно замислено и изпълнено с изключителна предвидливост и безкрайно търпение. Подобно престъпление предполага и съответния мотив: дълбоко вкоренен, постоянен и сериозен. Какъв ли би могъл да е той? Знаем ли за Ганет нещо, което да обясни замисленото убийство? Като взех предвид обичайните мотиви за планирано и обмислено убийство, зададох си въпроса дали някой от тях не е подходящ за случая. В общи линии тези мотиви можем да разделим на пет групи: ревност, отмъщение, корист, бягство и страх. Кое ни дава повод да смятаме, че Ганет е имал подобен мотив?

Що се отнася до ревността, връзката на мисис Ганет и Боулс несъмнено е била не съвсем обичайна, вероятно недискретна. Но няма доказателства за изневяра, нито пък за това, че Ганет е бил против това приятелство. Стори ми се, че ревността не може да бъде вероятен мотив.

Отмъщението е често срещан мотив сред средиземноморските народи, но за Англия е рядко явление, Боулс и Ганет открито са се мразили. Едно непредумишлено убийство би било много вероятно, но взаимната им неприязън не предполага предварително замислено убийство. Същото се отнася и за користта — няма никакви факти, които да доказват каквато и да е материална изгода за единия, ако другият умре. Когато обаче стигнах до последните два мотива — бягство и страх — видях, че имам основания за по-нататъшно разследване: и колкото ги разглеждах, толкова по-ясни ставаха те.

— Какво по-точно имате предвид, като казвате „бягство“? — попитах аз.

— Имам предвид желанието да избягаш от нещо непоносимо. Например един мъж, чиято ужасна съпруга е направила живота му непоносим, може да намисли да се отърве от нея, особено ако това му открива възможност да се ожени за любимата жена; или човек, преследван от изнудвач, който никога няма да го остави на мира. И в двата случая убийството предлага единственото средство да избягаш и желанието да използваш това средство идва бавно и постепенно. От желана възможност то се превръща в определено намерение, после следва внимателно обмисляне на практичните и сигурни начини на действие. Както казах, в настоящия случай ми се стори, че такъв мотив може да е имало, и когато прецених обстоятелствата, това хрумване явно се потвърди. За подобен мотив ми дойде наум, като научих някои факти, които бяха разкрити от инспектор Бланди и ми бяха съобщени от Олдфийлд, когато дойде при мен за съвет във връзка със затрудненията на мисис Ганет.

Оказа се, че след като прегледал парченцата кости, Бланди се заел да прерови шкафа на Боулс. Там той намерил доста сигурно доказателство, че Боулс е укривател на крадени вещи, което не бе наша работа. Той обаче намерил и златна плочка, върху която личали ясно отпечатъци от пръсти. Отпечатъците бяха от лява ръка и особено ясен бе отпечатъкът от ляв палец. Бланди взел златната плочка с явното намерение да я отнесе в отдела за дактилоскопска експертиза в Скотланд Ярд, за да провери дали случайно Боулс не е известен престъпник. Очевидно така и е направил, за което можем да съдим по резултатите. Два дни по-късно той посетил мисис Ганет и я подложил на щателен разпит, като й задал няколко подвеждащи въпроса, два, от които са твърде забележителни. Той искал да научи къде е бил Боулс на деветнайсети септември миналата година и кога приятелството му с Ганет внезапно се е превърнало във вражда. Тя била в състояние да отговори и на двата въпроса — и въпросите, и отговорите са твърде показателни.

Първо да видим въпросите. На деветнайсети септември е станало убийството в Нюингстед, а върху палката на мъртвия полицаи има много ясен отпечатък от ляв палец — очевидно на убицеца. Отпърво си мислех, че отпечатъците върху палката и върху златната плочка са на един и същ човек; че по този начин Боулс е бил обвинен в убийството на полицая. Това беше единственото възможно обяснение

на въпроса, зададен от Бланди, това предположение бе потвърдено от отговора, от който стана ясно, че в този фатален ден Боулс е бил в Нюингстед, а Ганет съвсем случайно е бил с него; двамата без съмнение са отседнали у лелята на Боулс.

Вторият въпрос на Бланди и отговорът на мисис Ганет са също забележителни: тя ясно си спомнила, че за пръв път е забелязала рязката промяна в отношенията на двамата след завръщането им от Нюингстед. Те отишли там като приятели, върнали се — врагове. Тя не знаеше каква е причината; фактите обаче са такива.

Тук можем да спрем, за да допълним картината, която очертахме. Двама мъже (за по-удобно можем да ги назовем „А“ и „Б“) гостуват заедно в Нюингстед. На деветнайсети септември единият от тях, „А“, излиза сам. Между осем и девет часа вечерта той извършва кражбата. Около девет часа убива полицаия. След това намира велосипеда на Олдфийлд и се отдалечава на няколко мили по пътя за Лондон. След като се измъква по този начин от сцената на престъплението, той слиза от колелото и търси място да го скрие. Намира един навес и след като скрива колелото там, отправя се към Нюингстед. Очевидно е, че за да избегне среща с полицията, той не се връща по същия път; вероятно подозира, че е убил човек, във всеки случай носи със себе си откраднатите диаманти. Трябва непременно да се отклони от пътя, за да стигне до Нюингстед от друга посока, и завръщането му едва ли е могло да стане бързо, тъй като се е пазил да не бъде забелязан. Навесът е на около четири мили от Нюингстед, а отклонението от пътя прибавя немалко към това разстояние. Когато пристига в квартирата, времето е доста напреднало, часът е най-малко единайсет, а вероятно и повече. Доста късен час, според селските разбирания.

Часът на завръщането му вероятно е забелязан от „Б“. Но той забелязва и нещо друго. „А“ се е борил яростно с полицаия и едва ли е успял да прикрие следите по себе си. Полицаят сигурно не е стоял мирно. Той е използвал палката си, преди да му я изтръгнат от ръцете. Значи спокойно можем да приемем, че видът на „А“, когато се промъква в къщата, сигурно е малко необичаен.

На следващата сутрин е вдигната тревога. Цялото градче знае за кражбата и убийството, и „Б“ несъмнено свързва престъплението с късното завръщане на „А“ и с раздърпания му вид. Съвпада не само времето, оказва се, че ограбеният, Артър Кемпстър, е известен и на

дватамата, лично познат — поне на единия от тях. Следва съдебното разследване, разкриват се пълни подробности около престъплението и жизненоважният факт, че полицията притежава един ясен отпечатък от палеца на убиеца. И двамата знаят какво е било доказано в съда, защото в местния вестник е поместено подробно описание, както и аз зная от вестника, който ми даде Кемпстър. И двамата знаят за съществуването на отпечатъка и единият от тях знае, а другият е сигурен, че това е отпечатъкът на „А“.

От тези факти е лесно да се предположи какво е последвало. Оказва се, че точно по това време приятелството се превръща в омраза. Какво подсказва тази промяна (разгледана във връзка със споменатите факти)? На мен ми подсказа началото на едно изнудване. „Б“ е убеден, че „А“ е крадецът и иска част от заграбеното, за да мълчи. Но „А“ не може да признае кражбата, без да признае и убийството. Следователно той отрича и двете.

Нещата следват естествения си ход, както става в такива случаи; изнудването води до естествения край — самоубийство или убийство. „Б“ е сигурен, че „А“ притежава плячка на стойност десет хиляди лири и чрез заплахи иска своя дял от плячката, заплахи, които „А“ посреща с упорит отказ. И така се продължава с постоянни заплахи, контраобвинения и ужасни скандали.

Но това не може да трае вечно. За „А“ положението става непоносимо. Над него тегне постоянна заплаха. Той живее в сянката на бесилото. Една дума на „Б“ и ще увисне на въжето, достатъчно е едно обвинение, няма нужда от доказателства. За „А“ такова обвинение води право към ешафода.

Няма ли никакъв изход? Очевидно даването на пари е безсмислено. В такива случаи е безсмислено. Изнудвачът продава мълчанието си, но задържа това, което знае. Дори да беше дал цялата плячка на „Б“, „А“ пак нямаше да е в безопасност. „Б“ би продължил да го държи в ръцете си, готов да го изнудва винаги, щом има възможност. Очевидно отървяване няма. Докато „Б“ живее, „А“ ще бъде под непрекъснатата заплаха.

Последиците от такова заключение са ясни. Щом съществуването на „Б“ е несъвместимо със сигурното и спокойно съществуване на „А“, то „Б“ трябва да бъде премахнат. Това е единственият изход. И след като стига до това решение, „А“ може

спокойно, без да бърза, да се отдаде на размисли върху начина и средството, да замисля плана, чрез който „Б“ ще бъде премахнат, без да остане следа, или поне няма да остане следа, която да води към „А“. Така бива създаден изпитаният, хитро замислен план, който аз разкрих и който по онова време ми изглеждаше безпогрешен.

Следващата ми задача бе да дам имена на двамата мъже. „А“ и „Б“ бяха Боулс и Ганет, но кой на коя буква отговаряше? Беше ли например Боулс „А“ — убиецът или „Б“ — изнудвачът. Бланди явно бе идентифицирал Боулс като убиеца от Нюингстед. Но Бланди приемаше всичко за чиста монета. Според него Ганет бе извън играта. Той не бе човек, а кошница с пепел. Отпечатъкът от палец бе открит в шкафа на Боулс, върху материалите на Боулс. Следователно бе негов.

Беше ли обаче този извод в съответствие с реалните обстоятелства? От гледна точка на Бланди може да е бил, но не и според мен. Толкова бе невероятен този извод, че дори без да ми бяха известни останалите факти, щях да погледна на него скептично. Преценете положението: имаме човек, чиито отпечатъци са регистрирани в Скотланд Ярд. Тези отпечатъци може да го пратят на бесилката и това му е известно. Ясно е, че ако не е пълен глупак — а Боулс не е такъв, — няма да оставя същите тези отпечатъци навсякъде. Нима не би избягвал старателно да оставя отпечатъци, върху каквото и да е? Не би ли слагал ръкавица на лявата ръка, когато работи сам? И ако случайно остави отпечатъка си върху някой предмет, няма ли да го изтрие внимателно? Отгоре на всичко, ако наистина се е укривал, както се предполагаше, би ли оставил прекрасен отпечатък от този изобличителен палец точно на мястото, където полицията положително ще търси отпечатъци? Това е невъзможно. Явната показност на подобни действия е достатъчна, за да породи съмнения в измама.

Разгледахме отпечатъка без връзка с други факти и изводи. Ала нека го съпоставим с изводите, до които вече стигнахме. Ако допуснем, че отпечатъкът от палец е на Ганет и че той го е оставил там, където е най-вероятно да бъде намерен от полицията, за секунда превръщаме една крещяща невероятност в удивителна възможност. Защото по този начин той се е изхитрил да убие втория, много по-важен заек със същия куршум. Отървал се е от изнудвача Боулс. Но се е отървал и от нюингстедския убиец. Приписал е изобличителния

отпечатък на Боулс и тъй като Боулс е вече мъртъв, измамата никога няма да бъде разкрита. Той си осигурява пълна безопасност, защото полицията има точното описание на Боулс, който е бил най-малко с осем сантиметра по-висок от Ганет и е имал кафяви очи. Така че дори ако съвсем, съвсем случайно Ганет остави отпечатъци върху някой предмет, и те бъдат намерени от полицията, пак ще е в безопасност. Ще приемат, че е на висок мъж с кафяви очи, ще търсят него и никога няма да го открият.

Ето че фактите отново съвпадат; виждате, че изводите ни се натрупват и се подчиняват на великото правило за косвените улики; че всички факти ще водят до един и същ извод. Хипотезата ни е потвърдена и ние сме убедени, че е вярна. Най-малкото такова чувство имах на този етап. И все пак оставаше за разрешаване друг един въпрос, също така важен, тъй като позволяваше още една проверка. И аз се заех с него.

Бях приел временно, че Ганет е нюингстедският убиец. Ако това бе вярно, той притежаваше петнайсет големи диаманта на приблизителна стойност около десет хиляди лири. Какво би направил той с тези диаманти? Не би могъл да ги носи със себе си, защото освен че имат голяма стойност, те са опасни. Да ги заключи някъде е било съвсем несигурно, защото Боулс все още е посещавал къщата много често и вероятно е знаел как се отварят чекмеджетата и шкафовете. Необходимо е било нещо по-сигурно, нещо като истинско скривалище. Той обаче се е канил да се отърве от Боулс и да изчезне; и естествено като дойде време да изчезне, ще иска да вземе диамантите със себе си. Все пак може да не желае да ги носи у себе си. Как би се справил с тази трудност?

Тук още веднъж помогна безценният Олдфийлд. Като претърсил празната къща, той забелязал, че керамичните съдове върху камината са изчезнали. Това е доста важно обстоятелство. Изчезването на съдовете съвпада с изчезването на Ганет и човек естествено си задава въпроса дали съществува някаква връзка между двете събития и ако съществува, каква е тя. Доколкото помнех, на камината имаше няколко паници и гърнета и една особено отвратителна глинена фигурка. Съдовете не предизвикаха интерес. Но фигурката будеше съмнения. Такива фигурки се правят кухи, за да са по-леки и да не се напукват

при изпичането: кухнята би била добро скривалище, макар че няма да е удобно, ако фигурката е от обикновения тип.

Но тази фигурка не бе обикновена. Думите на Олдфийлд ме убедиха в това, той я беше разглеждал и ми я описа съвсем точно. Това бе твърде странно описание, защото даваше представа за нещо физически невъзможно. Той ми каза, че фигурката имала плоска основа, покрита с нещо като бял емайл, върху който бил подписът на художника. В нея нямало отвор нито отдолу, нито отстрани, нито отгоре. Това си спомняше Олдфийлд и едва ли грешеше, защото бе разгледал фигурката подробно и бе сигурен, че в нея няма отвор.

Е, това беше много важен факт. Но как можеше да се обясни той? Съществуват само две възможности, едната, от които може веднага да се отхвърли. Или фигурката е била плътна, или отворът е бил запълнен с нещо. Не може да е била плътна; трябва да има отвор, за да се избегне напукването. Но ако е била куха, то в нея е имало отвор. Защото една куха фигура без отвор би се пръснала на парчета от разширяването на въздуха в кухнята по време на изпичането. Единственият възможен извод бе, че първоначалният отвор е бил запълнен, и този извод се доказваше от състоянието на основата. Обикновено отворът се намира там, за да не се вижда, когато фигурата стои изправена; очевидно той е бил там и в този случай, защото бялата лъскава глазура изглежда съвсем неуместно и явно бе сложена там допълнително, след като цялата фигурка е била покрита със солна глазура. Нещо повече, тъй като е била направена след изпичането, това едва ли е обикновена глазура, а е по-вероятно някакъв хидравличен цимент. Но какъвто и да бе материалът, важното е, че отворът е бил запълнен и скрит, а отворената кухня е била затворена.

И ето ви едно идеално скривалище, което притежава допълнителното качество да е преносимо. Но ако диамантите са били там, в което изобщо не се съмнявах, беше необходимо да се разбере час по-скоро какво е станало с него. Защото където и да се намираха диамантите, рано или късно и Ганет щеше да бъде там. Накратко: изглеждаше, че глинената маймуна може да ни даде най-същественния факт, който да докаже верността или погрешността на хипотезата ми.

Да се проследи маймуната не беше трудно, защото Олдфийлд бе научил, че е изпратена заедно с керамичните съдове в една изложбена зала в Хокстън. Обаче, преди да отида да я разгледам и да проверя

описанието на Олдфийлд, трябваше да получи някои предварителни данни. Мистър Кемпстър от галерията на Бонд Стрийт ми даде името и адреса на притежателя на копие от фигурката и тъй като можеше да стане въпрос за теглото ѝ, използвах възможността да претегля една от паниците на Ганет.

Мистър Брумхил, собственикът на копието, ни даде възможност да я разгледаме и дори да я претеглим. Открихме, че е куха и от теглото ѝ можеше да се заключи, че кухнята е голяма. В основата имаше овален отвор с голям диаметър от три сантиметра и половина, през който можехме да видим следи от палец — това показваше, че фигурата е правена от матрица, освен това забелязахме, че всички отпечатъци са от десен палец.

Въоръжени с тези данни, ние отидохме в музея, където можехме да разгледаме старателно фигурката на Ганет и да я претеглим. Тя съвършено точно отговаряше на описанието на Олдфийлд и по нея нямаше никакъв отвор. Видът на основата говореше, че отворът е бил запущен с кийнов цимент и глазиран с целулозен лак. Теглото ѝ доказваше, че е куха, тя бе с около сто и петдесет грама по-тежка от копието на Брумхил — разлика, която горе-долу ни дава теглото на диамантите, опаковката им и циментовата запушалка. Така получените факти отговаряха напълно на хипотезата, че диамантите са били скрити във фигурката; и ще забележите, че те иначе са необясними.

След това влязохме в канцеларията и зададохме няколко въпроса, чиито отговори — дадени съвсем охотно и чистосърдечно от уредника мистър Санкрофт — ни разкриха твърде забележителна и важна група факти. Оказа се, че малко преди да бъде изпратена в музея, фигурката е била продадена. Купувачът мистър Джеймс Нюман бил в чужбина, но щял да се върне след около три месеца, когато трябвало да отиде в музея и да получи собствеността си. Уреждането на този въпрос беше просто, но много интересно. Тъй като мистър Санкрофт не познавал лично мистър Нюман (а между другото никога не бил виждал и Питър Ганет), Нюман щял да му представи едно писмо и писмена молба до мистър Санкрофт да му бъде предадена статуетката срещу разписка.

Тези приготовления бяха странни. Те ограничаваха срещите до минимум. Липсваше кореспонденция, от която да вземем адрес. Непознатият за Санкрофт мистър Нюман щеше да се яви лично, да представи молбата си, да получи статуетката и да изчезне без следа.

Обстоятелствата говореха, че мистър Нюман и Питър Ганет вероятно са един и същ човек. И аз бях убеден, че е така.

Но ако Нюман бе Ганет, можем ли да предскажем външния му вид? Сигурно щеше да е гладко обръснат и леко гримиран. Но възможностите да се гримира човек извън сцената са твърде ограничени и основните характерни черти остават. Фигурата не може да се промени особено, да не говорим за цвета на очите. Ганет бе висок около метър и седемдесет и пет, а очите му бяха светлосини. През лявата му вежда минаваше белег, а средният пръст на дясната му ръка имаше неподвижна става. Нито белегът, нито анкилозата можеха да се прикрият лесно.

От Санкрофт научихме, че трите месеца са изтекли и мистър Нюман може да се появи всеки момент. Явно бе, че каквото имаше да се направи, трябваше да се направи веднага. Но какво трябваше да направим? Последното доказателство бе самоличността на Нюман и само аз можех да я установя. Трябваше да успея да присъствам, когато се появи той, защото не бе никак удобно да го следим след това. Докато не се установеше, че е Ганет, никой не можеше да го спре или да му попречи да напусне страната.

Отначало тази задача ми изглеждаше почти невъзможна, но някои особени обстоятелства я направиха сравнително лека. Можех да настаня моя човек Снупър в музея да пази крепостта в мое отсъствие. Дадох му описанието на Ганет и някои указания, които не е необходимо да повтарям с подробности, тъй като не му се наложи да действа според тях. За щастие Нюман пристигнал в музея вечерта, когато Снупър е бил сам. Той не бе упълномощен да предаде фигурката, така че уговорил среща за следващата сутрин. След това ми изпрати бележка, в която описваше какво се е случило и ми съобщаваше, че външността на мистър Нюман отговаря на описанията ми. Тогава се свързах с Бланди и го посъветвах да дойде в музея, защото може би Нюман е човекът, когото търси във връзка с историята в Нюингстед.

Останалото ви е известно. Ние с Джървис бяхме в музея, когато дойде Нюман, а Бланди се спотайваше в преддверието. Ала дори тогава имяхме само поредица от хипотетични заключения. Всъщност нищо не бе доказано. Дори когато стоях зад Нюман и очаквах да открие присъствието ми, все още бе възможно той да се окаже един

съвсем невинен непознат. Едва в последния момент, когато се обърна към мен и аз познах, че е Ганет и видях, че и той ме позна, разбрах, че не съм допуснал грешка в разсъжденията си. Това бе драматичен момент и се надявам, че никога няма да преживея нещо по-неприятно.

— Наистина беше направо ужасно — съгласих се аз. — Изражението на бедния нещастник в момента, когато ви видя, ме преследва и досега. Почти ми стана жал за него.

— Да, неприятно задължение. Преследването бе много интересно, но с удоволствие щях да оставя на полицията залавянето на престъпника, ако бе възможно. Но не беше възможно. Фактът, че се познавахме, се оказа съдбоносен.

А сега, след цялото това дрънкане, чаша вино ще ни дойде добре. Да пием за нашия колега Олдфийлд, който ни насочи по вярна следа. Освен това, Полтън, бих казал, че с една капка вино не се вдига тост.

Въздържателят Полтън се сгуши виновно и си наля още няколко капки на дъното на чашата. После вдигнахме тържествен тост за нашия приятел, който прие оказаната му чест с доста смутена усмивка.

— Много любезно от ваша страна, сър, да ми приписвате несъществуващи заслуги и да пиете за мое здраве. Знам на какво съм способен, но съм доволен, че ако умствените ми способности не са от най-блестящите, то поне станаха причина друг да покаже своите.

Разказът ми почти свърши. За да поправи грешките към доскорошната си жертва (а вероятно, за да прикрие дискретно собствените си грешки), разкаялият се Бланди уреди въпроса със следователя така, че бе проведено съдебно разследване за „мъж, който се е назовавал Нюман“ — много тактично и със съвсем малко публика; а бъдещето на мисис Ганет остана непомрачено и чувствата на нашия приятел Линъл — незасегнати.

Маймуната премина през различни прекеждия, преди да се намери в подходяща обстановка. Първо мисис Ганет я подари на Торндайк „за спомен“. И двамата обаче бяхме на мнение, че е твърде отворителна дори и за „спомен“, така че тайно я взех и я дадох на Олдфийлд, който я прие с радост и със загадъчна усмивка, която тогава не можах да разбера. Разбрах я обаче по-късно, когато ми каза, съвсем не загадъчно усмихнат, че я бил подарил на мистър Бандърби.

[1] Разреден разтвор на арсеник. Бил е употребяван като стимулиращо средство. — Б.пр. ↑

Издание:

Остин Фриман. Глинената маймуна

Английска. Първо издание

ИК „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1984

Редактор: Иванка Савова, Богомил Райнов

Коректор: Жанета Желязкова, Надя Костуркова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.